

De Brata Joeda - Bharata

407

DE BRATA JOEDA

OF

DE KRIJG DER BHARATAS

NAAR HET

JAVAANSCH E HELDENDICHT

VAN

HEMPOE SEDAH,

IN NEGEN EN ZESTIG ZANGEN,

METRISCH OVERGEBRAGT

DOOR

P. P. ROORDA VAN EYSINGA,

RIDDER DER ORDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN LEEUW, LITT. HUM. DOCT. ET THEOR. PHIL. MAG. HOOGLEERBAAR IN DE
TAAL-, LAND- EN VOLKSKUNDE VAN NEDERLANDSCH INDIE, LID VAN BINNEN- EN BUITENLANDSCHE
GELEERDE GENOOTSCHAPPEN.

TE LEYDEN.

BIJ C. C. VAN DER HOEN.

1849.

2149
848

LIBRARY
OF
PRINCETON UNIVERSITY

DE BRATA JOEDA

OF

DE KRIJG DER BHARATAS.

Shri Bharata.

DE BRATA JOEDA

OF

DE KRIJG DER BHARATAS

NAAR HET

JAVAANSCH E HELDENDICHT

VAN

HEMPOE SEDAH,

IN NEGEN EN ZESTIG ZANGEN,

METRISCH OVERGEBRAGT

DOOR

P. P. ROORDA VAN EYSINGA,

RIDDER DER ORDE VAN DEN NEDERLANDSCHEN LEEUW, LITT. HUM. DOCT. ET THEOB. PHIL. MAG. HOOGLEERAAR IN DE
TAAL-, LAND- EN VOLKENKUNDE VAN NEDERLANDSCH INDIE, LID VAN BINNEN- EN BUITENLANDSCHE
GELEERDE GENOOTSCHAPPEN.

TE LEYDEN, BIJ
C. C. VAN DER HOEK.

1849.

Gedruckt bij H. R. de Breuk.

AAN

ZIJNE EXCELLENTIE

JAN JAKOB ROCHUSSEN,

MINISTER VAN STAAT, GOUVERNEUR GENERAAL VAN NEDERLANDSCH INDIE, RIDDER GROOTKRUIS VAN VERSCHILLENDE
ORDEN, BESCHERMHEER VAN HET BATAVIAASCH GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN.

WORDT

DEZE VERTALING VAN DE

BRATA JOEDA

UIT HOOGACHTING OPGEDRAGEN

DOOR

D^R. P. P. ROORDA VAN EYSINGA.

2149
873

53162

2149
.848

INLEIDING.

Het was een gelukkig denkbeeld van Sir THOMAS STAMFORD RAFFLES in zijne *History of Java*, de schatkamer der Javaansche poëzy te ontsluiten en de geleerde wereld met menig stuk der oude dichtkunde van Java eenigzins bekend te maken. Van de *Brâta Joeda* deelt hij eene schetsmede, die hij zelf als onvolledig beschouwt en zegt dienaangaande het volgende: »Overwegende hoe weinig op Java van de Kawi-taal bekend was en hoe waarschijnlijk dat weinige voor altijd zou verloren gaan, gevoelde ik eene sterke belangstelling in de ontleding en vertaling, voor zoo ver doenlijk, van eene der voornaamste stukken in die taal; en gebruik makende van de letterkundige kennis van den *Panumbáhan* van *Soemenap*, van wien ik bereids melding gemaakt heb, en van de hulp van eenen *Gentleman* van mijne familie en van *Raden Sáléh*, zoon van den regent van *Samârang*, ben ik nu in staat, de volgende ontleding van dit oude dichtstuk het publiek voor te leggen. Het is ver van zoo volledig of zoo juist te zijn als ik zou gewenscht hebben; doch zoo onvolmaakt als het is, moge het dienen om eenig denkbeeld van het oorspronkelijke te geven. Ik heb getracht mij zoo na mogelijk aan het oorspronkelijke te houden, en bij ieder voorbeeld de vertaling van het Kawi gegeven, voor zoo ver het door den *Panumbáhan* verstaan

werd. De, in het Sanskrit ervaren geleerde zal er waarschijnlijk onvolmaaktheden in vinden en mogelijk in staat zijn, eene beter vertaling te geven; doch het is de *Kâwi*-taal, zooals zij door de tegenwoordige Javanen verstaan wordt, die ik begeerig ben op te helderen. De oorspronkelijke coupletten zijn in het *Kâwi*, en ik betreur het slechts, dat de beperkte kennis, die de Panumbâhan zelf van die taal heeft en mijn eigen tijdgebrek om den spraakkunstigen bouw van dezelve te beoefenen en te schetsen niet veroorloofd hebben, meer regt aan het oorspronkelijke te doen wedervaren. Ik kan gerustelijk verzekeren dat, onafhankelijk van hetgeen het onderwerp ten aanzien van het belangrijke door eene vertolking in eene vreemde taal verliest, de alhier gegevene ophelderingen slechts eene zeer onvolmaakte proef aanbieden van de schoonheid, verhevenheid en ware poëzy van het oorspronkelijke."

Even als RAFFLES hield ik mij overtuigd, dat to^t het verstaan van het *Kâwi* de kennis van het *Sanskrit* onmisbaar is; ik besloot dan in het belang der zaak mij in die kennis te oefenen; door volhardende inspanning las en schreef ik weldra het Sanskrit, dat in orthographie en euphonie wel eenige overeenkomst met het Javaansch heeft: spoedig bleek mij ook ten duidelijkste, dat zoowel in het *Kâwi* en *Kromo* als in het *Ngoko* zeer vele woorden van Sanskritschen oorsprong zijn en dat hetgeen aan kundige Javanen en mij zelve duister was, veelal door het Sanskrit werd opgehelderd.

Juist te midden mijner navorschingen werd ik vereerd met eene briefwisseling van den beroemden WILHELM VON HUMBOLDT, die zijn belangrijk werk *über die Kawi-Sprache auf der Insel Java* bearbeidde en van mij al die inlichtingen over het *Kâwi* verzocht, welke hij zeer bescheiden erkende, noodig te hebben, doch die ik gaarne beken, niet allen te hebben kunnen geven. Bij de beoefening van het Kawi-werk *Niti-Sastra*, door mij te Breda uitgegeven en door de vergelijking van verschillende woordenlijsten in het *Kâwi*, werd ik meer en meer van de onjuistheid van den *Brâta-Joedha* tekst, door RAFFLES medegedeeld, overtuigd, en VON HUMBOLDT schreef mij dienaangaande; » *Vous remarquerez Monsieur, sans que j'en fasse l'observation, que la séparation des mots est quelquefois très-fautive dans le texte de RAFFLES.* »

Deze onnaauwkeurige afscheiding der lettergrepen maakt het verstaan van den tekst wel eenigzins moeijelijk, doch de onzuiverheid van den tekst, door RAFFLES, hetzij al of niet naauwkeurig overgenomen, is ook geen gering struikelblok; voegt men nu de verkeerde opvatting van sommige woorden hier nog bij, dan verkrijgt men gewis een zeer onvolledig denkbeeld van de bedoeling des dichters van de *Brâta-Joeda*, en beaamt men volkomen het oordeel, dat RAFFLES zelf zeer nederig over zijn werk velde.

Niettegenstaande de gebreken, die de vertaling van RAFFLES aankleven, komt hem de eer toe, ons het eerst eene schets van de Brata Joeda te hebben gegeven, en daardoor is de geleerde wereld hem grooten dank verschuldigd. Mijn, sedert langen tijd opgevat voornemen om dit dichtstuk geheel in onze taal over te brengen, werd vooral op mijne jongste reis over Java verlevendigd en op den top van den tempel van *Boro Boedoer* tot rijpheid gebragt. Op de tinne van dat verhevene gebouw ontvouwde zich een verrukkend deel van Java voor mijne oogen en ik achtte het van mijnen pligt, door het uitvoeren van mijn voornemen, eene regtmatige hulde aan Java's vervlogene dichterwereld toe te brengen.

Door eene bijzondere omstandigheid werd ik eigenaar van een manuscript van de *Brâta Joeda*, dat een ambtenaar te Soerakarta weleer naar een oorspronkelijk handschrift uit de keizerlijke boekerij had laten overschrijven, en dat zich door duidelijkheid van schrift zoolwel als door welluidendheid van taal, gunstig onderscheidde. Nu was ik weder ééne schrede nader aan mijn doel en meende het spoedig te zullen bereiken, toen ik van hooger hand werd uitgenoodigd, een Algemeen Maleisch en Nederduitsch woordenboek te vervaardigen. Eerst na de voltooiing van dat moeijelijk werk, hetwelk twee duizend bladzijden in folio in verschillende talen bevatte, begon ik met ernst weder aan mijn vroeger plan en schreef in een alfabetisch register de vreemde woorden, die in de *Brâta Joeda* voorkomen, met aantooning van den zang en het vers, waarin zij te vinden zijn. Hierdoor had ik gelegenheid, de beteekenis van de herhaald wordende woorden te vergelijken, iets, dat bijzonder de eenheid der vertaling bevorderde. Mijne verschillende Kawi-registers raadpleegde ik tevens, vormde een register van die Sanskritische woorden, welke tevens Javaansch of Kawi zijn en voegde er de beteekenis bij, die zij in het Sanskrit hebben.

Twee, eenigzins geletterde Javanen, boden zich aan, mij, bij de bearbeiding van de *Brâta Joeda* van dienst te zijn, doch spoedig overtuigde ik hen, dat zij dat werk noch verstonden, noch begrepen. Het duurde echter niet lang of ik werd verheugd door de kennismaking van eenen stillen Javaan, die mij van den schat zijner kennis van het Kawi en van de dichterlijke uitdrukkingen in het Javaansch, mildelijk mededeelde; hij was te *Djokjokarta* geboren, had veel gereisd, veel onderzocht en veel ondervonden. Zijn titels en namen waren: MAS NGABÉHHI PARTA WIRANA; hij kende de *Brâta Joeda* genoegzaam van buiten en bewonderde er de schoonheden van.

Met dezen man begon ik mijne taak, en alleen na rijpe overweging van de beteekenis en de bedoeling van ieder woord en van iederen zin, bepaalden wij hoe de vertaling daarvan zijn moest. Bij dezen arbeid had ik ook dienst van de vertaling, welke Dr. J. F. C. GERICKE van de *Wiwâha* geleverd heeft, terwijl de proeve van RAFFLES nu en dan nog

*

geraadpleegd werd. Gedurig herzagen wij onzen arbeid en door het verband van het vervolg mogten wij niet zelden den vroegeren tekst ophelderen.

Het is op deze wijs en vooral door de gunst van den Algoede, dat ik dezen arbeid heb mogen voltooijen.

Dit alles meende ik te moeten melden, alvorens tot de beschouwing van dit dichtstuk over te gaan.

Het episch dichtstuk, hier vertaald aangeboden, is bekend onder den naam van *Brâta Joeda* of *Broto Joedo*, doch de zuivere spelling is volgens het Sanskrit: *Bhârata Joeddha*. Deze titel heeft RAFFLES vertolkt door *The war of woe* en zulks vermoedelijk door de opvatting van *Brâta* in den zin van *Brongto* zooals het eerste woord in de *Dhâsa nâma* voorkomt, alwaar ik *Brongto Joedo* vind, terwijl *Brongto* een woord is, dat vele betekenissen heeft, die op hevige aandoeningen betrekking hebben, zoo als: liefde, toorn, leed-gevoel.

De ware opvatting is: de krijg der *Bhârata's*, de afstammelingen van BHÂRATA den zoon van DOESJANTA, die over het eigenlijke Indië regeerde, dat naar hem ook *Bhâratawersja* genoemd werd. Deze krijg is oorspronkelijk bezongen in de *Mahâ-bhârata*, het groote en geheiligde dichtstuk der *Hindoes*, dat door de *Risjis* in eene schaal tegen de vier *Vêdas* opgewogen en overwigtig bevonden werd; om deze reden meende men, dat het van *Bâra*, een gewigt, afstamde, doch volgens WILSON doelt het op BHÂRATA, een vorst van dien naam, omdat zijne nakomelingen in den oorlog voorkomen, welke er in bezongen wordt.

De krijg, in dit dichtstuk bezongen, is eigenlijk een familiekrijg en ontstond in dezer voege.

In *Astina*, volgens WILSON eene stad in den Hindostan, en, volgens de Javaansche overlevering (1), eenmaal eene stad in de nabijheid van het Diëngsche gebergte, in de provincie, die thans *Pekalonggan* heet, regeerde de koning *Abi-jâsa*, in het Sanskrit *Wyâsa*, welke drie zonen had, die allen gebrekkig waren. De oudste, *Destharâta*, was blind; de middelste, *Pandoe*, scheefhoofdige en de jongste, *Widoera*, lam.

Abi-jâsa, die zich aan het einde zijner regering naar het voorbeeld zijns vaders, in de eenzaamheid aan een geestelijk leven toewijdde, benoemde *Pandoe* tot opvolger in het rijksbewind, die echter voor *Abi-jâsa* overleed en vijf zonen naliet, te weten: *Joedisthira*,

(1) Zie mijne land- en volkenkuade, Boek III, Deel I. blz489.

Werkoedára, *Ardjoena*, *Nakoela* en *Sadéwa*, welke allen minderjarig waren. Hun oom *Destharáta*, oudste zoon van *Abi-jása*, aanvaardde nu onder deszelfs goedkeuring het regentschap van *Astina* gedurende de minderjarigheid zijner vijf neven benevens de voogdij-schap over hen.

Destharáta week van zijnen pligt af, daar hij aan *Joedisthira*, toen deze meerderjarig werd, het bewind had moeten overgeven, doch hij meende, als oudste telg van *Abi-jása*, het meeste regt op *Astina* te hebben, en, daar hij zelf zeven en negentig zonen had, behield hij *Astina* voor hen en zond zijne neven, de vijf zonen van zijnen jongeren broeder *Pandhoe*, met duizend man naar een onbewoond oord, dat *Amarta* genoemd werd (1).

Door de ondersteuning van hunnen oudoom, *Maswa-Páti*, koning van *Wirátha*, stichtten zij, na het overwinnen van vele moeilijkheden, het koninkrijk *Amarta*, over hetwelk de oudste der vijf broeders, *Joedisthira*, regeerde.

Dhestharáta legde het bewind over *Astina* neder en droeg het aan zijnen oudsten zoon, *Soejoedána* op, doch de koning van *Amarta* maakte met zijne vier broeders aanspraak op *Astina*, het rijk huns vaders, die het van hunnen grootvader *Abi-jása* ontvangen had. De koning van *Wirátha* en andere vorsten van *Java*, ja zelfs van den overwal ondersteunden de aanspraak der vijf broeders op het bezit van *Astina*.

De koning van *Dwára Wati*, *Kresna*, de achtste incarnatie van den god *Wisnoe*, wiens rijk ter plaatse van het tegenwoordige *Joána* (*Joewána*) lag, was de magtigste bondgenoot van *Pandoes* zonen; zijn aardsche vader was de broeder van *Déwi Koenthi*, moeder der drie oudste zonen van *Pandoe*, namelijk: *Joedisthira*, *Werkoedára* en *Ardjoena*. Wijders heette *Kresnas* zuster: *Soembádra*, de gemalin van *Ardjoena*, een held, die de hooge vriendschap en bescherming van *Kresna* genoot. Zoowel de zonen van *Pandoe* als hunne bondgenooten voerden den naam van *Pandáwas* en bij verkorting dien van *Pandoes*.

De tegenpartij is die der *Koeráwas* of *Koeroes*, gewoonlijk de *Honderd Koeráwas* geheeten, namelijk: de zeven en negentig broeders met *Karna*, koning van *Awongga*, *Salja*, koning [van *Mondaráka* en *Doersasána*, de vertrouweling van *Soejoedána*.

Déwi Koenthi, de moeder der drie oudste zonen van *Pandoe*, was tevens de moeder van hunnen vijand, den genoemden *Karna*, dien de zonnegod bij haar, toen zij nog maagd was, verwekt had: zij was echter zijne vijandin, daar zij de *Pandáwas* ondersteunde.

(1) *Amarta* en *Astina* veranderen euphonisch in *Ngamarta* en *Ngastina*.

Het is alzoo de twist over het bezit van *Astina*, die *Kresna* door onderhandeling tracht te doen ophouden, doch die door de weigering van *Soejoedána* in eenen rampspoedigen krijg verandert, welke ten voordeele der *Pandáwas* eindigt.

In dichterlijke waarde staat de *Bráta Joeda* zeer hoog en laat de *Ráma Bádra*, de *Wiwáha* en de *Dámar Woelan* verre achter zich. Het is een dichtstuk, dat dikwerf *grandioso*, niet zelden teeder, nu en dan al te érotisch en somtijds verheven en zeer poëtisch is. De vaste hoop op de onsterfelijkheid straalt er steeds in door en de gansche natuur wordt er als beziel en gevoelig in voorgesteld: de krachtontwikkeling van *Kresna*, *Ardjoena*, *Karna* en andere helden overschaduwet schier alle soortgelijke schilderingen. Het geheel stelt voor: een rusteloos, door niets te weêrhouden kampstrijd om een vermeend, doch betwist regt; de magt van verschillende godheden schraagt de partijen, doch de groote *Wisnoe* doet eindelijk de regtvaardige zaak zegevieren, echter tot eenen zoo bloedigen prijs, dat de zedelijke mensch er door gedrongen wordt te erkennen, dat geen enkel geoorloofd middel onbeproefd moet gelaten worden om familietwisten te stillen, ja, liever het eigenbelang op te offeren dan eene toorts te ontsteken, die alleen in bloed en tranen gebluscht wordt.

De *Bráta Joeda* is door HEMPOE SEDAĤ op last van DJÁJA BÁJA, koning van *Kediri*, in 709 volgens de Javaansche of in 785 van onze jaartelling bezongen. Men kan aannemen, dat DJÁJA BÁJA dit dichtstuk of in het Sanskrit of in het oud Kawi bezat, ten zij een *Dálang* of bard dezen krijg uit het hoofd kon opzeggen. Op Java moet heden ten dage nog één exemplaar van de *Bráta Joeda* bestaan, hetwelk voor het oorspronkelijke gehouden wordt en zoo uitgebreid is, dat het ook over vroegere en latere gebeurtenissen licht verspreidt; echter zou de taal, in dewelke het geschreven is, thans niet meer of zeer gebrekkig verstaan worden.

HEMPOE SEDAĤ heeft aan de hoofdvereischte bij de schildering der personen volkomen voldaan, door ieder, dien hij opvoert, een eigenaardig karakter te geven en dat karakter getrouw vol te houden: in dit opzigt is hij aan SHAKESPEARE gelijk.

Kresna is altijd de ver vooruit ziende, beleidvolle en wijze god, die aan echte heldendeugd hemelsche gelukzaligheid verbindt. *Ardjoena*, zijn lieveling, is edel en vertoont te midden der hevigste beroeringen een voortreffelijk gemoed; hij schijnt zelfs bestemd te zijn om te midden der algemeene verdelging de diep gezonken *Humaniteit* het hoofd te doen verheffen en den adel der menschheid uit den maalstroom van bloed en lijken te redden.

Joedisthira, die zijne regten op *Astina* doet gelden, is standvastig, voorzigtig, krijgskundig en bereikt zijn doel, daar hij de zege over *Soejoedána* behaalt.

Werkoedára, een ware Nimrod of Hercules leeft in woeste krijgsbedrijven, is de held

des strijds en toont, dat zijn bloeddorstig hart te midden van wreede tooneelen nog wel eens de smart van anderen weet te eerbiedigen.

Dèwi Koenthi is het beeld eener diep gegriefde en hoogst verontwaardigde vrouw; ook in haren boezem heerschen de edelè gevoelens, die de *Pandáwas* bezielen.

Setjáki is de nimmer aarzelende, getrouwe en vaardige dienaar, die, kon hij zulks, duizendmaal zijn leven voor zijnen meester *Kresna* zou opofferen.

Soejoedána is een echte huichelaar, een veinsaard, die alles aan zijne heerschezucht opoffert, doch eindelijk het slagtoffer van eigene ongerechtigheid wordt en een treffend voorbeeld oplevert, dat het regt, hoe lang ook verguisd, eenmaal zegevierend te voorschijn treedt om dwingelanden den kop te verpletteren.

De heilige *Bisma* is het zuiver toonbeeld van den waarachtigen held; kalm in het hem alom aangrimmende doodsgevaar, sneeft hij op eene schier bovenmenschenlijke wijs en bewijst ons, hoe de beoefening van het bovenzinnelijke den heerlijksten invloed in het stervensuur uitoefent.

Siti Soendári en *Dèwi Hoetári* wedijveren in getrouwheid om den echtgenoot in den dood te volgen, terwijl *Dèwi Harimbi* hare liefde voor haren gesneuvelden zoon door hare opoffering op den brandstapel op eene treffende wijs doet uitblinken.

Zonder verder over de personen uit te weiden, zal het den oordeelkundige in het oog springen hoe eigenaardig zij, ieder op zich zelve beschouwd, een bijzonder karakter bezitten.

Zowel om de innerlijke waarde als om de hooge oudheid, zal de *Bráta Joeda* immer een merkwaardig en schoon dichtstuk blijven.

Mijn hoofddoel is geweest getrouwheid met opoffering zelfs van eene welluidender, fraaijer of bevalliger vertaling.

De onkiesche coupletten van den derden en vierden zang heb ik niet durven weglaten en ook von Humboldt wenschte, dat het dichtstuk niet door weglating van eenig gedeelte mogt verminkt worden.

De eigennamen zijn onveranderd gebleven, echter is somtijds de H vooraan veelal in A overgegaan.

Het Kawi, dat soms in den oorspronkelijken tekst verklaard wordt, is in denzelven niet altijd juist, maar in algemeene bewoordingen wedergegeven, zooals in den 50sten en 51sten zang.

Ik heb de zangen metrisch overgezet om een juister denkbeeld van den vorm, waarin dit dichtstuk voorkomt, te geven. Somtijds is van de maat afgeweken, wanneer ik zulks in

het belang der duidelijkheid dienstig achtte; men vindt achter het werk een tafel van verschillende Javaansche zangwijzen, waardoor men kan zien, waar ik zulks gedaan heb.

Het Javaansche handschrift is te Batavia gedrukt, van waar exemplaren herwaarts zullen gezonden worden ten dienste van hen, die de vertaling met het oorspronkelijke willen vergelijken.

Door eene gevaarlijke kwaal werd ik genoodzaakt, Java te verlaten en in koeler hemelstreek genezing te beproeven, die ik aanvankelijk ondervind; doch mijn hart blijft aan dat pronkjuweel gehecht, waar zich thans zulke belangrijke kiemen van ontwikkeling, niet alleen voor het stoffelijke, maar ook voor het leven des geestes, voor het Christendom openbaren, zoodat mijn vurigste wensch is, dat daaruit de heerlijkste vruchten mogen voortkomen.

Leyden 16 Augustus,
1849.

Dr. P. P. ROORDA van EYSINGA.

DE BRĀTA-KRIJG.

eerste Zang.

WIJS: *SINNOM*.

1. De zegerijke gebieder Djāja Bāja,
De beroemde spil van het aardrijk,
Beval alzo den dichter Sèdah,
Zamensnoerende aan te vangen. —
De Brāta-Strijd werd bezongen:
De tijd, waarmee het jaarschrift aanvangt,
Is door den dichter Hèmpoe Sèdah
Geregeld; de daarstelling er van is:
»Negen schoone paarden, vormen 't jaar-
[tal" (1). —
2. De magtige, doorluchtige Djāja Bāja,
Geleek der zon in het derde seizoen,
Met onafgebroken knitterend licht;
De maan scheen zijne vijandin te zijn,
Kunnende hem niet evenaren. —
In den krijg van zijnen tijd
Kon de maan, door de zon bestraald,
Haar niet evenaren.
Ja! Zóó waart gij, gebieder, Djāja Bāja!
3. De verhevenheid van dien uitstekenden
[held,
Den voorspoed van Djāja Bāja,
Heeft alzo de geëerde dichter Sèdah
Het eerst voorgesteld. —
De Pandāwa-vorsten te gader,

- Zijn te Wirātha, bijeenbrengend
De krijgtoerusting. —
De doorluchtige vorst van Dwāra Wāti
Is met zijn heir in de rijkstad Wirātha,
4. Met oogmerk om den Brāta-krijg te stichten.
De gezegende Joedisthira, de Heer der
Eischt, als zijn gebied, [mensen,
Van Astina de helft:
Wat hij bepaalt in het verstand,
Wordt volvoerd op zijn wenk,
Er kome ziekte of dood van:
Niet anders is de vorst van Dwāra Wāti,
Het zij hij dwarsboomt of meëgaande is. —
5. Voltallig zijn al de vorsten
In de rijkstad Wirātha,
Allen, bondgenooten in den strijd,
Strevende naar de heerlijkheid des doods. —
In dier voege is ter rijkstede Astina
Eene menigte van vorsten
Van Java en den Overwal,
Allen strevende naar het heil des doods;
Volgende allen uitgedost in krijgsgewaad. —
6. De genoemde, te Wirātha aanwezige
Gezegende koning, Derma Poetra (2),
Zegt in vleijende woorden

(1) Sanga Koedha Soenda)
9 7 9

Men leest 100, het jaar, waarin Djāja Bāja regende.

(2) Derma Wanga, ook Joedisthira.

- Tegen den vorst van Dwâra Wâti :
 » Gebieder ! doorluchtige wereldheer !
 » Die mij als voorganger zijt ,
 » Behoudens uw welnemen ,
 » Vraag ik de wederhelft ,
 » In billijkheid , Gezegend Heer ! van As-
7. Bedaardelijk mogt nu zeggen [tina."]
 De groote koning van Dwâra Wâti :
 » Indien nu zoodanig uwe begeerte is ,
 » Bedenk dan de broederen goed ;
 » Uw ouder broeder zal het uitvoeren
 » Om de helft er van te eischen." —
 Vaardig beveelt hij het leger :
 Gestegen op de koninklijke strijddar ,
 Rukt vorst Kresna op naar Astina.
8. Ook het leger , de rijkssieraden
 En de prins Sêtjaki
 Volgen mede naar Astina ,
 Eischende de helft van 't rijk .
 Indien zulks geweigerd wordt ,
 Door het niet voor de helft af te staan ,
 Dan onstaat de Brâta - Krijg . —
 Inmiddels is de doorluchtige koning
 Voortgereisd tot buiten de sterkte ;
9. Snel is de voortgang der paarden ,
 De strijddar des doorluchtigen konings ,
 Die groote kar schijnt te zweven ;
 De stad Astina daagt op voor het oog .
 Het stuivende stof geeft duisternis
 Gelijk een donk're regen . —
 De afhangende Waring'in-boomen slingren
 [als
 Bedrukt , zich nederhellende om te slapen
 Bij dien man ; bedroefd over zijne ontsnap-
10. De spitsen der hooge poorten [ping . —
 Staan bij gelijkenis , als te wachten ,
 Loerende of spoediglijk aankomt
 De doorluchtige koning van Dwâra Wâti .
 De stijlen dier poorten
 Schijnen den komende hulde te biên . —
 Ook staan de bloemrijke boomen ,

- De Tjampâka's , aan de kanten der wegen ;
 Hunne wiegelende takken schijnen wuivend
11. Aan den Groote , die opdaagt [te vragen
 En der vorstin Baanno Wâti in schoonheid
 [gelijkt ;
 De takken dier Tjampâka - boomen
 Vragen naar de zonen van Pandoe ,
 Of zij medekomen in het gevolg
 Van vorst Kresna , die nadert . —
 't Geratel zijns wagens
 En 't geflonker van 't edelst gesteente
 Schijnen lonkend te antwoorden op de taal
 [dier vragers .
12. Aldus schijnt hun antwoord te zijn :
 » Gij lieden vraagt ons
 » Naar het medekomen der zonen van Pan-
 » Niet één komt er mede . [doe ;
 » Ardjoena blijft steeds achter
 » In Wirâtha , zijn woonplaats ,
 » Bij al zijne broeders :
 » Niet één komt er mede." —
 De wiegelende takken schijnen zich afte-
 [wenden , niet bereikend ,
13. Niet erlangend wat zij vroegen ,
 Daar hij niet medekomt ,
 Ardjoena , naar Astina ;
 Daar hij den stoet niet verzelt
 Van den vorst van Dwâra Wâti ,
 Om het rijk terug te vragen . —
 Zóó is de beeldspraak
 Van al de sieraden des wegs .
 Al de bloemen willen in de kloven gaan .
14. De boomen aan de kanten der wegen
 Vertoonen zich als gehavend ,
 Wiegelende innig bedroefd ,
 Daar de Pandâwa's niet volgen .
 De vogel Tjoetjoer veinst vrees ,
 Zijn geluid klinkt aamechtig ;
 De Poedak zijgt neêr op de steenen ,
 Zeer drukkend is zijn kommer , [gen .
 Daar de Pandoe - zonen niet achteraan vol-

Tweede Zang.

WIS: PANGKOER. (Metrisch).

1. Vleermuizen haken aan takken;
Klapwiekende, in de droefheid deelende,
Zouden zij, kon het zijn, vragen,
Waarom of Pandoes zonen
Niet meekomen om hun land weërom te
[eischen.
De Tandjoeng - bloemen liggen verspreid
[op den grond,
Als of zij in 't hartzeer deelen.
2. Hommels, azende op de bloemen,
Bootsen, als weenend, den klank van
[waterschuim na,
Als diep bedroefd, spijt gevoelend,
Dat de vorst Daannan Djája
Den koning niet vergezelt op zijne reize.
Het mos verdort op de steenen,
Als of het bezwijmt van hartzeer.
3. Men ziet van de vrouwen, 't blanketsel
Wegvloeijen, slechts blijft 't geen op de
[wangen zit:
Zij zijn zeer begeerig om
Vorst Dhanan Djája te zien;
Er kwam geen einde aan 't melden van
[de sieraân des wegs
En der meeren bezijden den weg;
Langwijlig zou 't verhaal in schrift zijn,
4. 't Vertraagde den gang der geschiedenis. —
Nu de doorluchtige vorst zóó reizende,
Aan de vlakte der Koeroes komt,
Dalen er Goden neder,
Namelijk, vier: Djanáka, Râma Parâsoe,

- Kanwa beneyens Naráda,
Schragede het werk des konings.
5. Nu ontstelt de koning Kresna,
Daar er vier Godheden nederdalen;
Hij verandert nu van plaatse;
Zijn wagenmenner zit met hem,
Rijdt naar de vier Goden; tot hen genaderd,
Komen zij in den wagen bijeen,
Voeren het woord (tot vorst Kresna).
 6. Hij prijst hunne woorden zeer.
De vier Godheden zeggen gezamenlijk:
»Reis toch niet zoo spoedig voorwaarts,
Want wij gaan (met u) mede,
Op al uwe reizen, doorluchtige koning.»
Nu al de Goden binnen zijn,
Zit vorst Kresna bij den menner.
 7. Onmid'lijk wordt de reis vervolgd;
De wagen gaat langzaam, men kout on-
[der weg, —
De fijnste en geestigste idéén
Veraangenamen het hart;
In hunne manieren toonen zij verfijnd te
Allerlei verscheidenheden [zijn;
Worden alzo medegedeeld. —
 8. De koning van Gadjah Hójo (1)
Hoorende dat de vorst van Dwâra Wâti
Op 't Koeroe-veld gekomen is,
Geeft hij, vorst van Astina,
Terstond bevel in de stad, om op de stra-
Kleederen te doen uitspreiden, [ten
Aanvangend' van de buitenpoort,

(1) Ook Astina.

9. Bedekkende haar met groene en witte stof
 Zonder tusschenruimte tot aan de Siting-
 Ook de voornaamsten en oudsten [gil. —
 Worden uitgenoodigd, hem te ontvangen:
 Bisma, Droenna, Destha Râta gaan mede,
 Verheugd zijnde in 't gemoed,
 Omdat het Kresna is, die reist
10. En geneigd is, gedwee te zijn;
 Maar Sangkoenie en de groote Koeroe-vorst
 Zijn verslagen in 't gemoed
 Omdat de koning Kresna
 Één ligchaam uitmaakt met de zonen van
 Inmiddels komt de geheele [Pandoe. —
 Menigte in de stad bijeen.
11. Aan de grens der stad gekomen,
- Laat de vorst van Dwâra Wâti op zijnen
 Den wagen langzamer voortgaan. — [togt
 Het wemelt nu in de stad
 Van de inhalers en van al de toeschouwers;
 Geheel de hofstad dreunt en raast;
 Men wil den Heer der menschen zien:
12. In schudding is Astina's volk;
 Grooten en kleinen dringen dicht op elkaâr
 [bij 't gluren,
 Staan als een muur aan den hoofdweg;
 Elk vreest achter te blijven,
 Ligt komt men te laat bij den optogt des
 [konings:
 't Is een algemeen krioelend vlieden,
 Zonder voor makkers te zorgen.

Derde Zang.

WIS : KANNANTI. (Metrisch).

1. Al de maagden zijn als gejaagd,
De haarwring schiet los, zij zien niet om;
Ook de boezemsluijer valt neer,
Zij willen dien niet herstellen;
Haar handen dragen de borsten;
Vreugdedronken, gedeukt, geklemd,
2. Schijnen zij den boezem aan den
Nad'renden Koning aan te biën.
Ook zijn er, die bloemen rijgen,
Die ze in 't naslepen opligten,
Als of zij die gereed maken
Voor den vorst van Dwāra Wāti.
3. Sommigen dragen op den arm
Hare beeldjes van elpenbeen;
Aan den kant des wegs gekomen,
Zeggen ze er lagchende tegen:
»Welaan dan, volgt uwen vader,
»Den koning van Dwāra Wāti!» —
4. Er blijven gejaagden achter;
Geen plaats krijgende om te kijken,
Grijpen zij ijlings een ladder,
Terstond denzelven beklimmend',
Breken de sporten des ladders;
De maagden tuim'len 't onderst' boven;
5. Het rokje stroopt op, meêgesleept;
Haar eigendom (1) wordt duid'lijk zigt-
Bij het uitgestrekt nedervleijën [baar;
Schijnen zij scheve lippen te trekken.
Sommigen schelden uit spijt,
Uit spijt, dat een ieder het ziet.
6. Te lang was 't verhaal in 't gezang
Van de schoonheên der aanschouwers
En van de sieraân aan den weg
Voor den optogt des gebieders. —
De afhalers spreken hem aan,
Hem noodend, naar 't paleis te gaan.
7. Geregeld zijn de zitplaatsen;
Al de koningen te gader
En de vervangers der hoofden
Zijn reeds eerder aangekomen.
Bisma, Droenna zitten vooraan,
Vorst Salja is reeds gekomen.
8. Wijders zijn Harja Widoera,
De Dipati van Awongga,
Karpa, Harja Sindoe Redja,
Reeds verschenen voor den koning.
Joejoetsoeh en ook Soedjaja
Zitten op één rei voor den koning.
9. Onverwijld verschijnt vervolgens
De eed'le vorst van Dwāra Wāti;
Staande biën de honderd Koeroes
Hnnen eerbied den komende aan.
De verheven rijksvorst Kresna
Stijgt van zijn juweelen kar af;
10. De vier Goden volgen hierin
Dwāra Wāti's grooten koning.
De eedle rijksvorst Doerjoedāna
Heeft alreede verwelkomd
Den koning, die als gast verschijnt
Met de vier Goden te gader.

(1) *Pudenda* heet kieschheidshalve in het Javaansch: *eigendom*.

11. Onmid'lijk daarna neemt hij plaats
De rijksvorst van Dwāra Wāti;
De welkomstgroeten stroomen aan
Van al de opvolgers der hoofden.
Soejoedāna zegt: »eilieve!»
Terwijl hij van 't gansch gastmaal
12. De verscheidenheden opnoemt,
»Broeder, vorst van Dwāra Wāti,
Al het aangebodene strekke
Als medicijn voor vermoeidheid.»
Koning Kresna antwoordt hierop;
»'t Valt ligt, na volbragten arbeid
13. Vindt men het gastmaal naderhand.»
De vorst van Astina zegt nog:
»Mijn koninklijke broeder maakt zwaarig-
lets van mijn feestmaal te nemen.» [heid,
De doorluchtige vorst zegt: »Ja,
Het gastmaal vindt zich naderhand.» —
14. Uitermate is de blijdschap
Van den vorst van Dwāra Wāti
Op het zien van alle de oudsten
Benevens al de koningen.
De rijksvorst Kresna neemt afscheid
Om zich eerst te gaan huisyesten.
15. Soejoedāna glimlacht, zeggend:
»Mijn broeder, Dwāra Wāti's heer
Is een geheimzinnig vorst, op aarde.»
Kresna heeft afscheid genomen
En zegt op eenen zachten toon:
»Denk alleen aan lekker eten;
16. Het werk, dat nog onzeker is
Komt echter door arbeid tot stand.»
Tot de vier Godheden zegt hij:
»Ik ga nu eerst overnachten;
's Morgens is men zoo haastig niet,
En piet driftig, maar gansch bedaard.»
17. Buiten gekomen, gaat hij voort;
Aan 't verblijf van Dèwi Koenthi,
Laat hij haar voeten tusschen
- Zijn handen doorgaan; de moei weent
Vertelt hem hare boezemsmart. [luid,
En, als of de Pandoes er waren,
18. Haalt zij veel aan in het verhaal
Van de onafzienbre reeks van smarten,
Die haar zelve overkomen zijn:
De woorden van Dèwi Koenthi
Breken telkens af, ook weent zij,
Hare keel is toegenepen.
19. De vorst neemt afscheid van zijn moei,
Begeeft zich naar zijn nachtverblijf;
Het huis van Jama Widāra;
Bij zijn komst is alles gereed;
Al 't geen hem aangeboden wordt
Door zijnen gastheer gebruikt hij.
20. Ik zwijg van den koning als gast,
Die zeer beleefd ontvangen wordt. —
Soejoedāna beraadslaagt nu
Met al zijn jongre broederen,
En de koning van Awonggo
Wordt tot hoofd van het werk gesteld,
21. Omdat het gemoed des konings
Van Astina argwaan koestert,
Daar toch van de lekkernijen
Voor den vorst van Dwāra Wāti,
Deze niet heeft willen eten;
Gewis ontdekt men een geheim!
22. De vorst kleedt dus zijn woorden in:
»De koning van Dwāra Wāti
Worde voortaan niet meer vertrouwd!
O Doersasāna! waak toch goed,
Beveel aan al uwe broedren,
't Volk vroeg in hinderlaag te leggen.
23. Dat men niet drale in het opzet!
Verga de Dwāra Watiër!
Hij is het lijf der Pandāwa's:
Voorwaar hij koestert een geheim.
Zou hij dan niet vijandig zijn?
Hij veinst minzaamheid te koestren.

Vierde Zang.

WIS: DANGDANG GOELA. (Metrisch).

1. Uit een gaan de Koerowo's te gader,
Al de vorsten benevens de edelen,
Een iegelijk naar zijn rustplaats;
Maar Soejoedana, de vorst,
Trekt zich terug naar zijn vrouwentimmer,
't Verblijf zijner gemalin;
Baanno Wâti treedt toe,
Leidt zijn Majesteit bij de hand;
Zij gaan zitten; op rijen zijn de hofjuffers
Zoo vóór als achter verspreid.
2. Vurig is 't gelaat van Baanno Wâti,
Minzaam haar uitzigt, wel gevormd haar
Bevallig staat haar het jokken; [leest,
Ze is zonder misvormigheên:
Zelfs bitsheid verhoogt haar lieflijkheid;
Gillend wild in 't rond ziende,
Wordt ze aanminniger;
Stuurschheid vermeerdert haar schoonheid;
Norsch en scheef ziende, wordt zij nog
Al is zij ook ongekleed, [bekoortlijker.
3. Zal zelfs de ochtendtooi haar liever maken.
Hangt de halsketen en de borstsjaal los,
't Verhoogt twee dagen hare fraaiheid;
't Zuur zien strekt haar tot schoonheid;
Haar ongedwongene taal bekoort;
Alles wordt bevalligheid;
Haar kuren zijn voegzaam.
Zonder reukwerk, zonder bloemen,
Vervult zij des niet te min, als rijen
Heel 't paleis van Astina. [bloemen,
4. Weent zij, dan neemt het mengsel van
[zoet toe;

- Maakt zij gedruisch, haar behoorlijkheid
Zij vervangt de lieftaligheid. [verschijnt,
Reeds bij de ochtendschemering
Overall afhankelijk, is zij lief;
Zigtbaar wordt haar ligchaam, daar 't
Trapswijs in schoonheid toeneemt;
's Voor- en namiddags en 's avonds;
Te middernacht gebukt onder de omplinge-
Wordt haar ligchaam bezoedeld. [ring,
5. Dat flonkerjuweel, die Baanno Wâti,
Verlangt zeer naar den ondergang der zon
Als of zij die dalende vindt;
Een schilderij is de honigzee. —
Op dat tijdstip gaat de zon nu juist
Inmiddels nederdalen
Naar zijn westelijk punt,
Langzaam besturt hij zijnen gang,
Als of hij nog niet geëindigd had te aan-
Den hofglans van Astina. [schouwen
 6. Zijn gang is als of hij gestaag omziet,
Vermaak vindend, de vrouw in 't hof te
Zeer verheugd is Baanno Wâti [zien. —
Tijdens zijnen ondergang.
De zon is als het ware misnoegd,
Misnoegd op de hofbewoonsters,
Daar niet één hem inhaalt.
Ruischend klapwieken de vooglen,
Zoekend een plaats tegen de verrassing der
[maan,
Beducht of 't hun vergund word'. —
 7. 't Verhaal vangt aan van 't ondergaan in
[zee;

- 't Verspreiden der duisternis is sierlijk;
't Gewelf heeft vuurroode sieraan;
De starren zijn als gezaaid;
Allerlei geluid in 't paleis;
Vooglen verstrooijen zich; zéfirs
Waaijen welriekend aan.
De sikkels der maan schijnt sierlijk,
Aanvullend de bekoorlijkheên der hof-
't Scheen Bathâra Indra's hof. [glansen.
8. Verliefd makend is de schoonheid der maan,
Beglansend de sieraden in 't paleis,
Allengs toenemend in luister;
Daarbij nog 't huis van flonkrend goud,
Neêr- en opwaarts stralend in de lucht.
De dakvorst is van paarden,
Edel gesteente en blinkend goud;
't Is het verblijf der koningin;
Derwaarts gaat soms de doorluchtige vorst
Boerten en te liefkozen, [om te
9. Beslapende het juweel Baanno Wâti.
Bewesten het gouden huis is een hof
Met een gouden paveljoen en daarbij
Een plein van smaragden steenen,
Parelen en katoogen,
Met een gouden traliehek
Met smaragden bloemen;
Eêlgesteenten aan de poorten,
Wier stijlen met een marmersoort zijn
Glanzend in het zônnelicht. [ingelegd,
10. De maan schijnt helder, even als of zij
Gluurt; de rîjzende daken zijn zichtbaar.
De hemel is vol sieraden:
Het schijnsel der avondster
Leent zich aan al het geboomte, dat met
Gouden blad'ren is versierd;
Wier kanten zijn beglansd;

- Door de zéfirs aangevallen,
Schijnt de glans der zich omkrullende bla-
[deren
Naar de Pandâpa van karbonkel te vliên.
11. Men riekt dwarlende, beste, rondgaande
[geuren:
De nachtbloemen vervullen 't reukorgaan.
De schoonheên storten zich in 't hart.
Men ziet slapenden opstaan;
De tepels der vrouwen zijn zichtbaar.
Men ziet reeds in 't gemoed
Den omtrek van 't geluut.
Als weenend schijnen de vrouwen,
Bang, overmand te worden, ziende scherp
[op zij.
Zoekend naar den kant der koorden. (1)
12. De rustende dienstmaagden zijn anders,
Zij vallen op haar bedgenooten aan,
Elkaâr met vermaak beschouwend,
Weêrkeurig elkaâr streelend,
Bootsend beurtlings het bestijgen na,
Paar aan paar naar hartelust,
Over en weêr lagchend;
Zich oefnend in het minvermaak.
Niettemin waren er bedrevene en ervarene
Den gang t' zamen beklagend.
13. Zij, die zich zelve streelen, verwerven,
Dat ze als door een mangeliefdkoosd worden;
Verschrikt, beweegt zich 't huidhaar.
Indien zij lang liefkozen,
Slijt het vel door 't vermengen des vleesches.
Het hart breekt schier als vergruisd,
't Gebeente wordt vermorzeld,
Als glas vallende op eenen steen,
Verplet, verbrijzeld, *seminem ejicentes*,
Door het hevig mingenot.

(1) Aan sommige slaappleatsen zijn op zijde van het hoofden- tot aan het voeten - einde koorden gespannen.

Tijde Zang.

WIS: HASMARANDANA. (Metrisch).

1. Lang duurt het vermaak der vrouwen.
De zon is reeds ondergegaan.
Gezaaid vertoont zich 't gesternte,
De geur der bloemen verspreidt zich,
Ronddraaijend in het paleis,
Gestuwd door dartelende zefiers,
Want de bloemen liggen verspreid.
2. Lang duurden de hofvermaken,
Al te lang om te vermelden,
Dus wordt het verhaal maar bekort.
Reeds is de zon opgetezen;
Er is rumoer in 't paleis,
De jonge vrouwen plukken al
Geur'ge bloemen in den lusthof:
3. Ik zwijg. De doortuchtige vorst
Soejoedana is uitgedost
Om zijnen gast te ontvangen;
Reeds zit hij in 't midden der zaal.
Inmiddels zijn getangschikt
De plaatsen der aanzienlijken
En die van al de koningen.
4. Destharata is verschenen;
Bisma, Droenna, Karpa komen
Mitsgaders al de rijksvorsten,
Die in het gesprek deelen. — Vooraan
Zit de vorst van Mondraka,
De Dipati van Awongga
Nevens Harja Doersoesana.
5. Soejoedana laat noodigen
Joejoetsoeh (en) Jama Widoera;
Zij beide worden gezonden
Om koning Kresna te nooden;
- Beide gaan t' zamen heen. —
De aangewezen tot de inhaling
Zijn Sangkoenni, Karpa en Karha.
6. Joejoetsoeh, Widoera komen
Bij vorst Kresna, dien zij nooden.
Zijn volk staat in wapendos klaar;
Zijn gereed staande wagen rijdt
Van zijne verblijfplaats af.
Onder weg zijnde ontmoet hij
Sangkoenni, Karpa en Karha;
7. Na de ontmoeting reist hij weer voort
Hen medevoerend naar de stad.
Binnen 't vorst'lijk slot gekomen,
Wordt zijn majesteit verwelkomd;
Naar rang gezeten zijnde,
Blijkt de eed'le Kresna naar omhoog
En de vier Goden verschijnen
8. Van uit 't verborg'ne. Bij hun komst
Geven Bisma en Droenna fluks
Een teken aan Astina's vorst,
Dat verschenen zijn de Goden:
Sanghjang, Kaahnèko Poetra,
Djanaka, Rama Parasoë;
Eerbiedig legt Soejoedana
9. De handen vaardig kruislings op
De borst voor de vier Godheden;
De zitplaats der Goon is bepaald
In de rij der aanzienlijken;
De vorsten met de vorsten;
De edelliën zitten vooraan
Te zamen met de edellieden.
10. Zwijgend zijn allen, die zitten. —

- Minzaam rigt Kresna zijn woorden
Tot Destharâta, zeggende :
»Zie, mijne reis oom, is om de
Familie te bevredigen :
Mijn oom, 't moet volstrekt geschieden,
't Is het best dat allen het eens zijn.
11. 'k ben blij dat men niet geneigd is
Dat het tot een oorlog kome;
Broeder koning van Amarta
Ontvange slechts de helft van 't rijk.
Oom, uwe pleegzoonen de
Pandâwas zijn te vreden
Oom, met mijne langmoedigheid."
12. Destharâta geeft tot antwoord :
»Koningstelg! dat is behoorlijk,
Voorwaar, er is niets laakbaar's in;
't Is meer dan honderd duizendwerf voor-
De Dêwa's nemen het woord: [treffelijk."
»Dat is bijzonder betaamlijk;
In 't voorstel van Koning Kresna
13. Is niet één enkel woord verkeerd,
Daar het doelt op het familieheil."
Bisma, Droenna stemmen ook in :
Met de woorden van de Goden:
Maar de vorst Soejoedâna
Verstomt, grijnst, voorovergebukt;
Geen enkel woord zelfs spreekt hij.
14. Jâma Widoera neemt het woord,
Joejoetsoeh keurt het tevens goed :
»Voortreflijk, heilrijk, als 't doorgaat!
De moeder van Astina's vorst,
Dèwi Gendâri zegt nu :
»Volgt het op, het is zeer billijk."
Zij zegt onder 't tranen storten :
15. »Wat kan men beters bedoelen
Dan 't verzoenen der familie?"
Koning Doerjadâna ziet om
Naar Sangkoenni, Doersoesâna ;
- Nu kucht Astina's koning :
»Er bestaat geen verbindtenis!"
Karna wenkt hij met 't oog, te gaan. —
16. Hij gaat terug, de Koeroe - vorst ;
Sangkoenni, Doersasâna
Die sluipswijs met hem mede gaan,
Verzamelen de wapenen.
Al de honderd Koerâwa's
Brenge al het krijstuig bijeen
Met alle hunne krijgslieden ,
17. Paarden, wagens, olifanten.
Harja Sindoe Redja,
De aanvoerder, zwijgt bekommerd ;
Men dringt op in het noord-, zuid, oost
En westen ; 't is vol wapenen.
Destharâta zendt fluks een bode
Aan zijn zoon om zacht te hand'len ,
18. Niet driftig in 't beleid te zijn. —
De moeder geeft al weenende
Bevel om spoedig te zeggen
Aan haar zoon, Astina's koning,
Geen vrees te willen aanjagen,
Den gast onheusch verlatende. —
Onverwachts komt Setjâki aan,
19. Buiten 't huis vouwt hij de handen (1)
En (hij) Radên Wresna Wira zegt :
Gebieder! 't is volstrekt niet pluis,
Buiten is het vol van wapens
Om uw Hoogheid te verdelgen :
Die Soejoedâna, Gebieder!
Heeft voorzeker een snood gemoed.
20. Regts en links staan reeds strijdvaardig
De Koeroes in krijgstoerusting,
In slagorde op hunne posten.
De gewapende in het paleis
Zijn ook in groote menigte. —
De Koning Kresna verneemt het
Dat men op den gulden strijd doekt.

(1) De handen vlak tegen elkander leggen en op die wijs de toppen der duimen aan de neuspunt brengen.

Zesde Zang.

mus: PANGKOER. (Metrisch).

1. In toorn ontsteekt koning Kresna,
Uit de spreekzaal tredend, ontwikkeld hij
Zijn bovennatuurlijke gedaante; [fluks
Zij breidt zich uit op het plein,
Eensklaps ziet men één berg, vier ber-
[gen, zeven bergen,
Even als Bathâra Kâla,
Ontgloeit, als hij toornt, zijn ligchaam:
2. Al wat in de drie werelden,
In de hemelen, en op dit wereldrond
En in de aarde wanstaltigs is,
Dat alles wordt zijn ligchaam;
Godheden met vier armen of met drie
Met drie en ook met vier oogen [armen,
Zijn aan zijn wanstaltig ligchaam.
3. Een drom van allerlei wezens
Reuzen, monsters, gedrochten, hoogepries-
Leerlingen, kluizenaarsknechten, [ters
Al het geen misvormig is
In de aarde van draken, slangen en aard-
Zijn allen in hem vereenigd; [bevingen,
Verdwenen zijn de omtrekken van den
[kleinen mensch.
4. Voortstappend, brullend, tart hij uit.
De aardbeving is dreunend, dondrend;
[de aarde schudt;
De rommelende donder ratelt;
Vreeslijk is de natuurstrijd,
Het is als of de wereld schuddende wag-
[gelt;
De oceaan kookt en buldert luid;
De schildpadden drijven verschrikt.
5. Voorwaar, 't is Bathâra Wisnoe,
Nog niet herkend; in staat om de aarde op te
De bergen knabb'lend en kaauwend, [eten.
Zou hij de wereld oppeuz'len. —
Alle, die ten krijg toegerust, vereenigd zijn,
Wringen zich in bogten, alom schittrend,
Deels gebogen, en deels verdraaid.
6. De honderd Koerâwa's zien het,
Allen zijn bevreesd, ontmoedigd,
Honderd duizenden worden laf,
Kunnen geen woord uitbrengen.
De wapens ontzinken hun, nedervallende. —
Nooit was er zulk eene gestalte,
Die dikwerf de aarde op zou schransen.
7. Karna en ook Soejoedâna
Zijn ontmoedigd, naauw zichtbaar, sterk
[hijgende,
Wanen zich verbrand, vergruisd, ver-
Bisma en Droenna weenen; [delgd.
Eerbiedig bukken en buigen zij bij 't spre-
Wijders smeeken de vier Goden [ken;
Vleijend om meedogenheid.
8. Bathâra Goeroe's hemel schudt;
De schittrende zonnegod daalt daadlijk
De Goden ruischen in 't luchtruim [nêr;
En doen het bloemen reegen.
Klettrend suist de zich verspreidende geurge
Bathâra Hâri zegt vleijend: [regen. —
'Dat niet te zeer uw toorn ontvlam'!"
9. 't Verdolgen der weerspannige Koeroes,
Slechts één oogwenk, zou er wel één over-
[blijven?

Millioenen, honderd duizende uit de hofstad
Zouden u nog niet verzaden.

Maar zie de wereld met mededogen aan;
En heb ten and'ren ook meelij
Met Werkoedâra's gelofte

10. En Sri Droepâdi's gelofte,
Van in haar leven geen haarwring te
[dragen;

Wen niet gewasschen in het bloed,
Het bloed der honderd Koeroe's
In den strijd, den wil Droepâdi geen
[wring dragen.

Heb daar alleen medelij mee;
Worde eerst hun gelofte vervuld! —

11. Allen bewijzen hun hulde;

Bathâra Kresna is gestreeld door dien lof;
Zijne gedaante herstelt zich weër,
De afschuwlijke legt hij af.
Geheel hersteld, zit de koning Kresna
[neder.

Bisma en Droenna zijn minzaam,
En de eedle priester Narâda.

12. De vier Godheden zijn blijde.
Kresna gaat uit 't paleis en neemt geen
[afscheid;

De vier Godheden volgen hem,
Buiten gekomen, gaan snel
De vier Godheden naar het uitspansel terug.
Wijders gaat de koning Kresna
Naar het verblijf van Mas Keentir.

Zevende Zang.

WDR: *M A S K E E N T I R.* (Metrisch).

1. Vorst Kresna komt aan 't verblijf van
[Déwi Koenthi;
Bedaardelijk vraagt zij,
Het moedertje, terwijl zij weent:
» Beste koning! zeg, hoe staat toch
2. De onderhandeling, heeft de zaak haar
[beslag reeds?"
Zachtjes geeft in antwoord
Dwara Wati's groote koning:
» Soejoedana is weerspannig,
3. 't Behaagt hem niet dat van 't rijk de
[helft gevraagd wordt;
Hij wil ten strijde gaan,
't Lust hem in den krijg er om te wedij-
Hij wil geen familie-eendragt." [vren.
4. Met afgebroken woorden spreekt Déwi
» Zeg uwen jongren broederen [Koenthi:
't Edel voorgeslacht te volgen;
De edelman waagt zijne ziele.
5. Om de stad te nemen, is 't best, 't door
[krijg te doen,
't Sneuvlen voert ten hemel;
Vooral is mijn last, mijn waarde,
Dat uw broedren den krijg stichten."
6. De kloeke Koenthi breekt nu hare woor-
Daarna afscheid nemend, [den af.
Stijgt de vorst van Dwara Wati
Gansch reisvaardig in den wagen.
7. Widoera, Sandjaja, Joejoetsoeh volgen
De vorst van Awongga [hem;
Vereenigt zich in den wagen
Met zijne Majesteit Kresna
8. En wordt door Dwara Wati's koning aan-
De Pandoes te volgen; [gespoord
Karna wil hier niet in treden,
Hij wil den Koeroe-vorst volgen;
9. Omdat hij voorheen de gelofte gedaan had,
Zijn krachten te meten
In den aanval van den doodstrijd
Met d'edelman Baannandjaja.
10. Genoeg van Karna, die niet wil onderrigt
Door den koning Kresna. — [zijn
Buiten 't hof gekomen, neemt voorts
Karna afscheid; beide draaijen elkaar den
rug toe.
11. De koning van Awongga reist voort, geko-
Tot hij zijne moeder, [men
Zegt deze onder 't tranen storten:
» Gij geleidet uw oudren broer;
12. Toen mijn zoon, Dwara Wati's vorst, naar
Wat gaf hij toen in last, [huis keerde,
Uw ouder broeder, aan u zelv' p
De zoon een Sumbah makend', zegt:
13. Ik ben gelast geworden om van hier te gaan,
Daar er krijg ontstaan zal;
Ik ben gelast fluks te volgen
Met de jongre Pandoe-broeders.
14. De kloeke Déwi Koenthi zegt: " dat 's voor-
[treflijk;
Gij, waar het ook zijn moog',
Volg gij toch, want 't is het beste,
Den raad uws ouderen broeders;
15. Vereenig u met uw broederen, mijn waarde!
't Strijden in den Brata-krijg

- Leidt tot den voortreflijksten dood :
 Meester ! keer gij nu maar weder terug ;
16. Dood of levend ! verzamel gij uw broeders,
 Tevens stort zij tranen. — [Heer !"
 Dèwi Koenthi's aansporing , zij
 Wordt door haren zoon beantwoord :
17. »'t Is een oud gebruik moeder , dat een
 [braaf edelman
 Zijn woorden gestand doet,
 Namelijk , die hij geuit heeft
 En in ziekte of dood niet verzaakt .
18. Ja , moeder ! ik zou zinneloos zijn bij de
 Van vorst Doerjoedâna , [gunst
 Wiens gunst uitermate groot is
 Jegens mijn eigen persoon .
19. 't Woord te schenden is een blaam voor
 [heel het leven ;
 't Zou geen houding hebben ;
 Edellieden en koningen
 Zouden als 't laagste volk worden ."
20. Zijn moeder weent er over , Karna wan-
 [kelt niet ;
 Dèwi Koenthi zucht zwaar ,
 Zeer verslagen in het gemoed
 Omdat haar zoon niet (anders) kan .
21. Nadat hij gaat , kan zij niet met haar
 [zoon spreken .
 Genoeg . — Wat nu de reis
 Betreft van Dwâra Wâti's vorst
 Met Hâri Setjâki Wira ,
22. Tot bij Wirâtha genaderd , stort de eedle
 Eenen stroom van tranen : [vorst
 Het heirleger der Pandâwas
 Haalt hem bij zijn komst plegtig in .
23. In schudding zijn al de Pandoe-vorsten
 [bij 't zien
 Der komst van hun koning ;
- Fluks toonen ze een vriendlijk gelaat
 En vragen vleijend naar 't berigt ;
24. Luid spreekt nu de beheerscher van Dwâ-
 [ra Wâti :
 » Jongre broeders ! 't is onmooglijk ,
 Dat de Koeroe's goed behandeld worden ,
 Zij dingen reeds naar de oppermagt .
25. Broeders ! vorsten ! uw verzoek om de helft
 Dat er zelfs Godheden [(was zóó)
 Mij op mijnen togt verzelden :
 Kanwa en Resi Narâda
26. En Râma Parâsoe wachtten mij op den weg .
 Van 't Koeroe - veld afgehaald ,
 Vernam men de oorzaak , eindigde
 Met de gepaste eendragt goed te keuren ;
27. Vaders en moeders keurden het wegnende
 Bisma , Droenna , Salja [goed ;
 Volgden ook , het te billijken
 Om het halve rijk af te staan ;
28. Er werd niet naar de eenstemmigheid der
 [Goôn gehoord ,
 Zoodat men een zeer slecht
 Plan met mij op mijne reis had ."
 Genoeg van de woorden Kresnas .
29. Verbaasd , knarsetandend staan zij , die
 [dat hooren ;
 De vorst Darma Poetra ,
 Werkoedâra en Ardjoena ,
 Nakoela nevens Sadèwa
30. Vooral daar zij 't gezegde hooren huns mae-
 De wakkre Dèwi Koenthi , [ders ,
 Die beval , om 't eerst er om te strijden ,
 Om 't beste doel eens edelmans te herpiken .
31. Al de koningen mitsgaders al de vorsten
 Stemmen 't zaam overeen ,
 De Pandâwa's aan te spooren
 Om in den gulden strijd te gaan .

Achtste Zang.

WIS: PANGKOER. (Metrisch).

1. De Radéns, zoons van Wirâtha,
Radén Wira Sóngka en Hoctâra 't zaam,
Wakkren woedend den aanval aan;
Ook de prins van Tjempâla,
Radén Djoestha Djoemenna vuurt den
[kampstrijd aan.
De grooten worden meêgesleept,
Al de koningen volgen ook:
2. Men roert de trom, de gong antwoordt.
Luidruchtig scharen al de helden hun
[volk;
Hun aftogt 's morgens vroeg klinkt luid
Uit de hofstad Wirâtha.
't Gansche toegeruste heir schittert in
[krijgsdos
Gelijk de zon bij hare opkomst,
Als ze opstijgt uit het waternest,
3. Heel de wereld wil verlichten,
En over een bergkruin slechts een gedeelte
[aanschouwt,
En zich alles vuurrood vertoont
Door de zonnestrallen beglansd;
Wanneer de wolken, wildernissen en
[bergen
Door 't uchtendzonnlicht bestraald,
Al te zamen vuurrood blinken,
4. Zoo blinkt het leger der Pandoes.
't Gros van 't heir is als de oceaân, die
[voortrolt,
Overloopt en een groot woud overstroomt.
Opgepropt vol is de weg.
Alle de kleedingen blinken, waar men ze
ook ziet,
- De roode scharen, allen rood,
De gele, gezamenlijk geel,
5. De groene scharen, t' zamen groen,
De zwarte met de zwarte zonder afwijking;
De blaauwe troepen, allen blaauw,
De paarsche te zamen paarsch;
Van 't groote leger vermengden er zich geene;
De witte bij de witte troep.
Ontelbaar is de legerschaar.
6. Als donder is 't gedruis van 't heir;
De weerkaatsende afdalende flikkeringen
Schieten regenboogvormig op.
De glans der juweelen wagens
Paart zich met den glans der vlaggen en
[vaandelen
En den wapenglans der scharen,
Schittrend als duizend vuurbergen. —
7. Ze uitstrooijende en verspreidend,
Doet de God Indra lieflijke geuren reeg'-
[nen:
De lofzangen ruischen t' zamen
Van de Goôn in Indra's hemel:
»Zege! zege! dat ze in hun strijd zege-
[vieren!
In den Brâta-krijg verwinnen!
De Pandoes het rijk verwerven!" —
8. De voorhoede van 't heir op marsch,
Heeft Werkoedâra aan de spits tot leidsman
Om de gramschap op te wakk'ren;
Te voet, werpt hij de knods omhoog,
Korzels, gemelijk; zijn geheele leven door
Wil hij geen paard bestijgen,
Noch wagen, noch een olifant;

9. **Marchérende over d' oceaan,**
Bergen, dalen, woestijnen en rivieren,
Te voet slechts is zijn genoegén,
Hoeveel te meer naar Astina,
Daar het nabij, en het Koeroe-veld** ef-**
 [fen is.
- Luidruchtig is de legerschaar
 Des grooten mans, Djoedie Pâti. (1)
- 10 **Snel wappren de krijgsbanieren**
Aangegrepen door een stikduistren re-
 [genwind;
Bergen rompen, daar alles dondert;
Dreunend daveret het aardrijk. —
- Verward door een vlugt het wild gedierte
 [verstrooid. —
 Toornig als een wilde olifant
 Spreekt hij tartend langs de wegen. —
 11. 't Schijnt dat de aard' kantelt door 't be-
 [treên,
 De drie werelden schokken door dien breeden
 [mensenstroom,
 Schuddend met een dondrend geluid;
 Klaat'rend, klett'rend is hun omzwaai,
 Het getruis der zee klinkt verward. —
 't Heirleger van Werkoedâra
 Toort en neemt een dappre houding aan.

(1) Ook *Werkoedâra*.

Legende Zang.

WIS: SRI NĀTA. (Metrisch).

1. Het leger is reeds uitgestroomd
Van den grooten Djoedi Pāti. —
De edelman Handaannan Djāja
Sluit met zijn heirmagt achteraan:
In schittrenden dos zit hij
In een kar van flonkrend gesteent,
Met een gouden zonnescerm,
Die stralenschietend, licht verspreidt,
Gelijk aan bergen, die vlammen van vuur.
2. Het schijnt als of verzengende,
De stad Astina in brand staat,
Al zijn koningen verdwijnen. —
De vlaggen wappren met wapens
Van gapende en schreeuwende apen:
De wolken raatlen, tevens
Brengh de bliksem donder voort;
De glans van 't weerlicht flikkert rond;
In het luchtruim worden heldre glansen
[gezien,
3. Als teekens der zege in den strijd:
Achter (Parta) sluiten zich aan
De edelen, zonen van Madrin:
Nakoela en Sadéwa, in
Den wagen: *Djong Bangoendjring*,
Dat is: van bruinkleurigen steen;
Zij schijnen liefdegoden,
Om in 't paleis geweld te plegen;
Als zij Koeroes zien, is 't als of zij maag-
[den zien. —
4. Verliefd zien de vlaggen in 't rond,
Rustig, langzaam wapperende,
Als wolkjes, glansen omzoomend;
- De punten zijn als fijne regen,
Als een geurge bloemenregen
Door zwaren regen aangevallen,
Met donder tusschenbeide,
Wiens romm'len hem doet bedaren.
Achteraan volgen de prinsen van Wirátha;
5. 't Wappren hunner vlaggen is sterk,
Hun geluid schrik inboezemend,
's Vijands hart kleinmoedig makend. —
De drie eed'len van Wirátha
Zijn moedig, dapper, magtig.
Al hunne troepen zijn zeer kloek.
Daarna volgt Tjempálas's prins,
Djoesta Djoemèna, een held;
Zijn troepen blinken; de vlaggen wappren
[schittrend.
6. Achter hem volgt zijn vader, de
Vorst Droepáda op een olifant,
Omringd door dappere Mantries.
Ontelbaar zijn al de strijders,
Aan- en opdringend, op één;
Als visschen, die bij droogte naar regen
[snakken,
Is de aandrang van Tjempála's volk.
Achter volgt vorstin Droepádi
In een wagen; zij ziet er bloeiend uit;
[heeft een gouden zonnescerm,
7. Als de Godin Pratima,
En loshangende haren,
Aangewaaid door zoele winden;
Het golven der haren schijnt zelfs
De roode wolkjes te wuiven

- En snel om een bloedregen te wenken,
Om 't bloed der Koeroe - vorsten.
Als had zij 't haar er in gedoopt,
Steekt de vorstin van Tjempála den
[wring weer op.
8. Sri Kandi volgt achter haar aan,
Schittrend in een gouden wagen;
Hare kenteekens wapperen,
De vlaggen schijnen den wind vóór te
De koning Darma Poetra [gaan.
Omringd door luidruchtige strijders,
Zit op een versierden olifant
Tusschen twee gouden *pajoengs* in,
En houdt op den schoot een geschreven
[talisman.
9. Darma een gelukkigmakend, braaf man,
Zit diependkend, stil op zijn olifant,
Als of hij werkelijk zal voleindén
En voltoojien de zege in den strijd,
't Oog op 't heilig boek gerigt,
Als of de ondergang des vijands beslist
Talrijk zijn de dappre *Mantries*, [is:
Hem regts en links omringende. —
Achter hem volgt het leger van koning
10. Alle zijne vlaggen zijn wit, [Kresna,
Met een biddende leerling tot wapen;
Hij zit op een wagen van kostbare ge-
[steenten,
Hij heeft een Staats-*Pajoeng* van wit
Welks witheid in het water [marmer,
Schittert, glansen verspreidend,
Die in het luchtruim stijgen.
't Is of een waarschuwing van den he-
[mel komt:
»O! aanschouw den oorlogskans.»
11. Het geluid van Kresna's oorlogsbekken
Schijnt ten hemel te stijgen,
Dèwa Denta beantwoordt het. —
Een dof gedreun maakt de voorhoede.
De koning van Amarta
Heeft het krijgsbekken Dèwa Denta
- En vorst Kresna het bekken Pontja Djannja.
Al de koningen te gader,
Die een welgevallen hebben in den Bráta-
12. Omringen allen te zamen [krijg,
Den koning van Dwára Wáti,
Die als opperheer erkend wordt
Om aan 't hoofd van 't werk te staan;
De koning van Amarta
Wordt tot bruidegom gesteld,
In statige optogt naar Astina;
De stad wordt tot bruid gesteld,
Die na volbragten taak Derma Poetra ten
[deel valt.
13. Zoo lang die taak niet is volbragt,
Is ze aan Dwára Wáti's vorst opgedragen.
Al de gezanten dragen tot het huwelijks-
Met Dwára Wáti's koning bij, [geschenk
Omdat al de koningen
Hem als gebieder erkennen. —
De voorwaarde in den Bráta - krijg
Is, dat een ieglijk, die sneuvelt,
Op bevel van Bathára Kresna,
14. Door den dood den hemel verwerft,
En gewis van straf bevrijd is.
Kresna, die de hel beheerscht,
Geeft een aandeel in den hemel,
Omdat al de koningen
Driftig, gretig den dood zoeken,
Den dood in den Bráta - krijg,
Onbeschrijflijk vast beraden;
Want de hemel wordt hun deel van wege
15. De Radén Wresni Wira [Kresna.
Voert al de Dipâti's aan,
Voltallig, zijn ze in 't goud gekleed;
De gewapenden vervullen den weg.
Zij zijn waarlijk ontelbaar,
Tierend is het groote luidruchtige heir.
De daverende aardbol schudt.
Het waternest, het klutst en klotst. —
't Geluid van donder en vuurbergen baart
[krijg.

Tiende Zang.

WIS: *HASMORODHONO*. (Metrisch).

1. Die daadlijk achteraan volgt, is
De prins, de zoon van Ardjoena;
Men ziet de wapens schittren van
Bimannjoe in zijn gouden kar,
Met de spoorpijl op den schoot;
Fraai is zijn leger uitgedost
Als eene uitstrooijing van bloemen.
2. Vlaggen van getwijnde zijde;
Leedren gordels van gouden buikplaten.
Met groene juweelen aan de randen;
Zonneschermen van paauwenveëren. —
Achter deze opmarchérenden
Volgt Pontja Wala, braaf en schoon,
Met troepen in schittrenden dos.
3. Hij zit in een kar, ingelegd met goud
Met schittrende edelgesteenten,
Blinkend van franjes van karbonkels,
Gevederte van paauwen,
Een zonnescherm van hommelflerken.
De vlaggen ziet men wappren,
Bang, dat de zéfier haar wegvoert,
4. En haar groen en verguldsel paars
Wordt door den zonneglans bestraald.
De blinkende dos is verschillend,
Welriekend van muskus en amber,
Wier op den weg dwarlende geuren
Worden aangevallend door dart'lende zéfiers,
En vermengd met der bloemen geur.
5. Er is geen einde aan het leger,
Aan de edellieden en prinsen,
Aan de schittering der scharen
En aan het gansch strijdvaardig heir,
Welks voorhoede opmarchérend,
Zich op het Koeroe-veld ontvouwt.
De digte drom verspreidt zich, 't over-
[stroomend :
6. Al de koningen en vorsten
Komen van achtren onophoudlijk aan,
Bij de komst hun stelling nemend
En hunne tenten opslaande.
Allen opgerukt zijnde,
Staan ze op het Koeroe-veld dicht bijeen,
En maken vervaarlijke sterkten;
7. De verblijfplaatsen der vorsten
En der koningen zijn steden,
Allen als vorstenzetels.
De eensortige hoofden scharen
Hunne krijgslieën in slagorde.
Nu verzaamen sich de koningen
En al de hoofdregenten. —
8. Spoedig om haar gezonden, is
Déwi Koenthi reeds gekomen;
Jâma Widoera komt mede
Naar het veld der Koerowo's;
Tevens zeer bitter weenende,
Verhaalt zij de oorzaak van haar leed,
Hoe zij in de wildernis drong;
9. Even zoo als zij mededeelt
Dat ze een schuilplaats zocht in het woud.
Na de droefheid zijn allen blij;
Langdradig zou 't verhaal der vermaken
Van al de Pandâwa's zijn.
Jâma Widoera, die naar huis gekeerd was,
Is weer voor Astina verschenen.

10. Dèwi Koenthi blijft nu achter
In haar tent op het Koeroe - veld,
Eene tent, gelijk aan een paleis.
De paveljoenen der Pandoes
Zijn vol van al de regenten.
Vooral is het paleis van den
Grootmagtigen koning Kresna
11. Een zeer schitterend paveljoen.
De hoven staan dicht bij elkaâr,
Vervuld van alle de vorsten.
De koningen Joedisthira
Werkoedâra, Ardjoena,
Nakoela, Sadéwa
Met al de hoofdregenten
12. In 't paveljoen des gebieders
Vereend, beraadslagen zij
Met al de rijksvorsten 't zaam,
En vragen allen bevelen
Aan zijne majesteit Kresna.
De koning Joedisthira zegt:
»Ik onderwerp mij aan uw wil,
13. Wie er ook bestemd wordt, voorwaar,
Om tot hoofd des strijds te strekken,
Als een aanvoerder van het heir,
Als een leidsman bij den aanval.» —
Al de jongre broederen:
Bima, Parta, Bimannjoe, stemmen in
Met de woorden van Joedisthira
14. Tot den vorst van Dwâra Wâti. —
Allen doen onderzoek naar de keus
Van hun opperhoofd in den strijd.
Hij antwoordt, de koning Kresna:
»Mijn jongre broeder, de koning van
Hij is het, dien ik aanwijs, [Amarta,
Hij is een wakkre, dappre bloedverwant,
15. Aria Séta is een voortreffelijk
Legerhoofd op het slagveld.
Spoedig huldigen allen hem,
Luidruchtig veinzen nu allen
- De regering te erkennen
Van Séta, het opperhoofd in den slag,
Den bevelhebber in den oorlog.
16. Desgelijks is het gansche leger
Door den vorst, zoon van Wirâtha's koning,
Onderrigt van de slagorde,
Door den koning Kresna bepaald;
Des andren daags zal men in den strijd
[aanvallen.
Nadat de schietbogen zijn ingezegend,
Worden zij door Harja Séta bewierookt. —
17. 'k Zwijg hiervan. — 't Verhaal wisselt af.
Op 't tijdstip, dat 't berigt gehoord wordt,
Dat de vijand reeds gekomen is,
Vervullende het Koeroe - veld,
Had reeds de vorst van Astina
Zijn heir te wapen geroepen.
Wijders geeft Widoera te kennen,
18. Dat 's vijands komst zeker is,
Dat al de vorsten bijeen zijn,
Die allen in den krijg instemmen
En het Koeroe - plein vervullen. —
De legerschaar van Astina
Staat luidruchtig in krijgsgewaad
En rukt de vesting uit
19. Met al de koningen en vorsten.
De troepen zijn ontelbaar,
Als de deinende zee bij den vloed,
Zich uitstortende over 't land. —
Groot is 't leger van Astina,
Talrijk zijn de koningen,
Die den Brâta - krijg billijken.
20. Allen staan in gelederen.
De tenten schijnen paleizen. —
Door de koningen te gader
Met de edelen en hofgrooten
Wordt tot legerhoofd aangesteld:
Bisma, die ingezegend wordt
En (in den strijd) niet deinzen zal.

Elfde Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. 't Wordt niet gemeld, hoe lang 't in
[orde scharen duurt
Van Pandoes en Koerâwa's;
Zij staan allen gereed,
Morgen trekken zij te veld.
't Alarm der trommen, gongs, bekkens,
't Geschreeuw en 't gedruisch
Schijnen de lucht te splijten. —
2. Onbepaald is 't geluid der holklinkende
[gongs.
Aanhoudend rukken troepen aan
Van Pandoes en Koeroes.
Al de benden staan geschaard.
Der vorsten- en prinsen posten
En die der eedlen
Heeft ieder hunner bezet.
3. Westwaarts heeft zich 't leger der Pan-
[dâwa's ontvouwd
Met het front naar het oosten;
Het heir der Koerowo's
Heeft het front naar het westen.
Onbeschrijflijk ver uitgestrekt,
Sluiten ze in het zuiden
Stuitend, aan het gebergte aan.
4. In het noorden stuiten zij allen aan de
Opgesloten staat elk heir [zee.
Digt op een als dekriet;
Dijkvast staan de geleedren
Verscheidene gezigten ver.
Gescheiden van het heir,
Komen er nog gestaag bij.
5. De vorst der Pandoes offert vóór den
[strijd een mensch,
En bestemt Râwan daartoe.
De vorst van Astina
Kiest tot offer een priester
Met zijn kindren en kindskindren,
Die hij bestemt tot
Een offer voor Astina.
6. Het legerhoofd Bisma stelt de slagorde daar:
Woekir Djaladri genaamd.
In plaats van de klippen
Staan wagens, olifanten;
In plaats van de zware golven
Staan de koningen;
Hun troepen zijn reeds geschaard,
7. Het gros van de legereschaar vervangt het
Overstroomend, opvullend. [water,
Het leger der Pandoes
Vormt naar het plan van Sêta,
De slagorde *Bradja Tiksa*. —
Vorst Werkoedâra
Is voorop met zijn heirmagt,
8. En de edelman Daannan Djâja met zijn
En de vorstin Sri Kandi [leger
Met hare krijgsknechten
Volgen in de voorhoede.
Djoestha Djoemna en Setjâki
Zijn aan weerskanten,
Maar een weinig achteraan. —
9. Het standpunt van het legerhoofd Arja Sêta
Dat is voorzeker de plaats

- Achter de voorhoede,
 Zoodat hij aan den hals staat. —
 Koning Darma met zijnen zoon
 Bewaken het midden
 Met Dwâra Wâti's koning
10. Benevens alle koningen en Dipâti's. —
 Dit nu zoo aanschouwende,
 Wordt prins Daannandjâja
 In het menschlijk hart gegriefd;
 Heeft meêlij met zijn vijanden,
 Die alleen bestaan
 Uit verwanten en ouden
11. En geest'lijke leeraars, zoodat hij vleijend
 Tot Dwâra Wâti's koning : [zegt
 »Heer! gezegend vorst!
 Indien ik het zeggen mogt,
 Vorst! dan zou er niets van komen
 Van den Brâta - krijg,
 Dien 'k niet zou kunnen aansien." —
12. Hierop antwoordt de gezegende vorst
 [Kresna :
 »'t Kan niet, dat die niet doorgaat;
 Het is Bathâra's wil :
 Ook is het een oude wet
 Dat de, in den strijd anevlende held
 Zeer voortreflijk is
 En het hemelrijk verwerft.
13. Met uwen oudren broeder Joedhisthira
 Vervult gij de gelofte; [vriend!
 Maar gij behoeft u niet
 Op de oude verwanten te werpen;
 Met God mijdt men de leeraars ligt,
 Zij zijn afgedeeld;
 Wikkel hen niet in den strijd,
14. Maar betoon gij hun alleen uwe hulde,
 Wanneer gij d' aanval afweert
 Van leeraars in den strijd;
 En gij moet geen doel hebben,
 Uw' leeraars vijandig te zijn;
 Want het ontbreekt niet
 In den strijd aan pal staanden." [heeft
15. Nadat koning Kresna aan Parta gezegd
- Dat hij het niet kan toestaan
 Dat de krijg niet doorgaat,
 Wordt de Brâta - krijg doorgezet.
 Snel rukken allen aan ten strijd;
 Vijand en vrienden,
 Rukken 't zamen met drang aan.
16. Op 't gonzend getier antwoorden bekkens
 [en gongs,
 Vermengd met 't gedreun der olifanten,
 't Geratel der wagens,
 En 't getrappel der paarden;
 't Klinkt als het buldrend berggeluid:
 Heel de aardboôm davert
 Ratelend door het splijten.
17. De slagting in de lange rijen vliegt in 't
 [rond;
 Verstrooid, wordt men t' zaam bedwelmd.
 Reeds zijn er velen dood
 Van 't krijgsvolk en de vorsten.
 Van tien wagens zijn gemeueveld
 De vorsten en de eedlen,
 Die ze t' zamen bereden.
18. Ook op tien elefanten zijn omgekomen
 De, er op rijdende vorsten.
 Hevig woedt nu de strijd.
 Het dondert, de bliksem straalt.
 Luid klinkt 't gekerm der gewonden.
 't Is duister op 't veld.
 Als regen zijn de pijlen.
19. De krijgslîen, wier paarden bij honderden
 Sneuvelen van weêrskanten [dood zijn,
 Zonder te paard te zijn.
 Van achtren rukt men fluks op;
 Duizend dappren komen om,
 Rijdende in wagens;
 Tien duizend, op olifanten. —
20. Tien duizend krijgslîen zijn op wagens
 [gezeten,
 Honderd duizend op olifanten,
 Op paarden één millioen,
 Te voet vier millioenen;
 De aanval is daavrend, de aarde beeft.

Vau achtren komt men
 En valt daadlijk in den strijd.
 21. Toen men nu eenen halven dag gestreden
 Zijn er groote helden dood; [heeft,
 Twee van de edellieden,
 Zonen van Wirâtha's vorst;
 De één is Wira Songka, gedood
 Door Dannjang Droenna,
 Die een der ombrengers is:

22. Sang Ngoetâra sterft door de hand van
 [vorst Salja,
 Terwijl van de Koeroe's ook
 Vele helden sneuvlen.
 Herwaarts en derwaarts worstlend,
 Elkanderen ergerende
 En vertrappende;
 't Front doorbrekend, rukt men naar
 [achtren.

Twaaifde Zang.

WUS: PANGKOER. (Metrisch).

1. Radén Seta rukt daadlijk aan,
Gram over den dood der twee jongre
[broeders;
Zijn gansche heirmagt dringt nu voort,
Verwoed, gelijk een tijger,
Die verslindend den grond omwroet,
[vallen zij aan.
Al de helden van Wiratha
Zijn als vleeschroovende démons.
2. Seta's oorlogswagen ratelt;
Bij 't spannen kraakt de boog; bij het
[afschieten
Valt het uitmuntend wapen aan
Op Mondaraka's koning,
Mist hem, maar treft zijn waggenmenner
[en zijn stoet;
Verbrijzeld stort zijn strijddkar, door
Die pijl geraakt, in 't rond op de aard.
3. Nu raast het heir der Koerawa's,
Daar de legerschaar van Wiratha zich
wreekt,
Honderd duizend moorden razend.
Geopend, geschokt, vertrappt,
Zijn de legers verward dooréen, t' zamen
verstrooid;
Afgemat, sterven velen.
Vaardig snellen ter hulpe aan:
4. Bisma, Droenna, Wrahat Bala;
Djaja Seenna zwaait nu de knods ver-
Radén Roekmarata volgt, [vaarlijk.
Die zijn' vader evenaart.
De vorst van Mondaraka stuit bij de
[slagting
- Op den zoon van Wiratha's koning;
Beide moorden afgrijselijk.
5. Roekmarata zit in de kar;
Door een pijl van Seta beschoten, raakt zij
Zijne borst, hij rolt neer en sneeft
Binnen in zijne strijddkar. —
Te zaam vereend, rolt nu Wirata's heir-
magt voort;
Haar opperheer staat aan de spits
Als een wilde stier, die stooten wil.
6. Verbrijzeld, verplet, magteloos
Worden vele der koningen en vorsten
Verdelgd en uit den weg geruimd.
't Leger van Astina vreest.
't Stuift deinzend, verward, verstrooid,
[verspreid uit één.
Als een hertje op 't zien van een leeuw,
Zeer bevreesd, beangst, moedeloos.
7. De vlugtende uit Astina's heir
Worden door de helden der Pandoes be-
[laagd,
Doch houden, moedeloos, geen stand,
Maar worden gestuit door de komst
Van Gathoet Katja en Djoestha Djoemenna,
[die hulp bién
Aan den vorst Poetra Wiratha
Benevens Hongka Widjaja,
8. Zij volgen terstond in 't moorden.
Het legerhoofd Bisma moordt wederkeerig;
De Koeroe-helden volgen.
De vorst Poetra Wiratha
Wordt door Bisma gestaag met pijlen be-
[schoten,

Welke, het luchtruim vervullend,
Op het legerhoofd aanvallen.

9. Digt op een van alle kanten
Vallen de pijlen op Seta 't legerhoofd;
Vallend op zijn schitterend kleed,
Blijft Seta steeds onkwetsbaar.
Werkoedara, Daannan Djaja helpen hem;
Zij laten t' zaam hun pijlen los,
Even als regens in de lucht.

10. Werkoedara schiet de pijl af
Barga Wastra, gemikt op Bisma, 't leger-
De Koerawa - vorsten helpen [hoofd.

Hunnen aartspriester Bisma;
Bij het treffen worden zij gestuit in hun
[vaart:

Met pijlen wordt hun borst beschoten
En niet gewond, maar wel bezeerd.
11. Zij deinzen, daar zij beschaamd zijn;
De hand op de borst, gaan zij verdeeld, ver
Ondenikbaar bevreesd en vol spijt. [op zij,
Fluks sluit het heir der Koeroes
En al de Mantries zich om hen henen;
De lijfwacht der vorsten rukt aan,
Op 't oogenblik, dat zij deinzen.

Dertiende Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. Zeer grammoedig is nu de heilige Bisma;
Ziende de Koeroes gevloón
Voor het woedend moorden
Van den Poetra Wirátha,
Staat hij in den wagen alleen,
Mikt met zijn pijlen,
Die talrijk nedervallen.
2. De vorst Poetra Wirátha is op zijn hoede
En spant ijlings zijnen boog;
Bisma wordt beschoten,
Aan d' arm geraakt, maar niet gewond,
Doch de pijl is gansch vergruizeld.
Van Dèwa Bráta
Is zelfs 't huidhaar niet geschramd.
3. Harja Séta, legerhoofd van de Pandáwas,
Is uitermate vertoornd,
Ziende, dat zijn boogpijl
Dèwa Bráta heeft geraakt,
(Santánoes zoon), maar niet geschramd:
En die zelfde pijl
Vergruizeld op de aarde valt.
4. Fluks stijgt hij van de kar en hanteert
[zijne knods,
Hij, prins Séta, 't legerhoofd,
Springt voorwaarts en bereikt
De plaats van Dèwa Bráta,
Die zijne knodsslagen ontwijkt,
Van den wagen springt,
Die, door de knodsslag geraakt,
5. Met den menner en de paarden 't zaam
[getroffen,
Vergruisd op de aard verstuiven.
Menner, wagen, paarden,
Zijn opgelost door de knods.
Zijn toorn ontvlamt; met moed bezield,
Valt hij op 't midden,
Onder 't zwaaijen van zijn knods.
6. Vorsten in wagens gezeten, geraakt wor-
Komen, gansch vermorzeld, om. [dend,
Menners, wagens, paarden,
Vorsten, zijn t' zaam opgelost;
Ook zijn de olifantberijders
Ter nedergemaaid;
Vermorzeld zijn de rijders.
7. Vijf koningen sneven, verplet met hun
Vijf koningen sneuvelen, [wagens;
Vergruisd met de olifanten;
Ook velen der Dipáties. —
Heldhaftig bij uitnemendheid,
Heeft Harja Séta
Voorwaar geene wederga.
8. Verbrokeeld, verstrooid, verstoven is 't Koe-
Ijzend, knarsend, moedeloos, [roe - heir
Op het zien van Séta,
Die zich vertoont als duizend
Monsters, die op vleesch belust zijn.
Afschuwelijk is
De ontzettingwekkende knods.
9. De priester Bisma wordt moedeloos op het
Van Séta, dol in den strijd; [zien
De priester Bisma deinst,
Hij, 't legerhoofd der Koeroes. —

- Een Godheid roept uit den hemel:
 »He! gij, o Bisma,
 Deinst terug uit den kampstrijd?
10. Voorwaar, de dood van den vorst Poetra
 Komt van eenen heilige; [Wirátha
 Dat beduidt, dat gij zelf
 Priester! zult dooden Poetra
 Wirátha in 't midden des strijds
 Van den Bráta - krijg.
 O Dèwa Bráta! hoor het!"
11. Bisma keert nu weder, spant den boog;
 [de vuurpijl
 Afgeschoten, wondt Seta;
 Door dat vuurwapen des
 Priesters (Santânoes-telg), wordt
 Sétás borst doorboord, en hij sneeft.
 't Vreugdgejuich klinkt woest;
 Die gevlugt zijn, keeren weér.
12. Aanhoudend gillend, dansen de honderd
 [Koeroes,
 Alom van vreugd rondspringend.
 Harja Doersasana
 Zwaait de armen huppelend rond;
 Harja Sindoerdja zingt een lied;
 Djája Soeseema,
 Djája Wikátha krijschen. —
13. Soerja Joeda, Sang Nгаjoeda, Joenni Joeda
 Soedirga en Soedira
 Benevens Doerdjaja,
 Wirja, Sang Karta zijn aangedaan;
 Het Pandáwa-heir is bedreefd;

- Allen zijn bevreesd,
 Daar hun krijgshoofd geraakt is.
14. Het daverde van de achter - naar de voor-
 Fluks gaan Wiráthas helden [hoede.
 Naar Wiráthas koning,
 Die stokoud is; bij 't melden
 Dat zijn drie zonen sneefden,
 Herleeft de jeugd weer
 Van den vorst Maswa Páti;
15. Hij gaat aanrukken met Sang Ngarja Nir
 Op Bisma lost hij pijlen; [Bita;
 De rook dwarrelt in 't rond
 Van de aanvallende pijlen;
 De Pandoes toornen te zamen.
 Golvend aanvallend, (1)
 't Zaam in menigte moordend.
16. Soeka en Sirna met den vorst van Wi-
 [rátha
 Druischen om de eersten te zijn;
 Magt'loos nedertuimlend,
 Wordt 't Koeroe-heir vertreden;
 Het stuift verstrooid, vlugtende uit een.
 Sang Doerjoedana
 Staat verlaten in den strijd.
17. Onverwachts zinkt de zonnegod in het
 Als wil hij ze scheiden [water,
 De vermoeide strijders;
 Zóó vertoont zich de zon. —
 Allen rusten nu vooreerst uit,
 Des andren daags toch,
 Zal men goed en lief strijden.

(1) Eigenlijk voortrollend als de golven, zoo als de oprukkende krijgsdrommen sich voordoen.

Veertiende Zang.

ZANGWIJS: DANGDANG GOELA. (Metrisch).

1. Op het tijdstip van het wederkeeren
Betrekken de officieren te zamen
Hun tenten, zeer vermoed zijnde,
Zijn Majesteit de koning
Van Wirátha beweent en betreurt
Zijn drie ontelapen zonen;
De drie lijken worden
Gewasschen, in orde gebragt.
In diepen rouw is des konings hart ge-
En dat zijner gemalin [dorpeld
2. Drie zonen! beeldschoone jongelingen!
't Ouderhart is in drieën verdeeld.
Hoe zeer beminden zij de drie!
Hunne moeder omarmt ze,
Hare zonen, bij afwisseling.
Haar weeklagt wekt ontferming:
»Wee! Wee! mijne telgen!
Mogt gij niet alle drie dood zijn!
Wie zal den gebieder vervangen
In 't bewind van Wirátha!
3. Komt! staat toch op! helaas! mijne zonen!
Spreekt toch! uw moeder, de koningin
[komt.
Zelfs alle drie spreken niet meer,
Daar zij te zamen sneefden.
Eilieve! bleef er slechts één over!
Tot troost in het boezemwee
Uwer moeder, o zonen!
Séta! Hoetára! Wretsongka!
Gij verstaat het volkomen, mijn hart te
[grieven;
O Goón! wilt mij wegnemen!"
4. Verpoozing van 't geween van de koningin
Van Wirátha. — Nu volgen de Pandoes
Met hun kindren en kleinkindren;
Zij brengen versierselen
En kleeden ter eere der dooden,
Die zij weenend omtingen;
Zij spreiden 't lijkkleed uit
In den voornacht, bij maanlicht worden de
[lijken verbrand,
Verd door al de vorsten.
5. Al de eedlen der Pandoes zijn aanwezig
Bij 't verbranden der drie Wirátha-zonen
Ter uitvaart naar hunne heerlijkheid:
Zij smekken nu ook zegen af
Over den vorst van Dwára Wáti.
Na het lezen der gebeden
Wordt door een wervelwind
De asche naar 't hemelrijk gevoerd,
Beërvende de zaligheid volgens het ver-
Na 't sneven in den Bráta,-krijg. [bond,
6. Het verhaal zwijgt van de voltoojing
Der uitvaart van de Wirátha-zonen.
Na 't eerbewijs der verbranding
Gaat de vorst van Wirátha
In de tent en rigt zijn blikken
Op zijne Majesteit Kresna,
Daar allen haar vragen
Wie veldheer in den strijd zal zijn
Of opvolger. — De vorst van Dwára Wáti
»Geen, dan Djoestha Djoemenna." [zegt:
7. De slagorde wordt veranderd in die van
[Kága Páti

Door 't legerhoofd Djoestha Djoemenna,
En beduidt: de zwevende gier. (1)
Een iegelijk huldigt hem nu,
Zoo wel koningen als prinsen;
De Mantries en Pramèjaas
Keuren goed wat hij wil,
Zegenend bij wierookdamp
Djoestha Djoemenna als hoofd en heer van

['t leger

Als aanvoerder in den krijg.

8. Na die verschijning voor hun legerhoofd,
Breekt 't daglicht aan. De alarmtrom
[wordt geróerd;

Geheel de heirmagt staat gereed;

Rukt op naar 't Koeroe-veld;

Het gansche leger der Pandáwas

Benevens het Koeroe-heir

Rukken steeds druischend aan.

Op 't Koeroe-veld ten strijd geschaard,

Zijn de gesloten gelederen ontelbaar

En granzeloos opgestuwd.

9. Het leger der Pandáwas stelt zich op

In de orde van den zwevendend arend;

Hij, die zijnen snavel daarstelt,

Is Harja Daannan Djája,

Die zijne troepen als de snebbe plaatst;

Wijders staat vorst Droepáda

Ter plaatse van den kop.

De doorluchtige Kresna

Houdt benevens vorst Daannan Djája toe-

Beide zitten in één kar. [zigt;

10. Aan den rechtervleugel staat het legerhoofd;

De reden, dat hij aan dien vleugel staat,

Is, om de slagen te versterken. —

Voor den linkervleugel wordt

Vorst Werkoedára aangewezen.

De held Radén Setjáki

Is aan den staart geplaatst:

Aan den nek staan de vorsten

In een kring rondom den koning van A-

Bu zijn daar op hun hoede. [marta

11. 't Leger der Koeroes ziet zeer duidelijk,

Dat de Pandoes hunne orde verand'ren

In die der orde eens arends,

En breekt nu ook zijne orde,

Dat het klinkt op bergen en zeeën;

Het volgt hunne slagorde,

't Bootst die der Pandoes na. —

Aan den snavel Mondráka's vorst;

Aan den kop staat Ki Harja Sang Koenni;

't Legerhoofd vormt de vleugels.

12. Doersasána staat aan den staart;

Aan den nek bevinden zich

Al de koningen en vorsten. —

Doerjoedána is waakzaam,

Aan den nek is zijn plaats.

Nu de slagorde gevormd is,

Valt de priester Dèwa Bráta, de heirvoogd,

[aan,

13. Hij spant den wonderboog in aller rij;

Ressi Dèwa Bráta wil de slagorde

Breken van Djoestha Djoemenna;

Zijn pijlen vallen gestaag;

Honderd treffen op één dag hun doel;

Parta verwelkomt ze fluks

Met afwerende pijlen;

Hij verhit zich, Daannan Djája,

Toornig spant hij het dobbelijke wapen

Om zijnen tegenpartijder te doen dein-

[zen.

(1) Eigenlijk: Heer der vogelen, (adelaar).

Vijftiende Zang.

WIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. De gramschap van Bima groeit aan bij
[den aanval,
Hij moordt, afgrijzenwekkend,
Maaijend met zijne knods,
't Heir der Koeroes verdervend.
Wagg'lend sneuveln er velen;
't Leger der Koeroes
Heeft geene magt, zich te wreken.
2. Hij zet de knods neêr, neemt een Barga-
[Wastra - pijl,
Velen sneuveln er door;
Hoe vele honderden
Komen om door die pijlen!
Harja Setjâki overvalt
Vele Koerâwas,
Hun koningen en vorsten.
3. Astinas glans, de magtige Doerjoedâna,
Wordt verlaten in den strijd;
Karna, Karpa, Salja,
Doersasâna, Sindoeredja
Vlugten allen gezamenlijk
Naar de vleugels:
Bisma en Droenna worden vervolgd;
4. De doorluchtige, magtige koning Kresna
Komt nader aan zijn standpunt;
Den menner gelast hij:
»Versnel de vaart der rossen.»
Ardjoena houdt een wakend oog;
Te midden des strijds
Schiët hij de beste pijlen af.
5. De toorn van Sang Daannan Djâja ont-
[gloeit hevig,
't Is als of het aardrijk schudt.
De pijlen dwarlen roud,
Vallen steeds in rijen neêr;
De heilige Bisma staat pal,
Zijne afwerende pijlen
Vallen in het luchtruim aan.
6. Bisma beveelt aan Droenna, op zijde te
Want de heilige wil nu [gaan,
Zijne behendigheid ontwikkelen,
Daar hij zeer ervaren is.
't Wordt duister; dwarrelwinden draaijen
't Stof wordt begoten [rond;
Met bloed, 't gelijkt, een zee.
7. Het stof bedaart en 't bloed rolt immer
[golvend voort;
De drab er van bespat voorwaar
Den knevelbaard der helden. —
In plaats van klippen staan er
Wagens, paarden, elefanten:
In plaats van *Pandans*,
Staan de distels op elkaar;
8. Die de helden in het aanvallen belemmeren,
Daar zij de doornen vreezen. —
Nu - het zoo gesteld is,
Wil de heilige Bisma
Aanwenden (om wraak te nemen),
Zijn voortreflijkst
Moordtuig ter verdrijving der weêrpartij-
9. Zoo dan houdt de heilige Bisma [ders;
Na 't belezen en ingezegend te hebben,
Het levenroovend wapen gereed;
Nadat hij 't snel genomen heeft,

- Vervult een pijlendrom de lucht. —
Sang Déwa Brâta
Peinst met een verheugd gemoed.
10. In 't zuid in 't noord, in 't oost is 't
[luchtruim vol
Van 't snorrend luchtroovend pijlenheir.
De pijl Marwâsa valt nu aan,
Duisternis vervult het plein
En ieders boezem met verschrikking.
Maar nog veel sterker
Blinkt Bismas wijsheid nu uit;
11. De Koeroe-vorst vereent de trommels en
[bekkens,
En weérkeurig aanvallend,
Kan de heilige Bisma
Zijn rijp beleid ontwikkelen.
De pijlen vullen de lucht,
Door elkaâr slingrend,
Hel flikkrend, doodlijk roovend.
12. Nu razen bekkens, gongs en de honderd
Karpa benevens Sang Koenni, [Koeroes,
Karna en vorst Salja;
Het geheele leger schreeuwt. —
Ardjoena staat den aanval door;
Zijne afwerende pijlen
Volgen rookend, elkaâr op,
13. Raken en verstompen Ressi Bismas pijlen.
Meer en meer sneuvlen er,
Gedood door de pijlen
Van Harja Palgoenna,
Die als regen 't luchtruim vullen,
Met gedruis dalen
En in het aardrijk dringen.
14. Van de Pandoes sneuvlen velen, neder-
Daar de pijl van Ardjoena [tuimlend,
Niet allen kan weren. —
De Koeroes zien 't met vreugde,
Zij vallen t' zaam in menigte aan:
Het Pandâwa-heir
Houdt nog stand, maar verliest veel volk.
15. Srenggi een reus, en Kotâma moorden
[mede,
Deel nemende aan den strijd,
Volgens vroegre belofte.
Om Ardjoena te weérstaan.
Prins Bangbang Ngirâwan sneuvelt,
De zoon van Ardjoena
Bij Dèwi Paloepi;
16. Door Srenggi opgehapt, komt hij om.
Ardjoena aanschouwt het
Dat Hirâwan sneefde,
En dat vele koningen
Benevens vorsten omkomen
Door de pijlen van Bisma,
Die vrij blijft door 't afweren. —
17. Men kan de pijlen van Bisma niet tegen-
[gaan.
Ardjoena weent van droefheid,
Blijft werkeloos, schiet geen pijlen af. —
De koning Kresna ziet het
Dat Ardjoena aanhoudend weent,
Stijgt van den wagen,
18. Mikt, op den grond gekomen, met zijn
[spoorpijl,
Hevig vertoornd, op Bismas borst,
De spoorpijl wordt aangelegd:
Bisma ziet het zeer duidelijk
Dat de vorst van Dwâra Wâti
De pijl zal schieten;
Bisma stijgt af en nadert (zeggende):
19. »Ach mijn Gebieder! Groote Bathâra Krésna!
Zeer gelukkig zou ik zijn,
Door uw pijl geraakt te worden,
Magtige koning!
Voer gij mij henen, o mijn vorst!
Naar Indra's hemel;
Hoe onbeschrijflijk groot toch
20. Is de heerlijkheid in de wereld van Visjnoe!"
Eerbiedig buigend, nadert
De heilige Bisma;
Kresna legt de spoorpijl aan;
Ardjoena verschrikt, dit ziende,
Stijgt ijlings af,
Vat eerbiedig Kresnas hand,

21. En Daannan Djaja zegt vleijende, zeer
[minzaam,
Terwijl zijne tranen stroomen:
»Laat af van het treffen
Van Bisma met de spoorpijl.»
De koning van Dwara Wati
Stijgt in den wagen,
Met zijnen jongren broeder.
22. Door Kresna wordt Parta gelast, pijlen
[af te schieten,
En spoedig de vorstin
Van Tjempála te wenken.
De pijlen van Ardjoena
Doen de pijlen verstompen
Van Dèwa Bráta.
De lucht houdt op te vlammen. —
23. De voortreffelijke, schoone vorstin Kandi
Met voorkennis van koning [komt
Kresna, die gevraagd had
Naar de vorstin van Tjempála. —
De heilige Bisma ziet het,
Dat Sri Kandi komt;
Hij wordt huivrig, de priester.
24. De vorst Joedisthira wordt gewenkt door
[Bisma,
Die om levensbehoud smeekt:
De vorst Darma Poetra
Doet als of hij hem niet kent,
Buigt zich werkelijk voorover
Zonder op te zien,
Wenkt de vorstin Sri Kandi,
25. Haar man, den vorst te naadren; zij gaat;
Parta wordt gelast met haar
Op zijnen wagen te stijgen.
De prinses van Tjempála,
Sri Kandi, is reeds onderrigt
Door den vorst Kresna;
Zij schiet nu eenen pijl af,
26. Die de borst van den heiligen, eedlen
[Bisma treft,
Maar dezelve niet verwondt;
Zij herhaalt het aandermaal:
Parta schiet nu een pijl af
Met het onder eind op den eersten,
Waardoor hij voortdrijft
Den pijl van het boezemwee.

Zestiende Zang.

ZANGWIJS: *MIDJIL*. (Metrisch).

1. Kwetsende, in den boezem dringend, ja!
Spat het bloed stralend uit.
Bisma valt rollend in den wagen neder,
Bisma sterft door den pijl van Sri Kandi.
Het leger der Pandoes
Heft luide kreten aan;
2. 't Gansche luchtruim beregenen de Goón
Met geuren, vermengd met
Bloemen waarop vele hommels azen.
't Leger der Koeroes stuift verschrikt
[uit een.
't Vliedt en keert niet weder;
Vele helden sneuvlen.
3. Vele vorsten, getroffen door den pijl
Barga Wastra, die boort,
Sterven te gader met hunne paarden.
Werkoedára schiet zijne pijlen af,
Zóó doet Gathoet Kátja
En Djoestha Djoemenna
4. Mitsgaders vele hoofden der troepen.
Nu is 't dat de koning
Darma Poetra zijne heirscharen wenkt,
Zich te ontwaapnen en neder te knielen
Voor den ontslapenen
Telg van vorst Santánoe.
5. De voeten des ontslapene omhelzend,
Komt de gezegde vorst
Eenstemmig met Astina overeen,
Niet meer te gaan strijden op dezen dag.
Allen stemmen er reeds mede in,
Dat niemand het niet wil.
6. Doerjoedána komt nu zeer haastig aan,
Fluks omhelst hij bedaard
Bismas voeten onder hevig geweem.
Ook Ardjoena en Nakoela t' zaam met
Sadéwa buigen aan
De voeten des verslagene. —
7. De honderd Koeráwas weenen te zamen,
Maar zijn beklemd van hart;
Zij zijn moedeloos op 't aien huns toestands,
Daar Werkoedára nog niet gekomen is,
Maar nog woedt in den strijd,
De knods als staf gebruikt.
8. Allen leggen 't krijgsgeweer neder:
De geringen gaan ver.
Al de vorsten en de wagenmanners
Komen nader bij, zij leggen allen
De krijgswapens neder
En omringen den doode. —
9. Vorst Joedisthira wenkt onmiddellijk
Bima, die ver af staat.
En niet meê kan doen om neêr te zetten
Zijn wapen, daar hij liever verre blijft;
Hij staat nog immer pal,
En, doodlijk treft zijn knods.
10. De meesten komen in kringen zitten,
Het lijk eerbied betoonend. —
Zoo wel Pandoes als Koeroes in menigt',
Allen denken dat Bráta schier dood is.
Nu rusten zij uit
Alle die krijgslieden. —
11. Priester Dêwa Bráta is nog niet dood,
Maar voorwaar magteloos,
Hij ligt zeer hevig te zieltoegen,

- Heeft nog 't bewustzijn, bezwijmt geen
 Vraagt gestaag om water, [oogenblik,
 Soejoedâna geeft 't hem,
12. Hij vraagt het, maar (wil) het niet in-
 [drinken;
 Van 't bedroppelen wendt hij het hoofd af,
 Maar wil water, dat Ardjoena haalt,
 Water, in 't welk pijlen gedoopt zijn.
 Joedisthira kiest nu
 En wijst op Ardjoena:
13. »Kom jongre broeder, bied het spoedig
 Den schier ontslapene aan.»
 IJlînga heeft Ardjoena 't aangeboden,
 Het waschwater van zijne pijlen;
 Daarmede fluks gedrenkt,
 Ontslaapt Ressi Bisma;
14. Zijne ziel verlaat zijn stoflijk hulsel.
 Nu tieren de vorsten,
 Zij bewijzen hun eerbied bij zijn dood;
 Men siert den toestel der verbranding
 De lichtbron zinkt reeds weg [op;
 In de aarde of in de zee. —
15. De maan komt op, 't verbranden heeft
 Het lijk is ras vergaan, [nu plaats,
 En de asche stijgt naar hooger wereld —
 [speer.
 't Verhaal verzwijgt hoe zij den gan-
 [schen dag
 Met deernis zijn vervuld;
 Het is een dag van rouw!
16. Zoodra zij van de Pandoes zijn verlost,
 Kampêren de Koeroes:
 Dannjang Droenna wordt door velen
 [gevolgd
 En gehuldigd als 't nieuwe legerhoofd. —
 Het regent bloed des nachts;
 De groote Koeroe-stad.
17. Stroomt met de tenten in het vlietend
 [bloed.
- Al de vorsten 't zamen
 Met de prinsen en de eedlen zijn ver-
 [heugd;
 't Is het teeken van de zege in den strijd
 Die regenvloed van bloed! —
 Het wordt den vijand bang,
18. Geen Koeroe valt den ganschen nacht in
 Des morgens rukt men uit. — [slaap.
 Een eedle priester vervangt het
 [vaandel;
 Het legerhoofd Droenna is schrande van
 De gongs razen hevig; [aard. —
 't Krijggeschrei is dondrend.
19. Men komt op 't Koeroeveld in geleedren,
 't Pandâwa - heir schittert;
 Opgesteld in onveranderde orde,
 Bewaart 't nog de orde van Kâga-Pâti;
 De orde des Adelaars
 Is die der Pandâwa's. —
20. 't Koeroe-heir verandert zijn slagorde
 In die van *Gâdjah bangoen nanggrok*,
 Dat de woedende olifant beteekent. —
 Soejoedâna beslaat de plaats van den hals;
 De helden zoeken maats:
 Harja Sindoerdja sluit
21. Zich aan den koning van Awongga aan,
 Verbroederd door den nood. —
 Voortreffelijk is de orde der Koeroes;
 De honderd Koeroes vormen de slagtan-
 [den,
 Vijftig aan weerskanten;
 Hunne legerbenden
22. Vormen zijn snuit, bij welke orde zich
 De vorst Bogodenta; [plaatst
 Met zijn doodlijke knods zit hij op de
 [olifant
 En voegt zich bij Droenna, het leger-
 Beide rukken ten strijd, [hoofd;
 Niet willende deinzen,

Zeventiende Zang.

ZANGWIJS: D O E R M A. (Metrisch).

1. Nu rukken de Pandoes en Koeroes 't
Zoo als de opzettende zee; [zamen aan
Gongs en bekkens klinken luid:
't Geschreeuw klinkt als regen met storm,
Als donder, die het luchtruim splijt.
De bliksem schiet uit,
't Weerlicht flikkert heen en weer.
2. Verwoed stuwen de Pandoes op, ver-
De slagorde van Droenna. [brekende
Daannan Djaja haast zich
De schichten los te laten,
Zij storten in menigte neder:
't Leger der Koeroes
Knarst bij 't treffen dier pijlen.
3. Ook Werkoedâra schiet een' zijner pij-
Barga Wastra valt op de [len af,
Koeroes, vele sneven;
Vervolgens vat hij de knods;
Vele koningen sneuvelen,
Geraakt door de knods:
Verslagen, wreekt men zich niet.
4. De slagorde des woedenden olifants
De slagtanden verdwijnen, [breekt,
De kop is gehavend. —
De snuit, die de stelling vormt
Van Bogodenta, valt snel aan;
Hij vat zijne knods,
Verlaat nu het legerhoofd
5. En Karna benevens Harja Djaja Dajtra.
Dhroenna reeds achterwaarts:
Deze Bogodenta

- Is zeer magtig en dapper,
Hij doet de olifanten steigeren
En de paarden voor den wagen;
't Is op Ardjoena gemunt,
6. Wiens paarden door elkander gaan; Bo-
Werpt snel zijn strijdknods; [denta
Ardjoena valt in zwijm,
Hij valt, geraakt door de knods,
Met de borst vooroverliggend
Op zijnen wagen;
Spoedig wordt hij geholpen,
7. Widjaja Koesoemoe wordt nu gewreven
Door Dwara-Wati's koning,
Parta wordt bijgebracht,
Verschrikt ontwakend, grijpt hij
Den boog, spant dien in aller ijel;
Vorst Bogodenta
Wordt nu ijlings beschoten;
8. Een pijlregen treft den vorst, menner
Alle drie sneven t' zaam; [en olifant,
Koning Bogodenta
Sterft door den pijl van Parta. —
Nu ook vallen de Pandoes alom aan
Met al de helden
En grooten 't zaam moordend.
9. Vluchtend verdwijnt het heir der honderd
Werkoedâra verslaat hen, [Koeroes;
En de nacht komt nu aan.
Beide partijen gaan uit een:
De nacht valt den Koeroes bang;
Hun groote trom klinkt

- Als of zij t' zaam verheugd zijn.
10. Men zwijgt van den nacht en spreekt
[van den morgenstond :
Men slaat trommen, gongs, bekkens ;
Het krijgsbekken klinkt razend.
De koning Doerjoedâna
Zet de kroon *Boekasri* op. —
Van velerlei gesteente
Zijn de borst—en de oorsieraden ;
11. De driehoekige buikplaat is boog-
[vormig
Met drie poorten door goud versierd,
Omzoomd met eelgesteente
En zeer schoone lichtroode
Op een gehoopte juweelen : van ligt
Zijn de verschillende banden [goud
Met ringen van topazen.
12. Men stuift onstaimig uit de hulpveste,
Donderend als een vuurberg ;
Met een zeer woest gedruis
Stuwt men op naar het slagveld.
Al de yorsten stellen zich op ;
Vóór hunnen koning
Wachten zij op hun vijanden.
13. Dannjang Droenna zeide tot den Heer
»Doerjoedâna wete, dat [der menschen :
Indien de koning spoedig
De Pandoes wil verdelgen
En hen niet te gader verdeelt
Bij d'aanval des strijds,
- Zij dan niet kunnen sneven ;
14. De Pandoes strijden zonder verdelgd te
't Duurt te lang eer zij sneven ; [worden ;
Vernield worden ze ook niet.
Als men hen nog kan scheiden
Dan komen ze in slechts één dag om ;
Verdelgd in den strijd,
Komen die roode muisjes om.
15. Laat Ardjoena zich niet met Bima ver-
Zijn ze in den strijd gescheiden, [eenen :
Dan zwinden de Pandoes." ◀
Onmid'lijk mogt nu zeggen
De vorst Saptâ Garda Pâti :
»Nu zal ik zelf eens
Hem in persoon trotseren
16. Dien Ardjoena, op dat hij strijde, on-
Met 't groote heir te gader." [vereend
In dier voege worden
De uittarters het dus een :
Werkoedâra worde weérstaan
Door Sangkoenni's en
Wressija's heirleger.
17. Het uitrukken van 't heir des konings
[der Pandoes,
Als de uitwaatring van een stroom,
Duurt onophoudlijk voort ;
't Heir staat reeds in orde geschaard,
Onveranderd als op gisteren ;
Het is nog de arend,
De zwevende vogel. (1).

(1) Naam der slagorde. Zie sang XIV. 7.

Achttiende Zang.

ZANGWIJS: PANGKOER. (Metrisch).

1. Schier voortrukkende als de zee,
Wendt nu de koning Garda Pâti spoedig
Zijnen olifant naar 't zuiden,
Naar 't punt van Daannan Djâja;
Snoevend, zwetsend roept en schreeuwt
[nu Garda Pâti:
»He! edelman Daannan Djâja,
Indien gij werkelijk een held zijt,
2. Boet uwen lust op den vijand;
Ik volbreng getrouw mijne gelofte,
In den strijd door niemand gewraakt
Over mijne handelwijs.
Kom! laat ons ginds strijden aan de zij-
[de des bergs;
In 't zuiden, ginds ter linker zij,
Niemand zal ons daar storen:
3. Indien gij mij daar niet volgt,
Dan zijt gij een fielt en geen ware held
Om naar hartelust te strijden,
Digt aansluitend borst aan borst,
Aanvallend, dapper kampend, wakker
[worstlend. Thans
Is hier koning Kasapta,
De vermaarde, de dappere Garda Pâti."
4. Toen de edelman Daannan Djâja
De snoeverij van zijnen vijand hoorde,
Hield hij zijn olifant zuidwaarts aan
Met geheel zijne heirschaaar.
Garda Pâti komt aan den voet van 't ge-
Om Ardjoena te achterhalen. — [bergte
Bij de komst van Garda Pâti
5. Bleef koning Kresna niet achter
Om in éénen wagen met zijn vriend te gaan;

- Zijn gansche heir gaat nu zuidwaarts. —
Tevens wordt door Wressâja
Werkoedâra steeds berispt en toegeroepen:
»He, Werkoedâra! zijt ge een man,
Kom dan strijden aan den zee-kant,
6. Om den harden strijd te strijden,
Elkanders krachten metend, door niemand
[verhinderd,
Kampvechtende gestaâg slaande.
Indien gij heldhaftig zijt,
Kom dan noordwaarts om te strijden aan
[den zee-kant,
Dat wij, dapper strijdend, de knods ver-
[wisslen,
Bij den aanval haar voor den pijl ver-
 7. Werkoedâra is niet gewoon, [ruilen."
Getart te worden en verlaat het leger,
Gaaf noordwaarts met rasche schreden:
Gescheiden is 't Pandoe-heir. —
Droenna verandert spoedig zijne slagorde
In de orde van een wagenrad,
Een uiterst verderflijke sterkte;
 8. Dewijl hij ziet dat Daannan Djâja
Zuidwaarts gaat, en Werkoedâra strand-
Neemt hij die nieuwe slagorde aan [waarts,
Van een volmaakten cirkelvorm,
Die naar zijne meening niet kan verdeeld
[worden.
Karna, Karpa, Soekoenna en
Harja Djâja Drâta vormen de velg;
 9. Al de voornaamste koningen
Sluiten zich met Doerjoedâna achteraan. —
De vorsten der Pandoes zien nu

- Dien nieuwen cirkelvorm
 Van Astinas volk, en zijn verstomd op
 Dat Ardjoena is afgesneên ['t zien
 En Werkoedoro desgelijks;
10. Zij zijn eenigzins moedeloos.
 Koning Joedisthira beveelt te ontbieden
 Den prins Rádén Bimannjoe
 Om hem te doen verbreken
 De cirkelslagorde van vorst Daannjang
 [Droenna.
 Hij beveelt dus den zoon van Bima
 Te zenden; spoediglijk gaande,
11. Vervoegt zich de zoon van Bima
 Aan de tent van den grooten minnaar
 [der vrouwen,
 Ardjoenas zoon, Bimannjoe;
 Nu zegt Sang Gáthoet Kátja:
 »Gij, broeder, wordt door den Gebleder
 Om de slagorde te breken [geroepen,
Tjakra Doerga Maroengsit:
12. Gansch alleen is mijn doorluchte oom
 In 't zuiden gaan strijden met Gardá
 Aan den voet van 't gebergte. [Páti
 Niemand kan nu hantéren
 Den raderpijl behalve gij alleenlijk
 Om den cirkelvorm te breken."
 De edele Siti Soendári
13. Het hoorende, wordt zeer bedroeft,
 Daar zijn vader het haar had aanbe-
 [volen,
 Hem niet te laten vertrekken
 Zelfs voor geen enklen dag
 Ten strijde. Nu neemt in haar gemoed
 [de ijzing toe,
 Als of ze in scherpe splinters trapt.
 De edele Siti Soendári
14. Zwijgt nu stil en kan niet spreken;
 Hare tranen weêrhoudt zij en verkropt
 [in 't hart
 De hevigheid van haar verdriet,
- Uit vrees, hem, door 't zien er van, te treffen;
 Want een oud gebruik voor de vrouw
 [eens edelmanns
 Wil, zijn vertrek naar den strijd niet te
 [verzwaren,
 Of, zij heeft geen volmaakt huwelijk. —
15. Ardjoenas zoon is reisvaardig,
 Zijn ga zegt hem, afscheid te nemen van
 [de koningin;
 Partas zoon volgt haren raad op,
 Neemt afscheid van Kresnas vrouw;
 Gaat spoedig binnen, neemt ook afscheid
 [van zijn moeder
 Soembádra, die hem teêr bemint:
 Vervolgens rukt hij uit ten strijd,
16. Komt voor het aanschijn van zijn oom,
 Raakt de voeten van den Heer der men-
 [schen aan;
 Vorst Joedisthira vaardigt hem af:
 »Verdelg de Tjakra Bjoehhá!
 De orde, die de Koeroes hebben aange-
 [nomen:
 Vorm gij de orde van de kreeft." —
 Spoedig vormt hij deze stelling;
17. Djoestha Djoemenna vervangt nu
 De orde der kreeftscharen; aan de spits
 [der schaar
 Staat Gáthoet Kátja ter linker —
 En Djoestha Djoemenna ter rechterzij:
 Wijders vat de held Sétjaki post aan den
 Darma Poetra staat aan den kop, [bek;
 Al de vorsten er achter;
18. Aan de voelhoorns staat Bimannjoe:
 De orde der kreeftscharen is reeds daar-
 De Koeráwas hebben sinds lang [gesteld.
 De orde van het wagenrad,
 Dat zich dekt, gansch donker, ongenaak-
 [baar, alom besloten.
 Wijders deinst de slagorde der
 Pandáwas niet weder terug.

Legentiende Zang.

ZANGWIJS: D O E R M O. (Metrisch).

1. Spoedig rukt het gansche heir der
[Pandawas op;
Aan de voelhorens staat als hoofd:
Rádén, zoon van Parta,
Bimannjoe, die 't heir aanvoert:
Trommels, gongs en bekkens razen,
't Krijgsgeschrœuw klinkt luid,
Even als of 't luchtruim scheurt.
2. Vereenigd zijnde, spooren zij de paarden
De hofgrooten zijn op olifanten; [aan;
Die op wagens rijden,
Maken een razend gedruis;
Vermengd met dat der vrolijke legers,
Geeft 't een dondrende schudding.
't Is onstuimig in den strijd.
3. Den boog spannend, mikt Bimannjoe
[met den spoorpijl;
Afgeschoten, trefst hij doel,
Vernielt de rad-orde;
Wegstuivend aangevallen,
Sneuvlen er velen;
't Koeroe-heir wordt weggevaagd.
4. Digt bij 't verblijf van Soejoedána geko-
Slaat 't Koeroe-heir op de vlugt, [men,
't Begeeft zich links en regts,
Beangstigd voor het moorden
Van 't Pandoe-heir, aangevoerd
Aan den voelhoren
Door Bimannjoe, een magtig held.
5. Vaardig sluit nu Harja Djája Dráta de
In aller ijel weder toe, [velg
Even als een deur;
Het leger der Pandoes breekt,

- Bimannjoe wordt ingesloten;
De linkerflank nu
Nauw opdringend, sluit zich aan.
6. Pandoes en Koeroes wedijveren in den strijd;
Rondom sluiten zich nu toe:
Soedargas, Soedarmas,
Wirja Djájas, Soeseennas,
Sátœ Djájas, Djája Sektis
Djája Wikáthas,
Djája Darmas krijgshelden.
7. Tjárœ Tjitra, Hoepa Tjita, Tjitra Darma,
Tjitra Seenna, Tjiksa,
Tjitra Dirgantára
En Tjitra Soerti Tjitra,
Tjitra Witjitra, vallen aan;
Soera Soedhirga,
Soera Dhirga vallen in menigte aan.
8. Joeta Joenni, Joeta Joeta, Seenna Tjitra,
Doerga Mong, Doerga Páti,
Doerga Hongsa Darma,
Doerganta, Doergantára,
Darma Joeda Karti,
Sang Doersasána,
Met Sindœrdja aan het hoofd,
9. Met den Radja Poetra Lesmána Koemára
Vallen gezamenlijk aan.
Ook valt Karta Soeta
Haastig aan en wordt geraakt
Door Partas zoons pijl, nu sneuvelt
Sang Karta Soeta,
Doodgeschoten door dien pijl.
10. Zich verhittend in het krachtigst van zijn
Is Bimannjoe kloek, magtig; [aanval

- Niet bang bij het treffen,
Verdelgt hij; de vijand sneeft:
Sètja en Srawâta sneuvlen,
Door pijlen gedood:
Beïde treffen nu niet meer. —
11. Râdja Poetra, een magtig held, rukt op,
(Zoon van den Koeroe - koning,)
Lesmâna Koemâra,
Lustig schietend en beschoten:
Lang is hij 't voorwerp der pijlen;
Hij, prins van Astina,
Wordt geraakt door de pijlen:
12. De borst gescheurd, sneuvelt Lesmâna
[Koemâra:
Des te feller woedt de magt,
Op 't midden aanrukkend
Naar Soejoedânas verblijf;
Digt valt de regen der pijlen.
Sang Sindoe Rêdja
Weet dat Lesmâna dood is
13. Door den gloênden toorn van den zoon van
En wil fluks zijn dood wreken [Ardjoena,
Met Doerjoedâna.
Ijlings legt Sindoe Rêdja,
Loerend den boog spannend, fluks aan,
Schiet dien af en raakt
Abimannjoe met den pijl.
14. Ook helpen de Koeroes pijlen af te
[schieten;
Vermorzeld sneuvlen paâden.
Men bestormt de wagens,
Ze benarrend door pijlen
Van den regter - en linkerkant:
Zeer in 't naauw gebragt,
Is er geen ontkomen aan.
15. Overal vol wonden is de zoon van Parta,
In de borst en in den rug,
De armen en schouderblaân,
Lendenen en ruggegraat.
Hij ijst niet voor veel wonden,
Gaaf weer naar 't midden,
Verlangt naar den dood en streeft
16. Naar een schermutseling met vorst Doer-
Hij spant spoedig zijnen boog, [joedâna;
De boog breekt in stukken,
Versplinterd door 't sterk beschieten
Van den schittrenden pijlenzwerm;
Ja, als een regen
Zijn de vallende pijlen.
17. De edele zoon van Ardjoena beschouwt nu
Dien regen van pijlen als
Het krabben eener maagd,
Als men met haar schertsen wil.
Bij 't vallen der scherpe wapens,
Staat hij pal, acht ze
Als 't fronsen harer wenkbraauwen.
18. Links en regts grijpt hij de neêrvallende
Suisend op den wagen als [pijlen,
Het sussen eener vrouw;
't Krijschen der olifanten
Is als het schreeuwen van vrouwen.
Het bloed valt op de borst van Ardjoena,
't Spuit als gespoten siri.
19. Even als bij de verlooving van eene maagd,
Wordt Abimannjoe omringd
Door pijlen aan allen kant.
Door knodsen, zoo links als regts
Wordt hij gekneusd maar houdt pal stand;
Zijn gemoed is kalm
Als eene vorstin door hofjuffers omringd. —
20. Afstijgend zegt hij stenend: 'he honderd
[Koeroes!
Jaagt niet haastig naar den dood;
Meent gij dat ik deinze?
Wie van 't Pandoe - geslacht is,
Verscheurt hem, dat hij sterve,
Hij zal als edelman
Sneven, vermand in den strijd."
21. Gedurig stenende, voert hij nog wakkre
Kan geen pijlen meer grijpen; [taal,
De armen zijn vol digte zwermen,
Als dekriet is zijne borst;
't Hoofd gehavend als de haarwring
Eener vrouw, die schuddend,

In de slaapzaal de vlugt neemt.

22. Zijn borst en lend'nen zijn als *Tjempá-*
[ka - vlechten :

Hij valt op de kostbre kar,
Geheel bemorst met bloed
Zoo als roet met gele klei.
Zijne oogen schier digt, verplaatst, be-
Gekneld door pijlen, [naauwd,
Dik gezwollen, die schoone oogen.

23. Zijn hoofd vertoont zich gelijk eene zon-
Geplunderd door de rijgsters [nebloem,
Van *Tjempáka* - bloemen;

Zijn borst als een ontloken lotus,
Die bloeiende geuren verspreidt.
De dood van den held,
Den magtige, wekt deernis. —

24. Hommels en zéfers nu zeer schaars ko-
Heerscht er eene stille rust. [mende,
Het gele blanketsel

Valt op het schouderblad:
Lang duren de sieraan des doods
Van den eedlen held;
'k Verkort 't verhaal uit deernis.

25. Bij zijn dood wordt Bimannjoe aan den
[strijd ontruk.

Het wordt gezien door den vorst,
Koning Joediáthira.
Setjáki, Gáthoet Kátja
En Djoestha Djoemna oefnen wraak,
Sluiten digt op het heir,
Voortrukkend den dood zoekend,

26. Bewogen als het jeugdig geslacht des oce-
Talrijk alom aahvallend. [aans,

Vorst Darma Poetra

Pontja Wald en reuzen,
Zeer opregt hand'lend in den strijd,
Storten onbewimpeld
Donderend klievend voort;

27. Geschokt, vertreên, verstrooid, radeloos,
Is alleen Sindoe Pâti [onstuimig,
Het doelwit van het moorden
Der buitensporige Pandoes.

Gelijk rook scheidt hen het nachtfloers.
Zij gaan onstuimig heen:
De Koeroes zijn t'zaam verheugd. —

28. Daannan Djája en zijne majesteit Kresna,
Die 't oog op den krijg houden
Aan den voet van den berg,
Mogten ook wakker strijden. —
Garda Pâti is gesneuveld,
Dus keeren zij weer;
Hevig hooren zij weenen.

29. Het verwarde gedruis was niet te onder-
Van de gansche familie [scheiden
Van vaders en moeders;
En ook van de vrouwen
't Zamen op den grond smeekende.
Prinses Sembádra
Weent onophoudelijk voort.

30. Vorstin Hoetári, dochter van Wiráthas
Is in gezegenden staat, [vorst,
Ja, sedert acht maanden,
Klaagt gestaâgen slaakt zuchten
Luid klinkt de klagt der weenenden
In de legerplaats,

Krijschend als een kraak die kraak

Twintigste Zang.

ZANGWIJS: DANGDANG GOELA. (Metrisch).

1. Er wordt nu melding gemaakt van de
[aankomst
Van Daannan Djája en den vorst Kresna
Mitsgaders van Werkoedára,
Die aan den zeeoever streed;
Zijn vijand Sang Wressája is dood. —
Zoodra als hij hunne aankomst
Van 't zuiden en noorden,
Vorst Daannan Djája het hoorde,
Dat zijn zoon sneuvelde, viel hij flauw
[op den grond,
Als of hij niet op de aarde was.
2. Vorst Kresna zegt nu met onderrigting:
»Eene oude wet zegt, dat een edelman
Die over den dood zijns zoons treurt,
Zijn aanzien vermíndrende,
Zich bezondigt tegen Bathára.»
Daannan Djája leent het oor
Aan deze vermaning
Van den grooten koning Kresna,
Ziet hem aan, staat op, buigt zich,
[smeekt dat zijne schuld
Moge vergeven worden.
3. Voorts knielt hij neer en omhelst de
[voeten
Van den grooten koning Joedisthira:
»Gebieder! wat is toch de oorzaak
Van den dood van Bimannjoe?»
De koning Joedisthira antwoordt:
»Hij drong vernielend in de orde
Van den edelen leeraar;
In de Tjakra Bjoeha geraakt,
- Omsloot Sindoe Rêdja hem met de velg
[van 't rad.
Het sneuven van uwen zoon
4. Wreekten alle uwe bloedverwanten.
Djoestho Djoemno en de zoons van Madrin
Met Setjáki en Gáthoet Kátja
Moordden 't zamen zeer verwoed,
Doelende op den dood van dien Sindoe,
Maar 't wilde niet gelukken. —
Op den genoemden dag
Vielen als offers voor uw zoon:
Lesmána Mondra Koemára, die sneuvelde
Met den held Karta Soeta;
5. Het heir verlossend, sneefden er velen;
Setja Sráwa werd tevens getroffen,
Daar om Bimannjoe vele
Aanvallers van uw geslacht
Zeer ernstig wraak wilden oefenen;
Vele helden bezweken,
Maar Sindoerdja bleef vrij.»
Ijlings staat Daannan Djája op,
Luide belooft hij:» voorwaar! 'k doe de gelofte
Dat, als die Sindoe Rêdja
6. Niet sterven zal op den dag van morgen
Door mijn hand, ik op de houtmijt zal
[gaan,
Om mij 's avonds te verbranden. —
Zóó dan werd nu wijd vermaard
Die eed van Daannan Djája, voorwaar
Door de Koeroe-vorsten gehoord;
Allen vernemen dien,
Weshalve Harja Sindoerdja

- Gelast wordt des anderen daags wraak
[te nemen
Eer de zon ter kimme zinkt. —
7. Men smeekt zegen over 't wel gelukken
Aan Sang Dwidja, vader van Sapwaanni,
En om 't wapen te bezigen
Dat Bimannjoe bereikt heeft;
Biddend om vermeerdering van kracht,
Zijn de honderd Koeroes en
Doerjoedâna hun vorst
In groote droefheid verzonken
Omdat Lesmâna Mondra Koemâra dood is;
Zijn zoon wordt tot koning bestemd. —
8. De vorstin Baanno Wâti weent mede,
't Is een woest geraas in het hulppaleis.
Doerjoedâna is opgeruimd
Door 't vernemen van den eed
Van Ardjoena, om in 't vuur te gaan
Ter zake van Sinderdja;
Hij is van zorg bevrijd.
Men zwijgt van 't gedrag der Koeroes,
Zieh streelend met den waan dat Parta
En wel des andren daags. [sneuveln zal
9. Er wordt gemeld hoe hevig 't hartseer is
Van den vorst der Pandâwas, die jammert
Over den dood van Bimannjoe. —
Siti Soendâri, zij zou
Volgens haren wensch maar zoo daadlijk
Zich offren op 't gloeiend vuur
Met haren echtgenoot,
Doch wordt door allen weêrhouden,
Daar men naar 't begrip der Grooten
[niet geslaagd was
In de listen van den krijg.
10. Wirâthas prinses, Dèwi Hoetâri,
Vermogt het niet, zich op te offeren,
Daar zij nog niet bevallen was.
Nu mogt de groote koning
Van Dwâra Wâti zachtjes zeggen:
»He, jonger broeder, Parta,
Hoe zal het u toch gaan
Met Sindoe Rêdja op morgen?
- Immers hoorden de Koeroes uwe gelofte,
Sindoe Rêdja te dooden;
11. Voorwaar, hij wordt zeer bewaakt in
[den strijd;
Zou Sindoe Pâti nu nog uitkomen,
Door uwe gelofte bezwaard?"
Ardjoena buigt zich, zeggend:
»Zou 't u verborgen zijn, o koning?"
De koning Kresna zegt nu:
»Dit is de voorwaarde:
Aanbid! en 't worde u opgeklaard,
Ja, ken 't geen nu nog een heilig ont-
[zag verwekt,
Het worde door u gezien!"
12. Daannan Djâja zegt zeer eerbiediglijk:
»Uw wille geschiede, o gebieder!
Om ijfrig in 't werk te slagen."
De koning Kresna zegt nu:
»Hier nu hebt gij mijnen strijdswagen,
Die uit zijn aardmagtig maakt,
Met zijne vier paarden;
De twee eersten, die voorop gaan;
Zijn Welâha mitgaders Hâbra Respa en
De achteraan geplaatste zijn:
13. Soekontha benevens Seenna Sekti;
Op morgen in den strijd neemt gij hen
[mee:
Overal toch hebben zij de eigenschap
Aan alle wapens te ontkomen;
En mijn strijdsein is morgen:
De Gong Si Pontja Djannja.
Ga niet ver op morgen,
Maak gebruik van de spoorpijlen,
Bewelke als het ware, op morgen de
Voor Harja Sindoe Rêdja. [dood zijn
14. Met uwen pijl Pâso-Pâti genaamd,
Moet gij dien Sindoe Rêdja treffen;
Maar het is eene zware taak,
Aangezien zijn vader
Sapwaanni, in aanbidding verdiept,
Verhooring vindt bij den zeer
Verheven Bathâra

- Het beste om hem te overwinnen is,
 Dat gij dezen nacht zeer vurig bidt;
 Smeeek alzoo aan Bathâra
15. Om den dood van Harja Sindoe Pâti,
 Op dat ge u van mijne verdenking
 [vrijwaart.
 Welaan, aanbid nu maar spoedig,
 En doe het met zeer veel ernst.”
 Buigend gaat Daannan Djâja daadlijk
 [heen;
 Wascht zich voor het godsdienstig werk.
 De wicrookwalm verspreidt zich;
 Beginnend 't gemoed te puren,
 Aanbidt Daannan Djâja met een be-
 [wogen hart,
 Kruist de handen bij 't wenschen :
16. Niets hoorende en niets aanschouwende, is
 Daannan Djâja dood in 't stoflijk leven :
 Indringend, verdiept zich 't helderzien;
 Onverwijd wordt nu aanschouwd
 De persoon van koning Bathâra,
 De Heer der gansche wereld,
 Slechts tot onder den hals,
 En daar beneden niet zichtbaar.

- De openbaring daalt: »He, he, Daannan
 [Djâja spoedig
 Uwe gebeden gestaakt!
17. Aangezien ik den dood van Sindoerdja
 Wil toestaan ingevolge uwe bede;
 Gebruik den pijl Pâso Pâti
 En Kresnas kar op morgen;
 Laat ook de krijgsgong niet veraf zijn,
 Pontja Djannja geheeten.”
 Spoedig mag hij staken
 Zijne aanbedding, vorst Ardjoena,
 En gaat regtstreeks naar den vorst van
 [Dwâra Wâti,
 Terwijl hij zeer zachtjes zegt :
18. »O mijn meester! zij is niet verschillend,
 Maar juist als de raadgeving van u, mijn
 Bathâra-Goeroes openbaring, [vorst,
 Zij scheelde zelfs geen haar breed
 Met uwe woorden verheven vorst:—
 Glimlagchend zegt de koning :
 »Kom broeder, spoed u
 Ter uitvaart van de, in den dood volgende
 Mevrouw, prinses Siti Soendâri,
 Die het goud (1) laat wegdrijven.

(1) Deze regel doelt op de volgende vangwijze en op hare jeugd, die zij opoffert.

Een en twintigste Zang.

WIJS: *M.A.S. KEENTIR.* (Metrisch).

<p>1. Er wordt vermeld van de eedle Siti
Dat zij uitgedost is [Soendâri
In 't gewaad waar ze in sterven zal,
Gereed om haar man te volgen.</p> <p>2. Gestadig troost Koesoemoe Siti Soendâri
Op haren snellen togt
De edele vorstin Hoetâri,
Die wil, maar niet durft achterblijven.</p> <p>3. Nu gaat overhaast de edele Siti Soendâri
Naar buiten in 't maanlicht,
Gejaagd bij den hoogen maanstand;
Die 't midden van 't luchtruim nadert.</p> <p>4. Zachtjes zegt nu die eedle Siti Soendâri:
»Het is een oude wet,
Dat, daar gij nog zwanger zijt,
Gij, zoo als de vorsten zeggen,</p> <p>5. Uwen echtgenoot niet moogt volgen in
Zoo lang gij zwanger zijt. [den dood
Wie zou er u om aanspreken
Als of gij niet durfde volgen?</p> <p>6. Want er valt volstrektelijk niets op te
[zeggen,
Daar een nog zwangre vrouw
Zich niet vermag op te offeren,
Of zij zou misdadig worden;</p> <p>7. Want het is klaarblijkelijk dat gij
[zwanger zijt,
't Is nu juist acht maanden!
Nu, vaar dan wel! ik neem afscheid.
Om op de offermijt te gaan.</p> | <p>8. Al is het soms dat men een dichtstuk
Een zinspelenden zang, [vervaardigt,
— Zou zulks dan laakbaar of prijs'lijk zijn
Zoo wel voor mij als ook voor u?" —</p> <p>9. Met afgebroken stem zegt Dêwi Hoetâri:
»Geef namens mij berigt
Aan Bimannjoe hier namaals, dat
Wanneer mijn kommer voorbij is,</p> <p>10. Mijn kommer! daar het door allen ver-
Door alle de vorsten, [boden wordt,
Daar 'k niet in den dood mag volgen,
Mij offrend op den brandstapel!</p> <p>11. Dit mislukt omdat ik nog niet bevallen
Het heet, dat het niet mag, [ben;
Bathâras gramschap te ondergaan.
Bovenmate is mijne ellende!</p> <p>12. Ik heb op heden geene andere begeerte
Dan naar het handgewricht. (1)
Ten hove heb ik bittre smart:
Ben ik verlost, 'k volg in den dood!</p> <p>13. En wel terstond, op dat geen nacht meer
Vooraf moet gij melden, [voorbij ga!
Dat mijn gezucht uitermate is
Gelijk een vreemd gekerm bij nacht.</p> <p>14. Konden wij elkaâr daadlijk ten hemel
De wereld van Visjnoe! [volgen,
Waarom niet te gelijk?
't Gaat te traag naar mijn gevoelen,</p> <p>15. Maar ik blijf achter! — Waar heeft de
[zielsverhuizing plaats?</p> |
|---|--|

(1) Op den brandstapel hield de vrouw het gewricht van de hand haars echtgenoots vast.

- Wat! zal dan mijne ikheid
Spreken? zich in 't goede uitbreiden? —
Één aâmtogt voert naar de baan des
[lichts!
16. Waar is dat licht bij het vervlieten in
Langzaam zeide nu, [den dood?" —
Koesemo Siti Soendâri:
»Mijn verlangen is naar 't maanlicht.»
17. Heviglijk weent de vorstin Siti Hoetâri:
»Ga nu spoedig, moeder,
Onverwijld in den dood volgen;
Ik moet nu nog zeer lang wachten.» —
18. Nu zij de eedle Siti Hoetâri getroostheeft,
Gaat zij spoedig henen,
Neemt alom afscheid van de moeijen,
Bedroeft haar, van wie ze afscheid
[neemt,
19. Als trapten ze in een splinter bij 't af-
[scheid nemen.
Zij spreken volstrekt niet,
Daar zij juist rijp is voor den bijslaap
En geschikt voor het mingenot.
20. Daarna gaat nu de vorstin Siti Soendâri
Naar het slagveld henen,
- De plaats van het lijk haars gemaals;
Nu wordt de houtmijt ontstoken. —
21. Allen keeren huiswaarts, die hare uit-
[vaart vieren.
De maan gaat reeds onder,
Werpt schaâuw bij 't zinken in den
[grond,
Als uit deernis met het offer!
22. De dag breekt aan, nu razen trommen,
[gongs, bekkens;
En reeds heeft men geslagen
's Konings trommen en gongen,
23. Als of de klank naar het gewelf des he-
Bovendien de vorsten [mels reikt.
Vervullen met hun legers ('t veld)
Gelijk de jonge visschen de zee.
24. 't Grootte heir der honderd Koeroes is uit-
Als de wassende zee. — [gerukt
De orde van het wagenrad blijft
De slagorde der honderd Koeroes,
25. Zoo als vroeger, maar men verandert de
De Koerâwas zijn opgesteld; [volgen:
Doch de geen, dien zij verbergen
Is niemand dan Sindoe Rêdjo.

Twée en twintigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. De slagorde der honderd Koeroes is ge-
Het is nog de Bjoeha - orde; [reed,
De velgen zijn voortrefflijk,
Tien geleedren ontbreken.
Negen gezigten ver ziet men,
Min een half gezigt,
Het breede front der troepen.
2. Een gezigt ver staan al de beproefde
[Mantries
En hun dappre keurbenden. —
Voorts volgt het Pandoe - heir
Ook de orde van 't wagenrad.
Djoestha Djoemna aan den regter —
Werkoedára aan
Den linkerflank wakende.
3. Daannan Djája heeft nu post gevat aan
Met Dwára Wátis koning [den hals
En hun legerscharen.
Parta zit in den wagen.
Van den vorst van Dwára Wáti.
De voorttrekkers zijn
Slechts vier moedige rossen;
4. Vòòr zijn Tjipta Wiláha en Habra Poèspa,
En de achterste trekkers
Heeten: Soekontho
Aan de linkerzijde,
Sána Sakti aan de regterzij.
De gong Pantja Djannja
Klinkt zeer luide ten hemel.
5. In rep en roer is 't godendom van 't he-
Op het hooren van 't geluid [melrijk,
Der gong Pontja Djannja
Wier klank door den hemel dringt.
De Goón zien het gezamenlijk
In menigte in de lucht,
Zij doen welriekende bloemen reegnen;
6. Wijders is de gong Dèwa Denta achter-
Al de scharen der Pandoes [aan;
Toonen hun dapperheid:
De bloemen groeijen steeds aan,
Hunne dapperheid neemt toe.
Pontja Djannja klinkt
Luid in de luchtgewelven.
7. Woedend is bij den optogt het heir der
Als vleeschvretende reuzen, [Pandoes
Voortrukkend, verdelgend
Den cirkelvorm der Koeroes,
Die doorbreekt; de aanval verjaagt hen,
Berooid, niet bestand
Tegen dien woedenden schok,
8. Daar het Pandoe-heir razend in 't ver-
[delgen is,
Als dronken onder 't strijden. —
Snel komt de zoon des konings
Van Mandràka, Boeris Ráwa
Wrekend aanvallen in den strijd:
Zijn wagen ratelt;
Tartend roept hij: »he, Setjáki!
9. Waar is uw plaats? kom hier om uw
[kracht te meten,
Aanvallend in den doodstrijd.”
Rádén Boeris Ráwa
Roept met draaijende woorden. —
Snel komt nu de held Sétjáki,

- Zijn wagen ratelt,
Hij rukt aan, naar hem wijzend:
10. »He, gij Boeris Râwa! door de fortuin
[gevolgd,
Dat geen onzer 't veld ruime!" —
Tegenover elkaâr,
Mogen zij uit al hun kracht,
Spoedig hunne bogen spannen;
Eenen pijl lost nu de
Dappere held Sêtjâki;
11. Die pijl van Sêtjâki zich uitstortende,
De paarden en den wagen; [treft
Vermorzeld, gansch vergruisd.
Ligt Boeris Râwas wagen;
Tot zelfs zijne paarden zijn dood,
Zijn menner kwam om. —
Op den grond springende, toont
12. Boeris Râwa de vuist uit toorn en spant
Schiet eenen pijl af en raakt [den boog,
Sêtjâkis strijdwagen,
Die verstuift. Snel springt hij af;
Te zamen strijden ze op den grond,
t' Zamen werpen zij
Hunne beider bogen weg,
13. En beide grijpen hunne knodsens te ge-
IJlings elkander slaande, [lijk.
Is 't als of zij spelen,
Met de knods beukende,
Ze omhoog houdend' bij 't afweren.
De knodsens breken
Vergruisd, zij werpen ze weg.
14. Worstlend, stampend, elkaâr heen en
[weër werpende,
Over en weër verwonnen.
Sêtjâki heeft het kwaad;
Zij schoppen met de hielen;
Achterovervallend gebonsd,
Herhaaldelijk getrapt,
Hijgt Sêtjâki naar den adem.
15. Vertrapt, 't onderspit delvend, wordt hij
[vertreden,
Schier weggemaaid wordende. —
Nu zegt de vorst Kresna
Tegen Daannan Djâja:
»Schiet nu terstond met een pijl
Dien Boeris Râwa
In den eenen bovenarm,
16. Dat hij het haar loslate van Wresni Wira." —
Fluks spant hij den boog; de pijl
Gaat henen, rakend
Van Boeris Râwa den arm,
Die afgeschoten op den grond valt.
Vorst Boeris Râwa
Verschrikt en zegt overluid:
17. »He, onbeschofte Pandoe! uw daad is ver-
Ardoena geeft tot antwoord: [raad."
»Geen Pandoe pleegt verraad,
Maar volgt 't gedrag der Koeroes;
De dood van Bimannjoe onlangs,
Ontstond door verraad."
Daadlijk merkt Râdên Sêtjâki
18. Dat Boeris Râwas arm is afgeschoten,
Daar het bloed hem bespat;
Opstaande, neemt hij een pijl,
Schiet Boeris Râwas er mede
Den hals af, dat hij het leven deeft.
Sang Boeris Râwa
Is gedood door Sêtjâki. —
19. Bulderend is het geschreeuw van heil Pan-
Nu de Koerâwas het zien [doel-heil.
Dat Boeris Râwa bezweek,
Rukken zij wrekend aan,
Als regens storten de pijlen.
Sang Daannan Djâja
Valt aan, alles verwoestend;
20. Werkoedâra en Djoesthâ Djoemna sluiten
Hun volk valt in menigte aan; [op,
Gâthoet Kâtja verwoest
Met Nakoela en Sadéwa,
De honderd Koeroes doen onder,
Verdrongen, vertreden;
De Pandoes dringen achter op.

Drie en twintigste Zang.

ZANGWIJS: PANGKOER. (Metrisch).

1. Nabij 't verblijf van Sindoerdja
Scholen de Koeroes, het afsluitende, te
Als dekriet op een en dijkvast, [zaam
Doende 't pijlen regenen:
Zij allen weren d' aanval van Ardjoena
En de helden der Pandawas [af.
Dringen te zamen zeer sterk op.
2. Tierend groeijen de Koeroes aan,
Rondom verdubbelen; Bima weërstaat
Zet den verdelgenden boeg neër, [hen,
Valt nu met zijne knods aan;
In 't hart vergramd moordt hij, aanval-
[lend slaande.
Verspreid liggen de verslag'nen;
Bij 't schreeuwen breekt de slagorde.
3. In den aanval schiet Ardjoena
Zijne pijlen af bij honderd duizenden;
Krieland storten ze op den vijand,
Digter elkaâr opvolgend,
Aanvallend, indringend. - Als witte mieren
Liggen de Koeroes door de knods geraakt.
Het bloedbad is zeer verhittend.
4. Hoe vele aanzienlijke vorsten
Sneyen met de wagens en olifanten.
Door Werkoedâra, die aanvalt
En dronken in den strijd is,
Zwaaijend de knods; alwie geraakt wordt,
Als voor duizend olifanten [wordt verplet.
Verdwijnt, verzwindt elk, die geraakt
[wordt.
5. Schier gansch (bloot) is Sindoerdjas plaats;
Verdelgend woedt de aanval der menigte
[strijders;
- Bij 't winnen, rukt het leger voort
Der versneld gaande Pandoes.
De verdelging buldert als een dondrende
Moeijelijk wordt het bewaken [berg.
Van den Harja Sindoe Pâti.
6. Verdelgd van voren, komen er vervangers
[van achtren.
Omsinglend, omsingeld; - omringd
Is 't verblijf van Sindoerdja,
Achter wapens verborgen. -
Doerjoedâna beveelt hem dan terug te gaan,
't Huis keerend, naar de stad te vliên;
Maar de kluizenaar Sapwaanni
7. Vindt nog vermaak dat in den strijd
Gewaakt worde dat zich niet verwijdere
De edelman, maar hij volharde,
Daar 't verbergen eene schande is.
De aanbidding van Sapwaanni duurt aan-
[houdend voort;
Om zijnen zoon te behoeden,
Ziet men hem steeds in gebeden,
8. Opdat zijn zoon den dood ontga
In het midden van den strijd des Brâta-
[krijgs,
Honderdvormig worde bij den dood,
Dat is: dat, wordt hij onthoofd,
Hooger magt zijn hoofd als honderd hoof-
[den vertoon;
En 't ware hoofd niet word' geraakt;
Maar Sindoe Pâti nog pal sta.
9. Zoodanig nu was het gebed
Om 't geen de kluizenaar Sapwaanni be-
[geerde,

- Om honderd vormen te scheppen
 Gelijk aan die van Doerdja,
 Ten einde die zoon niet mogt getroffen
 Maar de getooverde Doerdja. [worden,
 Onnadenkend is Sapwaanni, [worden]
10. Daar de beschermer der Pandoes
 Vorst Kresna is, die niet misleid kan
 [worden
 Door 't maken van honderd vormen:
 Voorwaar hij kent duidelijk
 De getooverde Sindoerdjas van den waren.
 De eigenschap van Bathâra Kresna
 Is, dat hij niet bedrogen wordt. —
11. Op die wijs wordt Daannan Djâja
 Afgemat door het dooden der koningen
 En door de hevigheid des strijds.
 De vijand zwindt van één veld;
 Niet te min stroomen de Koeroes van
 [achter aan,
 Men bemerkt de vermindering niet
 Van vele honderd duizenden,
12. Weshalve de koning Kresna
 Ongerust wordt, daar de zon reeds da-
 En Doerdja nog niet ontdekt is, [lende
 Verborgen achter wapens,
 Zoodat Kresna de zon met zijnen spoor-
 [pijl bedekt;
 Langdurig zacht gedrukt wordend,
 Schiet de zonne gele stralen;
13. Voorts wordt de pijl er aan bevestigd
 Zoodat zij werkelijk schijnt onder te gaan;
 Nu laat Kresna hout verzaamlen
 Om vuur te doen ontbranden;
 De strijd wordt gestaakt, de Pandoes
 [verzaamlen zich,
 Even als of hij werk'lijk staat
 (Ardjoena) midden in het vuur.
14. Sindoerdja is den dood ontkomen,
 De zon ging voor hem onder, en Parta
 [in het vuur.
 't Wordt alom bekend het gedrag
 Van Ardjoena, die in 't vuur gaat.
- Al de Koerâwas willen het gaarne gaan
 [zien,
 Niet doorgrondend dat het een list is
 Van de slimheid van vorst Kresna,
15. Die de zón met de spoorpijl dekt.
 Het is nacht, de Koeroes zijn uiterst ver-
 [heugd,
 Hun krijgsgeschreeuw klinkt bulderend,
 Lustig gestadig gillend,
 Hard gedurig roepend dat Ardjoena dood
 De aanvaller der Pandoes weg is; [en
 De overige zijn als muizen,
16. Die men alleen moet aanbassen;
 Bima toch is onhandig in 't oorlogvoeren,
 Niet zoo bedreven is hij als
 Dat kreng van eenen Parta. —
 In dier voege volgt Sindoerdja ook om te
 Hij komt uit zijne verschansching, [zien.
 Zich vermommend als een spion;
17. Hij handelt als Hendra Djâla;
 Hendra Djâla heeft twee beteekenissen:
 De eene is Hendra Djâla de dief,
 Die zijn koning onthoofdde;
 Door den anderen Hendra Djâla wordt
 [verstaan
 Een pijl, gedaald uit den hemel,
 Hier over scherpt hij zijn vernuft;
18. 't Is als of Sindoerdja bepeinst,
 Of 't geschikst zal zijn, om als pijl te gaan,
 Of geschikter als een nachtdief,
 Opdat het geen hij verzint, [geren.
 Moge behagen aan den wensch der hoo-
 Hij kan tot geen besluit komen;
 De Hendra Djâlas hebben één naam
19. Even als de naam van Derpa.
 Daarentegen zijn de zón en de maan,
 De wind, 't water, 't regenwater,
 De wolken rijk in namen.
 Wil men Hendra Djâla behoortlijk opvatten,
 't Is een onzichtbaar snellen door de lucht.
 Het gedrag van Sindoe Pâti
20. Is, als wil hij Ardjoena zien,

Ongezien.—Maar de koning Kresna kent
 Het gedrag van Sang Sindoerdja, [reeds
 En zegt tegen Ardjoena,
 Terwijl hij op den nadrenden Sindoerdja
 »Schiet den pijl Pâso-Pâti af, [wijst:
 Spoedig vriend, of hij weet het fluks.”

21. Parta strekt 't bovenlijf vooruit
 (Zeggende): »aanbiddelijke! waar is zijn
 [plaats?”
 Kresna hem aan den boog trekkend,
 Zegt: »kom aan, spoedig! daar is hij.”

- Parta op de teenen staande, wordt hem
 [gewaar;
 Met een stoutmoedig hart schiet hij
 Den pijl Pâso-Pâti af,
 22. Die hem juist in den hals treft
 En dien afschiet; Hardja Sindoe Pâti sneeft.
 Vorst Kresna zegt met luider stem:
 »Werp den pijl Sarotâma,
 Gooi (zijn kop) naar zijnen vader;”
 Vaardig spant hij; Sarotâma
 Afgeschoten, deinst niet terug.

Vier en twintigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. Het hoofd van Sindoerdja wordt alzoo
Door den pijl Sarotâma [weggevoerd
Naar de plaats zijns vaders;
't Treft hem in aanbidding aan.
't Doel van zijn smeekgebed is, dat
Zijn zoon Sindoerdja
Overwinne in het strijden;
2. Dat niet gedood moge worden door den
Deszelfs wezenlijk ligchaam, [vijand
Maar het getooverde;
De vijand maaije weg
Bij het gevaarlijk wraak oefnen
Tien zijner partijders!
Honderd sneven er nog bij!
3. Terwijl hij nog lovende bidt, staande op
Prevelend met een rein doel, [één been,
Ploft voor zijn aanschijn néer
Het hoofd zijns beminden zoons
Sindoerdja, die gesneuveld is;
Sapwaanni grijpt het:
»Ach! mijn zoon is gestorven!
4. O! hoe zijt ge omgekomen in den Brâta
[krijg?
Ach! zie mij nog (eenmaal) aan!
'k Was nog in de aanbidding,
Smeekende om uw zegepraal." —
'k Zwijg van 't gewezen van Sapwaanni,
Die 't gebergt bestijgt. —
Al de heirscharen gaan uit een. —
5. Naar hunne tenten keeren al de Koerâ-
Doerjoedâna is weenend [was;
Bij Dannjang Droenna:
»Meester! glansrijke leeraar!
Hoe verkiest gij nu te hand'len?
- Daar Boeris Râwa
Mitsgaders Sindoe Pâti,
6. Beide dappre edellieden (gesneuveld zijn)
Der regter-en linkerflank.
Hoe dit te herstellen?"
Zegt hij op fleemenden toon,
Terwijl voor zijn aanschijn zitten:
Sang Koenni, Salja,
Karna, Karpa te zamen.
7. Hij veinst steeds te snikken, de vorst Doer-
»Welk een toestand is deze? [joedâna:
Hoedanig is de wil
Van mijn oom, den hoogepriester?
Vele bloedverwanten zijn dood:
Sang Tjitra Darma,
Tjitra Joeda bezweken;
8. Hoepa Tjitra, Tjâroe Tjitra zijn gesneu-
Djâja Soeseenna kwam om, [veld,
Ook Rêka Doerdjâja,
Darma Djâti Soera,
Doerma Hongsa-Hongsa stierven,
Tjitraksi sneefde,
Ja! die allen, in den strijd,
9. Door Werkoedâra en door Daannan-Djâja:
Zeer hevig is mijn hartzeer!
Wat dunkt u wel mijn oom,
Van het plan om te wreken?"
Droenna zegt op schampren toon:
»Wie zal tegengaan
Daannan Djâja in den strijd,
10. Ja! dien hoog begunstigde van den we-
[reldgod?
Wie heeft magt, te wederstaan
Den aanval van Bima?

- En wie kan ook verdragen
De zwaarte van der menschen Heer,
Wirâthas koning?
En wie bezit dan de magt
11. Den aandrang van Tjempâlas koning te
Ach! ach! ha! nu schieten over, [keeren?
En wie verijdelt ze,
De krijgsliden van Kresna? —
Deze vijf voorname Grooten,
Wat wordt er gedaan
Om hen in den strijd te keeren?"
12. Weshalve Doerjoedâna tegen Karna zegt:
»Nu, dan op den dag van morgen
Moet gij een aanval doen
Op de strijdende Pandoes
Arjoena en Werkoedâra.
Nu, regel gij dan
De geschikte bevelen." —
13. Onverwijd antwoordt de heer der men-
[schen, Karna:
»Och! het zij zoo, morgen vroeg
Ben ik 't, die strijden zal."
Doerjoedâna verheugt zich. —
's Andren daags klinkt de zware trom;
Al de Koerâwas
Stroomen onophoud'lijk uit
14. Door de poort van het kamp der hulp-
Als de vloed des oceaans. — [vesting,
Ook de koning der Pandoes
Doet zijn leger uitrukken.
De slagorde is die van gistren;
Tevens valt men aan
Als de oëaan, die opzet;
15. Bij den aanval zijn de krijgsliden on-
[telbaar,
Telkens worstlend om den dood,
Grijpt 't volk elkaar om 't lijf;
Geen stem wordt onderscheiden.
Donderend is 't geluid des krijgs.
Men stuift door elkaar,
In menigte ('t plein) vullend.
16. Parta en Bima werpen het onderst boven,
Schietend hunne pijlen af,
Die dwarlend uitschieten.
De pijl Barga Wastra
Is 't, dien Werkoedâra afschiet.
Sri Joediasthira
Doet zijn olifant aanspooren
17. Naar de zee omdat daar lustig gestreden
Het zonnelicht gaat onder, [wordt.
Nog gaat men niet uit een,
Maar te erger woedt nu de strijd,
't Is of een stortvloed aannadert.
Hevig woedt de krijg,
Men vermengt zich tot één hoop,
18. Vermengd, verstrooid, verward, bedwelmd,
[toeroepende:
»Wij hebben ons eigen volk
Vertel het maar niet voort."
Andren noemen hunnen naam:
»Wij hier, zijn 't volk van Tjempâla;"
»Wij van Wirâtha;"
»Wij zijn van Dwâra Wâthi."
19. Astinas volk vermengt zich en roept
»Wij zijn van den overwal, [beurt'lings
En volgen Astina."
»Wij zijn, volk van Mondarâka;"
»Wij van den vorst van Awongga."
Velen ontleenden
Voor zich een naam van een stad.
20. Nu komen de eedlen, de Mantries, de
De koningen en vorten [krijgsliden,
In wagens gezeten
Of op hunne olifanten;
Zij zijn fluks van fakkels voorzien:
De flikkerende toortsen
Vonklen als een vuurregen,
21. Vermeerderende de schittering van den
Paarden en olifanten staan door een, [strijd.
Ook de wagenrijders
Verwisselen steeds van plaats.
Het heir is als doorgezegen:
Allen gaan terug
Met droefheid in het gemoed.

Op en twintigste Zang.

ZANGWIJS: *H A S M A R A D A N A.* (Metrisch).

1. De strijd wordt lustig weér hervat;
De vorsten zijn onbeweeg'lijk,
Zij nuttigen den bétel t'zaam,
Zien met vermaak naar allen kant,
Spreken over den aanval. —
De klank van 't krijgsgescheeuw buldert;
Werkoedára valt op 't midden,
2. Kiezende de koningen uit.
Die op olifanten rijden
En op wagens, worden gestuit,
Als de knods er op nedervalt;
Velen sneven, neêrgezonden.
Ook Harija Daannan Djája
Schiët zijne beste pijlen af.
3. De edele, magtige Karna
Valt aan, zittende in den wagen
Droewa Djája genaamd,
Die grenzenloos gevaarlijk is.
Hij werpt de knods op en vangt ze
Vele dapperen getroffen, [weer.
Sneuelen door Droewa Djája,
4. Die spoedig beteugeld wordt
Door Werkoedára, die hem raakt;
Sang Droewa Djáji is vernietigd.
Onverwachts is de verschijning
Van Sètjâki, die op 't midden aanvalt,
En den strijd zeer hevig aanvuurt.
Vele vorsten komen nu om
5. Door den dappren held Sètjâki.
Hoe velen van de koningen
Slaan niet op de vlugt bij den storm
Van dien Rádên Wresna Wira!
- Welk geraas! vele storten neer
En worstelen gansch radeloos. —
Hevig is Sètjâki's gramschap.
6. Vaardig komt nu Parti Péja
Aanrukken, den boog spannende
En gaat zijnen aanval tegen.
Hij schiet op hem een pijl af,
Die den zoon van Sang Sini treft,
Zijn borst niet wondt, maar hem opwerpt;
Voortgestuwd door dien vervolgenden pijl,
7. Houdt hij ver nedervallend, stil.
Fluks rukt Rádên Sanga Sanga,
Zoon van Sètjâki, ijlings aan,
Wederstaande Parti Péja,
Elkaâr lustig beschietend,
Over en weér gelijk staande.
Elkaâr met geweld aanvallend.
8. Sanga Sanga dapper, magtig,
Parti Péja ook manhaftig,
Weten hun doel te bereiken.
't Middel der pijlen dient hun lang;
Hunne dapperheid staat gelijk,
Over en weer hard schreeuwende;
Zoo als bij 't hanen aanhitsen.
9. Beider kloekheid is uitstekend,
Tot verheuging der aanschouwers,
Daar zij beiden even sterk zijn.
Vervolgens biedt Werkoedára
Bijstand aan Sanga Sanga;
Parti Péja wordt beschoten,
De pijl stuit, raakt hem aan de borst,
10. Hij steent van pijn en felle smart,

Weet dat Werkoedâra het doet,
Beantwoordt hem fluks met een pijl,
Trefte hem den linkerbovenarm,
Zoodat Werkoedâra schrikt,
De Barga Wastra nederzet,
Aanrukt met de knods in de vuist

11. En daarmede vervolgens beukt
Den eed'len Râdên Parti Péja,
Die met zijn kar vermorzeld wordt.
De dood van Sang Parti Péja
Ontstaat door Werkoedâras knods.
Onmiddellijk komt nu de zoon
Den dood van zijnen vader wreken,
12. Valt Werkoedâra alom aan,
Bij 't hevig blaken van zijn toorn;
Langdurig is zijn felle strijd,
Doch neêrgeveld, sneuvelt hij ook,
De zoon van Parti Péja. —
De voortreffelijke Karna helpt;
De dappre held Drestarâta
13. Geslagen, is omgekomen

Door de hand van Werkoedâra;
Hij ligt vermorzeld met zijn voertuig.
Bima toornt, zet zich in pòstuur;
Wie hem aanvalt, wordt gebeukt;
Vele dappre helden sneven
Door den aanval Werkoedâras. —

14. Sangkoennis jongre broeders strijden;
Beide even dappere helden;
Zij zijn genaamd: Hongga Djaksa
Benevens Sara Basonta,
Voerende hun strijders aan;
Tien duizend rukken tevens op
En vallen Bima rondom aan:
15. 't Valt hem niet bang, het doel te
[zijn,
Doch Werkoedâra spoedt zich nu;
Haastiglijk spant hij zijnen boog,
Schiet den pijl Barga - Wastra af;
Vele strijders sneuvelen
Door den pijl Barga - Wastra,
Wagglend, ontworteld, deinzend geraakt.

Zes en twintigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. Nog woedender wordt Werkoedâras slag-
[ting;
Verderf is 't al, wat hij wil. —
Fluks mag Sangga Djaksa
En Sâra Basonta t' zaam
Wederkeerig weerstand bieden,
Lossend hun pijlen,
t' Zaam aanvallend in den strijd.
2. Door Werkoedâra wordt weêrkeerig ge-
En Sangga Djaksa sneuvelt; [schoten
De oudre broêr neemt wraak,
Naamlijk Sâra Basonta;
Door eenen pijl doorschoten, sneeft
Sâra Basonta
Met zijnen jongren broeder;
3. Na den dood van Sang Koennis beide
[jongre broeders,
Vreezen de Koeroes, vervaard. —
Koning Doerjoedâna
Zegt vleijend tegen Karna:
»Trek gij Werkoedâra tegen,
Keer zijne slagting
En Parta èn Sêtjâki.»
4. Karna staat en roept uit al zijn magt,
[al snoevend:
»Wees niet bezorgd o koning!
Over den dood van Seenna
En dien van Daannan Djâja,
Zij zullen voorzeker sneuvelen;
- Een oogenblik slechts,
Ik geheel alleen (sla hen).
5. Na dit snoevend gezegde van Awônggas
Die aannam om te dooden [glans, (1)
Bima en Palgoena,
Antwoordt Karpa fluks daarop:
»Wel zoon van den zonnegod! gij,
Wanneer gij spreekt,
Schijnt gij geen braaf man te wezen.
6. Het staat niet fraai dat al de edelen het
Wil dan van mij vernemen, [hooren;
Dat noch Werkoedâra,
Noch de eedle Daannan Djâja
Behoeven onder te doen voor
Iemand zoo als gij;
Want zelfs eene hoenderluis
7. Met voelhorens kan ook wel geluid voort-
En alware het ook zelfs [brengen,
Een slek, zij kan spreken.
Doe gij maar alleen gestand
Uwe manier van snoeven.
Geen edelman toch
Pocht zonder 't uit te voeren.»
8. Op 't hooren daarvan toornde de koning,
Hij grijpt naar zijn zeispijl [Karna;
Om Karpa te schieten;
Sang Aswatâma ijlings
Toornig wordend om dat zijn oom
Schier beschoten wordt,

(1) Ook vorst.

- Spant in aller ijel den boog, (zeggende:)
9. »He! gij zone der zon, ik zal u bevech-
Haastig houdt de Koeroe-vorst. [ten."
Aswatama tegen,
En zegt op vleijenden toon:
»Handelt toch niet op deze wijs;"
Beveelt aan Karna:
»Ruk gij nu op ten strijde."
10. Op 't midden aanvallend, ratelt Karnas
Hij schiet zijne pijlen af, [strijdkar,
Vele komen er voort;
Het Pandoe-heir raakt verstrooid,
Tierend, geraakt door de pijlen,
Karna doet zijn best;
't Heir ontstelt, velen zijn geraakt.
11. IJlings zegt vorst Joedisthira op luiden
»Waarom gaat Daannan Djaja [toon:
Nu geen weerstand bieden
Aan Soerja Poetras slagting,
Daar het leger op de vlugt slaat;
Velen zijn geraakt
Door den zone van Soerja.
12. Ziet hij niet hoe de edellieden reeds gaan
Bevreesd en vervaard zijnde; [vlieden?
Onmidd'lijk spoed gemaakt!
Spits u op den dood!
Is het niet overeenkomstig
Met de bedoeling
Van den vorst uwen broeder?"
13. Daad'lijk zegt Ardjoena tegen koning
»Gebieder! doorkuchtig vorst! [Kresna:
Hoe is uw bedoelen?
Den aanval van Soerja Poetra
Wie is bestemd, dien te wederstaan?"
Bedaardelijk zegt
De vorst van Dwāra Wāti:
14. »Indien gij Soerja Poetra zoudt bestrij-
Dan zou 't nu niet moeten zijn: [den,
Maar Gāthoet Kātja zou
't Best zijn, hem te wederstaan;
Tot den strijd zou 't duister goed zijn."
Vaardig gaat Parta
- Den zoon van Bima roepen:
15. »Gij jongeling! wordt gelast te gaan be-
Soerjas zoon in het gevecht." [strijden
Fluks gaat Gāthoet Kātja
Meê om zijn oom te volgen.
Gekomen voor het aanschijn van
Den koning Kresna,
Betoont hij zijne hulde.
16. »Ach gebieder! uw verhevene Majesteit
Heeft mij aangewezen;
Een Heil! dat gevolgd wordt
Door de aanwijzing van Bathārā."
Ardjoena voegt er zachtjes bij:
»Wees gij bekend met
De moeite der krachtinspanning:
17. Het Verstand wordt beheerscht door hooger
De edele held streeft er naar. [magt;
In 't duister en in 't licht.
De list van Sotrja Poetra
Laat gij begaan, en streeft naar kracht."
De koning Kresna
Zegt op eenen zachten toon:
18. »Welaan jongeling, ga uwen oom bevech-
Ingevolge mijn bevel." [ten
Gāthoet Kātja buigt zich:
»Heer! ja, zoo als gij het beveelt;
Met uwer Majesteits zegen
Ga ik in den dood
Zonder dat ik huivrig ben:
19. Moge ik hem dan ook al niet kunnen
Daar hij bijzonder sterk is, [treffen,
De koning Karna;
Toch blijke mijne eerbetooning
Aan uwe Majesteit, voorwaar!
En een talisman
Zij mij haar zegen tegen den dood!
20. En strekke om te kunnen woeden in den
Als ik in den strijd bezwijk, [aanval;
Schenke uwe Majesteit
Mij de heerlijkheid van Indras hemel:
Ik begeer niet te leven,
Aangezien mijn oom

- Van Awongga zeer sterk is." —
21. De verheven vorst Kresna is innig ont-
Het berouwt hem in het hart [roerd,
Het verkeerde der aanspooring;
Deernis en spijt grieft zijn hart.
Arja Palgoenna ziet nu naar
Den koning Kresna,
Berouw hebbend bij hartzeer,
22. 't Gemoed verbrijzeld, denkend: 't Is
[een jongeling!" —
t' Zaam zijn zij innig bedroefd
Kresna en Ardjoena. —
Fluks buigt zich Gáthoet Kátja,
Neemt afscheid en gaat vaardig heen
Naar het oorlogsveld
En trekt de slagting tegen. —
23. Het leger van den koning van Awongga
[houdt halt
Op 't zien van den tegenstander;
De zoon nu van Bima
Zet zich in postuur; zijn heir,
Dat hij beveelt vrees aan te jagen,
Volgt zijne stemme;
De pijlen snellen henen,
24. En die gene, welke van zijne hand uit-
Komen onophoud'lijk voort, [gaan,
En vallen treffende, aan,
Rakende vele grooten.
Karna aarzelt, daar hij het weet
Dat veel volk sneuvelt
Door den zone van Bima;
25. Verlegen staat de zoon van Soerja in d'
Zijn leger vliedt moedeloos: [aanval,
Djátha Soeras zoon,
De reus Lemboesána,
Die reeds eerder was gekomen,
Heeft een legerschaar
Van dappre en sterke titans;
26. Bij den aanval brullen allen met woest
[gedruisch.
Lemboesána jaagt vrees aan,
Zijn slag tanden blinken,
- Zijn drietand schijnt een bliksem.
Bij den aanval weérstaat hij
Den zoon van Seenna,
Daar hij den strijd lustig voert.
27. De punten der knodsen breken eindelijk;
Elkaár omgrijpend, ijvren
Zij in kloekmoedigheid,
Elkaár onversaagd schoppend;
Zij mogten zoo lang strijden dat
Wilemboesána
Bezwijkt, den kop verdraaid wordt,
28. Zoodat die van het ligchaam afgescheiden
In der haast weggeslingerd,
Aan des vijands plaats komt. —
Willang Lembána valt aan
En zijn leger biedt wederstand,
Wakker strijdende;
Al de kampende reuzen
29. Daavren als de verdelging eens schudden-
Razend, daveringwekkend. [den bergs,
't Dondert, de bliksem schiet.
Rumoer heerscht op 't oorlogsveld
Door 't gebrul van reuzen en reuzin-
Gáthoet Kátja [nen. —
Wordt toornig en pakt ijlings
30. Lembána en draait hem den hals van
[den romp af,
Werpt zijn kop, dat die ver valt. —
Sang Kála Nasoera
En Kála Srenggi, reuzen,
Lang en groot, brullen en schreeuwen,
Terwijl ze oprukkend
Lustig strijden, om de zege.
31. Bimas zoon staat niet verlegen tegen die
Hij grijpt, en draait den nek om [twee;
Aan Kála Srenggi, die sneeft;
Luide juicht het Pandoe-heir;
Hun verspreide toortsen flikkren.
Van 't Koeroe leger
Zijn de fakkels uitgedoofd.
32. Sang Kála Nasoera wordt gepakt en zijn
Met kracht geheel afgedraaid. [hals

Vele reuzen sneu'ven
 Van 't heir van Lemboesâna.
 Bevreesd zijn de bange Koeroes
 Na het omkomen
 Der vier dappere reuzen; [thoet Kâtja
33. Hun legermagt wordt verdelgd door Gâ-

Dierhalve valt nu spoedig
 Awonggas koning aan,
 Voortrukkend met zijn leger,
 Verbrijzelend, kloek strijdend om de zege;
 De zoon van Harka
 Volgt met zijn raatlende kar.

Zeven en twintigste Zang.

ZANGWIJS: PANGKOER. (Metrisch).

1. Beteugeld wordt nu de slagting
Van Soerjas zoon door den zone van Bi-
[ma,
Die in zijn groote kar onwankelbaar zit;
Zijn heir is onbeweeglijk.
Het Karnas Koerawa-leger staakt nu den
[strijd,
Daar de heirmagt der Pandâwas
Hun woesten aanval wederstaat.
2. Voortrukkend, helpend, aanvallend,
Laat nu Daannan Djâja zijne pijlen los,
Die talrijk, in zwermen aanvallen,
Als of er bliksems schieten;
Ratelend afgaande en kletterende.
Geheel en al schudden de bogen
Vele duizend duizenden
3. Wagg'len, storten, verstrooid, verward.
't Leger der Pandâwas jaagt hen achter-
[na,
Overstelpt hen, de aanval wisselt af:
Het Koerâwa-leger raast;
Karna vertoornd, rukt aan, spannende
[zijnen boog;
Gâthoet Kâtja wordt beschoten,
Zijn kar en menner zijn geraakt.
4. 't Ziende, wordt hij wrevlig, toornig,
Daar Soerjas zoon den pijl heeft afge-
[schoten
Waardoor zijn kar verbrijzeld is,
En verspreid ter aarde liggend.
Gâthoet Kâtja vliegt vervolgens naar om-
[hoog;
- Nu hij het luchtgewelf betreedt,
Buldert zijne stem vervaarlijk;
5. Snoevende in der wolken kreitsen,
Is Bimas zoon verborgen als de donder.
Onverwijld komt er duisternis
Met uitschietenden bliksem;
Lichtglansen golven, de donder rolt,
Het weerlicht flikkert heen en weer.
't Snoeven schijnt de lucht te klieven.
6. Vervaard is 't hart van vorst Karna,
Dorstig, afgemat; zijn vijand niet ziende,
Zijn zijne schoten naar gissing.
Spoedig is hij zeer beangst,
Zijn pijlen vereent hij rondom zich als an-
Links en regts, voor en achter, [gels,
Zoo wel beneden als boven;
7. Hij klemt ze ook onder zijne oksels;
Voor en achter zijn de veëren der pijlen;
Schuchter draait hij steeds met het hoofd,
Dat naaúw zichtbaar is, ziet wild rond. —
Gâthoet Kâtja snoeft en roept met luider
[stemme;
't Is als of de donder losbarst;
Hij beveelt, bedaard te strijden;
8. Zwaar en diep klinken zijne orders,
Het is als of aarde en hemel uitstroomen,
Daavrend schudden de drie werelden, —
't Midden is door d' aandrang vol;
't Hinderlijk geluid verdooft het oor, men
[hoort niet:
Het schijnt Bathâra Kâlas stem, [sen
Toen hij gram, de aarde op zou schran-

Acht en twintigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMO*. (Metrisch).

1. Stil brengen de Pandâwa-helden den
[nacht door,
Wetend dat Gáthoet dood is,
Door de borst geschoten
Door de Koonto van Karno:
Allen stenen zij wenende.
Weldra opgerukt,
Willen zij t' zamen sneven.
2. De koning Joedisthira kermt nu stenen-
Als of een pijl hem wondde [de,
En 't afgereten hart
Aan 't ligchaam zal ontvallen;
Hij had de bescherming gezien
Van het vernuft des ooms. (1)
De koning Joedisthira
3. Nu hij zijn gemoed als leeraar heeft af-
Stijgt hij spoedig op zijn kar; [gelegd,
Koning Joedisthira
Schijnt te zullen verbranden
De Koerâwas op eenen dag.
Sang Daannan Djâja
Verwoed, in drift ontbrandend,
4. Spant hij de Pâso-pâti om er door te
In aller ijf gegrepen [sneven.
Door den koning Kresna,
Zegt deze bedaardelijk:
»Welk eene wanorde pleegt gij,
Uw pijl te nemen!
t' Is er de tijd nog niet toe.»
5. Zwijgend buigt zich nu de krijgsheld
[Daannan Djâja,
Smeekende om fluks te strijden.
De Pâso-pâti nu
Wordt vaardiglijk gekokerd.
De vuurpijl wordt nu aangelegd;
Hij rukt springende aan,
Als de bliksem zoo gezwind.
6. Djoestha Djoemna maakt met zijn heir op
[marsch een dof
Gedreun gelijk een berg,
Rommelend ploffen (de schreên)
Der helden van Tjempâla.
Werkoedâra maakt ook sprongen
Als zonder voetspoor,
Eene el boven den grond;
7. Hij mort, veegt de tranen af, slaat de
[handen in 't rond,
Bij het zwaaijen van zijn knods,
Als of hij verbrijzlend,
Honderd duizend bergen vergruist;
Inderdaad schrik aanjagende.
De vijand sluit op,
Mitsgaders de koningen. —
8. De koningen van Wirâtha en Tjempâla
Rukken met hun legers aan;
't Is als of 't aardrijk beeft.
De woeste aanval der Pandoes
Is als een neêrvallende berg;

(1) Eigenlijk: stiefbroeder, want Karno was een voorzoen van Dewi Kosnti, bij Batâra Soerja, toen zij nog ongehuwd was.

- Het Pandoe-leger
Valt te zaam in menigte aan.
9. Hoe vele Koeroe-helden bieden weder-
Uit hoofde van dien aanval. [stand
Bima is woedend;
Wagenrijders verstuiven,
En de olifantenberijders
Worden verplet, vermengd
Met de eedlen en koningen.
10. Bij 't woën des strijds ontwikkelt elk zijn
[dapperheid,
Om 't zeerst zijn kracht aanwendend.
De toornloed der Pandoes
Schijnt de wereld te smelten,
Aarde en hemel gansch te splijten.
Zoodanig is 't beeld
Van het jagen naar den dood.
11. Dèstha Kètoe, Wirâthas vorst, valt op
['t midden,
Zijne slagting maakt vervaard;
Velen zijn er gewond;
De held van de Koerâwas,
Soejoetsoeh, verschijnt nu mede
Tot hulp. — De Pandoes
Nemen deel aan het gevecht;
12. Dannjang Droenna spoort door zijn stem
[de Koeroes aan,
Om nut van 't heir te trekken.
Hij verlangt bekwaamheid. —
Men vermengt zich in den strijd;
Wakker biën allen wederstand.
Na een lang gevecht
Worden de strijders vaakrig.
13. Streed men gistren, men worstelt lustig in
Afgemat van weerskanten, [den nacht,
Vakerig te gader,
Alom in 't blinde rondtastend;
Het scheen een afgebeelde strijd.
Het heir der Pandoes
En der Koeroes is vaakrig.
14. Overal tegenstootend, zijn er, die sluim-
Half wakker, luid droomende [ren,
In den strijd te snoeven:
Velen slapen te zamen.
In den nanacht komt de maan op,
Nu grijpen allen
Naar hunne strijdwapenen.
15. Allen koestren één doel, die de wapens
't Hevig treffen in den strijd, [vatten,
Den aanval op het veld. —
Slaande en geslagen vecht men,
Strijdend, afwisslend bestreën,
Elkaâr met kracht omklemmend,
Bij 't haar pakkend en gepakt.

Legen en twintigste Zang.

ZANGWIJS: *SIN N O M.* (Metrisch).

1. Ik zwijg van de fel strijdenden,
En meld dat Dèwi Harimbi.
Buitenspoorig in geween is
Over haar gesneuvelden zoon,
Dien ze in den dood wil volgen,
Dewijl die overleden telg
Sneuvelde in den Brâta-krijg.
Harimbi koestert reeds dien wensch
En vreest niet in den dood op de hout-
[mijt te gaan.
2. 't Is bedroevend, het te aanschouwen
't Geween van Dèwi Harimbi,
Die allerlei goedren aanbrengt
Voor Gâthoet Kâtja, die dood is;
Daar hij nog niet is gehuwd,
Bezorgt zij 't offer als moeder.
Vele andren offren zich op,
Doch volgen als gemalinnen;
Maar Harimbis offer is 't offer met haar
[zoon.
3. »Ach mijn kind! mijn dierbare zoon!
Wacht toch dat uwe moeder eerst
Afscheid neme van uwe moei,
De edele vorstin Droepâdi.” —
Nu komt Dèwi Harimbi
Tot in de tegenwoordigheid
Van de vorstin van Tjempâla
En van Dèwi Koenthi tevens;
Met eene afgebroken stem zegt Harim-
[bas telg:
4. »Gebiedster! Pandoe-gemalin!
Uwe dienaress vraagt verlof
Om uwen kleinzoon te volgen,
Die in 't midden des strijds sneefde.”
Dèwi Koenthi omhelst nu
Harimbi, hare schoondochter.
Harimbi zegt (tegen haar):
»Waar mag hij overgegaan zijn?
»Moge' hij niet gescheiden zijn van het
[Pandoe-volk!”
5. En tegen Tjempâlas vorstin:
»Gebiedster! verheevne prinses!
Zie op mijnen toestand neder,
'k Smeek uw zegen voor mij af,
Uw dienaress wil volgen
Gâthoet Kâtja, o gebiedster!
Maar, waar uwe dienaress
Van gedaante verandere,
Wil zij toch aan uwe voeten gehoorzamen.
6. Moge uw dienaress verwerven
Den zegen des reinen Bathâras,
Aangezien toch Gâthoet Kâtja
Sneefde bij het mede invallen,
In den dienst der Pandâwas;
Zoodat uwe dienaress, vorstin!
Sterft, niet volgend als gade,
Maar zij volgt, door haar zoon geleid,
En alzoo den besten sterveling volgende.” —
7. Vorstin Droepâdi stort tranen,
Niet in staat om aan te hooren
Hare taal om zich op te offren:
Dèwi Harimbi wordt omhelsd
Door Droepâdi, (die haar zegt):
»Ach! bedroefde jongre zuster,

Geheel en al breekt gij
 Mij het hart, jongere zuster!
 Maar zijt gij niet te min ten hove ver-
 [schenen?

8. Heeft de zoon van Básoe Dèwa
 Het u vergund, mijne zuster,
 Dat ge u met uw zoon zult offren?"
 Nu antwoordt Déwi Harimbi:
 »Ja, het is reeds bevestigd
 Dat mijn zoon d' eervolsten dood stierf."
 Het smart Tjempálas vorstin,
 »Zuster," (zegt ze) »ja, ik keur 't goed,
 Moge u de hulp geworden van God Ba-
9. Dèwi Harimbi neemt afscheid, [thâra!"
 Snelt spoedig naar het slagveld heen
 Ter plaatse, waar hij sneuvelde en
 Bestijgt de mijt; na 't verbranden
 Keert haar gevolg weer huiswaarts.
 Ik zwijg van haar, die haar zoon volgt.
 De koning der Pandáwas
 Komt 's andren daags te voorschijn;

Nu rukken de vorsten en legerbenden uit.

10. Hol klinkend razen de gongs,
 De helden vatten t' zamen post,
 Al de edelen en de vorsten
 Zijn reeds in slagorde geschaard,
 Al de Mantries zijn gereed,
 Onwankelbaar is een ieg'lijk,
 De slagorde is geregeld
 En onveranderd gebleven. —
 Uitstuiwend is de uittogt der Koerâwa-
 [benden.
11. Gongs en bekkens klinken beurtelings,
 De helden vatten t' zamen post,
 Noord-en zuidwaarts zijn zij geschaard,
 De officieren rigten 't gelid.
 Het legerhoofd kommandeert,
 Beveelt het heir op te rukken,
 't Pandoe-heir aan te vallen,
 Omdat het legerhoofd, de zoon
 Des konings van Tjempála, niet deinst in
 [den strijd.

Dertigste Zang.

ZANGWIJS: DHOERMO. (Metrisch).

1. Al de helden van het Pandoe-heir ruk-
Voortrollend ten strijde, [ken aan,
Geheel opgedrongen. —
Fluks spoort Sang Dannjang Droenna
Al zijne legerbenden aan;
Het Koerâwa-heir
Rolt voort, wederstand biedend.
2. Aanvallend in den strijd, spoort Droen-
[na de helden aan,
Moordend den dood te zoeken.
Nu dringen in den strijd
Dannjang Droenna en Sahongsa op. —
De krijgsheld Sêtjâki snelt aan,
Oprukkend strijdend,
Aanvallend moordend; vaardig
3. Schiet hij (bijgenaamd) Râdên Wrêsni
Zijnen scherpen drietand af. [Wira,
Tot driemaal vlieden de
Wapens van Wresni Râta;
Vele Koeroes worden geraakt
Door den *Trisoela*;
4. Sètra Darma en de koning Tjodâka
Sneuvelen door Sêtjâki. —
De zon stijgt nu omhoog,
Hel lichtend treedt zij voorwaarts;
Al de strijders zijn nu blijde.
Wirâthas koning
Rukt met zijn heirleger aan;
5. Hij zit met Arja Pontjawâla in één kar,
De derde is de oude vader,
De vorst van Tjempâla;
Allen schieten pijlen af,
Die geene uitwerking hebben
Op Dannjang Droenna.
Droenna sluit fluks digter op.
6. De doorluchte vorst Droepâda valt ren-
[nend aan,
Om Droenna wordt gewedijverd,
De pijlen vliegen snel;
Maar Droenna wordt niet gewond.
In 't noord en zuid vecht elk voor zich,
Lustig door elkaâr,
Niet helpend, noch geholpen.
7. De koningen van Tjempâla, van Wirâtha
Met Pontjawâla dringen aan,
Pijlen afschietende:
Droenna is niet verwondbaar;
Hij wordt bestormd regts en links,
De achtbare leeraar,
Die in zijn kar niet wankelt. —
8. Koning Kresna met den koning Joedis-
Volgen met spoed achteraan, [thira
Medegaande om ook
Te strijden.—Pontjawâla
Met Tjempâlas grooten koning
En Wirâthas vorst
9. Laten voor een wijl den vijand op zijne
De, in den strijd verlatene [plaats.
Sang Droenna, wordt omringd;
Nu spreekt de koning Kresna,
(Beveelt Ardjoena te staken
't Spannen van zijn boog,
Denzelven tegegaande:) [Droenna
10. »Ga ginder berigt geven aan Dannjang

- Dat Aswatâma dood is." —
 Ardjoena gaat zijwaarts
 Bij koning Joedisthira :
 »Moge uw Hoogheid kennis geven,
 Als ouder broeder zeggen :
 »Mijn jongere broeder vreest;
11. Naar oud gebruik liegt men niet te-
 [gen leeraars:"
 Fluks geeft de vorst een oogwenk,
 Werkoedâra wordt snel
 Door Kresna het doel ontvouwd,
 En springt voort met de knods slaande;
 't Is Aswatâma,
 De olifant van Mlâwas vorst,
12. Die aangevallen wordt door vorst Wer-
 [koedâra
 En door zijn knodsslagen sterft.
 De vorst van Melâwa
 Sneeft met zijnen olifant,
 Die Aswatâma is genaamd.
 Sang Werkoedâra
 Komt nu snel toe geloopt,
13. Zich in postuur zettend, roept hij bij
 Dat Aswatâma dood is. [zijne aankomst
 Droenna, hevig ontsteld,
 Vraagt aan vorst Joedisthira :
 »o Koning! zeg mij naar waarheid
 Is het waarachtig
 Dat Aswatâma dood is?"
14. Daar nu koning Joedisthira verlegen wordt,
 Zegt der menschen Heer, Kresna,
 Hem antwoordende :
 »Schijnbaar is 't Aswatâma,
 Maar eigenlijk is 't de olifant."
 Dadelijk hervat
 Vorst Joedisthira zachtjes :
15. »Ja, waarachtig, Aswatâma is gestorven!"
 Droenna, zoodra hij hoorde
 Joedisthiras woorden,
 Ploft hij vallend in de kar,
 In dewelke hij rondwentelt.
 De dampkringgoden
- Roemen zijn overlijden,
 16. Strooijen allerlei, zich verspreidende bloe-
 Djoestha Djoemenna gaat fluks [men;
 Op den wagen stijgen,
 En houwt in aller ijel het
 Hoofd van Droenna van het lijf af,
 Werpt het op, vangt het.
 Joedisthira zegt tot hem :
17. »Het betaamt niet, het hoofd eens Pan-
 [dits af te houwen."
 Sang Djoestha Djoemenna haast zich,
 Het hoofd van Dannjang Droenna
 Onmid'lijk te werpen
 Ter plaatse van den Koeroe-vorst;
 't Hoofd wordt gesmeten;
 Verschrikt opvliegend op 't zien
18. En 't aanschouwen dat 't Droennas hoofd is,
 Springt de vorst der Koeroes weg;
 De slagorde breekt nu
 Van de honderd Koerâwas :
 Het Pandâwa-heir jaagt hen na,
 Voortrukkend, vertredend. —
 Waggelend, verwoest, verwonnen,
19. Bevreesd, meêgesleept, volgen de konin-
 Mitsgaders de Boepâtis; [gen
 Komend bij 'Swatâma,
 Vraagt hij hun waarom men vliedt;
 Karpa, die daarop antwoordt, zegt :
 »De oorzaak van 't vlieden
 Van het gros der legerschaar
20. Is, dat het legerhoofd, uw geëerde vader
 Droenna, reeds gesneuveld is,
 En zijn onthoofder,
 't Legerhoofd der Pandâwas,
 Zijn hoofd tot kaatsbal gebruikte,
 Het, allergruwelijkt!
 Vervolgens wegsnijtende!"
21. In toorn ontstekend, valt 'Swatâma ij-
 [lings aan,
 Vaardig spant hij fluks den boog;
 De vurige pijlen
 Afgeschoten, barsten los;

Het Pandoe-heir wordt moedeloos,
 Het raast, overstelpt
 Door die vurige pijlen: [pijlen,
 22. In rep en roer gebragt door die vuurge
 Raakt het gansché heir verstrooid.
 Parta moet aanvallen,
 Op last van Joedisthira
 En 'Swatâmas aanval afslaan;
 Sang Daanan Djâja
 Doet niet anders dan weenen
 23. Over den dood van zijn dierbren leer-
 [aar Droenna.
 Werkoedâra zegt tot hem:

»Niemand is zoo als gij,
 Weekhartig gedraagt gij u,
 Daar ge om den dooden leeraar treurt;
 Wilt gij misschien ook
 Naar het gebergte vlieden?
 24. Of naar het woud, afkeerig van den rid-
 [derpligt? —
 »Slecht is 't; een' dooden leeraar
 Niet eens te beweenen,"
 Zeiden mijne ouderen,
 Dus zal ik maar weêrstand bieden
 Aan Droennas zone,
 Wiens aanval niet verachtert."

--20:33:10:103--

Gen en dertigste Zang.

ZANGWIJS: PANGKOER. (Metrisch).

1. Nu zegt de krijgsheld Sètjâki:
»Droennas' zoon woedt verschriklijk met
[vuurpijlen;
Natuurlijk valt hij hevig aan
Omdat Djoestha Djoemenna
Zijn' vader bij den dood 't hoofd heeft
[afgehouden;
Velen verduren zijnen aanval:
Kom! bied hem spoedig wederstand."]
2. Djoestha Djoemenna wordt toornig,
Spant den boog, Sètjâki zwaait met
IJlings houdt Werkoedâra [zijne knods;
Den zoon van Sini tegen;
Sadèwa wederhoudt terstond de hand des
[zoons
Van den koning van Tjempâla;
Gescheiden, worden zij van elkaâr ver-
[wijderd. —
3. De koning Kresna geeft bevel,
Gelast Djoestha Djoemenna om te roepen
De vuurwapendragers, daarna
Beveelt hij ze af te stijgen.
Van de olifanten, wapens, paarden, af-
[gedaald,
Strijden zij nu allen te voet:
Maar aan Sang Werkoedâra wordt
4. Gelast op een kar te stijgen,
Door Kresna: Werkoedâra stijgt nu daad'-
Op eene kar, terstond gevolgd [lijk
Door de vuurwapendragers,
Allen te voet, wier getal niet te tellen
Slechts Bima zit in een wagen, [is;
5. Omsingeld door vuurwapenen,
Wil hij geen voetvolk aanvallen.
Parta ziet, dat Bima door vuur omringd
En neemt fluks de waterpijlen, [is
Zijne afweringsmiddelen;
De vuurpijlen zijn ras verdwenen, wegge-
Voor die waterpijlen; [vloôn
Swatâma is grens'loos beschaamd,
6. In volle kracht spant hij zijn boog,
Rondwarrelend vuur komt er uit en valt
Afgeweerd, t' zamen weggevaagd, [neer;
Verdwijnen de vuurpijlen.
Hevig lijdende en moedeloos wordt Droen-
[nas zoon,
Hij sluipt weg, gaat stiltjes heen uit list,
Neemt toevlugt tot een waterbron;
7. Om zijn kalmte te vermeerren. —
Vaardig oefent Werkoedâra bloedig wraak
Met Sètjâki, die ook aanvalt:
Velen, zeer velen sneven:
Verslagen vliedend, stuiven de Koeroes uit
Vlugtend elkaâr omverlopend, [een;
Komt eene groote menigte om. —
8. Sètjâki en Werkoedâra,
Djoestha Djoemna, en Wirâthas vorst
[voeren krijg,
Benevens die van Tjempâla;
Door d' aanval der Poenggâwas
Ontstaat eene overstroming, als een zee
[van 't bloed,
Het bloed der Pandoes en Koeroes.
De gedoode paarden en olifanten

9. En de wagens (1) zijn de klippen;
De kleedren der Mantris zijn de blaad'
De sieraân vervangen het mos; [ren;
De vlaggen en de vaandels
Zijn als lotussen. De afgehouden Man-
[tris-hoofden
En de afgebroken pijlpunten
Wekken deernis bij hen, die ze zien. —
10. Beide partijen kampéren
Na den aftogt met hun groote leger-
[scharen.
Vreeslijk koud is nu het slagveld. —
Het is als of zij weenen
Alle de koningen, nu zij het verlaten;
De bloedstroom door den wind gekruild,
Schijnt de tranen der gewonden op te
[vangen.
11. Ik zwijg van den nacht. — 't Verhaal meldt
Dat Doerjoedâna met de koningen sprak.
Al de groote Poenggâwas,
Al de vorsten en oudsten,
Salja en Karna zijn voor 't aanschijn des
Doerjoedâna zegt vleijende [konings;
Tegen den vorst van Awongga :
12. »Ach! broeder, vorst van Awongga,
Help mij, uw jongren broeder, 't is er-
[barm'lijk!
Moog' de zaak in ernst beklijven,
Dan, het zij zoo, kome aan u
Het uitgestrekte bewind over Astina,
Dat uw gebied zal erkennen."
Onder geweene smeekt de rijksvorst :
13. »Alleen mijn doorluchte broeder
Kan bescherming verleen in dezen krijg,
Opdat allen gaarne willen
Sneuelen in dezen strijd;
Indien mijn broeder pal staat in dezen
[kampstrijd,
Hoeveel honderd millioenen ook,
Mogen uw liefde en hulp beloonen;
14. Ja, reeds voorheen immers, en wel
Ten tijde van het hoogst getrouwe krijgs-
In geval van zijn verscheiden, [hoofd,
Had het geen anderen wensch
Dan mijn broeder van Awôngga, dien hij
[wilde
(Tot opvolger,) welaan, terstond!"
Het legerhoofd werd zoo gepaaid. —

(1) In het handschrift staat *κῆρον* dat *κῆρον* moet zijn, dewijl er anders tweemaal: paarden voorkomen.

Twoe en dertigste Zang.

ZANGWIJS: DANGDANG GOELA. (Metrisch).

1. Nu antwoordt de koning van Awongga:
»Wees niet bekommerd, geëerde koning,
De zaak des vijands gaat te niet
Door d' overwinnenden pijl;
Zoo lang deze nog in wezen is,
Moet gij geen onrust voeden
In 't zwaar bewolkt gemoed." —
Het is nu bekend geworden,
Dat de koning Karna als legerhoofd zal
In den strijd der Koerâwas; [staan
2. Schittrend komt de wapendos te voor-
[schijn,
Geschonken door den vorst Doerjoedâna
Aan Karna, wiens kleeding schittert
Van juweelen, smaragden.
Al de geestelijke leeraren
En priesters toonen zich blij,
Verklaren als winnaar
Vorst Karna, het hoofd in den krijg.
Dit wordt bekend; de helden, dappren
[en raadslîen
Deelen allen in de vreugd.
3. Het gansche leger van Awonggas vorst
Krijgt wisselkleeren van Doerjoedâna
Met de rijksraden te gader
En hunne legerbenden:
Bijzonder verheugd is de vorst
Van Awongga, als bekleed
Met 't gezag van 't leger. —
Van de Verschijning gekomen,
Gaan de vorsten met hun stoet naar eene
En beraadslagen t' zamen. [tent
4. Na 't geven der bevelen, gaan zij heen
Zoo veel als er zijn van de Boepâtis,
Een iegelijk naar zijne tent. —
Nu wordt er medegedeeld,
Dat de Mantris van Awonggas vorst
En al de edellieden
En het schoone geslacht
Der stad Awongga te gader
Uitermate bedroefd zijn en hartzeer heb-
Daar, over hun gebied [ben,
5. Gedurende zijn bevelhebberschap
Alle de heiligen toch voorspellen
Allerlei slechte voortekens:
De boomen van zijn paleis
Verwelken als werden zij verplant
En weggesleept, met de wortels
Uit hunne plaats gerukt;
Naar de voorspelling der Pandits
Zal Awonggas vorst in den Brâta-krijg
En er veel ellende ontstaan. [sneven,
6. Uit de sterrewigch'larij verklaren
De hoogepriesters dat, wordt Awonggas
Geen legerhoofd, voorzeker [vorst
De voortreflijkste voorspoed
En zegen zullen wederkeeren,
En hij heil zal verwerven
In zijne heerschappij. —
Hierdoor worden de aanwezigen
Moedeloos zonder vrengde in het hart te
Mannen, zoowel als vrouwen. [smaken,
7. Een iegelijk der aanwezige vrouwen [ken;
Is bleek, daar ze alleen naar droefheid ha-

- Haar bloemen ontluiken niet meer,
't Strooijen van *Mènoer* houdt op
Uit de Gambir- en Mèlati-tasch.
Warsiki Soemarsâna
Ziet bang, verlegen om,
Zijne Majesteit Karna komt aan;
't Verheugt al de vrouwen, zij fluistren
Vereenigd door de vreugde; [te zamen,
8. Maar in den bijslaap zijn hare stem-
[men
Niet zoo luidruchtig als in vroegren tijd,
Maar gedwongen is haar geluid;
Zij smeecken in biddende houding:
De bloesem harer grievende smart
Ontluikt na de ontwaking, in tranen;
Zij slaan zich, uitgestrekt,
Als witte mieren verspreid liggende.
Een bijwif gansch berooid, droomt dat
En onverwachts ontkomen, [begraven
9. Zij naar buiten gaat, toen juist aanving
De verschijning ten hove van de Poeng-
[gâwas. —
Eene vrouw vertelt hare droomen:
»Gebieder! verheven vorst!
Ik droomde in den afgeloopen nacht
Dat gij gingt spelevaren
Met uw doorluchte dochter
En uwer Majesteits gade;
Aan boord gekomen, stak het schip in
[volle zee,
Maar 't ging niet naar behooren;
10. Het schip verging in het midden der zee,
Maar uwe Majesteit werd niet gezien,
Noch hare gemalin, noch telg.
Onverwachts verscheen er nu
Een afgezant uit het paleis
Om de tijding te brengen,
Dat 't paleis vergaan was,
Zoo zelfs, dat het paveljoen,
Uwer Majesteits rustplaats, door eenen
[woesten
Wervelwind werd bestormd.
11. Na de aankomst van den gezant uit 't
[paleis,
Gaf juist een magtig rijksraad groot ge-
Die wijs en aangenaam regeerde; [hoor,
't vunzige werd vaak geurig
En het stikdonkere helder licht." —
Karna verstond de voortekens in 't ge-
Zonder te spreken zag hij zuur, [moed,
Schier moedeloos, door die woorden. —
Nu zeide eerbiedig een zijner afgezanten:
»Vrouwen maken verdichtsels,
12. 't Geheime doel hiervan is uw aftogt,
Daar zij naar uw beminlijkheid reikhal-
[zen,
Naar 't in orde brengen van 't reukwerk,
Naar 't afgeven van 't blanketsel:
De ronde dikke borsten worden
Door geene hand gestreken,
Dan door de uwe, Sire!
Awonggas vorst (zegt) lagchende:
»Dees fabel bevat nieuws, dat waarheid
[kan worden,
Zij doelt wis op mijn' aftogt."
13. Eerbiedig zeide een schrandere rijksraad:
»'t Is geen gewoonte o vorst, dat de vrou-
[wen
Tot iets anders strekken dan tot vermaak;
Zij denken niet aan de oneer
Des edelmans, die den dood vreest.
De dood! de dood in den strijd!
Is 't edelst stervenslot!
Als gij in 't rijksbewind uitmunt,
Wordt uw Majesteit door drie werelden
[versterkt,
Wie weêrstaat u in den strijd!
14. Wie bezit zoo als gij, doorluchte vorst!
Den zegevierenden boog in den strijd?
Wie kan den aandrang verduren
Der menigte koningen?
En waar zijn ook de edellieden,
Die de zegevierende vuurpijlen bezitten,
Die verdelgers der vijanden,

- Der reuzen en der gedrochten;
 Uw Majesteit bukt toch niet voor kinne
 [pijlen,
 Want zij heeft haar woënga niet.
15. Awonggas doorluchte vorst verheugt zich;
 Maar alle de vrouwen leggen niet af
 De somberheid haver harten;
 Dewijl zij gezien hadden
 In den droom dat het klaarblijkelijk was
 Door een reeks van voortekens
 Dat de vorst zou sneven;
 Zoodat elk der hofbewoonsters
 Meent dat 't niet falen kan zich met
 [haar man te offren.
 Pauze.—'t Verhaal wisselt af;
16. De tenten van de Pandoe-koningen,
 Die van Dwāra Wātis doorluchten Heer
 En die der andere vorsten
 Biën elk een oord van vreugde aan:
 Vele stemmen der scharen des nachts
 Razen verward door elkaâr;
 De gongs klinken dondrend
 Van de tenten der koningen.
 Op dat tijdstip gaat de vorst van Dwāra
 En de vorst Joedisthira [Wāti,
17. Volgt tevens, dewijl Dwāra-Wātis vorst
 In dien nacht alom wil rond gaan dwa-
 Om het geheele slagveld heen. [len
 Slechts Daannan Djâja volgt hen
 Met eenige uitgekozene Mantris.
 De glans hunner pijlen
 Verstreckt hun tot fakkels.
 Volgens den wil van vorst Kresna
 Worden vorst Joedisthira en Daannan
 Gelast om op te zoeken [Djâja
18. Het hoofd van Dannjang Droenna, die
 [dood en
 Onthoofd is: »Welaan! verzamelt gij het
 [nu,
 Namelijk met zijn ligchaam:
 't Is braaf den leeraar te eeren,
 Leidt hem naar de heerlijkheid des doods

- Verhoff hem op de houtrijt,
 Bewerkt de verbranding:
 Zonder lijkmisbaar te maken.”
- Zij die de ritvaart van den doode moe-
 Vertrekken nu te zamen. [ten vieren,
 19. Allen volgen Dwāra Wātis koning,
 Den vorst Joedisthira en Ardjoena;
 Op hun togt aan 't slagveld gekomen,
 Gaan zij hetzelfde eerst rond;
 Veel wordt door hen gezien in dien nacht,
 Allen gaan zij slechts te voet,
 Die drie groote mannen. —
 De doorluchte Kresna beveelt:
 »Ook het lijk van Bisma moet gij t' zaam
 't Ligt in zijn gebroken kar; [opheffen,
 20. Vereert het, en smeekt zegen voor u af.
 Dat mijn vrienden, is het voortreflijkste,
 Het brengt inderdaad voordeel aan.”
 Beide zeggen met eerbied,
 Joedisthira en Daanna Djâja:
 »Uw Majesteit spreekt waarheid,
 Daar toch, o gebieders,
 De Koeroes zich niet bekreunen
 Om het verzogen van het lijk des voor-
 't Geen teleurstelling verwekt. [treflijke,
 21. Hierop begeven zich allen op weg.
 't Is koud op weg als in valleijen.
 Alle de heuvels der doode
 Olifanten bij hoopen verspreid,
 Al de gebrokene rijtuigen
 Vervangen de klippen;
 De hellingen der scherpe ravijnen
 Zijn de gebrokene pijlen
 Met de doode paarden; het haar der krijgs-
 Is het mos, het oorlogslisch. [lieden
 22. 't Slagveld is tot de uiterste grenzen vol
 Van golvende stukken van doodshoofden,
 Bedolven in 't stroomende bloed;
 Het lange riet en de biezen
 En de grassoorten zijn als gebrand,
 Verzengd, gedoopt in het bloed,
 Geblakerd, als verteerd;

Het gras schijnt klagten te slaken;
 Het lange riet schijnt Galoegas-rood door
 [het bloed,
 En angstig over 't veld weggevoerd te
 [worden.
23. Allengs gaan de drie Grooten naar 't
 [midden;
 Vuil, moeilijk is de weg, dien zij betreên

Door allerlei soort van bijken;
 De drie gezegde Grooten
 Achten de onreine lucht welriekend,
 Daar ze op iets edels doelen,
 Zich edel gedragend:
 Het moeilijke achten zij ligt,
 Dies schroomen zij niet t' onreine geurig
 Om bij den vorst te komen. [te achten ;

Drie en dertigste Zang.

ZANGWIJS: *SRI NĀTA. (Metrisch).*

1. Deze drie groote mannen nu
Vreezen niet, op lijken te treên
Van gestorvene krijgshelden,
Bezwijmd in de hitte des strijds
En, door lijken overdekt,
Overreden door de wagens
En geheelijk vermorzeld,
Behalve 't hoofd, dat beschermd wordt
Door borstschilden van eed'len, in den
[strijd gedood.
2. Allen zijn geheel bezoedeld,
Het lijf is rood geverwd door 't bloed
En heeft geen menschengedaante;
Zelfs tot het hoofdhaar toe is rood,
Geheel met bloed bezoedeld.
Uit den bloedstroom steken ook op
Staven en gebroken bogen,
Die zachtjes schijnen te kermen,
Daar zij verplaatst, eindelijk de lijken be-
[dekken.
3. Nu ontmoeten op hun wand'ling
Deze drie vermaarde mannen
Op den weg geplaatste lijken,
Ook treffen zij nog krijgslieën aan,
Die hijgende rondkruipen,
Door wonden geheel doornageld,
Zich voortslepend onder 't gaan;
Na de ontmoeting vragen ze om vocht,
De drie Grooten geven hun een betel-
[pruimpje.
4. Op 't midden van het oorlogsveld
Komen de drie groote mannen

- Bij reuzen, de armen slingrende,
Ronddraaijende, bloeddrinkende,
Vrolijk hupplend, staroogend,
Blijde bij het drinken van bloed,
Niet wetend dat er menschen zijn.
Door de schittring des bliksems
Vlieden zij verschrikt en veranderen van
[plaats.
5. De wandlaars gaan meer naar het midden;
Des te moeilijker wordt de weg
Door vele olifantsborstholtten;
Draaikolken van bloed verergren dit.
Als fijn gras is de knevel,
Als dooreen gegroeide struiken, het haar.
Glans en rook verspreiden zich door een
Van de brokstukken der pijlen;
De nachtger zuigt het verpletterde der
[lijken uit. —
6. Aan het lijk van Droenna komen
De drie Grooten op hun wandling,
Het hoofd ligt verre verwijderd,
Terstond wordt het opgenomen
En dadelijk verzameld
Op den wagen met het ligchaam.
Nu zegt de koning Kresna:
»Welaan, zend fluks gebeden op,
Smeek vergiffenis over het slagveld af.”
7. Spoedig komt vorst Joedisthira
Aan zijn voeten nederbuigen:
»Ach! helaas! waarachtig verheven God!
Schenk toch vergeving, daar 't voorwaar
Een zeer groote misdaad is;

Dus zal de strijd met een leeraar
Een zeer verachte daad zijn,
Die tot niets edels leiden zal
Zonder de vergeving van een hoogepries-

8. 't Dooden van een verheven mensch
Noemt een oude wet eene afdwaling,
Een oorlog tegen de goden;
Moge, verhevene Godheid!
Joedisthiras onbegrensde
Menigte zonden mitgewicht worden;
Door slagen werd wijnesch
Na 't betoonen van de duilde,
Wordt fluk 't lijk verbrand, werd wij-
[nend van den wagen.
9. Vervolgens gaan de drie Grooten
Naar de plaats, waar Bisjia ontcle,
Maar zijn lijk was (als) verdwenen,
Vernagd met de andere lijken.
Dwara Wat is koning zegt
't Is niet verhoogen" den wijst heeraan.
Hierop smelt Darma Poetra
Er heen, vergaart 't gebeente in 't vel,
Terwijl Ardjoena en Joedisthira weenen.
10. Op den wagen wordt geheven
't Geen nog over is gebleven
En fluk met reukwerk bewierookt.
Nu vangen vorst Joedisthira
Met Ardjoena op 't spoedigst
Hun vele eerbewijzingen aan,
Met zeer veel ernst biddende.
Koning Krasna is getuige,
Staande bewesten van den verberde en
[beweende.
11. Uitermate wordt hij beweand
Door Ardjoena en Joedisthira:
»Ach! verhevene grijze! hoogst voortref-
Door de liefdrijke Goon behid, [lijke!
Dat ze, o grootvader! groot: hij
Uw vergeving aan de kleinzonen,
Daar zij niet wilden deelen
In des vijands moed; grootvader!

Bevrijd ons van 't slaan, door 't oud ge-
[bruik gewettigd."

12. Na 't volbrengen hunner hulde
Kwam er eene heldere stem;
Op een grooten afstand hoorbaar:
»He, kleinzonen, weest gij toch niet
Bekommerd in het gemoed;
Uw komst, mijn waarde kleinzonen,
Hier bij mijn dood ligchaam,
Om er de uitvaart van te vieren
Naar de heerlijkheid, door vorst Kresna
[aangewezen,
13. Strekte alreeds tot een voortteeken
(Door den God Bathâra verloend,
Van 't verderf der hondend Koeroes)
Over dezen hunnen krijg.
Deze hofstad Astana
Met alle de groote steden
Zullen uw eigendom zijn.
Uw talisman is voorzeker
De bescherming u door den God Kresna
[verloend
14. En die van vorst Daannan Djaja;
Hun beider hulpmiddelen voorwaar
Voleinden den Beâta-oorlog;
Gij zult in den strijd verwinnen:
Nu, 't is wel; keert t'zamen weêr."
Rustpunt. -- Het lijk wordt nu verbrand
En beide betoonen hulde
Aan de asche van den zeer eed'le.
t' Zamen keeren zij nu terug, de drie
[Grooten
15. En nemen ieder een stortbad.
't Grooten heir dat hen ontmoet, komt
Ganschelijk verheugd, zisnde
De zon helder te voorschijn treên
Na 't zamen gebed te hebben,
Keeren ze in hun tenten weder;
Luid klinkt het gevaas des legers;
Onstuimig 't in orde scharen
Om aan te vallen, daar niemand deinst
[in den strijd.

Dier en dertigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. 's Andren daags klinken de trommen
[gonzend, razend.
Als de vloed van 't waternest
Stroomt 't leger der Pandoes
Gestaag aan, beret het veld;
De slagorde is die van gistren.
Het heir der Koerawas
Rukt uit met een woest gedruis;
2. Uitermate groot is het leger der Koeroes,
't Heeft een ander opperhoofd,
Maar de oude slagorde
Des cirkels is niet veranderd;
Bij het oprukken ten strijde
Zijn vijandest en bestrijders
Gelijk de opkomende zee.
3. Woest is 't dondrend geluid van hunnen
Lustig t' zamen aanrakkend. [aanval,
Paarden, olifanten, wagens,
Vliegen in rjen dooreen
Als het jeugdig geslacht der zee;
Lustig, donderend,
Stotend; aanvallend, bestormd.
4. Alle zijn even dapper, al de koningen,
Mitsgaders al de vorsten
En hunne krijgsbenden.
't Is of de lucht bewolkt is;
Veel vijanden zijn gesneuveld,
Paarden, olifanten,
Vele wagens vergruisd.
5. Al de krijgshelden moorden met even veel
Strijdend eenen ganschen dag; [moed,
't Is slechts eene proef,

- Die de eerste dreigende aanval is,
Daar het voortrefflijk legerhoofd
Wakker medestrjdt.
Men deinst, door den nacht gescheiden.
6. Het heir der Koeroes zoo wel als dat der
Kout te zamen in den nacht. [Pandoes
De groote Koeroe-vorst
Doerjoedana en al de
Koningen drinken te zamen;
Alle de vorsten
Spijzen, t' zaam teleurgesteld.
 7. De koning van Awongga zeide zeer zachtjes
Tot den vorst, 'het Koeroe-hoofd:
»Koninklijke meester!
Ik verzoek eenen danskrijg
En eenen voornamen menner,
Dewelke evenaart
Den vorst van Dwara-Wati,
 8. Welke den strijd bestiert van Daannan
Om nu te mennen, [Djaja;
Zou de beste menner
Alhier, doorluchtig koning!
Uw koninklijke vader zijn,
De vorst van Mandraka.
Slechts hij is de geschikste
 9. Om tegen vorst Daannan Djaja op te
Door volhardenden strijdmood [wegen
En voortrefflijke kracht,
Den doorluchten vorst Salja
Vraag ik u tot wagenmenner,
Hij zit juist voor het
Aanschijn van uwe Majesteit.

10. Haastig gaat de koning Doerjoedâna tot
Koning Salja naderen, [den
Spreekt zeer vleijend,
Belangstellend, aandoenlijk,
Als of hij jong is, schier weenend.
De koning Salja
Is bedrukt en dus korzel;
11. In diepe overpeinzing zit de koning Salja
Dewijl de woorden van Karna
Allen te zaam vereend
Veel snorkerij bevatten;
Zóó zijn de woorden van Karna,
Dat, als het geschiedt,
Dat Salja den wagen ment,
12. De vijand gewis verdwijnt, geheel ver-
[delgd wordende,
Volgens zijnen hartenwensch
En zijne gelofte. (1)
Daar nu Salja 't zeer verfoeit,
(Dat snoeven) te hooren, gaat hij mis-
Naar huis. Onmid'lijk [noegd heen
Volgt vorst Doerjoedâna hem,
13. Weent gebogen, omarmt zijne voeten,
[zegt vleijend:
»Ach! vader, doorluchtig vorst!
Beter is 't, dat gij doodt
(Indien gij zelf geen wierook
Wilt branden) dien rampzaalgen telg.» (2)
Mandarâkas vorst
Tegengewerkt, besluit,
14. Dat hij 't onderneemt, Karnas menner
Al de vorsten zijn blijde, [te worden;
Zij verlangen zeer,
Dat Awonggas vorst 't aanneemt.
'k Zwijg nu van de Koeroes, die t' zaam
Vrolijk van harte zijn.
De Pandoes worden vermeld;
15. Nu dan beraadslagen alle de koningen
- Benevens al de vorsten,
Die reeds hoog bejaard zijn
Van Tjempâla en Wirâtha;
De koning Kresna zegt zachtjes
Tot Daannandjâja:
»Broer! op den dag van morgen
16. Houd u dan goed, dewijl gij moet tegen-
Den strijd met het legerhoofd, [trekken
Den vorst van Awongga,
Een dapper, magtig krijgsheld;
Eilieve! wees behoedzaam,
Zijt niet achteloos,
Want 't is werkelijk gevaarlijk.»
17. Buigend zegt Ardjoena: Uw wille ge-
Dwâra Wâtis koning zegt: [schiede."
»Verander de slagorde,
Stel die van de *Tjandra* daar,
De voortreflijk nieuwe maan;
Welaan, verneem nu
De verordning van den krijg.
18. Woest en onstuimig is de vorst van A-
[wongga,
En zeer verwoed in den strijd;
Daarom bevecht gij hem
Met de orde der nieuwe maan.
Aan de vleugels der Harda Tjandra
Staan: Vorst Bima regts,
En Setjâki bevindt zich links:
19. Gij Ardjoena, zijt de hals der Harda Tjan-
Uw jongre broeder vatte post [dra;
Achter het midden:
En gij, Djoestha Djoemenna,
Met alle de oudsten achteraan;
En Madrins zonen
Volgen morgen middag.»
20. De raad is afgeloopen; men meldt dat 's
[andren daags
Al de Koeroes uitrukken;

(1) Zie sang VII. 9.

(2) *Karna* is de naam van den vijand.

- Der menschen heer, Karna,
 Is verzaad van het bidden.
 Onderling versterkt, vervult
 Het uitrukkende heir (het veld).
 Trommen, gongs, bekkens razen met
21. Pauken en cimbalen als of het luchtruim
 [splijt]
 't Golf en stroomt aanhoudend aan
 Als de stortende zee,
 Het groote Koeroe-heir,
 Dat voorwaar niet te tellen en
 Grenzeloos is;
 Ver strekt zich het leger uit. —
22. Als opstijgende en voortgolvende baren
 Zijn de sierlijke vlaggen,
 Glansrijke vruchten op 't veld,
 Vervangend de lichtglansen,
 Honderd duizend olifanten
 Voorzien van zadels
 Geheel met goud beslagen.
23. Tien duizend wagens met gouden wapen-
 Overal ingelegd [tuigen,
 Met edelgesteenten,
 Schittrend, stralenschietend
 Glansverspreidend, opwaarts flikkend;
 In het lichtgewelf
 Vlammen, bliksemstralend.
24. Al de vorsten hebben hun standpunt ge-
 [kozen;

- Die in de wagens zitten,
 Hebben reeds post gevat;
 De gewapende geledren houden stil,
 Dijkvast, verdubbeld opsluitend.
 Ver staan de troepen;
 Geen grens hebben de legers.
25. Gelijk heuvelen door het zonnelicht be-
 Als zij bijna ondergaat [straald,
 Om in zee te zinken,
 Is 't vuurroode der kleëren. —
 Men vormt de slagorde der kreeft,
 Ze is dus ingerigt:
 Aan het hoofd der kreeftscharen staat
26. Het legerhoofd; aan den bek, Awonggas
 [vorst,
 Wiens zoon niet van zijn zij wijkt,
 (Harja Wressa Seenna),
 En niet ver van zijn vader gaat.
 Voor de regterschaar wordt gekozen
 Harja Doermoeka,
 Een dapper, kloeke Koeroe. —
27. Harja Soeman staat aan de linker kreeft-
 [schaar,
 (Soeman heet ook Seng Koenni),
 Met honderd duizend man,
 Pal staande, 't zamen dapper;
 Doermoeka voert honderd duizend man
 Allen heldhaftig. [aan,
 De gongs zijn achteraan geplaatst.

Dit en dertigste Zang.

ZANGWIJS: PANGKOER. (Metrisch)

1. Die aan den nek zijn standplaats heeft,
Is Doerjoedana, door zijn knijgsvolle om-
[stafd;
En hij, die post vast aan den staart,
Noemt zich Harja Soedarma,
Het ligchaam wordt door al de koningen
[gevormd.
Luid klinken de stemmen van 't heir,
Daavrend het in orde scharen.
2. Pauze. — 't Leger der Pandawas
Rukt geheel toegerust, op ten strijde,
Met al de koningen en vorsten
En al de opperhoofden
Aanstroomend, steeds toenemend, dui-
[ter door den toeloop,
Als de jeugdige vloed der zee
Die, intstortend, wouden overstroomt.
3. Even als bloemrijke bergen
Schittert 't onstuimige heir, dat zich op-
De slagorde is Harda Tjandra, [stelt.
Dat is: de wassende maan.
Volgens de afspraak in den nacht, heeft
[elk post gevat,
Aan de borst, aan de flanken
Aan den mond en hals van het heir.
4. Slechts Joejoetsoeh wordt met zijn volk
Gehaald om achter de borst van 't heir
[te volgen.

- De orde der Tjandra is sterker
In verre onafzienbare rijken;
Onbepaald is de grens in 't noorden en
[zuiden
Als bevolkt schijnt het luchtigeweld
De menigte van 't heir is ontelbaar.
5. De standaards zijn als vuurbollen,
Zeer schitterende glansen rusten er op;
Voor 't oog hebben zij geem grented. —
Zeer dicht op een gestapeld, vint men
Staat men stevig, dijkvast, in dichte ge-
De Koeroes zien de slagorde, [pleedren.
Die de Pandoes sierlijk maken.
6. Andere Pandawa-scharen
Rukken nog van hunne legerpartijen uit
Met onwetensaanbare macht, rennend,
Beveiliging zoekend;
Namelijk: er zijn krijgslieden, die vervol-
Jagen naar beschermingstroepen, [gens
Naar andre van het groote heir. —
7. De koning Karna vermant zich,
Ziet op zij, en strekt het hoofd vooruit
[naar het heir.
De koning van Mondaraka,
Salja, is in Karnas kar:
Karna zegt tegen den vorst van Mondaraka:
„O gebied! doorluchtig vorst! (1)
Groot is 't heir der Pandawas,

(1) Eigenlijk: Panumbahan.

8. Het breidt zich uit zonder grenzen;
 Als een nachtfloers is het uitgestrekte heir,
 Opsluitend, meer en meer aangroeiend;
 Dit is echter niet met al;
 Dikwerf zwinden zij voor de pijlen des zege-
 [vierendens boogs.
 't Kan niet missen of hoofdbergen
 Zouden, er geheel door verdelgd, bezwijken:
9. Waar is de plaats van Ardjoena
 En Werkoedára, die wis zullen sneuveln?
 Volgens mijne meening zal
 Het Pandoc-heir verbranden;
 Zelfs eilanden zouden gewis verdelgd worden
 Door de pijlen des zegeboogs.
 Den vloed treffend, wordt deze vuur,
10. Versmeltend de eilanden alzoo,
 Daarna meêgesleept door eene zee van bloed,
 En als lavasteen vergruisd wordend,
 Verbrijzelt, geslagen door staal.
 Tot stof en asch wordt het verbrande Pan-
 Kom op dezen zetel zitten; [doe-heir.
 Indien ik terugdeins, zeg ik,
11. Dat ik de wereld zeer bedrieg
 En, indien ik vlugt, gewis geen koning ben.”
 Mondrákas vorst antwoordt hem barsch,
 Nijdig met een schampren blik:
 »He! he! lieg niet onheilspellend, dat be-
 [taamt niet;
 Woorden worden er veel gehoord:
 Denk alleen aan dezen strijd,
12. Opdat ik spoedig aanschouwe
 De verdelging van al deze vijanden,
 Die als witte mieren, dalend
 Uit de lucht, zich verstrooiend,
 Verdwijnen bij het vallen in het vlamvend
 vuur.
 Ja! welk mensch zou 't zijn, die hoorende,
 't Geen gij daar gelieft te zeggen,
13. Niet regt hartelijk zou lagchen
 Om uw bestaan om den vijand te verdelgen,
 Die voorwaar veel helden telt. —
 Het is toch geen verdichtsel,
 Dat gij bij voorbeeld aan een visch gelijk
 Welke de Pandáwas koken, [zijt,
 Er van makend, wat zij willen;
14. Of aan rijst, die de Pandoes in
 Een kleine ronde pot gaar koken;
 Uw gemoed, ik zie 't, is
 Aan beide volkomen gelijk;
 Getroffen wordende door vurige pijlen, zou
 Iemand zoo als gij, werkelijk
 Terstond in aanbrandsel verkeerren
15. In den afgrond der helle.”
 Soerja Poetra het hoorende, is zeer beschaamd,
 Buigt zich neder, wordt bleek en norsch,
 Daar de vorst van Mondráka
 Zòò kon spreken om zijn hart te zeer te be-
 schamen,
 Zoodat hij verwoed naar krijg haakt,
 Zwetsend zijne kar voortjagend.
16. De woorden van koning Salja
 Wekken eene zeer walgende overtuiging in
 ['t hart.
 Met een dappre houding valt Karna
 Met al zijne heirbenden
 En met alle de koningen en vorsten aan,
 Voortrollend als 't vallende gebergt,
 Als een stroom van bergsteenene,
17. Verderf en verwoesting brengend.
 Doerjoedána spoort de vorsten tot 't vervolgen
 In digte drommen staat het heir; [aan;
 Olifanten, paarden, wagens,
 Vallen te gelijk aan, volgend hun leger-
 hoofd;
 Rijk uitgedost, onheilspellend.
 Karna deinst niet in den strijd.

Zes en dertigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. Koning Karna zijnen heldenmoed voortbren-
Spant vaardig zijnen schietboog; [gend,
Die hoog geeft eenen slag
Als of de donder uitschiet;
Vele pijlen treffen t' zaam.
Twee laksas vallen
Op den vijand neer, die vreest.
2. De strijddkar van Awónggas koning snelt
Schitterend, vlamvend, lichtend
Als de dagverwekker
Wanneer hij in de verte
Boven de bergen uitziet.
Zijn vorstlijke kroon,
Schittert van edelgesteenten:
3. De vorst van Awongga heeft eene goede hou-
Hij is een dapper, sterke held; [ding,
Het geeft moed aan alle
Krijgslieden der Koerâwas,
Het fraaije legerhoofd te zien,
Vol sterkte, grooten rijkdom,
Heldenmoed en bekwaamheid. —
4. Reeds is de kar van vorst Karna voortgerold,
Verlatend de spits van 't heir,
En de flanken voorbij.
Door kloekmoedigheid van hart
Rukken al de koningen voort;
De honderd Koeroes
Volgen het legerhoofd.
5. Als de donder is de aanval van Awonggas
Verbroken, zwinden de rijen [vorst;
Van het Pandoe-heir,
Verstuivend voor den aanval,
Kunnende dien niet wederstaan;
Tierend, vertreden,
Geschokt, vertrappt, overstelpt.
6. Als een regen vallen zijne pijlen neder:
Dapper is Awonggas vorst
Met al de officieren.
Uit al hun magt schietende,
Dwarlen de pijlen in de lucht;
In hun val treffende, smaken zij wrang.
Het leger der Pandoes vliedt.
7. Vaardig wreken Setjâki en Djoestha Djoe-
Benevens alle de vorsten [menna
Aan de spits der Harda Tjondra,
Die verbrokkeld en in rep en roer is.
Nakoela en Sadéwa t' zamen
Vallen wrekend aan,
Vechten worstlend, niet bestand. —
8. Ratelend wordt het Pandoe-heir afgeslagen,
Verwoest, verdelgd, overreden.
Parta, Werkoedâra
Vol bloei en uiterst dapper,
Schieten pijlen uit al hun magt,
Die dwarlend afgaan
Dat geheel de dampkring rookt.

9. Werkoedàra schiet de pijl Barga Wastra af,
Die met veel gedruis nedervalt
Op het Koeroe-leger:
Ook de pijlen van Parta
Storten 't zaam in zwermen neder;
Velen sneuvelen:
De Koeroes vallen alom aan,
10. Daar hun legerhoofd in den strijd onwrik-
Rondzwaaijende pijlen afschiet, [baar is,
Die de doou bedekken;
't Koeroe-heir valt in menigte aan
En stormt door de bres naar achtren,
Door elkaâr worstlend,
t' Zamen op één punt aanvallend.
11. Wirâthas en Tjempâlas vorsten wreken zich,
Daverend vallen zij aan,
Stormend zich verwérend,
Van achtren sterk aangroeiend,
Daar fluks Dèwi Madrins zonen, en
Djoestha Djoemenna,
Sètjaki, Sri Kandi
12. Behoedzaam Soerja Poetra ijlings aanvallen;
Zij wedijveren in den strijd:
Verrast aangegrepen,
Omringd door vereende kracht,
Is Awonggas vorst onwrikbaar
En nog heldhaftig;
Het Koeroe-heir breekt verdrongen,
13. Onthutst, niet wetend dat Karna uit al zijn
Nog pijlenzwermen afschiet, [magt
Als of de bliksem straalt
Met rommelend gedonder;
In menigte vallen die pijlen
Op de vijanden;
• Razend, sterven er velen.
14. Vorst Doerdjoedâna, Sang Koenni en Doer-
Weten, dat hun legerhoofd [moeka
Moedig in 't midden strijdt
En vallen lustig aan;
't Is als of een bergstroom bruist
Door kloven omgeven:
Het Pandoe-heir slaat op de vlugt,
15. Het wordt van achtren opgedrongen, over-
Als door bergsteenen overstroomd, [stelpt,
Ontmoedigd, schoon onbevreesd,
Daar de Pandoe-krijgslieden
Aan den vroegen dood gedenken
Van Gâthot Kâtja,
Geveld door Soerja Poetra.
16. Nu stuiven verward de Pandoe-scharen uit een;
Slechts Derma Wangsa blijft nog
Met al de edellieden,
Verlaten door de troepen,
Beangstigd voor den aanval
Van Awonggas vorst,
Die vlug, vaardig en sterk is,
17. En meer en meer verwoed, zijne krachten
[ontwikkelt;
Het zien van zijnen toorn baart vrees,
Zoo als het zien van duizend stieren,
In dollen toorn ontstoken,
Schele, vurige oogen opslaande;
Verdelgend elk, dien zij aanvallen. —
Verdeeld, kan men zich niet wreken.
18. Woest door hem aangevallen, breekt de Har-
[da Tjondra;
Karnas geardheid in den strijd
Is als wrok voedend. —
Bijna bezwijkt het aardrijk;
De vertrapte vijand wordt overreden,
De wagens golven snel,
Aanhoudend deinend, zwaaijend. —
19. Koning Kresna geeft een teeken, dat ver-
[staan wordt
Door vorst Joedisthira, die snel
Met zijn raatlende kar
En met kracht naar 't midden rukt.
Dof dreunt de optogt der vorsten
En van al de koningen
En van alle de Mantries.
20. Bij het wreken dringen al de pijlen op een.
Parta schiet hevig zijne pijlen,
Ook Djoestha Djoemenna,
Nakoela en Sadéwa

t' Zaam misnoegd met Sètjaki.
 Al de troepen, die
 Vlieden, keeren terug. —
 21. Hulp biedend, toornst Werkoedâre bij zijn aan-
 Hij zwaait zijn knods heen en weer, [val,

Schreeuwt, dart'lend uitdagend;
 Uitermate is zijn slagting:
 Harja Swatâma evenaart hem,
 Moordend in 't midden,
 Zich haastend, zonder om te zien.

Zeven en dertigste Zang.

ZANGWIJS: *PANGKOER*. (*Metrisch*).

<p>1. Als duizend woedende olifanten (niet den
[snuit)
Zwaait Werkoedâra zijne knods her- en der-
[waarts,
Naar 't midden rukkend, wild om zich heen
Werkoedâras beweging [ziende.
Bij het omzien is, het hoofd links en regs
[te draaijen,
En het dan vooruit te steken
En links en regs in 't rond te slaan.</p> <p>2. Vele olifanten bezwijken,
Wagens worden vermorzeld met de rijders;
Zonder gevaar woedt hij steeds voort.
De benardheid is ondenkbaar
Van Awonggas vorst, die van nabij bestookt
Bedeckt worden de boogschutters, [wordt.
Gansch beregend door de pijlen,</p> <p>3. Bestormd wordend' zoo links als regs
Door den aanval der worst'lende Pandâwas,
Ernstig strevend in hun woede,
Zoodat ze onweerstaanbaar zijn.
De strijders vermengd, verward, wisselen
[woorden,
De Koeroes zijn stevig en krachtig;
De Pandâwas vechten worstlend,</p> <p>4. Schoppend, geschopt, vechtend, bevochten,
Vallen benarrend aan; de Koeroes wanklen,
Velen vallen, ueêrgeworpen
Door den vorst Werkoedâra. —</p> | <p>Verbroken, verstrooid, vervolgd, opgehoopt,
Velen aangerand, bezwijken, [geslagen;
Door elkaâr vliedend, vlugtend,
5. Vervolgd door Daannan Djâja;
Zijne pijlen vliên bij honderd duizenden.
Kleine heuvelen vallen aan,
Vallen op Astinas volk;
Vervaarlijk is het horten van de steenbergen,
Opgeworpen, opstijgend, opvolgend;
Het leger der Koeroes verstuift.</p> <p>6. Awonggas vorst wordt zeer benard,
In het naauw gebragt, stuitend, belemmerd,
En hevig beschoten wordend, [belaagd,
Kwetsen de pijlen hem niet;
Onverwrikbaar staat hij in zijnen krijgswagen,
Wuivend zijn vlugtende scharen
Om weer te keeren in den strijd.</p> <p>7. Omziende, roept hij zijn volk toe,
Niet op te houden met schieten en verwéren:
Snaterend is zijn pogcherij.
De pijlen stijgen rookend op;
Hij wordt niet geraakt of gewond door den
[vijand.
De helden der Koeroes zien het,
Dat hun legerhoofd nog stand houdt,</p> <p>8. Niet wijkt, bestormd in het gevecht.
Karna toornt aanvallend, zijn wagen ratelt,
En zijne zeven zonen.
Zij allen worden versterkt</p> |
|---|--|

- Door den Koeroe-vorst, die met zijn heir bij-
[stand biedt
Bij den aanval van Awonggas koning,
Met dof gedreun hem aan weerskanten om-
[stuwend.
9. Het Koeroe-leger sluit dicht op,
Daar Karna worstlend naar zijn doel streeft.
De honderd Koeroes rollen voort
In digte drommen, bevochten,
Daar de Pandoe-helden, vermeerderen, aan-
[groeijen,
Aanvallen, zeer verwoed strijdend.
Dondrend is de aanval in den strijd,
10. 't Krioelt van pijlen in de lucht.
Beide partijen ontwikkelen hun heldenkracht;
Verward, vermengd zijn de aanvallen
Van allerlei soort van pijlen
Die schitteren, bulderen, donderend ratclen;
- Hevig woedt de verplettrende hulp,
Aanvallend verwinnend, verwonnen;
11. Van achtren dringen velen op;
Vriend en vijand omsinglen met 't doel te
[overwinnen;
De stapels lijken vermeèren steeds,
Bij bergen zich ophoopend;
Het bloed stroomt, vele helden worden bloed-
[dronken.
Onder de Koeroe-helden t' zaam
Zijn veel gapingen door de doên.
12. Ook onder de Pandoe-helden
Zijn er insgelijks bij hoopen gesneuveld;
Hun slagorde is reeds verbroken:
Vroeger was de Harda Tjondra
De orde der Pandoes; die der Koeroes blijft
Doch de kreeftschaar is verbroken. [nog,
Vermengd in den strijd deinst men niet.

Acht en dertigste Zang.

ZANGWIJS: *SRI NATA. (Metrisch).*

1. Levendig is de strijd, 't groote heir schijnt
Bathâra Hâdi wil [gezift;
Geene wanorde in den strijd;
Gelijk de slechte al het kwade treft,
Treff den brave al het goede.
De aanval in den strijd
Heeft geene bepaalde keus.
2. Zeer vernielend is de hevige aanval in den [strijd;
Doch zonder geëvenredigde wanorde.
De bepaling in den strijd is:
Dat niet de braven
Maar de slechten het kwaad
Op hun weg ontmoeten en
Het gepeupel het aantreft.
3. Wressa Seenna, zoon van den vorst van
Komt nu Sêtjâki tegen, [Awongga,
Die door hem beschoten wordt
Tot twee-, tot driemaal toe;
De held Sêtjâki wordt niet geschramd
Door pijlenzwermen,
Maar doet niets dan knipoogen;
4. Ja, hij staroogt steeds zonder gekwetst te [worden,
Wreekt zich vaardig met de knods;
Harja Wressa Seenna
Wordt vermorzeld met zijn kar.
Sêtjâki wordt door velen bestreên,
Daar van de Koeroes
- Veertig t' zaam hem aanvallen;
5. Hij wordt geschramd, links en regs door [knods en bestormd;
Hij blijft gestaâg knipoogen
Als hij zich met de dubbele knods wreekt
En de olifanten sneven;
Paarden en wagens gebeukt,
Worden grootendeels verpletterd,
Vermengd met de berijders.
6. Koning Joedisthira komt te hulp in den strijd
Tegen Awonggas vorst;
Te gelijk schieten zij,
En tegen elkaâr komend,
Verstompen de beide pijlen.
Beide treên terug,
Verwisslen t' zaam van schichten.
7. Bij den aanval volgen de Pandoes van achtren,
Rollend, talrijk aanvallend.
Als vreeslijke golven
Zijn de bergpijlen;
Awonggas koning deinst terug.
Het Pandoe-leger
Vervolgt, voortschuiwend, worstlend
8. Met dof gedreun. — De helden met de wagens
Paarden en ook de olifanten
Vallen verpletterend aan:
Het Koeroe-heir neemt de vlugt,
Waggelt, vertreden, verwonnen,
Den gespleten grond omwroetend,

- Verstrooid, radeloos vliedend.
9. Koning Doerjoedâna, Sengkoenni, Darmoeka,
Doersasâna ziet men nu
Met Djâja Wikâtha
Snel met Swatâma volgen,
Door vorst Birna beschoten;
Bij hen genaderd,
Roept hij, met den vinger wijzend:
10. » He, he, Doerjoedâna! hoe! slaat gij op de
Houd stand! beproef den strijd! [vlugt?
Blijft gij allen toch staan!
Rukt tegen mij op ten strijd!
Hier zijn 't altemaal braven;
Ziet! het vlieden van
Slechtaards zou hen bezoed'len.
11. De zoon van den blinden, gekken Drestharâta
Is beschaamd mij aan te zien:
't Is de gewoonte der helden
Om het hoofd af te houwen
Des vijands in 't midden des strijds;
Indien 't niet zoo is,
Betoon mij dan uwe hulde;
12. Werp u vlak voorover aan mijne voetzolen,
Anders breng ik u ter dood!"
Soejoedâna ziet om
Tevens den boog spannende:
Zijn pijl gaat gestaag heen en weer;
En heftig zegt hij:
» Gij weet u niet te schamen,
13. Een uitvaagsel zijt gij, gruwzame vuilbek,
Begunstigd door de titans!
Bij aldien ik alzo
Iemand doodde zoo als gij zijt,
Gaf zulks de schandelijkste opspraak der we-
Een gemeen mensch te dooden." [reld,
Nadat Doerjoedâna sprak,
14. Schiet hij (Doerjoedâna) een pijl af,
Beantwoord door de pijlen
Van vorst Werkoedâra;
De Barga-Wastra snelt heen,
- Schiet de boogpees stuk, die zij treft;
Sang Soejoedâna
Deinst ontmoedigd, bang, terug.
15. Zeer omzigtig voert Doersasâna den krijg,
Beschermend zijn jongren broer,
Die op d'olifant stand houdt;
Bij 't spannen kraakt de boog;
Veel leven maakt zijn snoeverij;
Den pijl Barga laat
Hij los, dezelve treft
16. Werkoedâra, door den Barga getroffen,
Valt, op zijn achterste gesmakt;
Hij bezint zich weder,
Staat op, spant den boog;
De punt van den pijl draalt lang;
Beide spannen nu
Hun moedige krachten in
17. En beider hogen breken te gelijk door;
Werkoedâra rukt vaardig
Voort; zijn knods grijpend,
(Zegt hij:) » Onnutte hond!
Uwe slechtheid is volkomen,
Laaghartige dwaas,
Door en door bedorvene!
18. 't Is uw geluk, mij in den strijd aan te treffen,
Al wie onderdoet, sterft;"
Snel valt Werkoedâra
Aan, verwoed voortspringende;
Doersasânas olifant wordt
Door de knods gebeukt
En valt gedood ter neder. —
19. Zeer behoedzaam springt Doersasâna op zijde;
De verplettering zijns olifants
Wreekt hij met de knods (1);
Werkoedâra wordt gestoten:
Lustig slaan zij elkanderen
Hard met 't uiteinde.
Doersasâna zegt driftig:
» He daar, gij pislap! zooals gij inderdaad maar
[zijt,

(1) Met punten.

- 't Is voorzeker ongewis
 Van welke afkomst gij zijt,
 Daar ge u zoo toornig vertoont.
 Uwe ontuchtige gemalin
 Is schier mijn bijzit:
 Op den waren tijd faalt gij te treffen.”
21. Na deze woorden wil Doersasâna springen;
 Hij wordt bij 't haar gepakt, vervolgd,
 En valt achterover;
 Wordt geschopt, hard getrapt,
 't Hoofd op zij, de nek verdraaid,
 't Gelaat schier verscheurd,
 Vallend, door de aarde ruw gemaakt:
22. Met kracht zich opheffend, wordt hij op 't
 Aanhoudend getrapt [gelaat gesmakt,
 En op de aarde gebeukt;
 Doersasâna is vermoeid.
 De koning der Koerâwas helpt
 Zijnen bloedverwant,
 Snelt met velen aan ten strijd,
23. Terwijl hij, de held der Koeroes, toornig is.
 Werkodâra wankelt niet,
 Verandert niet gestaâg.
 Snel valt het Pandâwa-heir

- In groot getal helpend aan:
 Nadat zij stuiten
 Aan de plaats zijner bedrijven,
24. Spreekt Werkoedâra Doersasâna schamper aan:
 » Wel nu gij Doersasâna.”
 Waarlijk doet ge u kennen
 Als een door en door slecht mensch,
 Dat beveelt, roept en schreeuwt;
 De goden zien het,
 Hoe Werkoedâras gelofte
25. De slechtheid van Doersasâna beantwoordt,
 Die volhardt in 't verraden;
 Alle de koningen,
 Dienaren en edelliën
 Zullen mijne getuigen zijn,
 Dat Bima zijne
 Gelofte zal gestand doen.”
26. Deszelfs buik met de nagels omgewroet heb-
 Springt Doersasâna rillend op, [bend,
 Het lijf verwingend, valt ploffend neder,
 De buik gansch met bloed bedekt,
 Het hoofd te pletter geslagen,
 Aan stukken geschopt,
 Dat het bloed naar achtren spat.

Regen en dertigste Zang.

ZANGWIJS: PANGKOER. (*Metrisch*).

1. Werkoedâra roept aanhoudend:
» He Koerâwas! aanschouwt Mevrouw Droe-
[pâdi,
't Is voor 't eerst, dat zij heur haarwron-
Wascht in 't bloed van den Koeroe
Doersasâna." — » Waardste! neem er niet te
[veel van." —
» 't Is geen manier dat onverwacht
Gij daar! weder zoudt herleven;
2. Wel, kom aan! wees nu verstandig." —
't Ingewand hem fluks uitrukkend, krimpt
[hij van smart,
Spartelend wil hij antwoorden,
Dat slechthoofd! die aterling!
Die snoodaard! die hond! — » Welk een hou-
[ding neemt gij aan!"
Als een lijk uitgestrekt, onder den voet ge-
Het bloed in de keel gegoten, [houden,
5. In den grond wroetend, uittrekkend
De ingewanden, die hij door elkander wroet,
Is Doersasâna verrekt,
Door Werkoedâra gedood;
Lang mogt hij nog bloed inslurpen,
Zijn lijk is tot brij geslagen,
Het wordt met aarde gewasschen;
4. 't Gedarmt' wordt er uitgetrokken,
' Sterk heen en weêr gerukt en aan stukken
[gescheurd:
Dit geschied onder 's vijands oog.
Bima heeft zijn gelofte volbragt,
Hij danst met de knods, zijn stem klinkt als
[de donder. —
Het kreng wordt nu alom verstrooid;
Van de dijen maakt hij kaatsballen.
5. Herhaaldlijk roep Doerjocdâna,
De Koeroe-vorst: » zie daar nu uw bloedver-
Zijn lijk is reeds verplet, vermengd; [want,
Wedijvert! hem te volgen."
Als losbarstende donder is zijne stemme.
Hierop valt het Pandoe-leger
Verwoed en schrikverwekkende aan.
6. Wervelwinden, zwarte dampen,
Ruk- en stormwinden verspreiden zich alom,
Buldrend woelen de aardbevingen,
De donderslagen raatlen door een,
Regen, duisternis, bliksem, zijn 't zaam op
[een punt,
Het rillende aardrijk splijt van een,
Golvend schittren de bliksemstralen.
7. Verstrooid deinzen zij nu terug
De scharen, helden en vorsten. —
Door de vervolging der Pandoes
Waggelt 't vertrappt wordend Koeroe-heir;
Vele Olifanten en wagens vallen, neêrgewor-
Parta, Nakoęla, Sadéwa, [pen. —
Djoestha - Djoemenna, Setjâki

8. Keeren met hun wagens terug,
 Slechts Werkoedâra blijft te voet nog strijden;
 Zijn knods werpt hij in de hoogte,
 Voert op weg een knodsans uit;
 Hij wordt door vorst Joedisthira aangetroffen
 En zeer minzaam geprezen,
 Op allerlei geregten en
9. Dranken en reukwerken onthaald;
 Zeer lang blijft Joedisthira met zijn jongren
 [broeder spijzen,
 Vrolijk te zamen koutende.
 Hunne toornige houding
 Om de gelofte tegen Doersasâna is
 Voorbij; de gelofte is vervuld
 Aan de haarwring van Droepâdi. —

10. 't Gansche groote leger rust uit.
 Haastig zijn de bewegingen der heirscharen,
 Bij 't halen van hout tot schutsel;
 Zij, die geen aandeel van die beschutting
 [krijgen,
 Worden door wimpels en vaandels beschut,
 Daar allen de hitte vreezen.
 In allerlei houding zit het volk
11. Regt lekker, onder 't uitrusten
 Het te goed hebbend rantsoen uitdrinkende,
 Niet wetend, dat er een vijand is.
 De zon is lang aan 't dalen,
 Nu valt Awonggas vorst verdelgend woedend
 Gevolgd door de honderd Koeroes, [aan,
 Voortrollende, niet deinzende.

Veertigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. Als van een reus is de aanval van Awong-
[gas vorst;
Met spoed trekt het Pandoe-heir,
Groot gedruis makend, op
Hem, den koning Karna, aan.
Standvastig zijn al de vorsten;
Vertreden, vertrapt;
Insluitend, moed ontwikkelend.
2. Hard raatlen de wagens, den griffioen na-
Een menigte van pijlen [bootsend;
Klaterend bliksemend,
Rookend dooreen geslingerd,
Digt op elkaâr als motregen,
Vallen op den vijand.
De achterhoede rukt nu op;
5. Verdeldg stortend, kan men geen weêrstand
De gramschap is onbegrensd [bieden,
Van den Koeroc-vorst, Karna;
De honderd Koeroes meêgesleept,
Vallen toornig wrekende aan,
Ten strijde keerend:
't Pandoe-heir slaat op de vlugt.
4. Onmiddellijk strijdt de koning van Awongga
Met tienduizend krijgslieden,
Pal wederstand biedend;
De tienduizend houden stand;
Karna ontwikkelt zijnen moed,
Niets wordt door hem gespaard,
Bij 't overrijden alles van een scheurend;
5. De wagen van Awonggas koning snelt vooruit
Voor 't heir van al de Mantries,
Hunne paarden en wagens.
De vorst der olifanten
Maakt, treffend, een raatlend geluid;
Verbroken, verlaten
Zijn de pal staande helden;
6. Velen buigen zich neêr en bieden hun wa-
Om lijfsgenade smeekend, [pens aan,
Geen tijd hebbend, te vliên:
Ingchaald, voorbijgesneld,
Onderwerpen zij zich kwanswijs.
Aan den vijand onderworpen,
Vlugten zij weêr ter linker zij;
7. Voorts woedend aangevallen, worden zij ge-
Velen zijn erbarmelijk [dood;
Van 't leger der Pandoes
Weerhouden, afgesneden,
Vertrapt, benard, overwonnen,
Vallend betreden,
Waggelend en gehavend;
8. Hoe velen sneven in die slagting
Van den vorst, Awonggas Heer.
Tienduizenden sneven;
Velen met den vijand handgemeen,
Zijn blijkbaar dronken van woede.
Van de vijanden
Sneuvlen honderd duizenden.
9. Nakoela is niet in staat wederstand te biên,

- Zijn wagen is verbrijzeld;
 De kar van Joejoetsoeh
 Is versplinterd door de pijlen
 Van Karna, die koen, magtig woedt;
 Zijn beste pijlen
 Komen in menigte voort.
10. Tjempálas prinsen deinzen af, gansch verla-
 Door 't erbarmelijke volk. [ten
 Setjáki is benard,
 Uitgeput op zijne vlugt.
 De edele vorstin Sri Kandi
 Haar wimpel is zeer
 Omgeslingerd, gansch gedraaid.
11. Het Pandáwa-heir raakt verward bij woest
 Vliedt om 't leven te redden; [gedruis,
 Ook 't heir van Wirátha
 Slaat op de vlugt, 't veld roovend.
 Djoestha Djoemenna, Setjáki,
 De zonen van Mádrin
 En Joejoetsoeh vlieden 't zaam.
12. Vele koningen en vorsten sneven 't zaam
 Door den vorst van Awongga;
 Al de dappre krijgslîen
 Vreezen, allen vliedende. —
 Behoedzaam valt Joedisthira
 Onmiddellijk aan,
 Zijn pijlen afschietende.
13. Twintig duizend pijlen gaan in eenen zwerm
 Stuitende den vijand ras. [af,
 Snel schiet Werkoedára
 De Barga-Wastra pijlen
 Met drommen in het luchtruim af,
 't Onderst boven in menigte
 Vereenigd, t' zaam treffende,
14. Stuitende den toorn van den zoon van Soerja.
- Ardjoena schiet pijlen af
 Van donderende stortvloeden,
 Stormen met bliksemstralen,
 Viermaal honderd duizend bergen;
 De steenen bergen
 Storten op de vijanden.
15. Onderling vereenen zich Karnas helden krach-
 Op een punt in het luchtruim; [ten
 't Is een strijd van schrandereid,
 Een gestadige flikkering
 Als naar de aard verschietende starren,
 Overal verstrooid,
 Vermengd met bliksemstralen.
16. Sri Karna aarzelt op 't zien der honderd Koe-
 Soejoedána wordt geraakt, [roes;
 Door pijlen getroffen,
 Hij verschrikt, schoon onbezeerd.
 Snel komt van Dwára Wátis vorst
 De strijdwagen aan,
 Rennend naar 't midden des strijds.
17. Het gros der helden aanvallende in den krijg,
 Is aan 't vechten op 't gebergte
 Of kampend in het woud,
 Of aan den rand der ravynen,
 Of aan den oever der rivier;
 De strijd is hevig,
 Men wreekt zich over en weêr.
18. Onstuimig streeft men vooruit op het oor-
 [logsveld,
 Hakende naar het gevecht.
 Bij 't deinzen op het veld,
 Biedt men radeloos weêrstand in de maling,
 Ziende dat in 't midden van 't gevecht
 De zege des strijds is;
 En men schudt de haren des hoofds.

Gen en veertigste Zang.

ZANGWIJS: *SINNON. (Metrisch).*

1. De edelman Handaannan Djája
En de koning van Awongga
Ontmoeten elkaar in 't front,
Zittende in juweelen karren,
Die wederzijds licht geven
Als de stralenschieterende zon.
De menners van Kresna en Salja
Gelijken twee wereldgoden
In de wagens; hevig verschrikken de vorsten;
2. De snelheid der versierde kar
Schieter stralen als kleine starren,
Vermengd met den glans der wapens,
Glinsterend van bliksemstralen;
In één punt t' zaam vereenigd,
Zijn ze als een vuurbal met regenboogglansen:
De hooge magt dier edelliën verplettert:
Beide zijn verheven schoon;
Vergelijkend hunnen scherpen blik in den
[strijd,
3. Schijnen zij tweeling-Bathára Goeroes.
De juweelen karren schijnen verwoed;
Het krijgsgezag wordt gestaakt;
Elk, die hen ziet, bewijst hulde
Aan hen, die den kampstrijd aangaan:
Zij beide strijden zeer heerlijk;
't Is als of zij te niet doen
Al de sieraden der aarde. —
De wereld vervullend bij 't vergelijkend aan-
[schouwen,
4. Dringen de Goón op in 't luchtruim,
Die allen het oog vestigen
Op Ardjoenas en Karnas strijd;
Zij allen bieden reukwerk aan,
Die Goón, huivrend op 't gezigt,
Hevig ontstellend bij het zien,
Bejammren zij de twee strijders
Daar een van beide moet sneven,
Een pronkjuweel der aarde, verdwijnen.
5. Alleen de engelinnen zijn blij,
Want sneeft er een van beide,
Dan stijgt hij als een pijl ten hemel;
» Hier zullen wij hem dienen,
Daar zij zeer uitmunten in
Betaamlijkheid, die strijders.»
Vaardig, even ervaren,
Schieter beide hun pijlen af,
Ontwikkelen in ruime mate hun krijgskunde.
6. Het gansche luchtruim vervullend,
Vallen de pijlen t' zamen aan,
Klettrend klinken zij voor 't gehoor;
Honderd duizenden van pijlen
Vallen allom klikklakkend aan,
Daar de jagende gejaagd worden
Door drommen en zwermen
Van rondwarrelende schichten.
De Goden, die het aanschouwen, ontstellen
7. Zij ontduiken al die pijlen, [zeer,
Even als of zij heen vlieden;

- Hun papieren mutsen vliegen weg;
 Naráda wordt door een pijl geraakt,
 Die vallend hem bereikt;
 Hij grijpt en vermolzelt dien pijl;
 Links en regts aangevallen,
 Door de pijlen alom geschramd,
 Zoo lacht de Ressi Naráda. —
8. Daarna schiet de koning Karna
 Zijne windpijlen ijlings af;
 Ronddraaijend zwinden die schichten
 Alsof zij weggevaagd worden;
 Allen vallen in de zee,
 Zoodat de groote oceaan kookt
 En haar water beroerd wordt
 Door den gloed van al die pijlen,
 Die bij tien millioenen en millioenen in zee
 [vallen;
9. Derhalve wordt ze als omgeschud,
 Gedurig omgekeerd de zee
 Door die twee voornamen helden;
 Vele groote visschen sterven.
 Nu verschrikt de God Nála,

- Daar zijn oceaan verdampt.
 Millioenen, tien millioenen
 Pijlen vallen in d'ocean;
 Verwilderd, verward, raast de geslinderde zee.
10. Lang wedijvren ze in krijgskunde
 Die beide groote oorlogshelden;
 't Zamen ontwikkelen zij hun kracht
 In onnoemlijk veel pijlen,
 Echter zonder uitwerking,
 Daar de uitkomst gelijken kans geeft;
 Weshalve dan ook de koning
 Van Awongga spoedig aanlegt
 Zijn gespannen zegeboog bij 't doen van ge-
11. Door zijne wrevelmoedigheid [beên;
 Schijnt de koning van Awongga
 Op zijn weérpartij te toornen,
 Daar zijn vermogen niets uitrigt;
 Dus wil hij het beslissen,
 Den zegeboog loslatende;
 Na lang gemikt te hebben,
 Komen de zegepijlen voort;
 Het davert van den zegeboog.

Twee en veertigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. In menigte komt alom een heir van pijlen
Zwermen van honderd duizend [voort,
In volkomene vormen,
Volk uit 't midden der aarde,
Bevolkingen uit de wouden,
Het wild der bosschen,
Er ontbrekt geen enkele aan;
2. Ook de bewoners der zeëen, der dalen en
Der hollen maken 't volledig;
Al het gevogelte,
Allerlei soort van wapens
Behalve nog de bergsteenen,
Slangen, draken,
Storm met regen en winden
3. Vervullen het geschakcerde oorlogstooneel.
De boog schudt, zeer gezwind doet
Der menschen Heer, Karna,
Met overtreffende kracht
Reuzen en reuzinnen voortkomen,
Duiwelinnen, démons,
Die gaande, boven uitstekend, steeds voort-
4. Bietebaauwen, titans, dwergen [komen.
Als pas geboren kinderen,
Maar in den vorm van reuzen,
In menigte opgestapeld;
't Is pijnlijk hun groot getal te zien.
Er zijn van reuzen
Slechts de lendenen en beenen;
5. Er zijn grafduivels en rompen zonder hoof-
Enkele uitstekende hoofden [den;
Zonder hals te hebben;
Enkele halzen slechts,
Bovenarmen met handpalmen
Stijgen t' zaam rookende op,
Vallende op de vijanden.
6. De groote reuzen eten lijken, drinken bloed
En werpen t' zamen in de lucht
Hunne drietanden;
De aanvallers snakken naar iets,
De Koeroes zijn blij het te zien,
Schreeuwen bulderend,
Als of het luchtgewelf splijt.
7. Die genen, welke in het luchtgewelf rond-
Dringen op, zamen doelende [zweven,
Om den vijand te kwetsen. —
Het Pandâwa leger raast:
Snel geeft Dwâra-Wâtis koning
Bevel aan Parta,
De magtige pijlen te keeren.
8. Fluks spant hij den boog der Wrâjang-vuur-
Vaardig, met spoed legt hij den [pijlen;
Boog aan, en in massa
Komt er altemaal vuurgloed uit;
De stormen loeijen met de winden,
't Vuur medevoerend;
Steeds storten vuurbergen neer;

9. Duizendmaal tienduizend vuurbergen rukken
Van achteren; vierhonderd duizend, [aan
Zevenmaal honderduizend vallen aan,
Allen den vijand geweld aandoende;
Velerlei reuzen worden verbrand.
Het Pandoe-leger
Schreeuwt met een zeer woest gedruis.
10. Geheel het Godendom is geweldig geschokt,
Zij allen vlieden verre.
De vuurgloed houdt niet op,
Voortgekomen uit den boog
Met dof gedreun voortgedreven
Bij afdeelingen.
Dewijl het vuur steeds ontstaat,
11. Vallen duizend millioenen vuurbergen aan,
Van achtren komen staåg anderen voort
Met donderend geluid,
Als lava van duizend bergen,
Ja, van honderd duizend bergen
Stroomt de vuurgloed uit,
Inderdaad schrikverwekkend.
12. Verruk'lijk is Partas magt, het geweld neemt
Opgetogen (is hij), dat wil zeggen: [toe;
Ardjoena is er door bekoord,
Daar hij het mag aanschouwen;
Die opgetogenheid neemt toe
Door het lossen van pijlen.
Bij navolging van het Kawi-woord *Sagni*
13. Zoo beteekent het Kawische *Genni mája*
Eigenlijk: verheven vuur,
Voortkomende uit de pijlen
Van den God Visjnoe; *Pradipta*
Heeft tweeerlei beteekenis;
De eene nu duidt aan:
Vuur van den vuurkoning,
14. Dat in vlammen verschilt met het wereldsche
En een dood'lijken gloed heeft, [vuur,
Wie weet hoe veelmaal sterker
Dan die van het aardsche vuur.
De tweede beteekenis is:
De pijlen van Parta,
Die het vuur voortbrengen;
15. Zij waren eenmaal een geschenk van de God-
Sanghjang Visjnoe, en zij hebben [heid
Eenen vlamuenden glans.
Ja zeer veel bevat de zin
Van de beteekenissen hier bedoeld;
Die beide echter
Komen inderdaad overeen. —
16. Honderd duizend, tweemaal honderd duizend
Als stroomen van vuurbergen; [komen
De lava stroomt steeds uit,
Loeijend zijn de vlammen
Zesmaal honderd duizend jagen
Ruischend den vijand na.
Allerlei soort van reuzen
17. Verdwijnen brandend, aangevallen door het
't Zamen overal verdelgd, [vuur,
Werwaarts ook, achterhaald
Door al de bergen van vuur;
Niet een blijft er over van
Karnas groote magt.
Het vuur komt nog gestadig voort,
18. In de wouden, dalen, die er meê vervuld zijn.
Elk oord, dat er door vervolgd wordt,
Stijgt op in het luchtruim,
Den hemel bestokende:
De hemel wordt beroerd door 't vuur;
De Goden razen,
Zij gaan naar de strijdenden,
19. Onder 't spreken roepen zij uit: »Parta! Kar-
He! och! gij, die den strijd voert, [na!
Werpt toch spoedig van u
Deze, uwe wapenen;
Indien gij het niet terstond doet,
Dan faalt de toorn niet
Te dalen van God Goeroe;
20. Ja, door dien toorn wordt gij beide vervloekt,
Daar gij de aarde zoudt verwoesten;
Dierhalve mijn kinderen
Legt toch terstond vaardiglijk,
Gezamenlijk, onmiddellijk
Uwe gramschap af!
Komt beide tot bedaren!"

21. Al de Goôn vleijen de beide kampvechters.
 Verdwenen is al het vuur
 Der magtige pijlen.
 Spoedig nadren zij elkaâr;
 Beider strijdwagens rukken aan,
 De paarden bijten;
 t' Zamen mikken zij met den pijl,
22. Ecne afzonderlijke, geen magtige pijl;
 Elkander beschietende,
 t' Zamen vrij loopende.
 Rondgaande, wordt de wagen gestuit.
 De menners doen, zeer ervaren,
 Twee dingen te gelijk;
 Zij bestieren (den wagen)
23. En draaijen golvend, wedijvrend in de rondte;
 De paarden bijten brieschend,
 Elkaâr met de voorpoten slaande.
 De een gaat nu ter regter zij
 En de ander ter linker zij,
 Elkaâr in kringen sluitend
 Met de pijlen aanvallend.
24. Rugwaarts op zij gaande, raken de wagens
 Flank tegen over flank,
 Voorts rug tegen over rug;
 Beide zien nu t' zamen om,
 De juweelen wagens komen over elkaâr;
 Voorts hun pijlen schietend,
 Deinzen de twee helden niet.

Drie en veertigste Zang.

ZANGWIJS: PANGKOER. (Metrisch).

1. Bij den aanval van de pijlen,
Houden de menners de leidsels,
Stil zich krommend, slechts een span hoog;
De menners der twee vorsten
Zijn voortreffelijk aan de teugels en zeer dapper.
Golvend, dampend, gestaag slingrend,
Is de Oceaan in beroering.
2. Het waggelend aardrijk kantelt,
Even als of het splijtend schokt en davert,
En de bergen 't hobblen besturen.
't Geschreeuw van 't Koeroe-leger
En dat van 't Pandoc-heir klinken onstuimig.
Bathâra Soekma Kawekas
Schijnt den strijd te willen aanhitsen.
3. Koning Karna neemt weer zijnen boog;
Beide vorsten zenden t' zamen pijlen af,
Namelijk: zeer voortreffelijke.
Bij 't aanleggen van den boog
Schier aftrekkend, komt er eene slang als een
[berg,
Het is de vorst van de serpenteu,
Te voorschijn, die langzaam zegt:
4. »O! gij koning van Awongga,
Houd op met pijlen schieten doorluchtig vorst;
Ik verlang, het regt te wreken
Op dien Handaannan Djâja;
Dies volg ik u in den oorlog doorluchtig vorst;
Ik ben de koning der slangen.»
De koning van Awongga hoort
5. De woorden van der slangen vorst,
Nu zegt daarop de koning van Awongga:
»Welaan! maak gij u weg van hier,
Ga ginds naar welgevallen
Wraak oefenen, maar hinder gij mij niet;
Ook bragt ik geene klagten voort
Op dat gij den strijd zoudt schragen;
6. Ga gij ginds naar welgevallen
Bij uwe vijanden, kom mij niet te na,
Doe ginds uwe woorden gestand.»
De slangenvorst gaat henen,
Toornig spert hij den bek op en spuit veel
Hij komt om Parta te bijten. [vergift;
Nu zegt Dwâra Wâtis koning:
7. »Uw vijand nadert daar ginder,
Het is der slangen vorst, van wien gij welcer
Den vader verdorven hebt,
Dat wil hij op uw wreken;
Gij moet hem voorkomen, dien koning der
[slangen;
't Is geen schande een slang te bevechten,
Schiet hem het eerst in den strijd.»
8. Bloeiend is de koning der slangen,
Zijn kop is niet verschillend van een vuur-
Gelijk een afgrond is zijn bek, [berg,
Dien hij opspert, de tanden blikkren;
Als bliksemstralen blaast hij het fel vergift uit;
Snel spant Daannan Djâja den boog;
De geschotene zegepijl
9. Treft zijn keel; juist op 't oogenblik,
Dat hij bijten wil, wordt hij er door geraakt;

- Doodelijk gewond, stort hij neêr,
Nederploffende als een berg.
Verwonderd, onthutst is het leger dat het ziet,
Verheugd, dat de vorst der slangen
Dood ter aarde is neêrgevallen.
10. Hierop steekt Karna zijn boog uit
Wiens zegepijlen gestaâg beslissend zijn:
Hij legt op Ardjoenas hals aan,
Zeer juist is zijne mikking;
Op 't punt van te schieten dat de pijl af zal
Heeft de menner, Mondrâkas vorst, [gaan,
De stoutmoedigheid te trekken
11. Aan de teugels, er ontstaat een gaping,
De wagen wipt op, de afgaande pijl wijkt af,
Wijkt in een hoogre rigting uit,
Zoodat (Partas) kroon wordt weggerukt;
In 't hart verschrikt, spreekt Dwâra Watis
Terwijl hij terstond Ardjoena [koning,
Aanspoort, wiens hoofdharen los gaan.
12. De koning van Awongga ziet,
Dat Parta vrij en niet aan den hals geraakt is;
Hierover heeft hij grooten spijt,
Wrijft zich de borst zeggende:
» Wat eilieve, heeft toch mijn schot doen mis-
Die Ardjoena is niet geraakt [lukken!
Aan zijnen hals door mijnen pijl.»
13. Onbewust dat Mondrâkas vorst,
Zijn menner, aan de teugels had getrokken,
Zoodat zijn wagen bewogen
Was even als zijne mikking,
En de hals gemist, daar de pijl hooger rigting
Waardoor de kroon werd getroffen. [nam,
De Koning van Dwâra Wâti spreekt nog,
14. Hevig in 't hart ontsteld, daar hij ziet,
Dat de kroon van Ardjoena werd getroffen,
Die het haar opmaakt en de wrong,
Die losging, weder opsteekt,
De teruggebragte kroon weder opzet,
Toornig, ijlings den boog spant;
Zijne mikking is voortrefflijk,
15. Nu afschietende zijnen pijl
- Hoeda Karja Déwastra, treft die de pooten
Der paarden, schiet ze af;
De wagen van Karna buigt zich,
Vaardig schiet deze een andren pijl af en treft
Andermaal de wrong van Parta,
Die onbegrensd toornig aanrukt,
16. Zijnen pijl Pâsa-Pâti neemt
En, na 't aanleggen met luider stemme zegt:
» He, gij schandvlek, lage aterling!
Uw ondergang is zichtbaar;
Indien gij leven wilt, werp u dan spoedig neêr
Aan mijne voetzolen,
Als dan zal ik u niet dooden.»
17. Den wagen snel doende naadren,
Roept Parta: » zie hier den pijl Pâso-Pâti,
Hij treft in 't vallen, uwen hals.»
Karna legt te gelijk aan;
Beide 't puik der pijlen van haar zegeboogen;
Hen zeeg'nend in 't hart onder 't bidden.
In 't afschieten voorgekomen,
18. Terwijl Karna nog zijn boog spant,
Trefte dien vorst de Pâso-Pâti,
Die hem rakend, den hals afschiet;
Hij valt rollend in zijn kar;
Karna wordt voorwaar als een krijgsheld gepre-
Hij sterft en wijkt niet van zijne plaats [zen,
In de juweelen kar gestort.
19. De dood des konings van Awongga
Ontstond door 't treffen van Partas Pâso-Pâti. —
Het Pandoe-heir is luidruchtig
't Schreeuwt den vijand vervolgend.
Het leger der Koerâwas vreest, uiteen stui-
Verstrooid, vervolgd, opgedrongen; [vend,
Het Pandoe-leger vervolgt hen.
20. Het Koerâwa-hier verstroot zich,
't Vliedt naar de dalen, ravynen, wouden, ver-
IJzende, is hun angst zeer fel. — [volgd;
Van den koning van Awongga
Schittert het lijk zeer prachtig in zijnen wagen;
Ruischende stralen dwarlen er om.
't Geluid van donder en bliksem is lief.

Vier en beertigste Zang.

ZANGWIJS: *DANGDANG GOELA. (Metrisch).*

1. Gansch verbleekt is de droeve zon,
Zij schijnt vol ontzag voor den doode te zijn,
Daar die zijn vriendlijkheid verliest;
Zijn ligchaam is uitgestrekt;
Het verbleeken van het bloed verspreidt
Zich over 't gansche ligchaam,
Dat pikzwart was van bloed.
De roode lucht breidt zich ver uit;
De geheele schepping schijnt gelijkelijk bloed,
Als sterft zij met den krijgsgoode.
2. Bergen en zeeën schijnen te weenen,
Wolkkolommen neêr te dalen,
Fijnen stofregen uitstortend,
Met vuurbollen glans vereend,
Als of ze aan den bliksen doen denken.
De hommels snellen door elkaâr
Tegen de lucht opvliegend,
Vallende op de bloemen van 't woud,
Wier geuren zich gelijkelijk gaan verspreiden,
Het slagveld vervullende. —
3. Zwaar klinkt het zich alom verspreidende
Geruis van 't Godendom in het luchtruim.
't Koerâwa-leger verstroot zich
Even als een brandend woud.
Daannan Djâja, die zijn doel bereikt heeft
Na lang zwichten in den strijd,
Snelt nu spoedig voorwaarts
Maar met groote ongerustheid;
- Hij stuit de Pandâwas in hunne najaging
In de nabijheid der stad.
4. Indien de Zonnegod niet onderging
Zou de stad Astina bemagtigd zijn
Daar haar krijsliên lafaards worden.
Daar de nacht nu terugkeert,
Betrekken allen hunne tenten.
Het leger der Koerâwas
Kan niet sluimeren,
Daar hunne bloedvrienden verdwijnen,
Die, als een schuilplaats zoekend, de stad
Het geheele Koeroe-heir [verlaten;
5. Is als vliedende; al de rijksgrooten
Worden tegengehouden door hunnen vorst
Sang Doerjoedâna, die nog niet
Aan zijnen eind gekomen is;
Maar zijne zegepraal bleef achter,
Weshalve Soejoedâna
Ter neêr gebogen zit;
Uitermate is zijn hart bedrukt,
Daar hij stellig beloofd had, 't werk te vol-
In den strijd zwonden ze allen: [einden. —
6. Bisma, Droenna, Sindoerdja sneuvelden,
Boerisrâwa en Awonggas koning,
In wie hij vertrouwen stelde:
Ook Rockmâra is gesneefd,
Badagenta en Garda-Pâti,
Magtige hulpkoningen,

- Heldhaftig, standvastig.
 De honderd Koeroes verdwenen,
 Slechts twintig der bloeverwanten blijven over;
 Tachtig zijn er verzwonden. *
 7. Ook hunne zonen zijn reeds gesneuveld:
 Rádén Lesmána, Mondrâka Koemâra
 Met hunne vertrouwde broeders;
 Doersoesâna is ook dood;
 Rádén Rêka Doerdjâja bezweek
 En ook Radén Doerseenna
 Hun vertrouwde magen,
 Nevens Rêka Doergantâra,
 Tjitra Darma, allen krijgshelden in den strijd.—
 Het grieft Sang Soejoedâna,
 8. Hij is in zijn tent en zit te weenen.
 Al de rijksraân zitten voor zijn aanschijn
 Met zijn twintig bloedverwanten,
 De Mantries-vertalers
 Nevens Kyâna Pâti Sangkoenni.
 De koning van Astina
 Zegt op minzamen toon:
 »Oom! tracht gij toch op te sporen
 Een' kampvechter, in staat om 't werk te her-
 En die vervaarlijk kan vechten; [vatten,
 9. Er niets om gevende om moord te plegen
 Onder den vijand, dien hij 's nachts sluipend
 [bevecht,
 Veldelgend, zonder dat men zijn heir kent;
 Indien het zoo niet toegaat,
 Men het zóó laat, en bestreden wordt,
 Dan, helaas! sneven alle
 Uwe overige magen
 Benevens al uwe kind'ren;
 Ja, oom! vooraf moet gij er eerst een uit-
 En het plan wijs beramen. [vorschen
 10. Hen voorkomend, zullen wij niet sneven;
 'k Zal ze verschalken als ze in de stad zijn,
 Wij zullen in de wouden vliên."
 Toen de vorst gesproken had,
 Zeide Harja Sangkoenni zachtjes:
 »Gebieder, doorluchtig vorst,
 Handel niet overhaast,
- Maar ga op een geheime wijs
 Een hulpmiddel te baat nemen door zeeke
 Uwe hoogheid vergist zich [hand'ling.
 11. Door naar een kampvechter te zoeken, waar
 Al keerdet gij de drie werelden om, [toch,
 Zoudt gij uit haar inhoud halen,
 Een voortreff'lijk, beroemd vorst,
 Een held in den strijd kloek en magtig,
 Volleerd in alle kunsten,
 In regeerkunst volmaakt,
 Verheven rijk en zeer vermaard,
 Vol beleid in de oorlogen, aan de gevechten
 Gewoon, zeer woest, en dapper,
 12. Dan alleen uw vader? o gebieder!
 Ja, voorwaar, de koning van Mondrâka
 Heeft zijn vernuft nog niet getoond;
 Hij gelijkt den God Goeroe,
 Hij is in 't midden des strijds magtig;
 Al ware het tegen Bathâra Kâla,
 Hij zou niet verlegen zijn om 't moei'lijke:
 Maar rustig bij vreeslijke wapens:
 Ja, aan wien toch zou men kunnen toever-
 [trouwen,
 Een millioen vijanden te doen omkomen?
 13. Door zijner hoogheids overwigt voorwaar
 Moog' zij de stad Astina leveren;
 Bij alle vuile, onreine zaken,
 Weet hij de harten te winnen;
 Weent hij, hij doet een verbond ontstaan,
 Doet hij eene belofte,
 Men knielt aan zijn voeten. —
 Gij moet niet gaan, gij moet 't bezwaar niet
 [wegruimen
 Zoolang hij zich niet tot den strijd verbonden
 Om de orde te handhaven in 't gevecht. [heeft,
 14. Maar, neemt hij het bevelhebberschap aan,
 Dan behaagt dat aan 't hart van God Endra;
 En de vijand verdwijnt zonder hem te zien."
 Sangkoenni heeft uitsproken;
 Zeer betaamlijk zijn zijne woorden. —
 »Als 't zoo uitgevoerd wordt, oom!
 Neem 'k er genoeg in,

- Doch er ontbreekt slechts een ding aan;"
Tevens zag hij naar zijne beide neven om,
Nakoela en Sadéwa.
15. Bedaardelijk zegt Harja Sangkoenni:
»Ja, voorzeker, het is klaarblijkelijk,
Dat uws vaders groote liefde
Voor u geliefde meester,
In den strijd nog niet wankelde;
Neem hem door geloften in,
Dat valt gemakkelijk,
Zonder naar de neven te zien."
Na dus beraadslaagd te hebben met Sang-
Wacht hij het daglicht af. — [koenni,
16. 'k Zwijg van den nacht en meldt dat 's an-
[dren daags
Na de scheiding de rijkvorst weer verschijnt
Voor de stemhebbende vorsten;
Harja Swatâna verschijnt,
Mondrâkas vorst is verschenen.
De koning Doerjoedâna
Gaat hen, afdalend, te gemoet,
Ontvangt hen minzaam; men neemt plaats.
De legersbenden van het gansche koninkrijk
Scharen zich. — Mondrâkas heir
17. En al de gezamenlijke vorsten
Verschijnen allen met hunne wapens
Op het bevel van zijnen wil,
Alsof ze een aanval gaan doen;
Nadat zij geschaard zijn, nemen
De vorsten en koningen
Zooveel als er zijn, plaats. —
Vaardig komt vorst Doerjoedâna
Naderbij en buigt zich tot aan den schoot neder
Van Mondrâkas koning;
18. Hij zegt op vleijenden, minzamen toon:
»Vader, vorst, uw zoon is zeer onkundig;
Moge er een gunstig hulpbetoon
Van mijn vader voor mij komen;
Door 't aanvaarden van het krijgsbewind;
Uw weenen verwekt ontzag."
Zoo luiden zijn woorden.
»Opstaande is uw voorkomen gelijk
- Eenen leeuw, die niet bestreden wordt."
De zin van ontzag verwekken
19. Is: de slagorde verdedelen in den strijd.
Gij hebt de kracht van zeven grijsaards, zijt in-
En handhaaft in den krijg het doel [nemend,
Van den gebieder, o meester!
In plaats van den Adipâti
Treedt gij op als bevelhebber in den strijd,
Als in staat om den vijand te verdelgen." —
Veel woorden spilt Doerjoedâna,
Allervriendlijkst vleit hij om toegenegenheid;
't Is even als of hij weent.
20. De vorst van Mondrâka antwoordt zachtjes:
»Vorstentelg! handel niet op deze wijs;
Vader is toch al te onkundig,
Te zwak in moeijelijkheid."
Doerjoedâna voltooit zijne woorden:
»Als vader, de vorst, niet wil
Ontferming betoonen
Aan zijn geringen, armen zoon,
Verlangt die gehaald, bedoeld te worden door
Het leven verlengt de straf." [den dood;
21. De koning van Mondrâka zegt weder:
»Als vader het naauwkeurig overweegt,
Dan bestaat er slechts een goed doel,
Zoowel heilzaam als edel;
Sta de helft van 't koninkrijk af:
Willen de Pandoes dat niet,
Dan zal ik voorzeker
Eene slagting gaan aanrigten
Onder hen, in welk oord zij zich ook verbergen,
Ja zelfs tot in den hemel;
22. Zonder eenen helper te bezigen,
Zal 'k den Pandoe-vorst van 't leven berooven
Als hij zich baatzuchtig toont
Door alles te vorderen,
En de eene helft niet wil ontvangen."
Hij mogt niet eens uitspreken,
Daar Soejoedâna zegt:
»Gebieder! dat is niet laakbaar,
Maar 't komt te laat, koninklijke vader!
Bij mijn ziel, de telg des grijsaards sneeft!

Vijf en veertigste Zang.

ZANGWIJS: MEGATROEH. (Metrisch).

1. Velcn mijner bloedverwanten zijn gesneuveld,
Roekmára is omgekomen,
En Boeris Ráwa bezweken;
Dood zijn mijne bloedverwanten,
Vorsten, vrienden en koningen.
2. Voorts zijn tachtig Koeráwas reeds bezweken
Oudsten, leeraars, zwagers t' zamen."
Zij hebben nog niet uitgesproken
De vorsten van Mondráka en Astina
Daar zij zich matigen,
3. Of de priester Swatáma zegt op norschen toon:
» He, koning van Mondráka,
't Staat niet fraai, moeilijkeén te opp'ren;
't Zou jammer zijn, 't land af te staan,
Om die Pandoes dáár, te believen;
4. Ja, vooreerst omdat Daannan-Djája niet dood
Want toch op den dag van gistren, [is,
O koning van Mondráka!
Was de boogshoot reeds goed gemikt
Door den koning van Awongga,
5. Doch zijn wagenmenner Salja pleegde ver-
Door te trekken aan de paarden, [raad,
Zoodat de wagen kantelde
En zijn mikking moest afwijken,
Waardoor 's konings boogshoot miste,
6. Den hals te treffen, waarop zijn doel gerigt
En Ardjoenas kroon slechts raakte; [was,
Die menner is geen getrouw mensch,
Den vijand ziende, wordt hij zijn vriend."
Toen nu de vorst Salja dat hoort,
7. Wordt zijn boezem zeer beknelde bij fellen
[toorn;
De twist trilt op zijne lippen,
Zijn gloënde blikken staroogen,
Hij staat, spannende zijnen boog,
En naar den zoon van Droenna wordt
8. De pijl gerigt van den verhevenen koning.
Swatáma staat, beantwoordt hem
En bijt zich op de lippen;
Swatáma spant nu zijnen boog;
(Zeggende) » Welaan val spoedig neer."
9. De koning van Mondraráka wordt wrevlig en
» Schandelijk zij uw uiteinde, [zegt:
Door mijnen pijl getroffen;
Maar het zou ellendig wezen,
Uw ziel kent niet eens hare plaatse;
10. Ik verwijder mij uit dien hoofde uit dit land,
Daar ik 't oog niet zou willen slaan
Op uw (zoo verachtelijk) rif."
Op beide te gelijk wijzend,
Gaat Doerjoedána hen fluks tegen,
11. Aan de voeten van vorst Salja sterk weenende,
Uit hij liefderijke woorden,
Terwijl hij, de vorst, zachtjes weent.
Nu zijn de vergramden bedaard.
Droennas zoon maakt zich nu weg
12. En zendt gebeden op in 't woud Binnágoes. —
Men spreekt van de stad Astina;
Mondarákas vorst zegt minzaam
Tegen alle de koningen:
» Ofschoon ik voorwaar geen koe ben,
13. Niet schrander; alhoewel ik inderdaad
Geen werk'lijk koning ben,
Geene onderrigtingen bezit
Om over 't eind des krijgs te spreken,
Den strijd nog niet heb aangegord,

Zes en veertigste Zang.

ZANGWIJS: *HASMARANDANA*. (Metrisch).

1. Zou ik dan om het niet aangorden,
Vreezen om in den dood te gaan,
Nu 'k in de zaak betrokken word,
Terwijl ik reeds een oud man ben?"
Nadat hij nu gevierd is,
Wordt plechtig het bewind gehuldigd
Van Salja, 't opperhoofd des strijds.
2. Al de vorsten worden onthaald;
De priesters zijn er getuigen van
Met duizende geestelijken,
Die de verheffing toejuichen
Van Mondrákas legerhoofd;
Deze mare wordt weldra verspreid,
Bereikt den Pandáwa-koning.
3. Toen allen het berigt vernemen,
Dat de vorst van Mondaráka
Astinas legerhoofd zou zijn,
Een magtig, uitstekend kloek vorst,
Een zeer ervaren krijgsheld,
Behoedzaam, 't gevaar voorziende,
Edel, rijk en zeer ervaren,
4. Overwegen de Pandáwas
Wie 't geschiktst is om te weêrstaan
Den strijd van Mondrákas koning,
Die slechts eenig is in den strijd
Als opperbevelhebber.
Inderdaad t' is onvoegzaam,
Mondrákas vorst te wederstaan.
5. De vorst van Dwára-Wáti zegt,
Harja Nakoela afvaardigende:
»Ga gij nu vaardiglijk henen
Naar de tent van Mondrákas vorst,
Neem geene makkers mede;
Als gij bij hem komt, omarm dan
De voeten van Mondrákas vorst,
6. En bied hem tevens uw leven aan:
Of zijt gij al te onervaren,
Op die wijs nuttig te zijn?"
Nakoela wordt iets ingefluisterd
Door zijn Majesteit Kresna:
Nakoela buigt zich voor den vorst
Van Dwára-Wáti en snelt weg.
7. Ik zwijg van Nakoelas reizen.
Er wordt nu wederom vermeld,
Dat Mondrákas vorst wegging
Uit de tegenwoordigheid van
Den vorst Doerjoedána,
Door alle de vorsten gevolgd
Naar de tent van Mondrákas vorst.
8. Beide zijn op weg steeds beschaamd.
De verheven koning Salja
Is gestadig in 't hart geroerd,
Daar hij wil vijandig worden
Tegen den Pandáwa-vorst;
Hij is besluiteloos en weemoedig
Over Nakoela en Sadéwa;

9. Hij maakt geen onderscheid in 't hart
Tusschen kinderen en verwanten:
Indien allen aanwezig zijn,
Valt 't moeilijk ten aanzien der kindren:
Zijn er geen kindren aanwezig,
Dan vervangen hen de neven,
Men bêmint ze even als kindren.
10. Hierover is 't benepen hart ongerust
Van den grooten koning Salja,
Daar toch reeds zijne eig'ne zonen
Allen in den strijd sneuvelden:
Rádên Roekmarâta,
En Boeris Râwa bezweken.
Zijn hart is over Nakoela en Sadéwa
11. Huiverig en innig bedroefd;
Er ontstaat berouw in 't gemoed,
Daar hij reeds den stap gedaan heeft
Om aan te nemen, zijn kracht te meten
Met den koning der Pandoes,
En, na het huldigen, reeds staat
Als bevelhebber in den strijd.
12. Nabij zijne tent gekomen,
Wordt de groote koning Salja
Verdrietiger in het gemoed;
Tot aan zijne tent genadêrd,
Worden aan al de vorsten
Bevelen uitgevaardigd
Om 's andren daags gereed te zijn.
13. Al de vorsten nemen afscheid
Na 't ontvangen der bevelen,
En betrekken hunne tenten.
In den tijd van een paar dagen
Rukt men niet uit ten strijde,
Dewijl de honderd Koeroes toen
Voor hun legerhoofd verschenen.
14. Wijders gaat het verhaal weer voort;
Den koning van Mondarâka
Onthaalden al zijne vrouwen;
Hij ging in de huizen der weduwen,
Bijzitten en echtgenooten, .
Naar Setja Wâti ging hij nu,
Die den vorst in 't voorhof ontving.
15. De tenten worden vereenigd
Van den koning van Mondrâka;
Verbonden zijn fluks de Kratons;
Mandrâkas stad wordt veranderd;
Allerlei verlustigingen zijn er
In velerlei gedaanten.
Men vindt er poorten aan de gehoorplaats,
16. Eene zaal voor al de Mantris;
Meer binnenwaarts een voor de Boepâtis
Met den Krâton verbonden.
Binnen de *Paséban* vindt men
Een zeer fraai en luchtig plein,
Door fraaije sieraân ingesloten,
Verteedrend het gevoelig hart,

Zeben en veertigste Zang.

ZANGWIJS: *MIDJIL*. (*Metrisch*).

1. Nabij de poort verspreidt zich de Poedak,
De rijst verwart zich in zijn stekels;
In rijen is 't jeugdig geboomt' geplant,
Kort en lang gras omsluiten hetzelfde,
Schroomvallig in het rond
Purperkleurig flikkrend,
2. Wedijvrend in glans met de bruine zaal,
Aangenaam voor 't gezicht;
Doch zich bedroevend op 't zien van den vorst,
Schijnt het zijn ondergang te lispelen.
De purperkleur verbleekt
En wekt de droefheid op.
3. Teeder kweelt de Tjoetjoer in het luchtruim
Boven het paveljoen,
Voorspellende de neêrslag in den strijd
Van Mondrákas vorst, den laatsten der telgen.
Tamme paauwen schreeuwen
Op verschillenden trant.
4. Het gejammer der paauwen wekt ontzag,
Die verbaasd, schijnen te gillen.
't Werd langwijlig al de sieraan te melden
Van de tenten, om de aandacht te boeijen.
Alle de vorsten nu
Van Mondráka zijn reeds
5. Door alle de Mantris opontboden
Om met de uitrusting gereed te zijn
Voor den strijd. Al de officieren zijn in rep
En roer. Daar de krijgslieden te zamen
- Nu allen gereed zijn,
Weergalmen de tenten;
6. De luidruchtigheid neemt toe in den nacht
Van de stemmen in 't paleis.
Het leger van Mondaráka stroomt uit
In den nacht, zeer begeerig naar den strijd;
Allen zijn hoogmoedig
Omdat nu hun koning
7. 't Bewind voert als opperbevelhebber,
Magtig op 't oorlogsveld. —
Van den grooten drom van al de koningen
Met de troepen om den strijd te voeren,
Tweemaal honderd duizend sterk,
Is een gedeelte reeds dood. —
8. Wat de doorluchtige koning betreft,
Die in zijne tent is,
Hij wordt door zijn vrouw spijsen aangeboôn;
Hij is niet op zijn gemak bij 't spijsen,
Daar zijn hart bezorgd is
Om 's vijands verdelging.
9. Op al de koningen is reeds gemikt
Zonder hen te missen
Met magtige ontzag'lijke pijlen;
Ook op zeer getrouwe officieren,
Bejaarde, dapp're en sterke
Helden in het gevaar. —
10. Allerlei speeltuigen van den grooten vorst
Doen de tenten daavren;

- Schrikbarend klinken de gongs als de zee:
Iedere tent van alle de koningen
Heeft voor zich afzonderlijk
Een stel speeltuigen.
11. Nu ontvangt de groote koning Salja
Van den opperkoning
Doerjoedâna zeer vele kleederen,
Hij verdeelt die onder al de vorsten
En onder al de Mantris:
Na de ontvangst der geschenken,
12. Komt de koning van de ontmoeting terug,
Die hij met den gezant
Van Doerjoedâna had, die vele belooningen gaf.
Nu ging de vorst in zijn paleis terug;
De Mantris keerden weer
Naar de gewone gehoorzaal,
13. Slechts hunne bedienden mede nemende,
Die de Sirih-doos dragen;
Zij gaan naar binnen, de volgelingen; toen zij
In het bijgebouw gezeten zijn,
Schrikt de vorst door de komst
Van Nakoela; bij de ontmoeting
14. Buigt deze zich aan des konings voeten
En zegt beleefdelyk:
»O gebieder! is het inderdaad waar,
Dat ge o vorst opperbevelhebber zijt
Om den strijd te voeren,
Den vijand verdelgend?»
15. De zeer magtige koning antwoordt hem:
»Jongeling! zoo is het;
Uw bloedverwant Soejoedâna droeg mij
Het opperbewind der zaken over;
Hoe kon ik het weig'ren,
Door de oudsten gedwongen?
16. Door het af te slaan, zou ik me, o jong'ling
Te zeer bezwaard hebben;
Maar wat zal ik doen, 't is een bepaling
(Van God, den Heer der aardwormen,)
Door niemand te ontwijken,
Mijn waardste jongeling.»
17. Nu zegt Nakoela eerbiedig, weenend:
»Heer! doorluchtig koning
- Indien op die wijs de krijg gevoerd wordt,
Oom! wie zal u dan toch bedienen,
Als gij het bevel voert
Doorluchtige meester,
18. Dan ik en mijn jongere broeder
Sadéwa, wij twisten nooit.”
Hierop trekt Nakoela zynen ponjaard:
»Ach! gebieder, tref nu maar terstond
Den hals van uwen dienaar,
Dood mij, o gebieder!
19. Uwe gehuldigde Majesteit
Moet niet naar 't slagveld gaan:
Zou 't nu weer tot een treffen komen?
De vijand, leeraar! gelijkt Batharâdi;
Het ware mij beter,
Geen dubbel gedrag te hebben;
20. Het lust mij, aan uw voeten o vorst! te zijn,
Niet ver van u te knielen,
Zonder zelfs in den dood te weifelen
Voor u o koning! waarachtig leeraar!
Ja, nogmaals, (zeg ik het),
Geen haar breed te wijken.”
21. De koning Salja verschrikt op het hooren
Dat hij wilde sterven
Nakoela, niet wankelend' in den dood.
Haastig zegt hij zachtjes: »o jongeling,
Wil mij dan toch niet den
Boezem openrijten,
22. Steek uw ponjaard weder in de schede;
Handel gij toch zoo niet;
Ik weet echter raad voor u, mijn meester,
En zulks wel door middel van mij zelve;
Indien het mislukt, drijve
En zinke de oceaen weg!
23. U alzoo in dezen toestand ziende,
Zal te meer de koning,
De vorst der Koeroes hevig weenen
En de stad willen overleveren;
De strijd worde hervat,
Darma zal als koning regeren;
24. Ik zal den krijg in persoon voortzetten,
Wees gij mij getrouw,

- Pleeg geen verraad tegen het rijk, meester,
Tegen uw bloedverwant, den Koeroe-vorst,
Die in oprechtheid mij
Legerhoofd gemaakt heeft;
25. Maar ik beveel u aan, (dat gij zorgt, dat)
Hij, die mij tegentrekt,
In den strijd uw oudste broeder zijn moet,
Zoon! de koning Joedisthira moet
In den strijd krijg voeren
Tegen mij.
26. Al de wapens van de drie werelden
Om mij te verwonden,
Kunnen geen van allen iets uitrigten:
Slechts de geschreven talisman bepaalt
Mijn doodelijke p'aats;
Genoeg, ga heen jonker,
27. Want ik, o Râdên, deed in vroegren tijd
Een gelofte voor mij zelven,
Dat, als 't mij toegestaan werd door de gunst
Van Bathâra Goeroe, dat de pijlen der aarde
Geen schram zouden geven
Aan mijn geheel ligchaam,
28. Ingevolge den wensch eens heiligen pries-
[ters,
- Niets mijn gemoed zou ontrusten
Dan alleen de heilige talisman,
Die, door iemand gehouden, welke niet op de
[juiste plaats doelt,
Gewis geen wonde toebrengt
Aan mijn geheel ligchaam. —
29. Behalve uw oudste broeder, de koning, is
Er niemand der menschen,
Die met het geschrift des talismans
Zeker hier in Astina kan komen;
Want hij, die het bezit,
Is uw broeder, de vorst.
30. Zoodra ik dood ben, is de zaak voleind,
En elk bezwaar valt weg;
De verlossing van den Brâta-krijg is voltooid.
Dan blijft er niemand meer over jongling,
Die aan het oogmerk voldoet
Van vorst Soejoedâna.
31. Harja Nakoela stort een tranenvloed,
Hij schijnt het te weigren,
Gedrukt gaande onder 't bevel des konings;
Hij wordt genoopt, spoedig terug te gaan.
»Wees niet weerspannig, vriend!
Neem mijn hart als reisgenoot mede.»

Acht en veertigste Zang.

ZANGWIJS: *KINNANTI*. (Metrisch).

1. Mondrâkas vorst zegt vriendelijk:
»He Nakoela, ga mijn waarde
Nu maar weder spoedig huiswaarts,
Wees toch niet ongerust in 't hart,
Want 't is de wil van Bathâra,
Al hetgeen hier op aard voorvalt;
2. Hij bepaalt den tijd van 't verbergen.
Vang gij het maar verstandig aan,
Het doel moet alleen zijn op mijn bloed,
Bewaar dit geheim onder weg
En toon u verstandig mijn zoon!"
Nakoela neemt ned'rig afscheid,
5. Zeer aarzelend is zijn gedrag;
Nakoela gaat echter op weg,
Komt aan de tenten der Pandoes
Vóór den vorst van Dwâra-Wâti;
Bima 'Rdjoena, Joedisthira,
De makkers van Kresna, zitten
4. Met den koning van Tjempâla
En den rijksvorst van Wirâtha
Vereenigd voor het aangezicht
Van den vorst van Dwâra-Wâti,
Met Sêtjâki, Djoestha-Djoemna
Mitsgaders al de Boepâtis.
5. Nakoela buigt zich, zeggende
Tegen Dwâra-Wâtis koning:
»Gebieder, ik begaf me op reis
Bereikte Mondarâkas tent
En had eene ontmoeting met oom;
Ik verzocht hem om te sterven.
6. Oom, koning van Mondarâka,
Gaf me in 't geheim over de zaak te kennen
(Namelijk mijn oom de vorst Salja,
Bij wijze van influistering:
»Voorwaar mijn vriend, den gebieder
»Verzoek ik, mij in den strijd tegen te gaan.
7. »Joedisthira, uw oudste broeder, de gebieder,
»Moet dan gebruik kunnen maken
»Van het boek der talismannen
»Om mij in den strijd te treffen;
»Zoodanig is het middel voor mij
»Om door de reine schepping te zweven
8. »Naar de woningen des lights; o vorst!
»Er is voor mij geen andre kans
»Dan door die heilge talisman;
»Bezigt men iets anders, voorwaar,
»Men treft niet eens mijne kleederen.
»Indien uw ouder broeder mikt,
9. »Zal hij mij in de borst treffen;
»Ga nu maar weer spoedig huiswaarts,
»'t Faalt niet, dat uw ouder broeder
»De stad Astina zal bezitten."
Zoodanig werd mij bevolen
Door mijn oom, Mondrâkas koning.
10. De koning Kresna glimlachte
En zag zijn jongren broeder aan;

- De koning Joedisthira, die
Aangezien werd, boog zich beschaamd.
Bima, Ardjoena waren blij
Benevens al de koningen,
11. Zij zagen er niet bedroeft uit;
Al de vorsten dachten aan den
Voorspoed van het zegevieren,
En de kommer huns harten week.
Genoeg hiervan. — Er wordt gemeld,
Dat Mondrákas doorluchte vorst
12. Na het vertrek van Nakoela,
Zeer bekommerd van gemoed was
En door zijne vrouw gezocht werd,
(Retna Dèwi Sètja Wâti;)
De koning was zeer bekommerd,
Daar zijne vrouw zeer bedroefd was.
13. (Hij zegt) »Ik koester geene vrees
Al moest ik in den strijd sneven,
Aangezien ik reeds bejaard ben;
Maar 'k heb deernis met u vorstin,
Daar uw kommer al te groot is.»
Tranen breken zijnen wensch af.
14. Waarom toch mijn edelgesteent
Zijt gij tot schreijens toe bedrukt?
Voorwaar, overdrijving doet niets;
De oorsieraân worden vergruisd, meesteres;
Van de wrong zijn de bloemen vernield,
De *Gambir* en *Melâti* zijn verstrooid;
15. 't Is als of 't hart van droefheid breekt
Op het zien van u, Mas Hâri!
En werkelijk improviseert:
»De regen houdt op, vervangen
Door de sterren, 't aangenaam gevoel,
Vergaat door verkeerde neiging,
16. Zoodat de haarwong vernield wordt,
En de sterren schaamrood blozen
Over de sieraân van uw haar;
Zelfs de hertjes zijn ook beschaamd,
Op het hooren van uwe stem
Verbergen zij zich zeer verre.
17. Ook de hommels zijn zeer bedroefd
Bij het hooren uwer stemme;
De hertjes schijnen beschaamd,
Uw zijdelingschen blik te zien.
De hommels zijn zoo zeer bedrukt,
Dat hun hart schijnt gewond te zijn:
18. De talisman op een *Pinang*-blad faalt. —
Wanneer ge uw kleed zult opligten,
Zie ik uwe dijen,
Die als de bliksem blinken.
De voet van den *Angsoka*-boom verdort
Op het zien van uw lendenen zonder plooijen;
19. Het loof van de *Gadoeng* is bezwaard,
't Krult, inkrimpend, om,
Op 't zien uwer beide bollen;
Eindelijk zijn de elpen kokosnoten,
Neervallend op een steenachtigen weg,
Zich verbergend in een diepe vallei,
20. Beschaamd, uwen boezem te zien.
Hoeveel te sneller zou hun vlugt zijn
Als zij dien geheel beschouwden.
Het zijn immers slechts de neergedrukte ran-
Die uit den borstsluijer wijken. [den,
Zij schamen zich, die elpen noten.
21. Men denkt dat ge, even als de maan zijt,
Wen ze bedekt is, waardste,
Over haren geheelen glans." —
Aan de glansen der maan gelijk
De koning Salja Tjondra Kanta,
Bij 't uiten van liefkozingen.

Legen en veertigste Zang.

ZANGWIJS: *MIDJIL*. (*Metrisch*).

1. Hoe nu ook de storm der gramschap woede,
Eêlst gesteent' der aard, ach!
Helaas! ik blijf toch met u verbonden!
De hevigheid der haat doelt op jammer.
't Gestaåg wenkbrauwfronsen
Wekt niet zacht de verliefdheid op,
2. Wil de vriendelijkheid niet doen ontluiken.
Steeds gelouterd eêlgesteente!
Uw dienaar wordt gestraft; hoeveel verborgens
Vermag het, mijn hartzeer op te wekken!
In welk oord ontmoet ik
Een, die op mijne *Mas* gelijkt?
3. Daalde ook de godin Rarassâti neêr,
Dan zou, bij het ontmoeten van haar gelaat,
De godin Rarassâti wat plaats haar
Toevlugt werd, onderdoen in lief'lijkheid.
Groot zijn mij de gunsten
Der liefde van God Goeroe,
4. In u te mogen bezitten, zonnegoud! (1)
Voortreffelijk juweel!
De gemalin van Bathâra Krâma
Doet voor u onder; Dêwi Rarassâti,
Krâmas rijksvorstinne,
Is zonder glans bij u!
5. Niettemin ben ik door mijn woord gebocid,
Strevend naar verdelging, ach!
Ach! begunstig mij, door te verschijnen,
Juweel, ter bewaking tot aan mijnen dood,
Zoo bij dag als bij nacht,
- Ijvrend steeds door lieflijkheid.
6. Wat is het toch, dat mij ellendig maakt?
'k Ben door een last gebocid;
Maar even als of 'k bij voorbeeld werd aangewe-
Oin de sterren des hemels te tellen. [zen
Maak gij ze fraai op
De telgen van uw kapsel. (2)
7. Maar indien gij vertrouwen in mij stelt,
Nader dan mijn ligchaam,
Schenk mij de bloemen van 't zalig genot,
Dat de bloemen der lieflijkheid vallen;
Opdat ik mij in staat
Gevoele om te liefkozen.
8. Voorheen bij 't wegnemen van het kleedje
Gaf bij de *actie*, schier geen *kâti* (3)
Afwijking; tegenstand gaf kracht.
Bij 't zien van 't poezlige, was 't zalig het leven
Wegsmeltend in 't genot, [op 't spel te zetten;
Werd 't smartelijk verlangen voldaan.
9. Maar 't purperkleurig kleed is verschoten,
De bloemen der rustplaats
Zijn verschoven uit gebrek aan poëzij:
'k Ben niet gelijk aan den vorst van Mâhis-
Ardjoena, die duizendwerf [Pâti,
In liefkozing sterker is;
10. En dat 's gewis een blaam voor Mondrâka,
Dat de sponde doodsch is!
De lofzangen zijn verdwenen, ach vergiffenis!
Wat, eilieve, heb ik te beduiden?

(1) Eigenlijk: *Mas-hâri*, een titel, die ook vorstelijk goud, goud des dags beteekent.

(2) De bloemen van de haarwring.

(3) Een gewigt van $1\frac{1}{3}$ pond, oud gewigt.

- Een middel tot verijdeling van den dood,
Bied mij daartoe hulp aan. —
11. Draai overal rond met het bergzand,
Bespied gij de harems
O schrijver! en breng gij papier mede;
Voorts is 't moeilijk, er achter te komen;
Gij vindt er geen, gelijk
Aan 't juweel mijner ziel.
12. Werp de strenge schriften van den schrijver
Zij bièn geene vreugde aan. [weg,
Als het zoo is, doe er ras afstand van,
Laat ze in volle zee maar wegdrijven.
Geef voedsel aan de min,
Doe den borstsluier toe. —
13. Op de bloemen azen de bijen;
Beween de verlepte bloemen,
De hoomels vliegen er verre van af;
Aas gij op een edeler bloesem,
Keer naar het hooger doel weér,
Mijn eeuwig rijk des lichts:
14. Zeven gedaante verwisselingen veranderen mijn
[gevoelen niet
Over 't zoete cener vrouw." —
Mondrâkas vorst staakt nu zijne woorden.
Zachtjes zegt nu Déwi Setjâki:
»Om uw gestaige oppassing bekommert zich
Uwe dienaar." —
15. Al stroever brengt zij hare woorden voort:
»Hoe zal het gaan o vorst?
Hoe veel tijd zal er nog wel verlopen
In dezen strijd, die Brâta Joeda heet?
Zeer ernstiglijk bid ik,
Smeekend neêrgebogen,
16. Dat Bathâra Hâdi schenken moge
Den voorspoed op 't ooglogsveld,
Het zegevieren door de overwinning,
Tot 's vijands verderf. — 'k Doe de gelofte,
Niet te zullen werken,
Spijs en slaap te weren.
17. Mijne bede is, bestendig te dienen,
In den harem te verschijnen,
- Nog niet wars van op den wenk te dienen,
Nog verrukt door naar den vorst te zien,
Bekoord door 't lieflijke
Van den geërdten Heer.
18. Maar de voortreffelijke gebieders
Ziet niet om naar zijn rijk,
Kan maar zoo lig afstand doen van zijn hof,
Ziet naar geene uitbreiding van eigen magt om
En wijdt zich ter dood toe
Door zijn groote liefde
19. Voor den koning der Pandâwas; voorwaar,
Hij leverde zijn lijk,
Toen Nakoela en Sadéwa kwamen;
Koos den dood door 't bevel hem te dooden,
Aanduidend de doodelijke plaats:
Dierhalve zou ik ook
20. Zelve liever vroeger in den dood gaan
Dan over te blijven.
Zou ik toch zijn lijk kunnen aanschouwen?"
Toen Déwi Setjâki dit gezegd had,
Trok zij haren ponjaard
Die in haar hand vlamde;
21. Schier kwetst zij een slagader; ijlings
Schrikt 's vorsten hart hevig,
Zeer haastig omvat hij zijne gade;
De doorluchte vorst ontrukkt haar de dolk;
Haar weerhoudend, zegt hij:
»Ach! ach! helaas! helaas!
22. Mijn zoo dierbaar juweel, Setja Wâti!
Laat af mijn geliefde,
U zelve om te brengen! het is verkeerd.
Wijders ben ik zelf zeer erbarmelijk,
Ontferm u op aarde
Meestres, voorwerp mijner hulde,
23. Die voor mij, naar gissing, als honderd mil-
Zoodanig gezegde [hoen meesteressen zijt!
Wordt door u mijn juweel, als waarheid be-
[schouwd;
Weet gij niet dat een geheimzinnig woord
Het beste middel (onthaal) is
Om op eene zoete wijs te misleiden?

Vijftigste Zang.

ZANGWIJS: *DANGDANG GOELA. (Metrisch).*

1. Nu aan de vorstin de dolk ontruikt is
Door haren gemaal, den koning Salja,
Zegt hij haar tot haar vertroosting:
» Als Nakoela wederkomt,
Zal 'k dat wenend kind doen bedaren;
Ach mijn schat, waar bevindt zich
Een onzer vijanden,
Die m' in den strijd kan tegengaan?
Wie der duizend wonderbaren uit de drie we-
[relden
Mij durft tegentrekken, vernietig ik in 't front.
2. Reuzen, monsters en gedochten voorwaar
Verdwijnen door mijn manier van hand'len.
Al de koningen der menschen
Vergaan door mijn heldenmoed;
Wees alzoo, meesteres, niet bekommerd,
Mijne woorden zijn opregt,
Die mijn liefste aanneme,
En met zich in het graf voere;
Ach vorstin! mijne ziel zal voorzeker alleen
In 't rijk des lichts aanlanden
3. En in waarheid belooning erlangen.
Zou ik bij honderd duizend nimfen verwer-
Hetgeen aan 't lieflijke gelijkt [ven
Van jeugdige vorstinnen,
Die bekoorlijk en beminnenswaard zijn.
Van de beminlijkste vorstinnen,

- De schoonste vorstinnen,
Vorstinnen van diamanten,
Is in de drie werelden, slechts Déwi Setja Wáti
't Edelgesteent der schepping,
4. Bevoegd, honderd duizend nimfen te regeren,
Die de uitstekend schoone zullen dienen,
Welke 't puik aller vrouwen is. —
Moge mijn schat bestendig
Het sieraad van de bedsponde zijn
Namaals in het hemelrijk,
Bij het boeten der lust,
Als wij vereend in min ontvlammen,
Onafgebroken in den tijd der eeuwigheid,
In Endra's hemel zalig zijn.
5. Maar mijne onvolmaaktheid, o meesteres!
Is, dat ik nog een menschlijk wezen ben,
En bovendien nog als koning
Een groote heirmagt gebied,
En geen hoogepriester volgen kan
Om met lijf en ziel ten hemel te varen.
Als men als vorst regeert,
Moet men gewis het heir volgen.
De geestlijke leeraar, die op zich zelve staat,
Vaart met lijf en ziel omhoog.
6. De dood is niet gesmaakt geworden door
Resi Naráda, (Kannóka Poetra,) (1)
Wiens grove ligchaam zeer gaaf bleef,

(1) Dit is zijn bijnaam.

- Noch door Râma Parâsoe. —
 Als vorst moet men den dood ondergaan,
 Bij 't verhuizen naar den hemel
 Zoo als vorst Djanâka (1),
 Benevens de koning Kanwa (2)
 Dierhalve zal dan ook, meesteres mijn ligchaam
 Weldra zoodanig worden.
7. Door immer de min te willen dienen,
 Is in mij de wereld verouderd;
 De jeugd wil niet terugkeeren.
 Gij, geliefde, zijt voor mij
 Een rijkdom van vele landschappen;
 Hoe zou dan nu mijn gemoed
 U niet onderscheiden,
 En naar eene maagd verlangen?
 Welaan, dat wij dan t' zamen zalig zijn
 In 't hemelrijk van Indra,
8. Daar 'k niemand verwerf, die u ooit vervangt.
 Gij zijt het alleen, die hier en ginder
 Bevoegd zijt vereend met mij te leven,
 Indien gij mijn *bloesem* (3) zijt;
 Zal 'k de honigbij zijn en azende,
 U weten te bereiken
 Om mijn lust te boeten.
 Indien ge een jong blad mogt worden
 Zou 'k als een kruipende plant mij slingeren
 Om dat blad, ja om u.
9. In onzer onderlinge betrekking
 Zijn we onafscheidbaar, steeds bij elkander,
 Zoo als t' zaam vereende vrienden;
 Zoodat het bezongen wordt
 In een zinspelend Kawi-gedicht
 Door de geleerde mannen,
 Hoe mijne schranderheid
 U somtijds weet te verschalken. [maken
 De hofdichter weet scherpzinnig toespeling te

- Op Setja-Wâti en Salja.”
10. Luide mogt voort Mondrâkas vorst zeggen,
 Terwijl hij 't juweel der vrouwen kust:
 »Ja, waar zou men eene vinden,
 Die op mijnen schat gelijkt?
 Al waren er ook eedle vrouwen
 Uit den hemel van Endra,
 Zouden ze aan u niet gelijk zijn.
 Gij hebt reeds kinderen gebaard,
 Zij zijn Hérowâti en Baannowâti (4).
 En Soerti Kanthi (5), die zonder weêrga zijn.
11. 't Voegt mij niet, waardste, haar op te noemen;
 Evenzeer zijt gij immers nog geschikt;
 Gij zijt nog jeugdig, vol schoonheid,
 Op heel 't aardrijk zag ik nooit
 Eene, die u mogt overtreffen;
 Want zelfs Bathâra Krâma
 Kan het niet ontveinzen,
 Dat uw schoon alles overtreft,
 Zoodat er alles op heel de aard bij achterstaat;
 En al de geleerden zouden tegen elk
12. Eene beschuldiging inbrengen, behalve tegen u;
 Zij stierven als zij uw bijslaap kenden.
 Daar ik nu ten allen tijde
 U nimmer verlaten heb,
 Zoudt gij, wanneer ik niet bij u sliep,
 Van de aarde ontvoerd worden. —
 Bij aldien ik zelf nu
 Een domoor en geen held ware,
 Zouden gewis al de goden u begeeren,
 Die thans (mijn) tooverformulieren vreezen. —
13. Waardste! de brandstapel is nog niet verwon-
 [nen,
 Men blijft nog wachten op 't verhaal van u.
 De woorden van Salja doelen
 Nu op de onbestendigheid;

(1) Koning van *Mantili*.(2) Koning van *Mendang Kawoelan*.

(3) Ook bijwif.

(4) De gemalin van *Socjoedâna*.(5) De gemalin van *Karna*.

- Snedig weet hij 't al aan te wenden,
 Hij schildert bekoorlijkheên
 Tot streeling der schoone.
 Hij is zijn schildring ten einde,
 Geene woorden weet hij voor haar meer te
 » Van de juweelen der aard [vinden:
14. » Bestaat slechts Setjawâti voor Salja;
 » Als gij te voorschijn treedt pas na 't baden
 » Bij een overzigt der aarde,
 » Zijt gij van al de schoonen
 » Het liefelijkst; bij het uitspuiten
 » Van het vallend *Sirih*-spog,
 » Als gij vrolijk glimlacht,
 » Wordt het door de goón opgeraapt;
 » En het zou, onder al de aardbewoners ver-
 » Allen lieflijker maken; [deeld, hen
15. » Even zoo als 't hart eens geleerde, zelfs liet
 » Klaarblijkelijk 't schrijfpapier." — [varen
 De vorst van Mandrâka zegt voorts:
 » Op 't zien van de kelk der bloemen
 » Wil de gansche stad haar plukken." —
Kawi redja beteekent:
 Een groot hofgeleerde;
Nijata patinggal Kartas =
 Klaarblijkelijk het schrijfpapier verlaten.
Soka tandjoeng galâra =
16. De liefelijkste bloemen der aarde.
Gâlara, indien het wel vertaald wordt:
 Blijven moeilijk lang op de steenen (liggen) (1).
 Zoodanig is de beeldspraak,
 Om Sétja-Wâti af te malen.
 Zou hij nu nog voort willen gaan?
 Zijn gansche leven door
 Haar malend, zou hij niet einden,
 Met de bekoorlijkheden van Setja-Wâti,
 Koningin van Mondrâka.
17. Vervolgens zegt nu de koning Salja:
 » Bergen zouden in zes zeeën storten
- » Alvorens uw evenbeeld te zoeken."
 Hiervan is de bedoeling:
 » Bergen zouden in zes zeeën storten
 » Indien men wilde zoeken
 » Naar het schoone evenbeeld
 » Van de vorstin van Mondrâka:
 » Al stortten ook de bergen in zes oceanen,
 » Zou men dan uw beeld vinden?
18. » Wat zou er van mij zelven toch worden
 » Als ik van u moest afgescheiden zijn?
 » Wij moesten maar t' zamen sterven,
 » Dan heb ik geen ander doel
 » Dan de dood slechts, die niets anders voedt
 » Dan mijn vurigst verlangen
 » Om altijd in liefde —
 » Geuren met u voort te leven;
 » In eeuwigheid onwankelbaar bij mingenot
 » Door zeven gedaanten heen." (2)
19. Onvermeldbaar zijn de streelingen en
 Liefkozingen van Mondrâkas koning,
 Doormengd met kiesche gezangen;
 Tusschenbeide eens lagchende
 En glimlagchende in zoeten bijslaap,
 Uitende zoete woorden
 Bij het opwekken der lust,
 Zoodat spoedig de drift ontwaakt
 En 's vorsten hart zich verheugt bij 't boeten
 Zijn majesteit vermant zich, [der lust.
20. Gedurig aan zijn hartzeer denkende,
 Viert hij des te sterker zijn genieting bot,
 Dartlende in 't gemoed op 't genot;
 Vermeerderend zijne troost,
 Tot dat hij in gaat sluimeren
 In den bogt van haar gordel
 Met sombre gedachten.
 De vorstin is gansch afgemat. —
 Overkropt door de zangwijs Dangdang Goela,
 Vorm ik die van Sri Nâta.

(1) Of zij worden opgeraapt.

(2) Zeven gedaanteverwisselingen, zielsverhuizingen, menschwordingen of incarnatiën.

Gen en bijtigitste Zang.

ZANGWIJS: *SRI NATA. (Metrisch).*

1. De vorstin is zeer slaperig,
Doch haar gemoed bespiedt het of
Ze ook door haar man verlaten wordt;
Dies haar hart staâg ongerust is:
't Is daarom dat zij reeds lang
In biddende houding volhardt,
Weigerende spijs en slaap;
Schoon haar vrees straks bewaarheid wordt
Kan zij hare slaperigheid niet verwinnen.
2. Zij slaapt met zijn hand onder 't hoofd,
De eedle vorstin Setjawâti;
Zij droomt zeer lieflijk dat zij zich
't Hoofdhaar met zekre rijstsoort wascht.
Uitermate liefelijk
Is de sluimering der schoone.
't Uur van zevenen is daar,
't Schijnt, dat het den slapende wekt;
Verschrikt, ontwaakt Mondrâkas koning, vorst
3. Zijn hart verkeert in moei'lijkheid, [Salja;
Daar zijn arm nog verstrekt tot een
Hoofdkussen voor zijn gemalin
En moeilijk weg te trekken is;
Welligt zou hij verstoren
De sluimering van zijn gemalin:
Indien zij klagend ontwaakt,
Kan hij niet ten strijde trekken;
Zij toch, zou den koning Salja, omhelzend,
4. Weencnd zeer begeeren om meê te gaan;
Weshalve de Heer der menschen
Allengs zijnen arm terugtrekt,
Door hem een weinig weg te halen;
Aanhoudend zoetjes en zachtjes
Dus doende, maakt hij zijn arm los;
Haar buikgordel boeit hem nog,
Daar zij er op gelegerd is;
Dien ras aanvallend, snijdt hij dien met zijnen
5. Om nu niet in haar kleed te snijden, [kris;
Blijft er een klein stukje vast;
Dat kleine overschietend stukje
Rafelt hij los, waar het vast blijft,
En maakt het zoo in orde;
't Afsnijden geschiedt onmerkbaar;
Zwaar valt de vorst het heengaan,
(Dit wil zeggen, dat hij langzaam gaat),
Steeds weêrkeerend, 't hoofd omdraaijend hij
6. (Dit zegt zooveel als teruggaan, [elken tred;
Bij elke schrede omziende),
Daar hij haar hart verweduwd maakt, (1)
't Zijne wondt als ware 't gekerfd.
Hij keert weer en schrijft een brief
En 't schrift vermeldt zijn jammerklagt:
»Meesteres! ik verlaat u,
»Wees naderhand niet droefgeestig.»
Zoodanig schrijft de koning van Mondarâka.

(1) 't Verweduwend hart. *BILDERDIJK.*

7. En legt den brief naast de slaapster;
 Wijders neemt hij een (gouden) ring
 Van zijne pink af en plaatst die
 Aan haren ringvinger, bij het
 Verwisselen houdt de koning
 Hare hand met de zijne vast.
 Ook plaatst hij aan haar zijde
 Een gouden beeldje, dat hij fluks voortschuift
 En vast tusschen haren boezem insteekt:
8. De Koning van Mondrâka zegt
 Nu tegen dat gouden beeldje:
 »Zeg gij tegen uwe moeder:
 »»Moeder! waarom nog te leven!»
 De vorst is gegriefd in 't hart,
 Bedrukt, bij sterken tranenvloed,
 Daar hij zijne gade aanschouwt,
 Wier schoon toeneemt bij d'aanwas van 't zoet,
 Door 't licht van waskaarsen links en regts be-
9. 't Is of hij geen krijg zal stichten, [schenen.
 Nu hij de koningin aanschouwt. —
 Op hem, den koning Salja,
 Daar hij, de Heer der menschen, reeds
 Zeer uitvoerig vermeld is,
 Komt het verhaal niet weer terug,
 Maar 't bekort zijn handelwijs;
 Hij dan, de Heer der menschen,
 Vergaart de verwelkte bloemen zijner gade,
10. Maakt heur verwarde haren op
 En heur haarwring ijlings los,
 Steekt er spoedig Menoer, Jasmyn, Tjempâka
 Gambir-bloemen in.
 Als verplet is 's vorsten hart;
 Zeer ontsteld, blijft hij anstig staan
 Hij, de zeer magtige, vreest,
 Doch verwint zijn groote liefde:
 Als gekorven is het hart van Mondrâkas vorst. —
11. 't Is nu op 't slag van negen uur,
 En de koning gaat naar buiten;
 't Leger staat reeds in slagorde,
 Daar de vorsten beoorloogd worden;
 Na lang gewacht te hebben,
 Marcheert het naar het vorstelijk plein
- Tot voor de Pasanggrahhan;
 Het schijnt een brandende vuurberg;
 Schittrend vertoont zich 't heir van Mondarâ-
12. Na zijn gâ ontslopen te zijn, [kas koning.
 Gaat der menschen Heer uit het hof,
 Door het heir in staatsie omstuwde,
 Door de grooten omgeven;
 Stijgt op zijn juweelen kar,
 Draagt de kroon; die vuurrood flonkert,
 Van robijn, smaragd, saffieren
 Schittert, bliksemstralen schietend:
 Veelkleurig is zijne gansche wapenrusting.
13. De groote trom klinkt, beantwoord
 Door die van al de koningen;
 Elk leger heeft afzonderlijk
 Zijne eigene groote trommen.
 Der vorsten drom maakt gedruisch,
 De voorhoede van 't heir rukt uit;
 Dof is 't gedreun van de olifanten en wagens,
 En paarden van de ruitery.
 Men komt aan het groote plein van Soejoedâna;
14. De tenten op het Koeroe-veld
 Staan geschaard; gelijk eene stad
 Zijn de tenten van Soejoedâna
 Aan het groote plein. 't Is ochtend;
 De legers van de vorsten
 Stonden, na derzelver vertrek,
 In vollen krijgsdof gereed;
 Zij allen bleven nu wachten
 Op hunnen bevelhebber, den koning Salja;
15. Bij de komst van Mondrâkas vorst
 Beweegt zich de gansche schare,
 Klinken de speeltuigen lustig
 Bij 't gebriesch van paarden en olifanten.
 En de stemmen der krijgsknechten,
 Wier kreten met gedruisch weërgalmen;
 Gewond door droefheid zijn de harten
 Van al het volk der Koerâwas
 Over den dood huns legerhoofds, Awonggas
16. Joelend en tierend, getroffen, [vorst;
 Ontzet, bedeesd, pijnlijk, huivrig,
 Daar zij een legerhoofd krijgen,

- Dat d'ouden Karna overtreft;
 Een zeer dapper, magtig krijgsheld,
 Voortreflijk, koen, zeer uitmuntend,
 Schatrijk, in alles volleerd;
 Over heel de wereld roemt men
 De bovennatuurlijke magt van vorst Salja.
17. Heel de heirmagt der Koerâwas
 Zweert, in 't hart verheugd, hijgende
 Naar wraak, verdelgend aan te vallen;
 Dies maakt het een vrolijk gedruisch.
 De zeer doorluchtige koning,
 Van Mondrâka verheugt zich op 't zien,
 Van al de koningen der
 Koerâwas, die t' zamen ijv'ren
 Om met heel de heirmagt dapper aan te
 [vallen
18. De hooge priesters bewijzen
- Hun hulde, heilgen en geestelijken
 Loven bereids de overwinning.
 Talrijk zijn de getuigen, die,
 Oponthoden, gestaâg
 Van het gebergte aankomen:
 Allen eerbiedigen het,
 Dat hij tot legerhoofd gesteld wordt
 Om ten strijde te gaan, de groote koning Salja.
19. Als met levenwekkend water
 Begoten, zijn al de krijgslîen;
 De gewapenden rukken aan
 Met hun hoofden, aanvoorders van 't heir,
 Even als de vloed der zee,
 En gelijk aan brandende bergen;
 De menigte wimpels zijn
 Als wolken door wind gedreven;
 Zoo als de zon schitteren de wapens achteraan.

Twee en vijftigste Zang.

ZANGWIJS: PANGKOER. (Metrisch).

1. Koen en dapper is 't Koeroe-heir,
Met een houding als of 't fluks zal aanvallen
En den vijand vernietigen;
De helden branden van strijdvuur;
De glans van de krijgslîen vervult aller harten
Als bliksem, die 't duister wegvaagt.
De aanval op den vijand blakert.
2. Op het Koeroe-veld gekomen,
Wordt de slagorde gevormd tot groot bezwaar
Van Mondrâkas koning, die aan 't hoofd staat
Benevens al de vorsten;
De heirmagt vertoont zich als een betrokken
Vorst Doerjoedâna staat achter, [lucht:
Door al de mantries omgeven
3. En al zijne bloedverwanten.
De rijkvorst gaat rond, bescherming verleenend.
De dappre helden sluiten aan;
De slagorde is onverbreekbaar.
't Gros van 't heir staat in 't duister, schijnt een
Als rommelende gebergten [donkre wolk.
Zijn de kreten der legermagt.
4. 'k Zwijg van de in orde geschaarden.
Het leger der Pandâwas komt aanrukken;
't Wordt donker als viel de dampkting neêr.
't Staat vol, menig gezigt ver.
Onverwijld rukken alle de koningen uit
Met de vaandels en speeltuigen;
Allen hebben reeds post gevat.
5. Onveranderd blijft de slagorde
Der *Harda Tjandra* als weleer, bij Karnas
Men valt aan als de vloed der zee, [dood.
Ijvrend om de zege in den strijd.
Uitstekend is de volharding der Koerâwas,
Hun heldhaftigheid ontwikkelend,
Bij groote trouw in het gevecht.
6. Vooraan is alles geregeld,
Alleen de vorst van Mondrâka blijft achter,
Daar hij in gesprek is met zijn
Bloedverwant Doerjoedâna;
Met 't voetvolk vallen zij t' zaam woedend aan
De groote koning Salja [de spits aan.
Rukt golvend met zijn krijgslîen voort.
7. De Koeroes moorden verschrik'lijk;
Het dof gedreun der voetstappen wekt den
[moed.
't Gros van 't Pandoe-heir verspreidt zich
Als de donder eens vuurbergs.
Al de officieren en eedlen staan onwrikbaar,
Nakoela, Djoesta-Djoemenna,
Setj'ki staan volhardend pal.
8. Lustig is de aanval in den strijd,
Wederzijds elkaâr afwêrend in het gevecht;
Afwisslend strijdend op verschillende wijs.
Duizenden zijn gesneuveld,
Weêrzijs vermindrend, elkaâr schoppend en
[treffend.

- De kantelende aardbol davert,
In schudding is het waternest.
9. Werkoedâra helpt ook mede,
Valt toornig aan en zwaait de knods heen en
Veel gebeukte wagens verbrijzlen, [weer.
Vele olifanten liggen verstrooid,
Met de hen berijdende vorsten, die dood zijn.
Maar Doerjoedânas verwanten
Strijden gezamenlijk te voet.
10. Velen keeren weer, 't Pandoe-heir
Juicht op 't zien vallen der paarden en oli-
En der verstuivende wagens, [fanten
Gebeukt door Bimas knodse.
Van de Koerâwas staan er twintig onwrikbaar
Werkoedâra wederstaande, [pal,
Door veel pijlen aangevallen.
11. Harja Daannan Djâja haast zich
Hulp te bieden door het schieten van zijn
Die, in menigte vereenigd, [pijlen,
Het gansche luchtruim vullen
En bij zwermen op den vijand nedervallen,
Snorrende en krioelelend komend.
Het Koeroe-heir telt vele doên.
12. A djoenas magtige pijlen
Zijn ontelbaar, en als regen uit de lucht.
De Koeroes ruiken naar 't speeksel;
De voorhoede is achteloos
In den strijd. Mondrâkas vorst slaat er geen
[acht op,
Maar denkt aan het vreesselijke
Der pijlen van eergisteren.
13. Den strijd zeer moeilijk makend,
Komen er honderd duizende pijlen voort,
Daar van Harjoena in zijn woeden
Viermaal honderd duizend schichten
Steenbergen voortbrengend, op den vijand stor-
Gestaâg de schedels verplettren, [ten,
En de lichamen geheel van een rijten.
14. Zij ijzen, de scharen der Koeroes,
Hun vlugt is vol siddering, gemengd met vrees,
Stuivend verward door elkander,
Om het zeerst alom luid schreeuwend.
Vorst Salja wordt gansch verlaten door 't
[grootte heir;
Alleen Mondrâkas volk blijft nog,
Waarvan geen enkele deinzen wil.

Drie en vijftigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. De doorluchte groote koning Salja houdt stand;
Mondrâkas heir keert weerom,
Valt verdedigend aan.
De koning staat in zijn kar
Onder 't lossen van zijn pijlen.
Hij, de steun des strijds,
Salja, de vorst der krijgslîen,
2. Die voor de Koerâwas den weg baant, wan-
Hij, Salja, het legerhoofd, [kelt niet.
Heeft vlammende wapens,
Die losbarstend, vuur geven,
Beteuglend den woesten aanval
Van Bima en Parta;
Lustig rent hij ten strijde,
3. Onder 't lossen van zijn voortreffelijke schichten.
Bima, Parta weêrstaan hem,
Lustig kracht ontwikkelend,
Schijnbaar haar afleggende.
De dampkring vertoont zich als rook,
't Aardrijk als in brand
Door de zoo sterke kleuren
4. Van de drie strijders: bliksemstralen schieten
Uit hunne schietbogen; t' zamen
Snorren in menigte
Pijlenzwermen als weerlicht.
Salja wordt door beide bestormd.
't Gebruik der wapens
Klinkt zeer luid door het luchtruim:
5. Afgrijzenwekkend is het gevecht van die drie.
Na een langdurigen strijd,
Delft Mondrâkas koning
Het onderspit; zijn pijlen
Worden weggevaagd door die van
Bima en Parta;
Zijn groote strijdkracht verzwindt,
6. Zoodat de koning Salja in gramschap ont-
Zijne gansche strijdkrachten, [brandt;
De schriklijkste pijlen,
Na ze bezworen te hebben,
Schiet hij af; ijlings komen er
Een mil'joen reuzen,
Drie mil'joen volgen hen op.
7. Als storm en regen voortkomend uit een dwarl-
Davert hun voorwaarts streven, (wind,
Den vijand naderend,
Aanvallend, bij 't haar pakkend, bijtend,
Rondhappend, alles verwoestend.
De strijdmenigte
Dringt van achtren gestaåg op.
8. Velen van het Pandoe-heir worden gebeten;
Zij stuiven vreezende uiteen.
Velen sneúvelen er;
Het Pandoe-heir is ontsteld;
De titans hebben d'overhand
Met hun Badâma's,
En pijlen; slaan met knodsen,

9. Spiessen met weershaken, beukelaars, werpspie-
Met heel de wapenrusting. [sen, strijdkolven,
Reeds zijn velen vernield
Van der vorsten krijgslieden
En van 't krijgsvolk der koningen.
Al de koningen
Verzaanlen de vlugtenden
10. Bij Kresna en bij den koning Joedisthira.
't Gemeene volk wordt overstelpt,
Gejaagd, opgevreten.
Door het tooverformulier
Sneven er bij tienduizenden.
De koning Kresna
Vaart ijlighet bevel uit
11. Dat het gansche Pandoe-heir moet nederleggen
Al zijne krijgswapenen;
Dat allen volstrektelijk
Geen weêrstand biên in den strijd.
Dat, gruwende op 't zien der reuzen,
Elk ze neêrlegge.
Nu het geheele leger
12. Het bevel hoort van den grooten koning Kresna,
Leggen allen te zamen
Hun wapens neder.
Van Tjempâlas-, Wirâthas-,
Ngamartas- en Dwâra-Wâtis —
Volk is er geen, die
Een enkel wapen houdt;
13. Elk sluijert zich. De zwelgende reuzen komen;
Schier aangrijpend, krijschen zij,
Ziende hunnen vijand
Gansch stil, alleen gesluijerd.
De reuzen falen in hun doel,
Zij staan gansch verstomd,
Tegen over die sluijers;
14. Geheel verbaasd staan de reuzen gansch on-
Terwijl zij nog steeds morren, [noozel;
Wordt er weer bevolen
Door den grooten koning Kresna;
Allen kruisen te zamen
De handen op de borst,
De blikken neêrgeslagen.
15. En nu Kresna's bevelen alom bekend zijn,
Buigen allen zich fluks neer,
Slechts de handen kruisend;
Al de reuzen maken front,
Zij zijn niet in staat te gillen,
Allen sprakeloos,
Als of hun mond beklemd is;
16. Bedremmeld, verbaasd, staan al de reuzen
De vorst van Dwâra-Wâti [verstomd.
Zegt nu bedaardelijk
Tot den vorst Joedisthira:
»He, broer! trek fluks op tegen den
Vorst van Mondrâka,
Gij zijt immers genegen;
17. Wanneer de vorst Salja weder van gramschap
Is het ware tijdstip daar. [blaakt,
Om list aan te wenden,
Of heel 't aardrijk wordt verwoest.”
Lang en vriendelijk sprak nu
De koning Kresna
Tegen Vorst Joedisthira;
18. Doch de doorluchtige koning Joedisthira
Boog zich, zonder te spreken;
Ook had hij medelij,
Niet durvend te haken naar den
Dood van zijnen natuurgenoot.
Nadat hij reeds lang
Gebukt staat en niet spreekt,
19. Zegt de doorluchte vorst Kresna op harden
»Zeg, wat wilt gij dan, broeder! [toon:
Daar gij niet durft strijden?
Zonder meelij voor de vorsten,
Die allen toegenegenheid
Aan u betoonden;
En zulks overweegt gij niet:
20. Indien op die wijze de groote koning Salja
Het volk der vorsten verdelgt,
Dan zou 't u op die wijs
Beter zijn in 't woud te gaan,
In een gehucht op 't gebergte,
Daar gij niet meêwerkt
Om de zege te betwisten in den strijd,

21. Niet meêwerkt om als vorst in 't rijk te rege-
Gramstorig onderwijlen [ren."
Wrijft zich Werkoedâra
Bij voortdoring op de borst
En gromt steeds. Kresna zegt verder:
» Zeg, waarom dan toch
Toont uw hart zich onbuigzaam?
22. Iemand, die zoo eensklaps den strijd niet voeren
Tot verdelging des vijands, [wil,
Waarom werkte die eerst
Om het rijk te hernemen?
Hoe kan hij den strijd niet willen?
Ziedaar, dat is het
Waarlijk, hetwelk ik berisp."
23. Nadat nu de koning Kresna dit gezegd heeft,
Antwoordt Joedisthira zachtjes
Den rijksmonarch Kresna:
» Gebieder! wanneer dan toch
Vond ik er welgevallen in?
't Was om uwent wil;
En dierhalve dan ook nu
24. Verzoek ik in ernst dat de gebieder aanwijze
Wie 't zijn zal, die moet dooden,
Volgens Bathâras wil,
Den vorst van Mondarâka.
Hoe! zal ik het moeten zijn?"
Glimlagchend zegt nu
De vorst van Dwâra-Wâti;
25. » Welaan broeder, pleeg den dag van gisteren
Toen de last ontvangen is [raad,
Van den koning Salja,
Bevolen aan Nakoela."
Joedisthira antwoordt nu:
» Mondrâkas koning
Heeft, wel is waar, bevolen,
26. Dat hij zou afgemaakt worden door mijne
Doch van u, geliefde vorst [hand,
Ging het woord nog niet uit;
Dierhalve is mijne bede
Daartoe uw bevel te ontvangen;
Een enkel woord slechts,
En ik zal het uitvoeren.
27. Indien nu aan mij het bevel gegeven wordt,
Zooals gij 't beveelt, zal 'k thans
Ten strijd gaan trekken tegen
Den vorst van Mondrâka."
De doorluchte Kresna sprak voorts:
» Ja, broer, inderdaad,
(Zoo mogt Kresna nu zeggen)
28. Dat toch heet geen spreken, om zoo te ver-
De woorden, dat hij werkelijk [draaijen
Door uw hand zou sneven;
't Heilig boek *Klima Sâda*
Zal het middel daartoe worden."
Vorst Joedisthira
Heeft nu naar waarheid gehoord
29. Het bevel van den doorluchten koning Kresna,
En doet fluks de gelofte
Dat hij zich den strijd aantrekt:
Elk, die het verneemt, ontstelt;
De gong, een gift der Goôn, roert men;
Kresnas oorlogs-gong
Kliukt door de lucht tot antwoord.
30. De koning Joedisthira doet een smeekbede
Aan Dwâra-Watis koning:
» Mijn gebieder en koning!
Uwer majesteits zegen
Zal ik pligtshalve vervullen,
Omdat gij, o vorst
't Beminlijke (1) in den strijd beschermt;

(1) Dit ziet op het vrouwelijke geslacht en tevens op de volgende zangwijze.

Vier en vijftigste Zang.

ZANGWIJS: *SADANA TJITA*. (Metrisch).

1. Heer! slechts gij, doorluchte koning, zijt de
Vorst, die doelt op de onderhouding der we-
Op de welvaart van heel de aarde; [reld,
Ik gehoorzaam op uw wenk,
Handlend op last van u, gebieder,
Die mij de taak oplegdet;
Gij, o gebieder, wordt
Gehoorzaamd." Spoedig bestijgt hij
De kar van juweel, amethyst en saffieren
Met smaragden opgesierd.
 2. Met gedruis omringen nu de scharen
In plegtigen optogt vorst Joedisthira;
Het geschreeuw van het leger raast:
Aanvallend rukt de koning
Joedisthira uit. 't Heir schoolt bijeen
Als de telgen van de zee.
Regenboogglansen stralen van
Al de verzamelde vorsten.
Er is alarm; trommen, gongs en bekkens rom-
Als vielen er duizend bergen. [mlen
 3. Als donder klinken gongs, bekkens, zware
[bellen.
Groote bekkens klatren vreeslijk als regen-
De koning Kresna beveelt nu [vlagten.
't Heir, den sluijer af te doen,
De wapens weder op te vatten
En allen aan te sluiten.
- Het groote heirleger
Behoudt nog den *Tjandraśa*-vorm;
Te zamen rukt het Pandoe-heir in den strijd
Luidruchtig is het woeste bedrijf, [aan,
4. Zeer magtig zijn de tooverformulieren,
Snel ontwaakt uit de spraakloosheid, valt
Den vijand gewapend ziende, [men aan;
Veldelgt men t' zaam denzelven.
De koning Joedisthira schiet fluks
Zijn magtige pijlen af,
Die in menigte rookend,
Vreeslijk raauleud door het luchtruim,
Geweldig op den vijand vallen. Miljoenen
Titans komen uit zija boog.
5. Meer en meer neemt Joedisthiras toorn toe,
Zijne pijlen staaplen van achtren
In lagen en zwermen vereend op:
Harja Palgoenna helpt reeds
Door zijne pijlen af te schieten,
Die bij miljoenen afgaan,
Den vijand verjagend.
Werkoedâras Barga-Wastra-pijlen
Afgeschoten, komen steeds met zwermen weer
Talrijk, in menigte bijeen, [voort,
6. In zwermen op den vijand vallende.
Salja staat in het toppunt zijner kracht;
In toorn spant hij zijnen boog,

Een tooverformulier zegt
 Hij op, mikkend, doet hij een gebed:
 Er komen gedrochten voort,
 Reusachtig van achtren,
 En allen zeer verwoed, doelende
 Op den vijand, die op 't naadren gansch
 [uit een stuift.
 Velen der troepen sneuvlen.

7. Joedisthira ziet hoe het gros van 't heir
 Door veelsoortige pijlen benard wordt:
 Miljoenen Démons komen voort;
 Zij lossen nu vaardiglijk
 Honderd duizend miljoenen pijlen.
 Parta en Werkoedára
 Bièn t' zamen haastiglijk
 Aan 't tooverformulier weêrstand.
 Madras zonen, en Djoestha Djoemna, Setjâki
 En alle de koningen
8. Schieten allen vaardiglijk hunne pijlen af,
 Die als regen in de lucht op een dringen,
 En neêrstrijkend den vijand wegvagen;
 Maar groot zijn de moeilijkheên;
 Sneuvlen er duizend, twee duizend komen;
 Honderd duizend, die verdwijnen,
 Worden door tweemaal honderd duizend ver-
 [vangen.
 De verwoedheid neemt steeds toe;
 Hoe veel afwerende pijlen er zijn mogen,
 Zijn zij onvoldoende
9. Van den kant der Pandoes; als witte mieren
 Vlieden de pijlenzwermen door de lucht,
 Die het groote vuur aanvallen.
 IJlings zegt vorst Kresna aan
 Darma Poetra: »Gij wordt gelast, fluks
 't Formulier boek *Kalima Sâda*
 Vaardig aan te wenden:»
 Darma Poetra is zeer verheugd,
 Door Dwâra-Watis vorst herinnerd te worden
 Om bijstand te bièn, gedenkt 't bevel,
10. Smeekt zegen af over 't formulier-boek,
 En na 't bidden en spreuken opzeggen,

Schiet hij zijn bliksemschichten af;
 Een zee van vuur vlamt in het rond
 Met hellen gloed, die de wereld vervult;
 't Slagveld dreunt van 't gedonder,
 Het vuur valt overal aan,
 Al de Démons worden verbrand
 Tot assche, niet een enkele blijft er over
 Door (d'invloed) van de *Kalima Sâda*.

11. Mondrâkas vorst kent nu zijn stervensuur;
 Hij vreest niet, zoodat hij zijnen boog spant;
 Al zijn pijlen zijn afkomstig
 Uit den verheven hemel.
 Na zijne pijlen gemikt te hebben,
 Wordt de gansche dampkring vol;
 De ophoepende pijlen
 Vallen hevig neêr als regen.
 Daannan Djâja lost snel zijn werende pijlen.
 Vaardig schiet Werkoedára
12. Zijne afwerende schichten tevens af
 Om de hemelsche pijlen te keeren.
 Salja zendt honderd duizende
 Millioenen tot antwoord.
 De hemelpijlen worden gekeerd
 Door Bima en Ardjoena,
 Wier pijlen talrijk zijn.
 Joedisthira ziet het daadlijk,
 Dat Saljas pijlen, bovennatuurlijk krachtig,
 Bergen en slangen voortbrengen,
13. Zoodat zij 't luchtruim vullen met het doel
 Om op de afweringen te storten.
 Bimas en Ardjoenas pijlen
 Zijn als stralende sterren.
 Joedisthira schiet vaardiglijk af
 Den pijl *Kalima Sâda*;
 Afgeschoten zijnde,
 Dringt die tot in den boezem door
 Van vorst Salja: de *Kalima Sâda*
 Schijnt te glanzen, 't bloed drinkend;
14. Spuitend, spattend, stralend, stijgt het bloed;
 De koning Salja rolt in zijn wagen,
 Vereeuwigd door zijn dapperheid;

Zijn reeds opgestegen ziel
 Wordt door al de goden ingehaald,
 Die Mondrákas vorst volgen;
 Het luchtruim davert luid. —
 Anders is 't met 't eerbewijzen
 Aan het lijk, dat in den strijdswagen neder
 Van der menschen heer, Salja; [ligt
 15. De dood van hem, den vorst van Mondráka
 Ontstond door vorst Joedisthiras pijlen.

't Lijk is gansch verbleekt. Stofregen
 Daalt met allerlei geuren;
 Glansen verspreiden licht in den nacht. —
 Ik zwijg nu van het lijk van
 Mondarákas vorst,
 Salja, die kloek in den strijd was.
 't Heir stuift uiteen. De koning van Astina [toornt,
 Hij heeft geen plan, te deinzen.

Vijf en vijftigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. Koning Soejoedâna en zijn bloedverwanten,
Verbijsterd, wrekend aanvallend,
Zijn hun raad ten einde;
Hetgeen nu zeer verlangd wordt,
Omdat allen 't sterk begeeren,
Is, dat ze uit al hun magt
Hunne pijlen afschieten:
2. Door de windpijlen, waarmede Ardjoena af-
[weert,
Weggevaagd, door den wind meêgevoerd,
Allen teruggejaagd,
Worden de Koeroe-pijlen
Dwarlend door dien wind weggeblazen.
Spoedig valt men aan
Zwaaijende met de knods.
3. Werkoedâra, Setjâki, Djoestha-Djoemenna
Mogen zich t' zamen wreken.
In toornig postuur, de handen in de zij,
't Menschelijk gelaat verdraaijend,
Wekt Werkoedâra afgrijzen;
Vele vijanden storten neer,
Vervier- en verdriedubbeld.
4. De Koeroes, die Werkoedâra wederstand biên,
Sterven, op den grond verspreid.
Doerjoedâna is schuw,
Deploijeert; velen sneuvlen,
Of vlieden om levensbehoud,
Door elkaar springend,
- Onmerkbaar gedekt.
5. Nagejaagd en opgezocht door Werkoedâra,
Is Sengkoenni verborgen,
Afgemat, hijgende,
Weenend, hevig klagende;
Aangepakt, valt hij, neergesmaakt
Door Werkoedâra,
Bij 't haar gevat, geslingerd.
6. »Daar hond! Sengkoenni! gij zijt een zeer ge-
Die steeds onderrigting gaaft, [meen mensch!
Om onheil te stichten;
Daar! proef hier de smaak eens van.”
Sangkoenni schreeuwt bij voortduring,
Smeekt vergiffenis;
Geweldig wordt hij getrapt,
7. Geschuurd, bewusteloos, 't hoofd opengesple-
»Verduur dit nu, Sangkoenni! [ten.
Dat ik mij op u wreek;
Gij, krankzinnige koning!”
Sangkoenni hijgt naar den adem,
Slepend weeklaagt hij.
Ras door de knods gebeukt,
8. Is Sangkoenni verplet, vergruisd; 't geteisterd
Wordt aan stukken gescheurd en [lijk
Haastig geworpen naar
De vier hoeken der wereld,
Noordoost- en Noordwest-waarts tevens,
En Zuidoostwaarts,

- Zuidwestwaarts, alom in 't rond.
9. Bij den dood van den verscheurden Sangkoen-
 Het gansche heir op de vlugt [ni, slaat
 Naar het hoofdgebergte.
 Het bloed gelijk eene zee,
 Golvend, door den wind voortgezweept.
 Waarlijk, ontzetting
 Wekkend bij den aanschouwer.
10. De klippen zijn de doode paarden en olifanten,
 De biezen zijn de pijlschachten,
 De knevels vormen 't mos,
 De wimpels zijn de vlaggen,
 De wagens verbeelden schepen.
 't Al te melden van
 Die bloedsieraan, duurt te lang.
11. Na het ontkomen van koning Doerjadana,
 Die niet geraakt werd in den strijd,
 En wiens tijdstip nog niet

- Aanbrak om te sterven, ging
 Het geheele leger terug
 Naar de veldtenten.
 Al de groote koningen,
 12. De vorsten, edelen, Mantris en krijgshelden
 Betrokken hunne tenten.
 Genoeg; er wordt verhaald
 Van Mondarâkas tente:
 Een oude regent van het rijk,
 En die vertrouwd werd
 Met de vorstin te spreken,
 13. Daar zij zich levend met het lijk moest begra-
 Had zich alreeds gewond [ven,
 Om kennis te geven
 Aan Setja-Wâti, 's konings gemalin,
 Dat haar gemaal ontslapen was,
 Gesneefd in den krijg;
 Zulks hoorend, verzinkt zij in rouw.

Zes en vijftigste Zang.

ZANGWIJS: *HASMARAN DANA*. (Metrisch).

1. Nadat hij 't vermeld heeft, sterft hij.
Mondarâkas tente davert,
Het bulderend geweën klinkt luid
Van bloedverwanten en magen.
Setja-Wâti geeft geen acht
Op tooi van kleet, gordel of wrong.
't Oog op haar dolk gevest, gaat zij
2. Naar het slagveld om in den dood
Te gaan met den koning Salja;
Mevrouw Setja-Wâti schijnt ras
Naar Endras hemel te volgen,
Daar zij naar haar gemaal zoekt;
't Middel om hem na te volgen
Is voorwaar, 't herkennen van zijn lijk.
3. Ten aanzien van deze opoffring,
Kan 't niet anders of 'k moet zeggen,
Dat er reeds een voorbeeld bestond
Van een vrouw, die haar man volgde
En moeite had, zijn lijk te vinden:
Tjitra-Wâti, in vroegren tijd,
Gemalin van Ardjocna Sasra,
4. Koning van 't rijk Mâhis-Pâti,
Offerde zich bij vergissing met een ander lijk
Echter is dit slechts een gerucht, [op;
Daar al de achterblijvenden
Een gezigt ver van haar bleven. —
Wat nu verder de reis betreft
Van Mondrâkas rijksvorstin;
5. Zij had eene dienstmaagd bij zich,
Die niet van haar meest'res scheidde,
Zij was Humban Soegandi genaamd;
De vorstin reed in een wagen
Van fraai edelgesteente;
Even alsof zij weldra wist waar 't lijk was
Van den Heer der menschen, Salja,
6. Komt zij bijna aan het midden van den rand
Van 't Koeroe-veld; toen zij het ziet,
Breekt gansch onverwachts haar wagen
Als om de reis te vertragen,
Zoodat zij nu te voet gaat,
t' Zamen elkaâr geleidend,
Zij en Humban Soegandi.
7. Zij betreden de bloedmoeras,
Brokken van pijlen zijn 't struikgewas,
Gescheurde wimpels vormen 't mos.
Onafscheidbaar gaan de vriendinnen
Elkaâr voorop vervangend;
Soegandi is verheugd, eindlijk
Aan d'overwal des bloeds te zijn:
8. Déwi Setja-Wâti vermoeid
Door de moeilijkheden der reis,
Lijdt veel aan de voeten bij 't glijden
Door de afgehouwene hoofden,
Bezoedeld door de lijken;
De vorstin houdt nu stil, rust uit,
Zittende op een olifantskreng,

9. Als op een fijnen zwarten steen;
 Op haar gemak zat zij neder,
 Humban Soegandi nevens haar,
 Zeer zwaar den adem halende,
 Bekropen door de maden,
 Die haar voeten wasschen met spog van bloed,
 Van rood bloed, dat nog versch is.
10. Na lang zitten gaan zij weêr voort,
 Leunende op brokken van pijlen:
 Bij het betreden knarst het gedruis
 Van verbrijzelde wapenen,
 Slagtanden en van lijken,
 Ribben, kuiten en van dijen,
 Van krengen, die ontbonden ziju.
11. Al hetgeen zij gezien hebben,
 En hetgeen zij gehoord hebben,
 Daarop slaan zij volstrekt geen acht,
 Mits zij spoedig 't lijk ontdekken

- Van der menschen Heer, Salja.
 Zij zijn weer zeer vermoeid door 't gaan,
 Rusten op een gebroken kar;
12. De stok der vlagge bestaat nog,
 Wier langzaam wapprende uiteinden
 De kar tegen den zonnegloed beschermen en
 Op haar gemak rust zij nu uit [dekken.
 De vorstin van Mondraka;
 Nadat zij lang gerust hebben,
 Gaan zij voort over bruggen van lijken.
13. Beider voeten zijn vol blaren.
 Setja-Wâti en Soegandi
 Vord'ren langzaam op haren weg,
 Gestaag bezodeld door lijken,
 Zich stootend aan gebrokene kakebeenen
 En stuitend tegen bekkenelen,
 Bij 't doen rinklen der gouden hoofdsieraân,
 [die boven drijven.

Zeven en Vijftigste Zang.

ZANGWIJS: *MAS KOENTIR*. (Metrisch).

1. Op dezen togt van de vorstin Setja-Wāti
Verspreidt zich een bloedgeur,
Een vuile, vunzige rotlucht,
Die in het reukorgaan indringt.
2. De eed'le vrouw weeklaagt den geheelen weg
» Ach, mijn meester! hadt gij [over:
Mij niet verlaten om eerst op te varen
Naar 't gewest der onsterfelijkheid;
3. Wacht bij 't gebouw aan den ingang van In-
Aan de tusschenplaatse (dras rijk,
Om over de brug te gaan, die naar 't dooden-
rijk geleidt;
Ach, gebieder, vorst van Mondrāka!"
4. Een kraai krast in een boom, tot herinnering
Het oogmerk van haar hart; [aan
De eedle vorstin Setja-Wāti.
Schijnt haar schreden te verhaasten.
5. De kraai krast aanhoudend langzaam en zacht-
In dat krassen hoort nu [jes;
De eedle vorstin Setja-Wāti
De roepstem van koning Salja:
6. » Spoedig! spoedig! waarde Déwi Setja-Wāti,
Ik wacht reeds op u in
Een verblijf van 's hemels voorhof."
Zoodanig was 't, wat zij hoorde.
7. De vorstin spoedt zich nu, op luiden toon
» Soegandi! dat is uw [zegt zij:
Meester, die toeroept, dat hij mij wacht."
- Zij verhaast nu hare schreden,
8. Gaat midden over 't veld tot aan de knie door
En plast er hard door heen. [’t bloed
Zij ziet een schitterende zee,
Namelijk: eene golvende,
9. Gelijk een fraaije, purperkleurige oceaen.
Glanzend vertoonen zich
De gebrokkelde eilanden;
Stukken van vlaggen drijven voort,
10. En de randen van wimpels worden wegge-
De visschen verspreiden zich snel; [voerd.
De schildpadden zijn als paarlemoer,
Dragend halsketens, achter- en voorhoofd sie-
[raân.
11. Kreeften vervangen de rad'ren der juweelen
Pijlen en spoorpijlen [karren.
Dooreen, zijn de hinderpalen eens bergs;
Klippen zijn gewis de wagens;
12. Voor zeilen dienen de wapperende zijden
[stoffen.
(Voor masten) de stokken der vlaggen,
Die gaaf en ongeschonden zijn.
Zeer velen van de vlaggen zijn
13. Weggevoerd, door den wind aangerand, naauw
[zichtbaar;
Noordwaarts, Zuidwaarts, Westwaarts
En Oostwaarts dobbren de wapens
Als schepen, die naar de klippen snellen.

14. Bij 't volgen in den dood, streeft men gaarn
[naar een naam:
Naar den naam van het schip;
Oorspronkelijk, mijn waardste, zijn
De beteekenissen hiervan:
15. Gaarn te volgen, heet: den dooden man te
Slagregen is een bijnaam, [volgen,
Waardoor men den schipper verstaat;
Barâta beteekent het schip;
16. Schatten heeten de uitgelezenste koopwaren;
De hoofdsom is het ligchaam;
De schepen zijn de schilden en beukelaars.
Setja-Wâti is de scheepsvrouw,
17. Die op een zee van louter bloed zeilt;
De schepen zijn de beukelaars en schilden,
De kapitale waar is 't leven;
Bij de overvaart doelt zij op winst;
18. Die winst is hare uitstekende opoffering,
Strevend naar een verheven oord.
De zin van uitstekende winst
Is de opoff'ring om dat oord te verwerven.
19. De winst, het voordeel, doelt op hare opoffe-
De vorst, voorwien zij boete doet, [ring.
Wordt door Setja-Wâti verkregen,
Daar zij naar 't voortrefflijkst oord streeft:
20. 't Valt Setja-Wâti wezenlijk moeilijk.
Wogan heeft veel beteekenissen;
Moga beteekent: wezenlijk.
Dus is de zin; »wezenlijk moeilijk
21. Valt het zoeken van de vorstin Setja-Wâti;”
In dier voege gaat zij
Elken overleden koning
In zijn wagen onderzoeken.
22. Bij 't bestijgen blijkt het, geenszins haar vorst
Allen zijn van andere afkomst. [te zijn;
De houding van de dooden
Is niet die van koning Salja.
23. Al de vorsten, in de wagens gedood, hebben
Nog hun praalgewaad,
En hunne schietbogen naast zich,
Zij verlangen niet meer naar werk.
24. Elk, die door Déwi Setja-Wâti gezien wordt,
Gedood in den wagen,
Kan zij niet wel vergelijken
Met den vorst van Mondarâka.
25. Bedaardelijk zegt nu Déwi Setja-Wâti:
»Oudre zus, Soegandi!
Vele koningen zijn er dood,
Die nog in hun wagens liggen,
26. Maar zij gelijken niet op onzen gebieder,
Der menschen Heer, Salja;
't Voegt hun t' zaam' in dienst te zijn
Bij den heer, Mondrâkas koning.”
27. Zeer vermoeid is de koningin Setja-Wâti.
't Is of zij zich doorsteken wil,
Zonder te wachten op 't vinden
Van haar gemaal, den vorst Salja.
28. In dier voege geschraagd door Bathâra Hâdi
In hetgeen bedoeld wordt,
Wil de vorstin Setja-Wâti
Weten waar 't lijk haars gemaals is:
29. Zoo even wilde de vorstin Setja-Wâti
Zich zelve dood steken,
Thans wil zij bij bliksemlicht naderen;
Niet denkende aan de plaats van 't schijnsel,
30. Wil zij slechts bij bliksemstralen getuige zijn:
Door hare vermoedheid
Vermag zij 't niet, weer rond te gaan;
Eindelijk nadert zij een schijnsel,
31. 't Is van een koning, wiens glans zich in 't
Bij meng'ling van stralen; [rond verspreidt
Hij wordt door 't bliksemvuur bewaakt
Bij een milden bloemenregen.
32. Voorwaar, als de voortrefflijkste onder de an-
Wordt Mondarâkas vorst, [d're vorsten
Als in zijn dood verschillende
Met al de ovrige koningen,
33. Door de koningin Setja-Wâti genaderd;
»Van wien eilieve
Mag deze omstraalde wagen zijn,
Wiens glansen een sterk licht verspreiden?”
34. Donders raat'len, regens klaat'ren, norsch
[bruist de zee,
Zacht is de bloemenregen.

Vaardig snelt nu Setja-Wâti,
 IJlings klimt zij op den wagen.
 35. Toen zij nu ziet wie in den wagen nederligt,
 Werpt zij zich ijlings aan
 De voeten van haar gemaal, den vorst;
 De koningin krijscht weenende.
 36. Door Déwi Setja-Wâti wordt (schier) opge-
 Het lijk van haar gemaal, [wekt
 Aan wiens lippen zij ijlings hangt

Met de grootste belangstelling.
 37. De gansche borst is gewond, 't bloed bezoc-
 Op de wonden legt zij *betel* [delt haar.
 Als of ze een geneeskruid aanwendt
 En hem wekt, zeggende: »Sta op!
 38. Ach! gebieder, neem mijne minzame taal aan,
 Even als iedre keer,
 Nadat gij gehoor hadt verleend;
 'k Ben u, zeer verlegen, gevolgd.

Acht en bijtzigste Zang.

ZANGWIJS: *DANGDANG GOELA*. (*Metrisch*).

1. Ach! mijn gemaal, mijn koning, gebieder!
Waarom word ik niet naar mijn naam ge-
Mannentoorn biedt voorbeelden [vraagd?
Van liefde- en meêdoogenloosheid.
Gij verliet mij, maar ik bezoek u.
Vermoeid ben ik bij uitstek,
Hetwelk te kennen geeft,
Dat ik uiterst afgemat ben,
Strevende naar bevelen, doch niet uit vermaak;
De uitkomst levert droefheid op.
 2. 't Zwaardontblooten deed de overledene voor-
[heen
Niet zoo bedaard, dat hij daarna stil kon weg-
Setja-Wâti zegt, dit duidt aan: [sluipen.
Dat gij, bij 't heengaan, o vorst,
Mij, toen ik sliep, steelsgewijs verliet,
En naar het oorlogsveld weekt.
Arme, honigzoete!
Aangebedene! 't ging niet van harte,
Om zoo maar naar het oorlogsveld heen te
Daar gij in persoon uittrokt." [trekken,
 3. *Sirat mâdoe dhjan masâdji-sâdji*
Geeft te kennen: de klaagtoon van 't weenen.
»Hij deed zijn woorden niet gestand,
Geveinsd was zijn vleitaal,
Immer gereed, verraad te plegen,
Ging hij, zonder 't te zeggen;
Wat had ik toch misdaân?
Eindelijk viel ik in flauwte;
- Maar uw dienstmaagd, o koning, kon niet
Waar ook, uw voeten te kussen. [nalaten,
 4. Hoe! ben ik misschien afkeerig geweest?
Ach! mijn gebieder, liefkoos mij toch,
Wil uwe dienaress streelen,
Op vleijerij onthalen,
Op zoete, lieve woorden, daar ik
Door een bloedstroom overstak.
Hoe toch mijn gebieder
Verstokt gij uw hart zoo zeer?
Ik was schuld'loos en werd onwetend gehou-
Helaas! ach! meester! koning!" [den;
 5. 't Zou lang duren als zij beschreven wierd,
De gansche weeklagt van Setja-Wâti:
Als een groote berg is haar leed,
Meer en meer neemt 't verdriet toe. —
Daar zij niets meer te wachten heeft dan
't Vervullen van haar wensch om
Te volgen, denkt ze aan den dood.
Glimlagchend trekt zij haren dolk,
Toen zij zich vonnist, vertoont haar ponjaard
[een vlam,
Bij 't treffen tusschen haar boezem:
 6. Onverschrokken doorsteekt zij hare borst.
Het bloed spuit er uit, rood als *Galoega*.
Het afstroomende bloed is dun.
Lang duurt het dat zij ontslaapt,
Aanhoudend worstelt zij met den dood.
Zij wenkt bij tusschenpoozen;

- Heesch van stemme, zegt zij:
 »Zuster Soegandi, keer terug
 Naar Mondràka zonder dat gij nu naar mij
 Leef gelukkig in uw huis; [wacht,
7. Maar mijne waardste, verhaal gij dan toch
 Aan het dichtrendom der geheele stad,
 Dat ik mij dus gedragen heb,
 Dan ontsta er een gedicht
 Van mijne getrouwheid op aarde:
 Als zij welwillend zijn
 De dichters der hoofdstad,
 Dan ontstaan er toepasselijke verzen,
 Zoodat men deernis heeft bij 't hooren van mijn
 En elk aan de tranen deel neemt." [daàn
8. De dienstmaagd Soegandi zegt nu zachtjes:
 »Ach meesteres! op welk tijdstip dan toch
 Scheidde uw dienstmaagd een oogenblik
 Van haar eed'le gebiedster?
 Waar ze ook van gedaante verandert,
 Zal ik haar voeten kussen;
 Al verhuist ze ook duizendmaal,
 Soegandi zal haar bedienen;
 Als zij haar verlaat, wie zal haar water geven
 Als zij 't gelaat wil wasschen?"
9. Zoo luidde de taal van vrouw Soegandi;
 Zij wil gaarne wachten in 't uitspansel,
 't Is als of ze er haar meesteres ontwaart.
 »Wacht op mij, mijn meesteres!
 Op uw dienstmaagd in 't luchtruim."
 Setja-Wâti geeft alzoo
 Den laatsten snik en sterft.
 Rookende glans spreidt zich in 't rond,
 Glansrijke lichamen bliksemen te gader,
 Een bloemregen verspreidt zich.
10. 't Optrekken der dijen geschiedt terwijl het
 [bliksemt;
 Vrouw Soegandi weet nu dat haar meesteres
 Alreede overleden is:
 »Ach! helaas! mijn gebiedster!"
 Snellijk trekt zij nu haren ponjaard
 En buigt zich eerbiedig neêr,
 Haar borst doorboorend;
- De dienstmaagd Soegandi is dood,
 Haar meesteres Setja-Wâti in den dood volgend;
 Zoodat de twee vorstelijke dienaressen
11. Bekend staan in den Barâta-oorlog.
 Het kan geenszins betwijfeld worden
 Of haar handling had noodwendig
 Zulk eene betoovering
 Dat hij, die zulks het eerst verhaald heeft
 En Hempoe Sedah heette,
 Algemeen geloofd werd;
 De dichter kon het zoo eensklaps
 Er niet bijvoegen en er ook niets afnemen
 Uit vrees voor veel verwijten:
12. Ligt hield men hem voor een leugenvermeer-
 [deraar.
 De overleden Setja-Wâti wordt verwelkomd
 Door honderd duizend engelinnen,
 Die met gedruisch inhalen
 De ziel van Mevrouw Setja-Wâti
 In de juweelen rustplaats.
 Duizend engelinnen
 Bewijzen allen hare hulde
 Aan de koninginne Setja-Wâti,
 Vleijend zich nederbuigend
13. Voor aller meesteres Setja-Wâti,
 Die zij aannemen omdat zij als wereldling,
 Getrouw aan haren echtgenoot,
 Een verheven rang bekleedt
 En de engelinnen te boven gaat,
 Die haar binnen leiden
 In haar zalig verblijf.
 De doorluchtige vorst Salja
 Wordt op dezelfde wijs in triomf vergezeld.
 Nu davert het hemelrijk.
14. Salja's ontmoeting met Setja-Wâti
 Heeft plaats in den smaragden hemel;
 't Juweelen huis dient tot rustplaats;
 Maar hunne te zamenkomst
 Is, als of zij te zamen droomen;
 Hun zaligheid overtreft
 Meer dan vierduizendvoud
 Het regeren in Mondràka.

- Hunne ontmoeting is niet als voormaals op
Setja-Wâti en Salja [aarde.]
15. Doen zich nu van ligchaam veranderd voor;
Al de lekkernijen zijn naar hun wensch
En verzaden hun begeerten;
Zij denken niet aan hun daân
Op aarde. Mevrouw Setja-Wâti,
Overstelpt door genietingen
In hare gewaarwordingen,
Smaakt heil in 't hart en in 't ligchaam;
Setja-Wâti's verbazing is uitermate;
Zoo iets had zij niet verwacht.
16. 'k Zwijg van hen, die zaligheid verwierven
In den hemel, de doorluchte vorst Salja,
Gelukkig met zijne gade. —
Er wordt nu verder vermeld,
Dat het gansche heir der Pandâwas
Doerjoedânas spoor gaat volgen,
Wetende, dat zijn plaats
Aan de monding der rivier is.
Ja, hij verschuilt zich, duikend; de bodem
Is Doerjoedânas verblijf; [der zee]
17. Hij verbergt zich uit onbegrensde vrees,
Overgrootte schande, overmaat van ramp,
Van ellenden en behoeften;
Hij gevoelt een grootte spijt,
Geen enkele bediende heeft hij meer;
Allen vliên overal heen,
Afgescheiden zijn de vrouwen,
De stad Astina is verwonnen.
Doch uithoofde Soejoedâna nog niet dood is,
Wil de koning der Pandoes
18. Nog niet in de hoofdstad binnen trekken
En blijft op zijn gemak op 't Koeroe-veld
Zoo lang er nog geen berigt is
Van Soejoedânas schuilplaats.
- Toen men nu daarvan de tijding krijgt,
Verhaalt het volk zijn meester,
Dat die plaats bekend is,
Daar hij in de monding der rivier verzonk;
In den waan van bestand te zijn onder water,
Zoo als een zwarte rivierschildpad,
19. Niet bekommerd, door het water te gaan,
Den waan koesterend, bij magte te zijn
Om te ontkomen. Begeerig, om
IJlings 't leven te redden
En 'eenmaal zijne plaats weder te bekleeden,
Indien hij niet ontdekt wordt
Door zijne vijanden.
Toen de koning der Pandâwas
De schuilplaats verneemt van den vorst der
Spreekt hij tegen vorst Kresna, [Koerâwas,
20. Die vaardig 't Pandoe-heir beveelt; luide
Klinkt het bevel van den koning Kresna,
Om naar de schuilplaats te zoeken
Van den vorst Doerjoedâna,
Die zich in 't zeestrand verborgen heeft,
Gedoken onder 't water.
't Heir der Pandoes trekt reeds
Uit met al zijne wapenen.
Vrolijk, luid klinkt 't gebriesch van paard en
Bij 't geratel der wagens [olifant,
21. Van al de vorsten en koningen.
Vaandels en wimpels schitteren voor 't oog
Bij het razen der speeltuigen.
Slechts Bima loopt driest regtuit,
Hij berijdt geen paard of olifant;
Woest speelt hij met zijne knods
Terwijl hij te voet gaat:
Al de vorsten, edellieden
En rijksraân zijn luidruchtig met hun heir—
De monarch is in 't midden. [scharen;

Dezen en vijftigste Zang.

ZANGWIJS: *SRI NATA. (Metrisch).*

1. Er wordt niets gemeld van den weg
Der opmarcherende troepen;
Komende aan Doerjoedâna's plaats,
Davert het geschreeuw der krijgslieën,
Bij 't klinken van trom en gong;
Olifanten en wagens gaan ruischend voort.
't Gewapende heir houdt stil,
Het strekt zich uit langs het zeestrand,
't Krijgsvolk spreekt, wijzend naar Soejoedânas
2. De vorsten scharen er zich om, [schuilloek.
Zij allen zien naar het water,
Dat kringen vormende, aantoot
Een roering daar, waar iemand is.
Werkoedâra begint fluks
Uittartend gestaâg te roepen:
Ach! helaas! Soejoedâna,
Waarom het leven te redden,
Als of gij geen groote vorst, geen koningstelg
3. Gij gedraagt u als een laag mensch, [waart?
Overtreft elk in 't kwaad op aard;
Uwe ontsnapping is ongehoord.
Den brave toch, betaamde het,
Om naar den dood te wenschen,
Strevend, door de knods te sneven.
Kom, welaan, ontvang gij nu
De knods, d' uitnoodiger ten dood!
4. Nu de koning Doerjoedâna
Onder in het water aanhoort
Het roepen van Werkoedâra,
Stijgt hij snel uit het water op,
Gestaâg boven komend
Met loshangend, gansch doornat haar;
Aangerand, wijkt hij op zij,
En houdt stil voor 't aangezigt
Van de koningen Kresna en Joedisthira.
5. Naar Werkoedâra wijzende,
Zegt Soejoedâna overluid:
» He, Werkoedâra! Ik heb niet
Getracht om den dood te ontvlieden,
'k Was lovende en biddende.
Omdat ik in het water was
Zou ik daarom bevreesd zijn?
Indien gij tot mij overkwaamt
Met tien miljoen gansch uitgeruste krijgslieden,
6. Zou ik dan ontmoedigd worden?
Werkoedâra antwoordt daarop:
» Waarom verbergt gij u dan toch?
't Betaamde in den strijd te sneven.
Indien gij wildet vlieden
En tot Bathara Goeroe vloodt,
Wie zou u dan versterken?

(1). Naam van Werkoedâras strijdknods.

- De Démons en de reuzenschaar
Zou ik verschalken, daar ge in den strijd ver-
[raad pleegt.]”
7. Soejoedâna slaat de armen in 't rond
(En zegt): » Gij zijt toch 't uitvaagsel der aard!
Gij zijt een minnaar der titans,
Een regte vuilik op deze aard,
Een echtgenoot van Harimbi;
Waarlijk, gij zijt een hondenaas.
Welaan, roep nogmaals om hulp,
Vraag den koningen hulptroepen;
Tien miljoen, tien duizend miljoen legerscharen
8. Van reuzen, reuzinnen en goôn;
Duizend millioen krijgslieden,
Om mij in 't verderf te storten,
En ik zal niet terugdeinzen.”
De vorst van Dwâra-Wâti
Geeft nu antwoord op de woorden
Van den vorst Doerjoedâna:
» Wat is dat voor een handelwijs?
Daar de Pandoes uw vijand zijn, regeert gij
9. Gij zijt slechts een vloekwaardige, (slecht;
Zonder een enkle bediende.
De Pandâwas brengen krijgsvolk:
Ja, hoedanig toch moet dit gaan?
Het zal man tegen man zijn.
Als eens konings edelman strijdt,
Al is het een bejaarde,
Dan nog zal geen Pandâwa
Zich op eene onvoegzame wijze gedragen.”
10. Nu neemt de koning Kresna een
Stel koninklijke kleederen,
Een borstplaat, koninklijke kroon,
Een wagen en een olifant,
Die men voor zijn aanschijn brengt.
Met luider stem zegt vorst Kresna:
» He, koning Doerjoedâna,
Maak gij maar niet veel praatjes,
Zet gij nu het koninklijke sieraad maar op,
11. De kroon; bestijg gij den wagen,
Of bestijg gij den olifant,
Indien gij geen voertuig begeert;
- Ja, kies gij maar een van beide,
Schend de hofgebruiken niet:
Met uw loshangend doornat haar
Zijt gij gelijk een booze geest,
Die der vorsten gewoonten schendt:
Zet de kroon op, ik spoor u tot een knods-
12. Doerjoedâna geeft tot antwoord [strijd aan.”
Aan den vorst van Dwâra-Wâti:
» Wel voorzeker, koning Kresna,
Maar wie is het, dien gij aanwijst
Om strijd met mij te voeren;
Vriend Joedisthira, de koning,
Heeft d'aard van een geest'lijke;
Daannandjâja heeft in den strijd
Slechts lust in 't hantéren van den boog in
13. Nakoela en ook Sadéwa [zijn kar;
Zijn beide voorzeker nog jong,
En voor mij geen weerpartijders;
Indien 't Werkoedâra niet is,
Moest gij maar aanwijzen,
Wie mijn slagen zal wederstaan.”
Nu zegt de koning Kresna:
» Doe nu maar verder geen verzoek,
Ja, hij is het, dien ik aanspoor tot den knods-
14. Zoo rustig redekavelend, [strijd.”
Komt op 't onverwachtst opdagen
Madoera's doorluchte koning,
Bala-Déwa, welke verschijnt
Van uit zijn kluizenaarscel;
Hij gaat, sluipend onder 't lommer,
Doch nadert tot de hoofdplaats,
Treff eenen goeden wagen aan,
Bestijgt dien en begeeft zich naar den zeeoever.
15. Ieder verschrikt, die hem aanschouwt;
Haastiglijk gaan al de vorsten
Met grooten spoed hem inhalen;
Wijders gaan al de koningen
Hem zeer beleefd ontvangen,
En zeer vleijende toespreken.
De koning Joedisthira
Zegt op een roerenden toon:
» O, gebieder! door het geluk wordt de komst

16. Van uw majesteit achtervolgd,
 Daar gij u toch nog bezig hield,
 U steeds in 't gebed te oefenen;
 Het voordeel van dat bidden is,
 Dat gij nog levend aantreft
 Uw leerling, die den strijd vergelijkt."
 Tevens't ligchaam buigende,
 Glimlacht hij onder 't vriendelijk
 Spreken, de doorluchte koning Joedisthira.
17. De groote koning Kresna zegt:
 »Gebieder! zeer zegenrijk is
 De komst van uwe majesteit,
 Daar gij het toevallig bijwoont,
 Dat er een tweegevecht zal zijn."
 Zijn majesteit Bâla-Déwa
 Zegt nu op een zachten toon:
 »Broeder, vorst van Dwâra-Wâti,
 De God Narâda heeft mij een wenk gegeven,
18. Dat niet allen het belevén,
 Dat gij voor de zege in den strijd waakt."
 Een dof gedreun maken de familiën;
 Zoowel de mannen als vrouwen
 Van Parta's huis dringen op.
- Nakoela en ook Sadéwa,
 Setjâki, Pontjawâla,
 Djoestha-Djoemenna dringen op.
 Doerjoedâna is nu zeer verheugd door de
 komst
19. Van hem, die zijn leermeester eens was,
 Zoodat de koning der Koeroes
 Zich diep voor Bâla-Déwa buigt
 En op zachten toon tot hem zegt:
 Ja, Heer! wees gij getuige
 Bij het strijden van ons beide."
 Vaardig treên Soejoedâna
 En Werkoedâra nader bij,
 Zij buigen zich voor den koning Bâla-Déwa
20. En nemen eerbiedig afscheid;
 Zij bepalen, strijd te voeren,
 Door elkaâr met de knods te slaan:
 De koning van de Koerâwas
 Zet spoedig zijne kroon op,
 Zwaait zijne knods in het ronde,
 Wier gonzend geloei een storm schijnt.
 Werkoedâra treedt vaardig toe
 Op de beweging van koning Soejoedâna

Zestigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

1. En valt aan op hem, die met de knodse strijd
Zij worden door 't heir omringd, [voert.
Als of 't den strijd aanvuurt;
Als een wilde buffel en stier
Zijn zij, wedijvend in den strijd,
Beide even groot,
Even welgemaakt, lichtbruin;
2. Even zwaar, lang, golvende is beider hoofd-
Hun schouderen en dijen [haar.
En borst zijn even breed.
Ook zijn zij even vleezig;
Om de lend'nen iets verschillend,
Staat Werkoedâra
Ten achtren in gelaat en vurig oog;
3. Aanvallend, slaat hij de Lahita-Moeka neêr.
Hun slagen treffen elkaâr,
't Zaam met de knods beukende
En achteruit springend.
Bima volgt al slaande, zijn partij na,
Tracht haar te ontduiken;
Soejoedâna wordt niet geraakt.
4. De knodse van Werkoedâra valt op de aarde,
Maakt haar hobblig, daar zij dreunt
En schudt en daavrend klinkt.
Soejoedâna drijft de knods,
Werkoedâra ontduikt haar slag,
Zij valt op de aarde
De knods van den Koeroe-vorst;
5. Het is als of 't golveud aardrijk in tweeën splijt.
Lustig slaan ze over en weer,
Terwijl beide springen
En elkander vaardig slaan.
Geen van twee delft 't onderspit;
Zij zijn even sterk
En beide even vlug,
6. Worstlen, vastklemmend; omvâmen schoppend,
Gelijk in kans, kamp op, afwerend, [geschopt,
Met knods tegen knodse;
Elkaâr omvattend en loslatend.
Alom rondgedraaid, ronddraaijend,
Dwarrelt het stof rond
Als bij den daavrenden val eens bergs.
7. Daannandjâja wordt moedeloos in 't hart, op
Dat zij beide even sterk zijn. ['t zien
Allen, die 't aanschouwen
Van 't, in een kring staande heir,
Zijn onzeker bij het aanzien,
Of Soejoedâna
Of Werkoedâra (het wint).
8. 't Is ongewis, daar elk der beide strijdenden
Bij 't naadren, zich vastklemt, beurtelings aan-
Het kantlende aardrijk dreunt, [vallend.
De oceaan is in schudding;
't Ontworteld geboomt valt uitgestrekt,
Gebeukt door de knods.
De aanschouwers ijzen er van.

9. Radèn Daannan-Djàja ijst nu
Op 't zien van den spoed des strijds,
Daar vorst Doerjoedâna
Uitstekend is in krachten,
Vlug en lenig en ervaren;
Terwijl Werkoedâra
Groote daân in den strijd doet.
10. Eerbiedig vraagt nu Ardjoena aan vorst Kresna:
»Gebieder! naar welke zij
Helt het verlies des strijds
En naar welke de zege?»
De vorst van Dwâra-Wâti zegt:
»Den Pandâwa volgt
Op 't oogenblik de zege;
11. Voorspoedig zal de zege van broër Bima zijn;
En wie kan wedijveren
Met dien Werkoedâra?
Zijn dapperheid in den strijd
Volhardt; hij vreesst geen gevecht,
En Soejoedâna
Wordt 't slagoffer der gelofte:
12. Heb geen zorg, dat wij voor den vijand onder-
Bathâr'âdi wil het niet: [doen,
Vorst Soejoedâna is
Sterk; behendig en vlug,
Loopt hij vrij bij 't in den strijd gaan.
Ga gij nu vaardig
Werkoedâra influist'ren,
13. Handel niet te overhaast, maar fluister hem
[fluks in:
»Om de linkerdij te slaan van Soejoedâna,
»Voorts is 't Doerjoedâna,
»Die lang verraderlijk strijdt;
»Ook hebt gij niet aangevangen,
»Trouw'loos te strijden;
»De gelofte wordt vervuld.»
14. Werkoedâra breek' de linkerdij door van den
Strijdenden Koerâwa-koning
En wreck' zich in dees stond
Op zijne dwingelandij!"
Nu Kresna uitgesproken heeft,
Gaet fluks Palgoenna
- De strijdende naderen,
15. Die beide elkander rukken en weer loslaten
En slaan bij het opdringen
Met de punt van de knods,
Schoppende elkaâr met de hielen.
Werkoedâra ziet inmiddels
Een oogenblik op;
Ardjoena nadert tot hem
16. En wenkt hem, Soejoedânas linkerdij te slaan;
Werkoedâra ontvangt nu
De influistring zijns jongren broers,
Necmt fluks het verraad te baat,
Rukt voorwaarts, dringend in den strijd,
Doelende op de list,
Niet bang voor 's partijders knods,
17. Naderend links af, regts geslagen door de knods,
Daar de hand van den Koeroe-vorst
Steeds om zich heen slaat, links
En regts zijne knods zwaaijend.
Benard is de vorst der Koeroes,
Daar hij, beperkter,
In den strijd gedrongen wordt,
18. Steeds achtervolgd, genaderd, in het naauw ge-
Bij herhaling nader bij; [bragt,
Doerjoedâna vermoeid,
Zwaait zijne knods regts en links,
Afgemat wijkt hij ras op zij;
Springende, wil hij
Eene goede plaats nemen;
19. Schier ontsnapt, wordt op 't zelfde oogenblik
Door de knods getroffen, [zijn linkerdij
Rammelend vermorzeld,
Gebroken door de knodse:
Zijn eigen knods gaat onder door;
Rugwaarts valt hij neer
Ploffende als een gebergte.
20. Bruisend spuit het bloed woest onafgebroken
Van schrikt rilt de Koeroe-vorst. [voort;
Werkoedâra pakt hem
Snel bij 't haar, schopt zijn kroon voort,
Traapt hem met den voet, schopt hem hard.
Vorst Doerjoedâna

Ligt op den grond uitgestrekt,
21. Zonder Werkoedâras handen los te maken,
Die hem op de borst, schoudren
En den balg gestaâg trapt;

Zijwaarts voorover gerold,
Op den mond met vuisten gebeukt.
Vorst Soejoedâna
Sterft op een schand'lijke wijs.

Gen en zestigste Zang.

ZANGWIJS: PANGKOER. (Metrisch).

1. Werkoedâra weeklaagt spottend:
» Ach! Soejoedâna, verduur dit nu eens,
't Is het loon uwer schurkerij
Bij 't plegen van onregt,
Van leed en van aanhoudend toenemend ver-
Soejoedâna wentelt op de aard, [raad." Het gelaat te pletter getrapt.
2. De goden ruischen in de lucht,
Zij zijn getuigen, doen geuren regenen.
't » Verwinnen! verwinnen!" klinkt luid;
» O verwinnaar, Pandoe-telg!"
Toen de groote koning Bâla-Déwa aanschouwt
De ellende van Doerjoedâna,
Welt zijne woeste gramschap op:
5 » He, Werkoedâra! uw gedrag
Is niet als dat eens verwinnaars in den strijd;
Gij dwaalt af en volgt de reuzen;
't Is geenszins een heldendaad,
Geenszins iets hoflijks voor eenen waren ko-
U in den strijd te verlagen, [ning,
Niet verstandig van een krijgsman;
4. Gij moest nu toch maar ophouden;
Waarom eensklaps t'zaam te strijden als braven
En eensklaps met den bek te knorren?
Deze Soejoedâna
Kon op geen boosaardig kluchtige wijs strijden,
Hij was een uitmuntend krijgsheld;
Het is schande dus te hand'len,
5. Zijn hoofd met den voet te trappen,
't Hoofd op zij, de nek gescheurd, dat 't bloed
En zijn dij is doorgebroken [er uitstroomt;
Door het treffen van de knods;
Er bestaat geen verhaal van zoo strijd te
't Is de gewoonte, niet te slaan [voeren,
Onder de grenslijn des navels.
6. Al de helden, die, strijd voerend,
Opzettelijk onder den navet treffen,
Voeren eenen strijd van slechtaards;
Daar! bied hieraan wederstand,
Of gij zult nu door mijne hand in den dood
Wees bedacht, op uw hoede, [gaan;
Bij den aanval van mijn haakspies."
7. De opperkoning Bâla-Déwa
Wordt rood van toorn bij 't uitstrekken van
De koning Kresna zegt nu luid, [zijn spies.
Hem omvattend, onder 't spreken
Opstaande, en zijne haakspies vasthoudende:
» Ach! mijn broeder en mijn koning,
Voed niet ras een verkeerden wensch;
8. Niet wetend, dat bij de zege
Van den Pandâwa-telg zijn strijd voorzeker
Niet tot zijne schande verstrekt;
Op eene uitstekende wijs
Vervult toch Werkoedâra zijne geloften,
Want dit tooneel ontbrak er aan,
En Werkoedâra doet zijn pligt:

9. Wijders Soejoedâna, hem treft
De vloek van een voormaligen geestelijke,
Die zeer bezwaarlijk gemaakt werd;
Immers de klui' naar Soemitra
Bezwoer met een eed, dat koning Soejoedâna
Strijdend schandlijk zou sterven,
Door zijns gelijke mishandeld.
10. Op die wijze wordt nu vervuld
De vloekspraak van den klui' naar Soemitra,
Het woord des verheev'nen leraars;
Indien 't niet vervuld ware
Het heilig orakel, 't zou nog vervuld worden;
Immers Doerjoedâna is slecht,
Hij betracht geen ware kieschheid.
11. Bovendien gaat Werkoedâra
Gebukt onder 't doel van Déwi-Droepâdi,
En dat is een vrouw, wier wensch
Gewis wordt ingewilligd
Door Bathâra, uithoofde van haar getrouwheid.
Zijn regering is kort van duur,
Broeder! de koning der Koeroes
12. Heeft, sinds hij te Astina regeert,
Niet opgehouden de harten te grieven,
Ongemanierd in zijn bewind;
Poeroni halpoedâra,
't Welk aanduidt: »afwijkend van de hoffelijk-
Dus broeder, koning, laat u [heid:
Niet met eens anders zaak in, die in zijn doel
13. Deze handelwijs immers [dwaalt.
Wreekt zich op zijn vroegre redding,
Toen hij zich zoo grillig gedroeg
Ten aanzien van zich zelve:
't Slecht gedrag, dat hem geviel, wordt door
[t kwaad ontmoet.
Het is Bathâras vergelding,
Dat de brave het goede ontmoet."
14. Nu sprak de vorst Bâla-Déwa:
»Ja, broeder, voor zoo veel mij zelve betreft,
'k Verzaak de teregtwijzing niet,
Naam'lijk uw teregtwijzing;
Indien die handelwijze van Werkoedâra

- Door u als voegzaam beschouwd wordt,
Wat zal 'k er dan meer van zeggen?"
15. Voorts zegt de vorst Bâla-Déwa
Tegen den koning van de Koerâwas:
»He, broeder, Soejoedâna!
Wees nu maar niet bekommerd,
Want uw stervensuur is dàar mijn broeder,
't Ongeluk neemt uw rijk weg, [koning!
Uw dood wordt door den krijgsman verhaald,
16. Als 't werk van Scenna's knodsslagen,
Naar diens hartclust. De beteekenis van 't slaan
Ingevolge zijne bedoeling,
Neemt haren oorsprong uit u;
Ontduik het niet om de wederwraak te ont-
En, om haar ginder te tempren, [vangen;
Is 't u 't best, haar hier te ondergaan."
17. Onmid'lijk stelt Djaannarddâna
Aan zijn broeder, den vorst van Madura voor,
Om het eerst te vertrekken:
Deze stijgt fluks op zijn kar;
Geheel de familie volgt hem op 'zijn optogt
Naar het paleis van Astina.
Nu gewaagt men nog van den strijd:
18. Zij pakken elkaâr steeds bij 't haar,
Trappen, schoppen, slaan met vuisten, geven
Al hunne houdingen worden [oorvegen;
Door het Pandoe-heir gezien.
Zij wentlen op den grond geheel met bloed
't Gezwollen gelaat sluit de oogen, [bevekt;
Het bloed stroomt gestaâg uit de lippen;
19. Ook komt uit de gewonde dij
Het bloed, dat zijn geheele ligchaam bemorst,
Vertreên met 't verpletterde vet;
't Vel van zijn vleesch is geschaafd,
En de ware vorm van den mensch gaat verloren.
Al brullende jammert hij zeer,
Gebrekkig braakt hij woorden uit;
20. 't Stroef stott'ren verbrijzelt het staal;
De gescheurde lippen zijn deerniswekkend,
Wangen neus en lippen verplet;
Ook heeft hij nog veel wonden.

Werkoedàra knarsetandt en wil hem beuken
 En vermorselen met de knods;
 Maar de vorst van Dwàra-Wàti
 21. Verbiedt het, met de knods te slaan;
 De lijder wendt zich regts af, zou hij niet sterven?

Gezwind wordt nu de trom geroerd,
 De troepen gaan uit elkaár,
 Al de koningen zitten in hunne wagens,
 Ook de edelen en hofgrooten.
 Soejoedàna blijft in doodsangst achter.

Twee en zestigste Zang.

ZANGWIJS: *HASMARANDANA*. (Metrisch).

1. Bij den aftogt van de vorsten
Wordt er eene stemme gehoord,
't Is de taal van Soejoedâna:
»Voorwaar, 'k ben nog niet gestorven!
Als er geen spoor overblijft
Van 't opperhoofd der Pandâwas
En van zijn nakomelingen
2. Geschiedt zulks om mijnent wille:
Bij 't heengaan naar het hemelrijk
Zal bloed hun waschwater worden.”
Omdat zich aldus laat hooren
De koning Doerjoedâna,
Houdt vorst Werkoedâra steeds vol
Met trappen, zijn hoofd schoppende,
3. Zoodat hij niet kan jammeren;
't Gelaat puilend, dik, gebroken,
't Brein uit 't getrapte hoofd vloeiend,
Het ligchaam aanhoudend getrapt,
Het hoofd verdraaid en tevens
Vertreden, brandend van blaren,
Neêrgevallen, vertrapt, gescheurd.
4. Bima wil steeds niet uitscheiden;
Indien niemand het hem verbood,
Zou hij 't hoofd met de knods plettr'en,
Zoodat 't krijgsvolk, dat het hoorde,
Er voor vreesde en er over sprak,
- 't Noemt zulks buitenspoorig gemeen;
Maar de doorluchte vorst Kresna
5. Had zeer duid'lijk kunnen hooren
De woorden van Soejoedâna
En ze alzo in zijn hart bewaard.
De groote vorst Padmanâba (1)
Komt naauwelijks in zijn tent
Of de stemmen van 't volk weergalmen,
Dat allerlei vermaken heeft.
6. 't Volk, dat uit den strijd terugkeert
Als de overwonnen vijand zwindt,
Heeft gewoonlijk vele grappen
Om de vreugde te verwekken,
Zoodat de gedragingen
In iedere tent verschillen.
In der vorsten paveljoenen
7. Klinken allerlei speeltuigen.
Er is alles wat men verlangt,
Zoodat er niemand gebrek heeft
Aan goud, juweelen, kostbre spijs.
Allen zijn onbekommerd.
't Noord en 't Zuid weergalmen 't geraas,
't West en 't Oost wederkaatsen
8. De toasten van de vorsten.
Sommigen, uitbundig vrolijk,
Kouten t' zaam met hunne makkers

(1) Bijnaam van Kresna.

- Over de doode vijanden,
 't Welk hunne vreugde vergalt.
 Inmiddels is de groote vorst
 Padmanâba zeer bekommerd,
 9. Daar hij in het hart overdenkt
 De woorden van Doerjoedâna,
 Waardoor zijn hart zeer ontrust wordt
 Bij 't nijpen van den bangen nood;
 Dus neemt de koning Kresna
 De vijf Pandâwa-gebroeders
 Met zich mede naar 't groote woud
 10. Aan den ravijnkant eens bergstreams;
 In den nacht links af rond te gaan
 Is het doel van koning Kresna,
 Die ongerust is in 't gemoed
 Over Soejoedânas taal;
 De Pandoes hadden niet gehoord
 Die woorden van Soejoedâna. —
 11. 't Was de gewoonte, dat bij nacht
 De koning Kresna ging wandlen,
 De vijf Pandoes met zich nemend;
 Niet een verzet zich tegen 't plan,
 Daar de vorst Padmanâba
 In doodlijke krankheid vervalt.
 't Geschiedverhaal gaat aldus voort:
 12. Zij gaan in den nacht omdoolen,
 Rondwandlend langs de opene oevers,

- Door wouden, valleijen, verzeld
 Door 's hemels schoonen sterrenglans,
 Die afsteekt bij 't vuurvlieglucht,
 In 't rond gezaaid, verstrooid, verspreid;
 't Is als of de sieraân vlammen.
 13. Het aardrijk en de hemeltrans
 Verspreiden schuchtren glans in 't rond
 Als om de bloemen alom toe te lichten,
 Wier uitstraling zichtbaar tot in
 De lichtere wolkjes indringt.
 Schittrend zijn de sieraân des nachts;
 Alom wieglen de bladeren.
 14. De glansen verlichten alzo
 Het nachtkleed van het uitspansel;
 De wegen lichten. Bergruggen
 En rotsen zijn er meegesleept,
 't Is al ontworteld, wat viel,
 Bij vergissing geraakt in den strijd, neerge-
 [stort
 Door de knods van Werkoedâra. —
 15. Regt aangenaam gaan nu al de
 Pandâwas, die Kresna volgen;
 Zij denken hun vaak te verdrijven,
 Doen een zeer helder water aan;
 Allen wasschen hun gezigt,
 De vaakrigheid houdt op, verdwijnt,
 Verliest zich in 't harmonisch hart.

Drie en zestigste Zang,

ZANGWIJS: *MIDJIL*. (*Metrisch*).

1. De verzamelde boomblâren zijn koel,
Wolken dienen tot dak,
Men vergadert klingewas; het duidt aan,
Dat zeer duistere wolken tot dak dienen.
Hun arbeid staken zij,
Alles wordt nu bedauwd. —
2. Ginder deinzen zij, dat is: van hun plaats,
Zinspelend op 't hellen der bergen;
Hunne vooruitstekende punten deinzen:
Een oogenblik is het even als of
Het drinken der bergen
De dauwdroppels wederhoudt.
3. De stem der kwelende Tjoetjoer verteedert het
Een aak'lig zacht gekerm [hart,
Schijnt 's vogels klank op 't spoor te volgen
En smeekend, als door tranen te roeren,
Deelende in 't voorspellen.
De sieraden des nachts
4. En 't schoone schijnen de gunsten op te vangen,
Zich zacht parende aan de klanken,
Dat is: zich zacht mengende onder 't gekweel;
Die liefdeblijken klinken smeekende,
Even als weenende
Over de nachtzwerfers;
5. Den koning van Dwâra-Wâti,
Die gestaâg omdoolt
- En de vijf Pandâwa-gebroeders,
Die den vorst van Dwâra-Wâti volgen;
Doolende gaan zij heen,
Onkenbaar in den nacht.
6. De oever der rivier is vol kikvorschen,
Die in 't Noordwest op eens
Zich lustig doen hooren als de *Saron*, (1)
Dienende als speeltuig bij 't schimmentooneel.
Op holle bamboezen
Fluiten dartle Zéfirs,
7. Zware bamboezen aan den rivierkant
Zijn als open' holen;
Hard aangewaaid, sluiten ze met geweld aan
[elkaâr,
Bij 't suizen en ruischen hellen ze over;
Hun vereend geritsel
Verdooft 't trotsch' vorschgekwaak.
8. Groote sprinkhanen krijschen als schettrende
En hiên met een vliegende soort [bekkens,
Hun, die hen hooren, vreugde aan.
De grooten, in den nacht gansch onkenbaar,
Houden te zamen stil,
Gestreeld door de menigte klanken;
9. Zij gaan zich verwijldren en trekken voort
Naar een hoog veld, begrensd
Alom door eene zeer digte omheining,

(1) Een *gambang* van metalen staven.

- Zoo eenzaam als of er een nachtdief loert.
 Een jong zwijn sluipt stil voort,
 Woedend, verslindt het veel.
10. Een woest everzwijn streeft naar het bouwland,
 Het breekt de omheining door,
 En op het zien der grooten keert het op
 Zijn schreden weer en giert het gillend uit;
 Tevens stemt hier mede in
 De pijnboom, die, geraakt
11. Door den aâm des winds, ruischt als 't
 Van veel geraasmakend volk; [krijgsgescrei
 En de monden van de kluizenaars der holen,
 Te weten: de groote slangen, sissen
- Tevens zoo buldrend als
 't Handgemeen zijn in den strijd.
12. Het ruischen der pijnboomen klinkt als een
 Woeste aanval in den krijg.
 Verschrikte zwijnen schijnen te schreuwen;
 Serpenten, heilige slangen sissen
 Zooals de uittarting van
 Edelliên, die aanvallen.
13. 'k Zwijg van de grooten, door den nacht om-
 Wouden, dalen, biên steeds [huld;
 Veel bekoorlijks aan in die nachtklanken;
 Ook in de sieraân, die aanschouwd worden,
 Scheppen zij des nachts vermaak.

Vier en zestigste Zang.

ZANGWIJS: *DOERMA*. (Metrisch).

<p>1. Er wordt melding gemaakt van den zoon van
Die in de wouden vertoeft; [Droenna,
Reeds lang verblijft hij daar,
De bedoelde Aswatâma (1):
Hij had zijne stad verlaten
En Astinas val
Zelf niet mogen aanschouwen:</p> <p>2. Hij was weggegaan toen Salja legerhoofd was,
Met wien hij niet instemde;
Want deze Aswatâma
Genoot steeds de gunst der goôn.
Er bestond nog een Koerâwa,
Karta-Marma,
Die niet overleden was;</p> <p>3. Op de vlugt tijdens den val der stad Astina,
Met Karpa, zijn krijgsmakker,
Vliedt hij naar de wouden;
Karpa en Karta-Marma
Zoeken aldaar een schuilplaats,
Treffen Swatâma
Op zijne bidplaats aan.</p> <p>4. Hevig ontstelt Swatâma bij het aanschouwen
Der komst van de vliedenden,
Daar hij reeds gehoord had,
Dat Astina zwichtte in den strijd
En 't lot van den Koerâwa-vorst</p> | <p>Nog onzeker was,
Die in den strijd was verdwenen.</p> <p>5. Nog onzeker is het lot van Doerjoedâna;
Swatâmas hart is gegriefd,
Hij wil deelgenoot zijn
Van Doerjoedânas kommer;
Aan zijn hartzeer geeft hij met geweld toe,
Omdat die koning
Hem weleer welgedaan heeft;</p> <p>6. Dezelve wordt ook beweend door Karta-Mar-
En Karpa stemt er in toe, [na;
In den oorlog te moorden
In de tenten der Pandoes,
Juist nu ze uit den strijd weergekeerd
En 's nachts slaap'rig zijn.
Swatâma is reeds gegaan;</p> <p>7. Baanno-Wâti wordt in haar bidcel gelaten.
Vaardig vertrekken des nachts
Karpa, Karta-Marma,
t' Zamen Swatâma volgend:
Tot aan de tenten genaderd,
Denken ze aan een tooverspreuk,
Gaan regtstreeks het allereerst</p> <p>8. Naar de tenten van den koning van Tjempâla;
Djoestha-Djoemenna slaapt reeds,
Rust stil van vermoei'nis;</p> |
|--|--|

(1) Zie Zang XXXI. 6.

- Al de tenten te gader
 Gaat Swatâma ijlings binnen;
 Karta-Marma en
 Karpa gaan met hem mede.
9. Djoestha-Djoemma verraderlijk onthoofd heb-
 IJt hij naar Sri-Kandi's tent; [hebbende
 Toen hij haar vermoord heeft,
 Tiert en raast Tjempâlas heir;
 Terstond moordt Swatâma, ijlings
 Wordt 't gansche leger
 Verschrikt uit den slaap wakker;
10. Bij verward gedreun vliên allen overal heen,
 Niet een biedt wederstand
 Bij groote gejaagdheid:
 De menigte van vorsten
 Vliedt zonder eens te denken
 Om de wapenen,
 Bij al te groote overhaasting.
11. In het wilde zijn vuurpijlen afschietende,
 Munt Swatâma zeer sterk uit.
 Fluks staat Pontja-Wâla
 Uit den slaap op, grijpt zijn boog;
 Swatâma nadert hem schielijk;
 Zij staan wakker pal,
 Elkaâr met pijlen schietend.
12. Râdên Pontja-Wâla mist de zege in den strijd,
 Lang mogt hij den kamp voeren;
 Door eenen pijl gewond,
 Sterft Pontja-Wâla, zonder
 Tot iemand te kunnen vlieden.
 Alle heirbenden
 Stuiven voort, keeren niet weer.
13. Vele aangevallen helden dwalen van den weg.
 Echter van alle de vrouwen
- Was er geen gestorven
 Behalve Sri-Kandi slechts.
 Ardjoena, afwezig, volgde
 Met Werkoedâra
 Den vorst van Dwâra-Wâti;
14. Ook de koning Joedisthira volgde mede,
 Nakoela en Sadéwa
 Gingen ook t' zamen met hem. —
 Tot niemand kon men zich wenden,
 Onbewust van den aard des strijds,
 Moed'loos bij 't geraas
 Van 't verraad in den nachtstrijd.
15. Nadat hij nu zeer vele dooden gemaakt heeft
 En er eed'len gewond zijn,
 Trekt Swatâma terug,
 Bevreesd, dat 't dag zal worden,
 Keert nogmaals in de wouden weer
 Naar zijne bidplaats
 In Baanno-Wati's gehucht.
16. De dag breekt aan, de verwoede Swatâma
 Het gansche heir heeft deernis; [deinst.
 Velen komen reeds aan
 Van de gevluichte vorsten.
 Buldrend is de klank van 't geweën.
 Fluks gaan gezanten
 Van de vorstin Droepâdi;
17. Spoedig verspreiden zich de Mantris, die
 [zij zendt
 Om den koning te zoeken,
 Zij doorloopen het woud,
 Oost-, noord-, westwaarts gaan ze allen.
 'k Zwijg van die reizende boden. —
 Reeds is gemeld, dat
 De grooten 't bekoorlijkste zochten.

Dijf en zestigste Zang.

ZANGWIJS: *DANGDANG GOELA*. (*Metrisch*).

1. Er wordt verhaald, dat Dwāra-Wāti's vorst,
Die door de Pandoe-vorsten gevolgd wordt,
In den nacht rondzwerft, zich vermaakt
Met des nachts rond te wand'len.
Nu de dag reeds aangebroken is,
Vertoont zich een kwaad teeken:
Te zes uur treffen ze aan
Een paar vechtende kraaijen,
't Is nog geen tijd om rond te vliegen, zij kras-
Voor 't aanschijn van vorst Kresna; [sen
2. Wakker worstelen die beide kraaijen;
Elkaâr met de vlerken slaande, vallen
Zij; die gezegde twee kraaijen
Spuwen etter, verdwijnen
Vliegend; een zachte bloedregen daalt;
Hevig vechten de paarden
Van 't groote legerkamp.
Zwaar zucht zijn majesteit Kresna;
Al de Pandāwa-koningen bemerken nu
Het hartzeer van vorst Kresna.
3. Nu zijn al de Pandoes bedroefd op 't zien
Van het hartleed van koning Kresna;
Zij zijn allen gansch magteloos
En durven niet te spreken.
Zij gaan niet ver voort of zij komen
Aan den rand van 't slagveld,
En op dat Koeroe-plein,
Ligt een verdorven jonge pinang-boom,
4. Waardoor het hartzeer vermeerdert van vorst
Echter legt hij dat niet uit. [Kresna.
4. 't Koeroe-veld is vol woeste Démons,
Die lijken over hun schouders dragen:
Zoodra zij gezien worden door
De grooten, vlieden ze allen;
Die Démons rooven het menschevleesch,
Zwinden, niet een blijft achter. —
Bij de ontmoeting zeggen
De gezonden Mantris, ned'rig
Buigend' voor 't aanschijn van Dwāra-Wāti's
» Heer! wij zijn jammerboden; [koning:
5. Swatāwa bragt van nacht verdeling aan,
Verraderlijk vocht hij in de tenten,
Velen van het volk bragt hij om;
Allen schrikten in den nacht,
't Verraad in den strijd gaf verwarring;
De edelliën, de koningen
Ontstelden voorbeeld'loos;
De telgen van uw majesteit:
Djoestha-Djoemenna en Sri Kandi kwamen om,
Onthoofd door Aswatāma.
6. Jammer, dat de geraakten dappren waren;
De helden zijn toch allen dapperen,
Geheel volleerd in de krijgskunst,
Ruw, verwoed, onverzett'lijk.
Harja Pontja-Wāla is voorwaar
Even als Djoestha-Djoem'na

- Een dappre; gewis was
Sri Kandi ook cene dapp're.
De reden, dat zij allen omgekomen zijn,
Ligt in 't verraad toen zij sliepen;
7. Swatâma ging heen toen 't bijna dag was."
Toen al de grooten dit nu vernemen,
Wordt Kresna's hart gedachteloos,
Daar 't al te zeer verscheurd is:
Joedisthira brengt geen woord voort,
Zijn tranenstroom wordt gestuit;
Werkoedâra verstomt,
Ardjoena verteert van droefheid,
Nakoela en Sadéwa weenen te zamen.
Schielijk komen ze op hun weg
8. Aan de tenten, waar 't gewezen hevig is;
Een groot misbaar maakt Déwi Koenthi en
Stort al haar grievend hartzeer uit:
Déwi Droepâdi weenklaagt
Gestaâg over haar gestorven telg:
» Ach! mijn gebieder! mijn zoon
Pontja-Wâla, mijn schat,
Is werkeloos omgekomen.
In 't heetst gevecht van miljoenen vijanden,
Is hij niet eens gestorven; [Heer!
9. Hij heeft tegen zijn vader misdreven,
Uit onachtzaamheid ging hij niet mede
Rondwandlen in den nacht; ach, Heer!
Helaas! helaas! mijnen zoon',
Het is Batoc-Déwa's zoon, die hem
Den dood aandeed, gebieder!
't Was slecht, niet te volgen
Op de nachtwand'lingen in het woud.
Nu dan, cilieve, heb ik geen erfgenaam
Op de geheele wereld!
10. Ja, wie zal ik nu nog achterlaten?
'k Zou gaarne op aarde ergens gelukkig zijn!
Al mijn bloedverwanten zijn dood;
Bovendien is ook mijn zoon
Pontja-Wâla in den dood gevolgd!"
Steeds wentelt zij zich op de aard;
In dier voege gehoord
Door zijn majesteit Kresna,
- Is de koning van Dwâra-Wâti als gekneed;
Als gebroken is zijn hart.
11. Op bedaarden toon zegt nu die koning:
» Waarde Déwi, zie om naar Bathâra!
De handelingen der menschen
Zijn niet mijn gedragingen,
Maar bepaald door dien heiligen God.
Wat mij zelve nu betreft,
'k Ga gedrukt, dit baart smert
En stelt het hartzeer hebben daar.
Wat ik voorts beoog is uw geluk, mijn waard-
Het werk'loos zijn wordt gewraakt. [ste;
12. Gij moest dit zoodanig ondervinden;
Eens zoo bepaald, was het niet te ontwijken.
Aan Bathar'âdi is het bewind!
En ik streef naar het geluk
Van al de bloeverwanten t' zamen,
Ik streef naar een rein doelwit;
Reinheid geeft verheven,
Onafgebroken heilgenot.
Bathâr'âdi's verord'ningen drukken reeds
Gewis begeert hij den toorn. [zwaar;
13. Verontrust uw hart niet door 't verlangen
Naar den dood of 't leven; zij zijn zijn eigen-
't Weerspannig zijn is zeer laakbaar. [dom:
En de heerlijkheid is groot;
Indien de edelman in den strijd sneeft,
Wordt hij in den hemel verheven
En zijn wenschen verhoord
Om met zijne ouders t' zaam te zijn;
't Faalt niet, dat hij in den hemel groot heil
Met zijn moeder en vader. [smaakt
14. Om die reden mijne waarde Déwi,
Moet het boezemwee niet overschrijden
Het heilig verbod bij den dood
Van een uitmuntend krijgsheld."
Vorst Kresna heeft uitgesproken,
Déwi Droepâdi volhardt
Met gillend te weenen,
Houdt niet op onder 't vermanen.
Déwi Koenthi's hart is als of 't gescheurd is
Op 't aanhooren van 't gewezen;

15. Allen worden neerslagtig, die 't hooren.
 Zijn majesteit Kresna is zeer bedroefd.
 Bedrukt zijn al de Pandoes.
 Snel, plotseling is de komst,
 Gansch onverwacht, van d' eed'len leeraar,
 Den klui' naar Abi-jâsa;
 De aanschouwers verschrikken,
 IJlings verbleeken de weensters.
 Nu de klui' naar Bi-jâsa plaats genomen heeft,
 Toont de koning Kresna fluks
16. Een vriendlijk gelaat. Voor hem, die pas komt,
 Buigen zich al de Pandoes schielijk neêr,
 Mannen, vrouwen, buigen allen.
 Nu zegt de heilige man:
 » Wat nu eigenlijk mijn komst betreft,
 Zij bare geen verdenking!
 Voldaan over de ontmoeting,
 Kom ik slechts om te onderrigten
 Allen, die in diepe droefheid gedompeld zijn,
 Treurende over dierbre panden
17. In de eenzaamheid. Het oog van den koning
 Is misnoegd over het slechte verstand;
 Wanneer men eene keus doet bij
 De afdwaling van 't slechte of 't kwade
 Verstand, dan zwijgen de driften niet,

- Weerstrevend Bathâra's last,
 En men verwerft geen heil.
 Doch in dit zelfde uur moet ik niet
 Herhalen de teregtwijzing van vorst Kresna.
 Ach! helaas! volstrekt moet gij
18. Met iedere handeling bekend zijn!
 De onderrigting is een hoog gunstbewijs,
 Achtervolgd door verheven heil;
 Weêrspannigheid overschrijdt
 Verkeerdheid en verwerft ellende.
 De onderrigting van koning
 Kresna is uitnemend schoon,
 Heilrijk voor de drie werelden,
 In iedere omstandigheid ten goede leidende,
 Een heerlijk puikjuweel ter navolging.
19. Alwie oorlog voert, wederstaat den dood;
 Alwie leeft, wederstaat de ongemakken.
 Dat alles is de bepaling
 Van den hoogen Bathâra,
 Hetwelk niet vermeden kan worden.
 Als het gewrocht der godheid
 Bathâra Goeroe, is
 De mensch immers onmagtig;
 Ja, indien het hem ten deel viel om te kiezen,
 Hij zou zich gewis in droefheid domp'len.

Zes en zestigste Zang.

ZANGWIJS: *HASMARANDANA*. (Metrisch).

1. Gij moet aanvangen te strijden,
Want voorzeker in den hemel
Zal deze wereld aanhoudend
Zich vormen naar des hemels staat,
Daar 't in het rijk van Indra
Het godendom niet betaamt,
Strijd te voeren met de reuzen.
2. Voorheen, namelijk toen de
Goden vereend met de reuzen,
In den hemel waren, tijdens
De titans, reuzinnen en halfgoôn
Eindelijk in opstand kwamen,
Bevochten zij de groote goôn,
En werden daarom naar de aarde verbannen.
3. De nog aanwezige goden
Werden in Indra's rijk gehandhaafd.
Bij 't strijd voeren ging 't er woest toe;
Door de doôn dunden de rijen
Van al hunne dapperen;
't Godendom delfde 't onderspit,
Drie goden werden verdorven.
4. Al de goôn waren radeloos,
Niet wetend' waarheen te vlieden,
Vervolgd, heen en weer geslingerd.
Nu had God Wisnoe Bathâra
Deernis op het zien der goôn;
Al de overblijvende goden
Vloden tot Wisnoe Bathâra,
5. Die hen in d' oceaan voerde.
Aan de gesneuvelde goden,
Aan al de gewonde goden
Gaf de God Bathâra Wisnoe
De gezondheid weer terug
Of schonk hun het leven weder.
't Godendom blonk weer in luister.
6. Nu werden de titans, reuzen,
Reusjes, reuzinnen, démons, halfgoôn
Vervolgd en 't zaam aangevallen
Door den God Wisnoe Bathâra.
Voorts van hen, die gedood waren,
Daalden de zielen naar beneên
En gingen in de menschen in.
7. De niet gedooide vreesden 't zaam,
Daalden tot de wereldsfeer af
En oef'nen er nog invloed uit.
De dooden gingen in de menschen in,
Démonszielen hadden zij
Allen, mijne kleinkinderen:
Ja zelfs in Doerjoedâna
8. Was een reuzengeest gevaren,
En ook de honderd Koerâwas
Hadden alle titanszielen
En voerden strijd met de Pandoes,
Die door den mensch geworden Wisnoe
Beschermd, de zege behaalden.
Trouwens Wisnoe bij de Pandoes

9. Was een andere vijand, dien
De Koeroes niet weêrstaan konden,
Als de gewigtigste op aarde;
Immers de koning der démons,
Die in Soejoedâna voer,
Zou, als hij vocht tegen Wisnoe,
Gewis vergaan bij eigen onmagt.
10. Dierhalve is het pligt in den strijd
Den trant des hemels te volgen,
Waardoor het geluk bevorderd wordt.
En zijn majesteit Kresna,
Die 't bewind voerde in den strijd,
Heeft het voortref'lijkst van 's hemels
Handelwijze nimmer verzaakt:
11. Bij voorbeeld toch, van uwen zoon
Is de dood de voortref'lijkste
Onder al de edellieden,
Daar hij vermoord werd door een schurk
In een ongepasten strijd;
Van zijnen dood is het gansche
Godendom getuige geweest.
12. Djoestha-Djoemna en Sri Kandi
Zijn t' zaam gelukkig gestorven,
Uitnemend, uithoofde zij er
Geen gewaarwording van hadden.
Zoodat hij begeerlijk is,
De dood mijner kleinkinderen,
Waarvan de goôn getuigen waren.
13. Voorwaar, de heerlijke hemel
Verheerlijkt de strijdgenooten,
Die sneven in den Brâta-krijg.
Daarom moeten de levenden
Gewis nauwkeurig acht slaan
Op 't goede en 't kwade in 't spreken.
Wat nu de onderrigting betreft
14. Van den vorst van Dwâra-Wâti,
Zij is allervoortreffelijkst
En kan geenszins gewraakt worden." —
Allen die de taal hoorden
Van den klui'z'naar Bi-jâsa,
Bogen zich, namen 't troostwoord aan,
Dat hen van hun smart verlost.
15. De klui'z'naar' B'jâsa neemt afscheid
En verdwijnt van zijnen zetel;
Allen laat hij getroost achter. —
Ik deel nu het berigt mede,
Dat Aswatâma's verblijf
Een gehucht is, links van 't gebergte
In het midden van de wouden,
16. Waar de drie mannen vereend zijn,
Hij, Karpa en Karta Marma;
Deze drie zijn op één plaats t' zaam.
Vaardig spoort de koning Kresna
Het alarmslaan i'v'rig aan,
Om gereed te zijn tot 't zoeken,
Het zoeken van Aswatâma,
17. De grootste schandvlek der aarde;
Werkoedâra, als hij vrij blijft,
Zal Swatâma met de knods slaan.
De vorst der Pandâwas rukt uit;
Nu razen al de stemmen
Van de troepen der voorhoede;
Zwaar dreunt wagen en olifant.
18. Koning Kresna houdt het toezigt;
Tot den laatsten man toe der Pandoes
Zijn allen dapper, hun houding
Duidt toorn aan om 't gepleegd verraad
Bij het steelsgewijs moorden,
Dat geen manier van handlen is;
Swatâma is de fielt des krijgs.
19. Van den weg wordt niets vermeld,
Waar langs het heir trok, genaderd
Bij het woud, de verblijfplaats van
Swatâma en Karta-Marma,
Die met Karpa in 't gehucht waren,
Schrikten dezen door de komst van 't heir. —
Op het zien van dat gehuchtje,
20. Houdt het gansche heirleger stil;
Werkoedâra is zeer verheugd
Op het zien van het gehuchtje,
De verblijfplaats van Droenna's zoon,
Van Karpa en Karta-Marma;
Met hun drieën zijn zij bijeen.
Bima voert fluks den gulden strijd;

Zeben en zestigste Zang.

ZANGWIJS: *PANGKOER*. (*Metrisch*).

1. Toornig zet hij zich in postuur,
Werpt de knods omhoog, vangt haar, schreeuwt,
[luid sprekend;
Onder 't spreken stijgen vlammen,
Beroering heerscht er in 't gehucht.
Vaardig maakt zich Swatâma gereed; nadat hij
De krijgscrusting heeft aangedaan,
Rukt hij in den strijd aan, staat pal;
2. Hevig uittartende, roept hij:
» He! he! Seenna! ik ben 't, die den dood aan-
Aan de Pandâwas, ik ben het; [deed
Wees dus op uwe hoede!»
Snel valt het heir van de aanvoerders der Pan-
Allen spannen hunne bogen, [does aan,
Swatâma om 't zeerst belagend.
3. Aswatâma spant nu den boog,
Zijn bovennatuurlijke magt blinkt zeer uit,
Zijn pijlen zijn 't puik van allen;
Nog nooit heeft hij hen gebruikt
Die koninklijke pronkjuweelen van pijlen,
Eedler dan die der vorsten.
Door de godheid Goeroe eertijds
4. Gegeven aan Daanjang Koembajâna,
Die er geen strijd mede voeren mogt toen hij
Zich op deze wereld bevond.
Bijaldien ze in den hemel
De goën troffen zouden die wis vergruisd wor-
Zoodra zij afgeschoten zijn [den.
5. Die pijlen, komt er vuur uit voort,
Het voortreffelijkst vuur der wereld.
Wat de vlam en hitte van dat vuur aangaat,
Zij overtreffen duizendwerf
Het vuur van dezen aardbol.
Losbarstend, verspreiden zich de vlammen
Zijne majesteit Kresna spoort [alom;
Parta aan om ze af te weren;
6. Hij legt d' afwerenden pijl aan;
De vuurschichten worden t' zamen afgescho-
Zoodat zij wecrzijds opstijgen [ten,
En bij 't botsen vuur geven.
Hevig strijdt de leerling met den zoon des
[leeraars;
't Vlammen baapt een spoor door 't luchtruim,
Het vuur is ontzettingwekkend,
7. 't Breidt zich tot Indra's hemel uit;
Allengs groeit het, zich opstuwende vuur aan,
't Vermeert, neemt toe, ontwikkelt zich,
't Draait in groote kringen rond;
Hoe vele vuurkolommen wedijveren omhoog,
In menigt', den dampkring klievend!
Het hemelrijk wordt schier verbrand.
8. Tierend, in rep roer, verward
Is 't hemelrijk, overhaast vlieden de goën;
In alle rigtingen vervolgd,
Slaan zij verward op de vlugt,
Geheel verstrooid. — Narâda gaat ijlings binnen

- In 's hemels diamanten slot,
't Verblijf van Bathâra Goeroe,
9. En dient terstond den toestand aan;
De god Goeroe schrikt; na de mededeeling
Vaardigt hij Narâda fluks af
Met al de mindre goden,
Oudsten en aanzienlijke goôn; nu zij allen
Den Ressi Narâda volgen,
Ruischen de mindre goden
10. Bij duizenden in zijnen stoet,
Behalve de aanzienlijke goôn, die t' zamen
In rookkolommen neervliegen;
Toen zij bij het strijdperk komen,
Doen de strijders nog hunne uitnemendheid
[uitblinken.
Ardjoena munt nu ook nog uit
Door sterk afwerende pijlen.
11. t' Zamen dringen ze aan in den strijd;
De aardbol waggelt bij de aardbeving heen en
De oceaan is als omgeroerd; [weder
De wereld werd verbrijzeld
Indien de gezant van god Goeroe niet verscheen;
Narâda, die 't godsbevel brengt,
Gelast aan de twee strijdenden:
12. » He, daar! gij beide, die strijd voert,
Ontvangt de bevelen van den god Goeroe,
Die voorwaar aan u gerigt zijn:
Waarom voert gijlieden strijd?
't Betaamt u niet, zulke wapens te gebruiken;
Daarmede op de wereld strijdend',
Zou heel de aardbol er door vergaan;
13. Als gij hen niet t' zamen wegwerpt,
Dan faalt het niet, dat god Goeroe nederdaalt,
- Op u beide in toorn ontstoken.”
Nadat god Narâda spreekt,
Roepen al de hooge goôn met luider stemme:
» Waarachtig zijn de woorden van
Narâda, die den toorn draagt.”
14. Van alom komen de goden
In menigte aan, bevestigen 't heilzame
Van 't bevel van den god Goeroe;
De goôn spreken, nu ruischen
De waarschuwingen: Ardjoena zet vaardiglijk
Zijn boog neêr en treedt naderbij,
Buigt zich, valt hem in de rede:
» Heer! mijn nederige hulde
15. Worde den verhev'nen god aangeboôn!
Zijn genâ' worde groot gemaakt!
Doch voorzeker uw dienaar
Heeft het niet begonnen, daarmede te schieten;
't Was een magtige godheid;
Heer! die pijlen weerden slechts af,
16. Ingevolge de bevelen
Van den grooten koning van Dwâra-Wâti:
Op 't zien der magtige pijlen
Van den vijand Swatâma,
Liet hij fluks de verwelkomingspijlen afgaan;
En zie! eensklaps woedt 't verderf,
Als 't gewrocht derzelfde godheid.”
17. Narâda, zoodra hij hoorde
De waarachtige woorden van Ardjoena,
Zeide de godheid Narâda
Op straffen toon tot Swatâma:
» He Swatâma! gij volhardt onbetamelijk,
Gewis doet ge onder in den strijd
Voor den geêrden Pandoe-vorst.

Acht en zestigste Zang.

ZANGWIJS: *SRI NATA. (Metrisch).*

1. 't Ware u beter, Aswatâma!
Dat gij uwe Tjoenda-Mânik,
Dat voortreffelijkst eelgesteent,
Dat puikjuweel aller pijlen,
't Welk toch bij u niet behoort,
Aan den Pandâwa overgaaft.
Wie het ook moge ontvangen
Van de Pandoes, 't behoort bij hem."
Op 't oogenblik dat de zoon van Droenna
2. De woorden van god Narâda, [hoorde
Zet hij zijnen boog schielijk neêr,
Zoodat beide nu rustig zijn;
De vuurpijlen zijn verdwenen.
Swatâma nadert schielijk;
Omarmt zijn voeten, knielt en zegt:
Gebieder! weêrhoudt den toorn!
Slechts uw verhevenheid voorwaar,
Bezitte de bevrijding van Aswatâma!
3. Heer! wat het puikjuweel betreft,
Dat Tjoenda-Maanni genoemd wordt,
Een pronkstuk uit het hemelrijk,
Heeft vader me als erfdeel vermaakt,
Het sticht heil onder 't wenschen.
Het weert door de godheid Goeroe
De allergrootste gevaren af.
De Tjoenda-Maanni is een eedle pijl,
- Hij veroorzaakt geen wonde aan den onzondige;
4. Al is 't dat de zonde groot is,
En er genade afgesmeekt wordt,
Zoo wordt de zondaar niet geraakt
Door de pijlen Tjoenda-Maanni.
De oorzaak, dat ik hen afschoot,
Die, door mij geërfde pijlen,
Op den eed'len Pandoe-vorst,
Was geenszins om hem te dooden,
Noch om dien Pandoe-vorst verderf aan te bren-
5. Maar, opdat hij mogt opletten, [gen,
Niet steeds iets verkeerd te wenschen. —
Dewijl nu voldaan moet worden
Aan den wil der hooge godheid,
Worden nu de Tjoenda-Maanni
U, eerbiedig aangeboden;
Maar moge dan ook mijn persoon
Bevrijd zijn van bezoeking!
En gelukzalig worden tot in eeuwigheid!"
6. De godheid Kannêka Poetra (1).
Haastte zich nu om te ontvangen
Die pronkjuweelen der aard,
Die kostbare Tjoenda-Maanni.
De vorst van Dwâra-Wâti
Naderde den god Narâda;
De koning Joedisthira,

(1) Bijnaam van Narâda.

- Nakoela, Sadéwa t' zamen
En Werkoedára volgen den koning Kresna.
7. Swatâma's hart is zeer bekneld
Op het zien van hen, die naadren,
Hij buigt zich nog dieper neder,
Met 't hoofd op Narâda's voeten;
Hij spreekt op vleijenden toon,
Al de hoogre goden t' zaam
Worden om genâ gesmeekt,
Opdat zij hem zegen schenken.
Om den god Goeroe hiervan kennis te geven,
8. Stelt de god Narâda spoedig
De pijlen Tjoenda-Maanni aan
Arja Daannandjâja ter hand,
Die hen fluks eerbiedig aanneemt:
Zij schitteren als de bliksem.
Narâda zegt op zachten toon:
»Dit zijn heerlijke pijlen,
Die nimmer doodelijk zijn voor
Den vijand, die edel in zijne woorden is;
9. Tevens worden ook vergeven
De zonden van dien Swatâma."
De hoogere goden laten
Terstond hun goedkeuring volgen
Op die schuldvergiffenis
En maken een vrolijk gedruis.
Hierop zegt koning Kresna,
Die in gramschap ontstoken is:
»Hei! schoon de goden vergeving willen schen-
10. Aan een buitengewoon slecht mensch, [ken
Die de orde breekt, de wet schendt;
Hoe! aan een schelm, die verraderlijk
Moordt, slapende menschen ombrengt!
Pontja-Wâla, Sri-Kandi
Vermoordde hij snood in den nacht
Benevens Djoestha-Djoemna;
Neen! ik schenk hem geen vergeving,
Zoodanig voorwerp kan niet vergeven worden!
11. De eenigste gunst, die 'k hem betoon
Is, dat hij op heden niet sterft;
Maar naderhand sterft Aswatâma.
Wijders zal eens Pari-Kesit,

- Die op dit oogenblik nog
In den schoot zijner moeder is,
In Astina regeren;
't groote vorst Pari-Kesit
Sal eenmaal het land der Javanen beheeren.
12. Alsdan is Swatâma's dood dáár;
'k Geef hem den hemel niet ten deel,
Maar de hel voor duizend jaren,
Ik zal hem in 't vuur beloonen;
Dan worde 't vuur gevreten
Door Aswatâma duizend jaar;
Als hij volbragt zal hebben
In de helle duizend jaren,
Alsdan zal ik hem mijne genade schenken.
13. Wat nu Karta-Marma betreft,
Die 't verraad uitlokte in den strijd,
Hij erft noch hemelrijk, noch hel;
Welaan zijn ziel vare in stanken!
En ruike niets welriekends!
Die Karta-Marma zal sterven,
Besmet door levenden stank;
Wis wordt hij een zwarte kever.
Wat Karpa aanbelangt, hij is slechts meêge-
14. Hij heeft geen aanleg voor den krijg, [slept,
Ook heeft hij geen bepaald doelwit;
Hij trok uit in 't gevolg zijns broërs
Droenna, welke legerhoofd was;
Hij ga maar weder voort, zich
Den naam van hoogepriester te stichten."
Al de Goden te zamen
Houden stil, zwijgen, gansch vol vrees
Door die woorden van den grooten koning
15. Doen een bloemenregen dalen [Kresna,
En juichen allen het bevel
Van zijn majesteit Kresna toe.
Ruischend is de bloemenregen.
Zij allen bevestigen
Het door Kresna gesprokene;
Zij roepen uit: »waarlijk! waarlijk!
De wil van Dwâra-Wâti's vorst
Moet duurzaam beklijven, waarachtig! waar-
16. Ja, gewis, onveranderlijk [achtig!
21.

Zijn de bevelen van Kresna!"
 Swatâma krimpt weg op 't hooren,
 Dat de goôn goedkeuring schenken
 Aan Dwâra-Wâti's koning,
 En alle zijne gezegden
 Met bloemen begroet, gevierd,
 En voorwaar geprezen worden:
 Stikdonker is het hart van den zone Droenna's!—
 17. Al de Pandâwas te gader
 Zijn ten toppunt van verrukking
 Op het zien van koning Kresna,
 Wien al de hooge goôn vreezen
 En wien niemand tegenwerkt;

Wat hem behaagt, wordt opgevolgd:
 Kresna schenkt de zaligheid. —
 Swatâma kwijnt door boezemwee.
 Karpa en Karta-Marma vallen op den grond,
 18. Al de goden bieden hun hulde
 Aan Dwâra-Wâti's koning aan
 En gaan uitéén naar 't rijk des lichts.
 De Pandoe-troepen rukken in;
 Zij hebben volmaakt gestreên,
 Hun zegepraal is bestendig.
 De verworp'nen gaan naar het woud;
 Alle drie diep in 't hart gewond,
 Keeren zij naar het gehuchtje *Dangdang Goela*.

Legen en zestigste Zang.

ZANGWIJS: *DANGDANG GOELA*. (*Metrisch*).

1. Nu wordt er vermeld, dat al de troepen
Der Pandoe-vorsten naar de stad rukken
In 't gevolg van koning Kresna;
Binnen de stad gekomen,
Wordt het koninklijk paleis bezet.
Al de uitmuntende vorsten
Gaan mede in het paleis,
Vereenigd in één kring, besloten in 't paleis;
Nadat ze uit elkander gaan,
2. Worden hunne tenten, opgebroken
Van het koeroe-veld, in de stad vereend,
Waarna ieder zijn huis betreft.
Arja Daannandjaja heeft
De vorstin Baanno Wâti ontmoet
En denkt niet aan de pijlen
Tjoenda Maanni, die wis
De pronkjuweelen der aard zijn.
Werkoedâra zegt nu op fluisterenden toon
Tegen den koning Kresna:
3. » De Tjoenda Maanni, die Parta bezit,
Daaraan denkt hij niet, draagt er geen zorg
Maar voor Baanno Wâti alleen: [voor,
Beter zouden zij geplaatst zijn
Bij den edelen Joedisthira.»
De groote koning Kresna
Sprak deze woorden uit:
- » Jongre broër! die Tjoenda Maanni
Geef hen in de beste orde aan uw oudsten
Ardjoenna weerstreefde niet; [broeder.»
4. De Tjoenda Maanni ontvangen
Door zijne majesteit Joedisthira,
Namen nog meer in glansen toe.
De godheid Darma verscheen
Uit den hemel, door velen gevolgd.
Het geheele godendom
Wijdde 't rijksgezag in.
Zoodan werd op gezetten tijd
Bevolen te vereenigen al de vorsten
Aanzienlijken en eed'len.
5. De koning Kresna verheft tot koning
Van Astina, den vorst Joedisthira,
Wien al de goden huldigen.
De godheid Darma schenkt reeds
Zegen op hunne gebeden
Om welvaart, volmaakte orde,
Allerlei genoegens,
Duurzame bescherming op aard;
Om 't zeerst wordt de stad verplicht tot ver-
Bathâra Darma beveelt: [fraaijingen.
6. » Voer gij het bewind over 't wereldrond!»
Joedisthira ademt heil in.
De kreits der bescherming duidt aan

- Het bewind van den koning.
 Joedisthira verkwikt het aardrijk,
 Geeft laaf'nis aan de wereld;
 Alles schijnt welriekend.
 Darma wenscht de stad te beschermen,
 Parta en Kresna, (de mensch geworden Wis-
 Zullen 't bewind beschermen. [noe,)
7. Even als vuur is Kresna inderdaad;
 Daannandjaja is de vlam van het vuur:
 Kresna gelijkt op eene bloem,
 Ardjoena op haar geuren,
 En die beide personen zijn één:
 Alleen Wisnoe Bathâra
 Scheen twee in wezen ten
 Tijde van de Brâta Joeda.
 Hij verleent bescherming aan vorst Joedisthira,
 Daar die verwon in den strijd;
8. Niets maakte inbreuk op zijne onderneming;
 Onder 't bewind van vorst Joedisthira
 Verdwenen alle slechthoofden;
 Snoodaards vergaten hun slinksche wegen,
 Daar Wisnoe de wereld beschermde;
 Dewijl 't niet beschermen
 Op haar ondergang zou doelen.
 Waartoe diende 't werk des snooden
 Soejodâna's? die mensch geworden Démons-
9. Werd alom in 't verderf gestort, [vorst,
 Ten prooi der jagt van den godmensch Wisnoe.
 Want als eenmaal Astina hersteld was,
 Moest god Wisnoe wederkeeren
 Naar zijn hemelsch koningrijk,
 Terwijl zijn bloedverwanten t' zamen
 Nu in Astina wonen,
 Te vreden bij ontlukenden bloei.
 Ardjoena beschermt de hofstad,
 Zondert zich af en bidt bij voortduring
 Giften voor de wereld af.
10. Gestaa'g is 't gemoed des eed'len leeraars
 Zeer behoedzaam in 't beschermen der aard.
 Met naauwkeurige omzigtigheid
 Getrouw volhardend in 't bedekken
- Van alle goddelooze daden.
 De goden houden niet op,
 Geuren te doen dalen,
 Astina welriekend te maken,
 Zoodat de hemelnimfen lofzangen zingen
 Op d' inborst van den heiligen Parta;
11. Heerlijk schoon zijn de werken van dien prins,
 Edelman en priester Daannandjaja
 In het verzorgen der wereld;
 Hij geeft een staf aan kreuplen,
 Verschaft voedsel aan hongerigen,
 Deelt kleeding aan naakten uit;
 Duurzaam is 't geen hij plant
 Door leering in dommen en onnoozelen;
 't Verbreidt zich op aard en stelt niets vergif-
 [tigs daar.
- De voortreffelijke beschermer der aard,
12. Koning Kresna, koestert het doel voorwaar,
 Op heel de aard de godsdienst in te voeren.
 Bij aldien er wanorde ontstaat
 Door slechtaards, worden zij ras verdelgd.
 Het gansche wereldrond is gesteld
 Tot een waarschuwend voorbeeld
 Voor alle koningen;
 Tot een voortreffelijk toonbeeld
 Voor 't bewind der vorsten op 't eiland Java,
 Strekt het, te weten, dat Astina
13. Dwâra-Wâti's koning hoog vereerde,
 Dewijl hij op aarde was neêrgedaald
 Om de wereld te beschermen.
 De eerste rijksraad des konings
 Kwam aan 't bewind van Dwâra-Wâti,
 Geëerd door al de vorsten.
 Ten tijde van Wisnoe
 Werd een ieg'lijk der koningen,
 Die als vorst slecht handelde, spoedig verdor-
 Dieven, schandvlekken verdwenen, [ven.
14. Tot een voorbeeld voorwaar voor de wereld.
 De vorsten voerden de hoflijkheên in;
 Alle heil was in hun schaduw,
 De eendragt vermeêrde den bloei,

- De raadzalen werden verbeterd,
 Vraagstukken over dienstbaarheid
 Werden behandeld,
 De ware oef'ning der eerdienst,
 't Geluk van het tot standbrengen van 't bid-
 [dingswerk,
 't Schoone van ziel en ligchaam, betracht.
15. Vrouwendienven waren veraf, dies hield de
 [droefheid op
 Sedert lang. Voorheen kwijnde men vaak van
 [smart over eene vrouw.
 Dikwerf scheidend, vlood de min heen.
 Dit duidt aan, dat vrouwendienven of
 Bijslaapstelers verwijderd waren,
 t' Zamen verre verdwenen;
 Genoeg: vreugdeplaatsen vermeerderden;
 Boetedoening was niet in zwang.
 't Bestond niet, dat velen elkander doodstaken,
 Doelende op huwlijksschennis;
16. Men deed geen zonde met andere vrouwen,
 Onderlinge twist bestond er niet meer,
 De hoofdstad genoot grooten bloei;
 't Hield op, 't dooden van vorsten
 In den strijd, uithoofde der welvaart.
 Voortref'lijk was die aanvang,
 Voortref'lijk door handel
 En wandel van het voorgeslacht.
 Van de vorsten van gansch Java blonk het
 De koning Joedisthira; [meest uit
17. Daar hij aan uitbreiding gehecht was, ontstond
- Er welvaart in 't land, nam de luister toe
 Der uitmuntendheid, dat aanduidt,
 Dat de nijverheid toenam
 Bij den luister der stad, even als
 De voortreflijkheid van 's lands welvaart.
 De vrouwen, bereids schoon,
 Werden het nog meer door blanketsel.
 In dier voege werd de bloei van Astina 't beeld
 Der voortref'lijkste welvaart.
18. De vorst van Madura was nog waakzaam bij
 Den regerenden nieuwen koning.
 De vorst van Wirátha, voorts ook
 De koning van Tjempála
 Hadden reeds lang afscheid genomen.
 Naar zijn eigen land ging elk
 Der verzamelde vorsten.
 Alleen de Godheid Kresna
 Was nog niet teruggekeerd, daar hij lang
 In de hofstad Astina. [verbleef
19. De bloei nam meer en meer toe, 't heir was
 [sterk,
 De geslachten verspreidden zich alom gelijk-
 Op de bergen heerschte welvaart, [kelijk.
 Veel wouden werden gehuchten,
 Gehuchten werden groote dorpen,
 De volken smaakten vrede.
 Als een milde regen
 Drong de weldadigheid door,
 Verspreidde zich de heerlijke zegen der wijs-
 Van koning Joedisthira. [heid

**NAMEN VAN DE VOORNAAMSTE PERSONEN EN PLAATSEN, WELKE IN DE BRATA JOEDA
VOORKOMEN OF ER MEDE IN VERBAND STAAN, IN ALPHABETISCHE ORDE, BENEVENS
EENE BESCHRIJVING VAN DIEGENEN, VAN DE WELKE AANTEEKENINGEN BESTAAN.**

~*~

A.

Abi-jása, zoon van *Poelasára* en *Auibarsári*, vader van *Destharáta*, *Pandoe* en *Widoera*, en stamvader zoowel der vijf *Pandáwas*, *Joedisthira*, *Werkoedára*, *Ardjoena*, *Nakoela* en *Sadéwa*, als van de *Koeráwas*, was tegen zijn zin gehuwd met *Ambalika*, eene oude dochter van *Bali-jetma*, een kluizenaar van den berg *Tjamáragandi*. Volgens de Hindoes was hij ook gehuwd met *Pandéja*, de dochter van *Koenthi*, die een zuster was van een vorst van *Madoera*, die als de vader bekend staat van *Heri* en *Baldiwa*, de Indische Hercules. *Abi-jása*, die *Poelasára* in het bewind van *Astina* vervangen had, trok zich in de wouden terug, zoodra hij zijnen zoon *Pandoe* de regering had toevertrouwd.

Abimannjoe of *Bimannjoe*. X. 1. de oudste zoon van *Ardjoena* en *Soembádra*, was de echtgenoot van *Siti Soendári* en de neef en kleinzoon van *Kresna*.

Amarta, een koningrijk door de vijf *Pandáwas* in hunne ballingschap gesticht. Zie de Inleiding.

Ardjoena, de zoon van *Pandoe*, doch volgens eene Hindoesche overlevering, een zoon van *Indra* en van *Déwi Koenthi*, was de gunsteling van *Kresna* en is tot heden toe bemind als een toonbeeld van edele hoedanigheden. Hij woonde in *Wirátha* en droeg ook de namen van *Daannandjája*, *Djája Koesoema*, *Palgoena*, *Djája Ningrat*, *Parta*, *Winta Rádja*, *Djannáka*, *Kendi-Wratnala*, *Redjoena*, *Wardíningsih*, *Pamáde*, *Kerséti*; te midden der bloedtooneelen verzaakt hij nimmer zijne hooge humaniteit.

Astina, Sanskr. volgens *Wilson*, eene beroemde stad in den Hindostan (blz. 105). De Javanen meenen, dat eene stad van dien naam nabij de Diëngsche gebergte in *Pekalonggan* gelegen heeft; zij was de residentie van den *Koeroe Pati* of *Koerawa*-vorst, die veelal onder den naam van *Soejoedána* voorkomt; met zijnen dood eindigt de *Bráta*-krijg en gaat *Astina* aan de *Pandáwas* over. Deze stad heet ook in het Sanskrit *Hastina Poera* of olifantsstad, van *Hasti* olifant. *Wils.* 1019.

Aswatáma XXVI. 8. Een zoon van *Droenna*, en neef van *Karpa*, ook de naam van den olifant des konings van *Meláwa*. XXX. 12. De straf, die *Aswatáma* door *Kresna* voor den tijd van duizend jaar in den afgrond der helle wordt opgelegd, doet onwillekeurig denken aan de *Openb. van Joannis* XX: 1, 2 en 3.

Awongga, een rijk, welker aan de zuidkust, ongeveer ter plaatse van het tegenwoordige *Djakakarta*; *Karna* voerde er het bewind.

B.

Baanno Wáti, eene dochter van *Saljwa* of *Salja*, den vorst van *Mondaráka*, en gemalin van *Soejoedána*, den koning van *Astina*, was een ideaal van schoonheid, I. 11.

Bájoe Poetra. Zie *Werkoedára*.

Bála Déwa, een zoon van *Básoe Déwa*.

Básoe Déwa, XXIX. 8. in het Sanskrit *Wasoe Déwa*, een vorst van *Madura*, vader van *Bala Déwa* en van *Kresna* bij *Déwaki*, die eene zuster was van *Kansa*, den koning van dat rijk.

Bathára Hári of *Soerja*, VI. 8. de zonnegod, die in eene schitterende kar, door zeven paarden, ook afgebeeld als een paard met zeven hoofden, door de dampkring zweeft.

Bathára Soekma Kawekas, XLIII. 2. een der namen van *Bathára Goeroe*.

Bátoe Déwa = *Droenna*.

Bima. Zie *Werkoedára*.

Bisma, een Koerawa, ook *Aria Bisma* en *Déwa Bráta* genoemd, een heilige priester, zoon van *Santánoe*, den koning van *Talkonda*; hij wordt zoowel door de Pandáwas als Koeráwas vereerd.

Boeris Ráwa, XXII. 9. een zoon van *Salja*, den koning van *Mondaráka*.

Bogodenta, XVII. 5. een vorstelijk persoon, die een der bevelhebbers der *Koeroes* en een vriend van *Soejoedána* is.

Bráta. Zie inleiding.

D.

Daannandjája ook *Daannardjája*, II. 3. Zie *Ardjoena*.

Darma Koesoema. Zie *Joedisthira*.

Darma Poetra = *Joedisthira*, I. 6.

Darma Rádja. Zie *Jáma*.

Darma Wangsa ook *Wongsa* = *Joedisthira*.

Destharáta, Sanskr. *Dhretarastra* zoon van *Abi-jása* en *Ambéja*, zuster van *Pandéja*, eene andere gemalin van *Abi-jása*, was de ouder broeder van *Pandoe* en *Widoera* en de vader van *Soejoedána*. Hij is de stamvader der *Koeroes* of *Koeráwas*. Schoon blind geboren, weet hij bij den dood van *Pandoe*, zijnen vader *Abi-jása* te bewegen, hem het bewind over *Astina* toe te vertrouwen, doch later draagt hij het aan zijnen zoon *Soejoedána* over, II. 9.

Déwa Bráta. Zie *Bisma*.

Déwa Denta, IX. 11. naam van het krijgsvak van den koning van *Amarta*.

Déwi Koenthi, III. 17. dochter van *Básoe Keté*, een vorst van *Madura*, moeder van *Karna*, door *Bathára Soerja* voor haar huwelijk met *Pandoe*, bij haar verwekt; later, door haar huwelijk met *Pandoe*, moeder der drie oudste Pandáwa-vorsten *Joedisthira*, *Werkoedára* en *Ardjoena*. Zij is eene vrouw van hooge geestdrift en wordt door de partij der Pandáwa's hoog vereerd. *Déwi Koenthi* ook *Mas Keentir*, was volgens de Hindoesche geschiedenis ten gevolge der zonden van hare voorouders en van die haars gemaals, gedoemd tot de grootste straf, welke eene vrouw kon ten deel vallen, zij zou geene kinderen baren. Door eene betoovering wist zij dien vloek op te heffen en de goden tot hare sponde te lokken. Zij had bij *Darma Radja*, *Joedisthira*; bij *Pawána*, *Bima*; bij *Indra*, *Ardjoena*, die ook *Indra Soeta* heet, en *Nakoela* en *Sadéwa* bij *Aswini Koemara*, de Hindoesche Esculaap. Volgens dezelfde geschiedenis was *Déwi Koenthi* eene zuster van *Basoe Déwa* en alzoo eene tante van *Kresna*.

Djája Bája, koning van *Daha*, een rijk, later *Kediri* genoemd, was volgens de *Sadjarahhipoen para rátoc hing tannah Djáwa* een afstammeling van *Bathára Bráma*, wiens nazaten in afdalende linie deze waren: *Tri-Troesta*, *Parikennan*, *Mánoe-Majása*, *Satroekem*, *Sakri*, *Poelasára*, *Bagáwan*, *Abi-jása*, *Pandoe Déwa Náta*, (die te *Astina* regeerde), *Ardjoena*, *Abimanjoe*, *Pari-Kesit*, *Oedajána*, *Gendrajána*, *Djája Bája*, die als koning van *Daha* tevens over *Astina* regeerde, doch onder wiens bewind het laatstgenoemde rijk

te gronde ging. Deze *Djája Bája* was een zeer beroemd vorst, hij regeerde in de achtste eeuw en beval *Hempoe Sedah* den Brata-krijg te bezingen; hij moet niet verward worden met *Joedisthira*, die, als overwinnaar in dien krijg, den naam ontving van *Adji Djája Bája* en een broeder van *Ardjoena* was. I. 1.

Djája Koesoema. Zie *Ardjoena*.

Djája Ningrat. Zie *Ardjoena*.

Djanáka, een der vier goden, die *Kresna* dienen. II. 4. Ook een bijnaam van *Ardjoena*.

Djoestha Djoemenna, prins van *Tjempála*, zoon van *Droepáda*, broeder van *Droepádi* en *Sri Kandi*, XI. 8.

Doerjoedána, III. 10, koning van *Astina*. Zie *Soejoedána*.

Doersasána, een voornamē *Koeráwa* en vertrouwde van *Soejoedána*. III. 22.

Droenna, *Dannjang Droenna*, *Droena* en *Drona*, ook *Bátōe Dēwa* de priester van *Sokalima*, eene plaats in de nabijheid van *Astina*; hij wordt door de beide partijen geëerd en is de ouder broeder van *Karpa*. II. 9.

Droepáda, broeder van *Dēwi Koenthi*, vader van *Djoestha Djoemenna*, *Droepádi* en *Skri Kandi*, was koning van *Tjempála*.

Droepádi, VI. 10, dochter van *Droepáda*, zuster van *Djoestha Djoemenna* en *Sri Kandi*, gemalin en nicht van *Joedisthira* en kleindochter en nicht van *Dēwi Koenthi*. Zij kleeft de zaak der *Pandáwas* vurig aan.

Dwára Wati of de wereldpoort, was de hofstad van *Kresna*, den mensch geworden *Wisnoe*. I. 4.

G.

Gádjah Hójo, een naam waaronder de stad *Astina* voerkomt. II. 8.

Garda Pati, XVIII. 1, een bondgenoot der *Koeráwas*, koning van *Kapitoe* of *Kasapta*.

Gáthoet Kátja, XII. 7, een *Pandáwa*, zoon van *Werkoedára* en *Arimbi*.

Gendári, V. 14, gemalin van *Destharáta*, moeder van *Soejoedána*; zij is zeer vreedelievend.

Goenan Tali Krána. Zie *Joedisthira*.

H.

Handaannandjája = *Ardjoena*. IX. 1.

Harimbi (P.), XXIX. 1, dochter van *Harimba*, gemalin van *Werkoedára* en moeder van *Gáthoet Kátja*.

Harka of *Arka* en *Harka Poetra (K.)*. Zie *Karna*.

Hempoe Sedah, een groot dichter, hij bezong in de achtste eeuw op bevel van *Djája Bája* den Brata-krijg. I. 1.

Hempoe beteekent in het Kawi een kunstenaar, ijzersmid.

Hendra Soeta = *Ardjoena*. Zie *Dēwi Koenthi*.

Hérwáti, L. 10, eene dochter van *Salja* en gemalin van *Bála Dēwa*.

Hiráwan (P.), XV. 16, de jongste zoon van *Ardjoena* bij *Dēwi Paloepi*.

Hoetára (P.), VIII. 1, broeder van *Wira Songka* en *Sèta*, zoon van *Maswa Pati*, koning van *Wirátha*.

Hoetári, XIX. 30, vrouw van *Abimanjoe* en dochter van *Maswa Pati*, den koning van *Wirátha*, een bondgenoot der *Pandáwas*.

J.

Jáma of *Darma Rádja* (de *Minos* der Grieken), was eigenlijk de vader van *Joedisthira*, alhoewel *Pandoe* er voor gehouden werd. Zie *Dēwi Koenthi*.

Jáma Widara of *Widoera*, III. 19. Zie *Wiedoera*.

Jáma Widoera, V. 5, jongste zoon van *Abi-jása*, jonger broeder van *Pandoe*, vader van *Joejoetsoch*, en een voornamē *Koeráwa*.

Indra, VIII. 7, in het Javaansch *Bathára Endra* of *Hendra*; de god der onsterfelijken, de heer van het firmament. Zie mijne land- en volkenkunde, III Boek. I Deel blz. 263.

Joeda Pati. Zie *Werkoedára*.

Joedisthira, koning van *Amarta*, de oudste der vijf *Pandáwa's*, gehouden voor een zoon van *Pandoe*, maar eigenlijk van God *Jáma* of *Darma Rádja* en alzo ook *Darma Wongsá* genoemd; hij is ook bekend onder de namen van *Darma Poetra*, *Darma Koesoema*, *Tjantáka Poetra* en *Goenan Táli Kráma*; zijne moeder was *Déwi Koenthi*, vrouw van *Pandoe*. Hij voerde aan het hoofd van het *Pandoe*-leger den *Bráta*-krijg, trok *Astina* zegevierend binnen en ontving den naam van *Adji Djája Bája*. I. 4.
Joejoetsoeh, V. 5, ook *Joejoedsoeh*, een zoon van *Jáma Widoera*.

K.

Kakarsána, vroegere naam van *Bála Déwa*.

Kála, VI. 1. een *Bathára* of hooge godheid, bij de Hindoes de gemalin van *Siwa* in zijne vernielende hoedanigheid van den tijd. Zij wordt als donkerblauw voorgesteld, met vier armen; in de bovenste linkerhand houdt zij het verdelgende zwaard, in de onderste een menschenhoofd; de benedenste rechterhand wijst naar onderen op de slagting, die zij aanrigt, de bovenste naar omhoog, de plaats der herschepping. Wild lagchend is haar gelaat bij het uitsteken der tong; heure haren staan te berge; over hare schouders hangt een gordel vol menschenhoofden en om de lendenen een van menschenhanden; als eene persoonsverbeelding der eeuwigheid, vertrappt zij *Siwa*, of den tijd.

Kanwa, een der vier goden, die *Kresna* dienen, II. 4.

Kresna, zoon van *Básoe Déwa* en *Déwáki*, de achtste en heerlijkste incarnatie van *Wisnoe*, de Schaapherder *Apollo* der Hindoes, de verrukking der Hindoesche vrouwen, het ideaal der dichters. Hij ontroerde door de hemelsche toonen zijner fluit niet alleen nimfen en herders maar dieren, vogels en boomen. Hij wordt als rijk gekleed, met eene kroon door stralen omglansd; voorgesteld, nu eens met eene fluit, dan weder dansende en ook als de kopvermorselaar van eene monsterachtige slang. In den *Bráta*-krijg komt hij voor als de godmensch *Wisnoe*, als de beschermer van het recht en als de voltooijer der zaak van de *Pandáwas*, II. 5. Hij komt ook voor onder de namen van *Padmanába*, *Narajána*, *Esa*, *Djaannardána*, *Widjája Moelia* en *Kesáwa*.

Karna, (K.) XXVI. 10, de zoon van *Bathára Soerja* bij *Déwi Koenthi*, toen zij nog maagd was. Hij heet ook: *Arka Poetra* en *Ráwi Soeta*.

Karpa of *Krepa*, (K.) III. 8, de jongere broeder van *Droenna*.

Kendi Wratnála. Zie *Ardjoena*.

Kerséti. Zie *Ardjoena*.

Koeroe Náta ook *Koeroe Páti*, *Koeráwa Swára* en *Koerawendra*. Zie *Soejoedána*.

Krepa. Zie *Karpa*.

M.

Madrin, *Madrim* of *Déwi Madrim*, in het Sanskrit: *Madri*, dochter van *Tjandra Wáti*, koning van *Mondaráka*, de tweede vrouw van *Pandoe* en, volgens het gevoelen der Javanen, de moeder van *Pandoes* jongste zonen *Nakoela* en *Sadéwa*, welke echter door de Hindoes voor voortelgen van *Déwi Koenthi* bij den god *Aswini Koemára* gehouden worden.

Máhis Páti, LVI. 4, een koningrijk van den overwal van Java; het stond onder *Ardjoena Sasra*.

Maswa-Páti, XIII. 14, ook *Mangsah Páti*, koning van *Wirátha*, vader van *Hoetára*, *Séta* en *Songka*.

Meláwa, *Maláwa*, *Mláwa*, XXX. 11. een koningrijk, dat met de *Koeráwas* in bondgenootschap staat.

Mondráka, of *Mondaráka*, V. 4, een koningrijk, eertijds in het oostelijke gedeelte van het eiland *Madura*, onder het bewind van koning *Salja*.

N.

Nakoela, VII. 29, een zoon van *Déwi Madrim* bij *Pandoe*, de vierde der *Pandáwas*. Volgens de Hindoesche godenleer was hij een zoon van den god *Aswini Koemára* bij *Déwi Koenthi*.

Nála, XLI. 9, vermoedelijk *Wisnoe*, die onder den naam van *Narajána*, (in het Maleisch *Najálan*), voor de schepping, toen er niets dan god (*Brahm*) en water bestond, op de oppervlakte dreef.

Negen schoone paarden vormen 't jaartal, I. 1, in den tekst staat *Songa Koedha Soenda Tjandraanné*, en ik heb dat niet willen veranderen ofschoon anderen *Soeda* voor *Soenda*, hebben, waardoor de vertaling gansch anders zou worden. *Soendo* of *Soenda*, dat in het Kawi eene wolk, tweevoudig of dubbel en ook *Soenda* of westelijk *Java*, alsmede: weergalm, echo en klank, en eindelijk ook: rein, zuiver, schoon beteekent, even als *Soendha* in het Sanskrit, in welke taal er ook *nul* door verstaan wordt, heb ik in den zin van schoon, rein, vertaald. Men kan dus ook vertalen:

- 1°. Negen *Soendasche* paarden,
- 2°. De echo van negen paarden,
- 3°. Negen paarden dubbel genomen of:
- 4°. Negen woltpaarden.

Tjandra houd ik met geleerde Javanen voor de *Tjondhra Sengkála* of *Tjondro Sengkolo* zelve. *Tjondhro* beteekent ook raadsel; maan, maand, doch schijnt hier niet als zoodanig voor te komen. Wil men *Soeda* aannemen voor *Soenda*, in den zin van wolk zoo als dat woord in een mijner Kawi-registers voorkomt, dan krijgt men negen woltpaarden, en ook negen *Soendasche* paarden, doch ik verklaar niet te weten, waarop dit doelt. Wil men *Soeda* schrijven voor *Soedha*, dat verminderen beteekent, dan zou het kunnen zijn: *De negen paarden verminderen*, (nemen af in getal), en kwamen op acht of op vier, zoo als men voor den wagen van *Soerja* op het Oengaransche gebergte gevonden heeft. In den Hindostan vindt men voor dien wagen *zeven paarden*. *Naráda*, II. 4, de zoon van *Brahma* en *Soeraswáti*, is in het Sanskrit *Nárada*, de bode, de *Mercurius* der goden, die reeds ten tijde der stad *Mendang* door *Bathára Goeroe* was nedergezonden om *Bathára Wisnoe* uit zijn bewind te ontslaan omdat die zijne minnares tot vrouw had genomen. *Naráda* is bij de Hindoes vermaard als wetgever, sterrekundige, toonkunstenaar en vooral als krijgsman. Hij was de uitvinder van de *Wina* of *Hindoische* luit.

Ngoetára. Zie *Hoetára*.

P.

Palgoenna, XV. 13. Zie *Ardjoena*.

Paloepi, XV. 16, dochter van *Bagáwan Soetiksna*, echtgenoot van *Ardjoena* en moeder van prins *Hiráwan*.

Pamádé. Zie *Ardjoena*.

Pandápa, IV. 10, een gebouw voor de woningen der grooten, in den vorm van eene overdekte kolfbaan, maar geheel open en zonder beschot van onderen.

Pandoe. Zie de Inleiding.

Parta = *Ardjoena*, IX. 3.

Pontjadjannja, IX. 11, het oorlogsbekken van *Kresna*, ook de naam eens *Démóns*, van wiens beenderen het gemaakt was; de vreeselijke klank, die het gaf, beroerde aarde en hemel.

Pontja Wála, X. 2, ook *Pontja Koemára*, zoon van *Joedisthira*.

Pratima, IX. 7, eene godin, misschien *Pratiwi*, de godin der aarde.

R.

Râma Parásoe, ook *Parásoe Râma* in het Sanskrit *Parásjoe Râma*; hij komt voor als een der vier goden; die *Kresna* dienden, II. 4. Dezen naam droeg *Wisnoe* bij zijne zesde incarnatie ouder de gedaante van eenen jongen held, en had *Djamadagni* tot vader en *Roenéka* tot moeder die, als kinderloos, den god *Wisnoe* door gebeden bewogen, hun eenen zoon te schenken, die niemand anders was dan de mensch geworden *Wisnoe* zelf.

Ráwan of *Héráwan*, XI. 5, een van het Pandoe-heir, die op last van *Joedisthira* vóór den aanvang des strijds aan *Siwa* geofferd wordt.

Roekmaráta, XII. 4, een *Koeráwa* zoon van *Salja*, den koning van *Mondaráka*.

S.

Sadéwa, VII. 29, een zoon van *Déwi Madrin* bij *Pandoe*, en de jongste der vijf *Pandawás*. Volgens de Hindoesche godenleer was hij een zoon van den god *Aswini Koemára* bij *Déwi Koenthi*.

Salja, III. 7, de oom van moeders zijde van *Joedisthira*. In het Sanskr. ook *Salja*. Volgens Raffles was hij een oom van *Nakoela* en *Sadéwa* en een broeder van *Déwi Madrin*. Hij regeerde te *Mondaráka* en heette vroeger *Norasoma*.

Sandjája; een der *Koeráwas*, VII. 7.

Sangga Djaksa, ook *Hongga Djaksa*, (K.) XXV. 14, zoon van *Sangkoenni* en broeder van *Sara Basonta*.

Sa'nga-Sa'nga, (P.) XXV. 7, een zoon van *Setjáki*.

Sangkoenni, ook *Sjakoeni* en *Soeman*, een *Koeráwa* II. 10, een schoonbroeder van *Destharáta*, broeder van *Sangga Djaksa* en *Sara Basonta*.

Sapwaanni, (K.) XX. 6, een kluizenaar.

Sara Basonta, (K.) broeder van *Sangkoenni* en *Sangga Djaksa*.

Seenna Djája. Zie *Werkoedára*.

Séta, X. 15, zoon van *Maswa-Páti*, den koning van *Wirátha*; hij heet ook *Sang Wirátha Soeta*.

Setjádít, (P.) koning van het land *Lésan Poera*, vader van *Setjáki* en gemaal van *Sinni*.

Setjáki een zoon van *Setjádjit*, den koning van het land *Lésan Poera*, was de getrouwe dienaar van *Kresna*, hij heet ook *Wresna Wira*, en zijne moeder: *Sinni*, waarnaar hij *Sinni Soeta* heet.

Setjawáti, LVI. 1, gemalin van *Salja*, dochter van den reus *Goenna Widjája*.

Sindoe Redja; *Sindoerdja* ook *Sindoe Páti*, een zoon van *Bána Kling* en schoonbroeder van de *Koeráwas*, III. 8, hij is een der aanvoerders van het Koeroe-heir.

Sinni of *Sang Stinni*, gemalin van *Setjádít*, moeder van *Setjáki*.

Siti Soendári, XXI. 1, dochter van *Kresna* en gemalin van *Abimánnjoe*.

Soejoedána, eigenlijk *Soejoedhána*, IV. 1, de beteekenis van dezen naam is: *wel of met vermaak strijden*, van het Sanskrietsche: *Soe* en *Joedha*. Wils. koning van *Astina*, oudste zoon van *Destharáta* en *Déwi Gendári*, hoofd der *Koeráwas*, wederregtelijke bezitter der regering en echtgenoot van *Baanno Wáti*. Hij komt ook voor onder de namen van *Doerjoedána*, *Koeroe Náta*, *Koeroe Páti*, *Gandarátha*, *Gandaréja*, *Koeráwa Swára*, *Koerawendra*. Zie de inleiding.

Soembádra, ook *Sumbádra*, dochter van *Básoe Déwa*, zuster van *Kresna*, vrouw van *Ardjoena*, en moeder van *Abimánnjoe*.

Soerja Poetra. Zie *Karna*.

Songka ook *Wretsongka*, de jongste zoon van *Maswa Páti*, en broeder van *Hoetára* en *Séta*.

Srenggi, XV. 15, een *Boeta*, verslindend monster of reus.

Sri Kandi, IX. 8, dochter van *Droepáda*, vrouw van *Ardjoena*, en zuster van *Droepádi*.

Sri Nára Náta, een, titel die letterlijk beteekent: de doorluchtige heer der menschen, de *ἄναξ ἀνδρῶν* van Homerus.

T.

Tjantáka Poetra. Zie *Joedisthira*.

Tjempála, VIII. 1, een voormalig koningrijk op *Java*, onder het bewind van *Droepáda*.

W.

Wardíningsit, ook *Wardínngsih*. Zie *Ardjoena*.

Werkoedára of *Wrekoedára*, VI. 9, de tweede der vijf *Pandawás*, voor een zoon van *Pandoe* gehouden, schoon eigenlijk een telg van *Indra* bij *Pandoe's* gade, *Déwi Koenthi*: hij is een woeste held, die gevaren kent noch vrees, een Hercules in kracht, doch niet geheel zonder menscheijkheid; hij is de voorname held des strijds en eindigt denzelven. Hij heet ook: *Bima*, *Joedo Páti*, *Seenna Djája*, *BáJoe Poetra*, *Djája Seenna*.

Widoera, een jonger broeder van *Destharáta*: hij heet ook *Jáma Widoera* en *Harja Widoera*, III. 8.

Wintarádja. Zie *Ardjoena*.

Wira Sóngka, VIII. 1, zoon van *Maswa Páti*, den koning van *Wirátha*, en broeder van *Hoetára* en *Séta*, allen *Pandáwas*.

Wirátha, I. 3, een rijk en hofstad, niet ver van *Astina*, onder het bewind van *Maswa Páti*, XIII. 14, *Wirátha* beteekent ook de koning zelf van dat rijk.

Wirátha Soeta, de zoon van *Wirátha*, dat is de zoon van *Maswa Páti*, den koning van *Wirátha*.

Wráhat Bála, IX. 4, een wakkere *Pandáwa*.

Wressája, XVIII. 5, een vorst van *Loka Poera*, bondgenoot der *Koeráwas*.

Wresna Wira, V. 19. Zie *Setjáki*.

Wretsongka. Zie *Songka*.

JAVAANSCH E ZANGWIJZEN.

NAMEN DER ZANGWIJZEN.	REGELS, LETTERGREPEN EN EINDVOKALEN.										EIJZONDERE NAMEN.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Sinnom.	a 8	i 8	a 8	i 8	i 7	oe 8	a 7	i 8	a 12		ook: <i>Sri Nāta, Wēnni</i> of <i>Perdāpa</i> .
Pangkoer.	a 8	i 11	oe 8	a 7	oe 12	a 8	i 8=6				<i>Kennāka</i> .
Kinnanti.	oe 8	i 8	i 8	i 8	o 8	i 8					
Dangdang goela.	i 10	a 10	e 8	oe 7	i 9	a 7	oe 6	a 8	i 12	a 7	<i>Paksi Srengkāra, Artāti,</i> <i>Sadāna tjita en Maannis.</i>
Hasmarandāna.	i 8	a 8	e 8	a 8	a 7	oe 8	a 8				<i>Wegangsoel. Djaanni</i> <i>Brongto.</i>
Mas Keentir.	i 12	a 6	i 8	a 8							<i>Maskoemambang.</i>
Dhoerma.	a 12	i 7	a 6	a 7	i 8	a 5	i 7				
Midjil.	i 10	a 6	e 10	i 10	i 6	oe 6					<i>Rārassāti, Rārasdhrya.</i>
Poeh megatroe.	oe 12	a 8	oe 8	a 8=9	a 8=12						
Pangkoer madengdo.	a 12	i 7	a-e 6	a 7	i 8	a 5	i 7				
Sradoela Wikrindita.	a 19	oe 19	e 20	i 19							
Poetjoeng.	oe 12	a 6	i 8	a 12							
Balābak.	e 15	e 15	e 15								
Koeswa Wirangrong.	i 8	a 8	oe 10	i 6	o 7	o 8					
Soemekar.	i 12	a 11	a 8	i 8	e 10						
Paloegon.	a 8	oe 8	a 8	oe 8	a 8	a 8	oe 8	a 8			
Paloegangsa.	a 8	e 11	e 12	a 9	a 8	i 8					
Koeswarini.	oe 12	a 6	oe 8	a 8	i 8	a 8	e 8				
Mahésó langit.	e 9	oe 8	i 8	oe 8	a 8						
Kennjo kediri.	oe 12	i 8	oe 12	oe 12	oe 12	a 8	e 8	oe 6	i 8		

Moderne Zangwijzen.

Selar Sepoeh, oude poëzy.

VERBETERINGEN.

In Zang II.	vers 2.	leze men: Daannandjaja.
» IV.	» 5.	» » bestuurt.
» V.	» 3.	reg. 1 genoeg
» VIII.	» 10.	» 5 dooréén
» XIV.	» 11.	» 9 Sangkoenni
» XV.	» 20.	» 1 Wisnoe
» XVII.	» 5.	» 1, 2 Djátra (ook Dráta), en Droenna, die reeds achterwaarts zijn.
» XVII.	» 14.	» 2 tranen
» XXII.	» 2.	» 7 linkervelg
» XXVI.	» 16.	» 2, 3 aangewezen een heil
» XXVI.	» 17.	» 3 duister
» XXXII.	» 6.	» 9 vreugde
» XXXII.	» 12.	» 7 Sire!"
» XXXII.	» 14.	» 10 niet."
» XXXII.	» 20.	» 9 verzorgen
» XXXII.	» 28.	» 9 achten
» XXXIV.	» 12.	» 4 nu
» XXXVII.	» 8.	» 3 zonen,
» XXXVIII.	» 2.	» 3 Dhoerma,
» XLIV.	» 2.	» 4 vuurbollenglans
» XLIV.	» 6.	» 5 Bagadenta
» XLIV.	» 20.	» 9 dan verlangt deze
» XLVIII.	» 15.	» 5 gevoel
» LI.	» 6.	» 1 (1) de noot moet zijn: 't verweduwde hart.
» LI.	» 12.	» 6 kroon,
» LXV.	» 5.	» 1 verdelging

De vellen van en met N°. 1 tot en met 10 zijn te *Batavia* gedrukt, zoodat de uitgever op hunne typographische uitvoering geenen invloed gehad heeft.

De hoofdletters K. en P. in de aantekeningen duiden aan of de genoemde persoon een *Koeráwa* of *Pandáwa* is.

Princeton University Library

32101 073807594

**Bij den Boekhandelaar L. van BAKKENES te Amsterdam, zijn verkrijgbaar,
of bestelbaar:**

P. P. Roorda van Eysinga,	De kroon aller koningen.	f 6.00.
»	Reizen en lotgevallen.	» 16.00.
»	De stomme getuige van het Mensch. hart.	» 3.00.
»	Hamlet, vertaald.	» 1.40.
»	Ilias, 1 ^o boek id.	» 0.30.
»	De Gids tot het leeren van het Maleisch.	» 3.00.
»	Noodzakelijk handboek van 't laag Maleisch.	» 1.20.
»	Land- en Volkenkunde, 4 banden.	» 20.00.
»	Tjeritra kapal asap etc.	» 1.00.
»	Hertog de Richelieu, treurspel.	» 1.00.
»	Nederlands roem in Oost-Indie.	» 2.50.
»	Sri Râma.	» 6.00.
»	Niti Sastra, (Kâwi) en Sult. Ibrahim (Jav.).	» 4.00.
»	Het kasteel van Antwerpen.	» 0.50.
»	De Védas, vertaald.	» 2.50.
»	Abdeel MoeLOCK. Maleische poëzy.	» 2.00.
»	Id. vertaling.	» 0.90.
»	Iets over Nederlandsch Indie.	» 0.30.
»	Maleische spraakkunst en woordenboek.	» 3.00.
»	Râden Mantric.	» 0.30.
»	Brâta Joeda, vertaald.	» 3.60.
»	Aan den koning, WILLEM I.	» 0.20.
»	Krooning van koning WILLEM III.	» 0.25.
»	* Geschiedenis van Sultan Ibrahim.	» 6.00.
»	* » » Isma Jâtîm.	» 7.00.
»	* Nederd. en Maleisch woordenboek.	» 6.00.
»	* Maleisch en Nederd. »	» 6.00.
»	* Javaansch » »	» 10.00.
»	* Nederd. Javaansch »	» 4.00.
»	* Javaansche Spraakkunst.	» 4.00.

De met een * geteekende werken zijn uiterkoecht en kunnen alleen besteld worden om die bijvoorkomende gelegenheid te leveren. Brieven franco.